

MEDELTE VASDRAGSKONCESSIONER

(ERHVERVS-, REGULERINGS- OG KRAFTLEIETILLADELSER)

V. TILLADELSER MEDELTE I 1918

Indholdsfortegnelse.

	Side
1. Midlertidig regulering av Numedalslaagen. (Fastsættelse av reguleringsbestemmelser og manøvreringsreglement). Kgl. res. av 19de april 1918. Jfr. II bind nr. 45 og IV bind nr. 24	1
2. Det Norske Nitridaktieselskap. (Leie av 30 000 el. hk. m. v. fra A/S Tyssefaldene). Kgl. res. av 14de mai 1918. Jfr. II bind nr. 23 og 41	6
3. Hadelands Elektricitetsverk. (Regulering av Velmunden i Brandbu). Kgl. res. av 24de mai 1918 .	21
4. A/S Osa Fossekompani. (Erhvervelse av g.nr. 37, br.nr. 11, Stensæt). Kgl. res. av 31te mai 1918. Jfr. III bind nr. 7	29
5. A/S Aura. (Fornytelse i henhold til vasdragslovens § 69 av reguleringstilladelse). Kgl. res. av 14de juni 1918. Jfr. II bind nr. 29, samt III bind nr. 6	31
6. Statsregulering av Rødungen. (Iverksættelse av regulering og fastsættelse av manøvreringsreglement). Kgl. res. av 29de juni 1918	32
7. Midlertidig statsregulering av Selbusjøen. Kgl. res. av 5te juli 1918	39
8. A/S Bremanger Kraftselskap. (Erhvervelse av aktiefertallet eller alle aktier i Norsk Elektrisk Metalindustri A/S m. v.) Kgl. res. av 5te juli 1918. Jfr. III bind nr. 5 og IV bind nr. 21 . . .	52
9. A/S Birtavarre. (Yderligere 1 aars fristforlængelse). Kgl. res. av 2den august 1918. Jfr. II bind nr. 31, IV bind nr. 7 og 29	58
10. A/S Norsk Valseverk. (Leie av kraft fra Bergens elektricitetsverk). Kgl. res. av 9de august 1918	60
11. Norsk Elektrokemisk Aktieselskap. (1 aars yderligere fristforlængelse). Kgl. res. av 16de august 1918. Jfr. I bind nr. 2 og IV bind nr. 10	69
12. Det Norske Aktieselskap for Elektrokemisk Industri. (Erhvervelse av 500 aktier i A/S Fiskaa Verk. Jfr. I bind nr. 10 og 13 og IV bind nr. 12 Kgl. res. av 8de novbr. 1918	71
13. A/S Kinservik. (Yderligere fristforlængelse). Kgl. res. av 22de novbr. 1918. Jfr. I bind nr. 11, 29, 34, 38, 50 og II bind nr. 14	72
14. Ringsaker og Nes almenninger. (Leie av indtil 4 000 el. hk. fra Lillehammer kommunale elektricitetsverk). Kgl. res. av 13de december 1918	80
15. A/S Skrankefoss Træsliperi. (2 aars fristforlængelse efter koncessionen av 4de februar 1916). Kgl. res. av 13de december 1918. Jfr. IV bind nr. 1	84
16. Bodin kommune. (Regulering av Hegmovasdraget). Kgl. res. av 20de december 1918	85
17. Hosanger, Haus og Hamre kommunale kraftverk. (Regulering av Herlandsvasdraget). Kgl. res. av 20de december 1918	97
18. Norsk Ferro Legering A/S. (Leie av indtil 2 200 k. w. fra Haugesunds kommunale elektricitetsverk). Kgl. res. av 20de december 1918	118

1. Numedalslaagen.

(Fastsettelse av reguleringsbestemmelser og manøvreringsreglement).

Kgl. resol. av 19de april 1918.

Ved kgl. resol. av 27de juli 1917 blev Arbeidsdepartementet bemyndiget til at iverksætte en midlertidig regulering i Numedalslaagen ved hjælp av provisoriske forføininger ved Tunhøvd- og Paalsbufjord.

De omhandlede arbeider er utført i løpet av sidste sommer og høst ved Tunhøvd reguleringsanlægs forføining efter en av Vasdragvæsenet utarbeidet plan.

Ved Tunhøvd fjord har arbeidet bestaaet i en forhøielse og forsterkning av den gamle fløtningsdam ved Stolen, hvorved opnaaes en reguleringshøide av ca. 2 m. i Tunhøvd.

Ved Paalsbufjord er opført en fangdam av træ, hvorved fjorden kan dæmmes ca. 2 m. over almindelig lavvand.

Magasinerne blev fyldt sidste høst og den ved reguleringen indvundne økede vandføring har været benyttet av brukene i vinterens løp.

Med skrivelse fra vasdragdirektøren av 17de august 1917 har man mottat et forslag fra byggelederen ved Tunhøvd reguleringsanlæg til reglement for manøvrering av dammen for Paalsbufjord.

Vasdragdirektøren anbefaler utkastet med et par mindre ændringer approbert.

Med de nævnte ændringer blir reglementsutkastet saalydende:

§ 1.

Dammens manøvrering forestaaes paa vasdragdirektørens vegne av byggelederen for Tunhøvd reguleringsanlæg.

§ 2.

Saasnart dammen er færdigbygget, kan det for brukene nedenfor overfløidige vand

tilbakeholdes, indtil vandstanden er naadd cote 740,00 m.

§ 3.

Naar denne vandstand er naadd, optages i dammen saamange naaler, som det er nødvendig for, indtil uttapning iverksættes, at hindre, at vandet i fjorden stiger over denne vandstand.

§ 4.

Uttapning av det tilbakeholdte vand foretages efter brukenes behov og efter konferanse med brukseierforeningen, idet dog fjorden maa være nedtappet til vintervandstand ca. 738,00 inden 15de april.

Numedalslaagens brukseierforening har paa visse betingelser stillet til disposition til heromhandlede arbeider beløp av tilsammen kr. 40 000,00.

Ifølge meddelelse fra vasdragdirektøren vil utgifterne til omhandlede arbeider utgjøre omkring kr. 19 000,00.

Heri er ikke medregnet erstatninger for opdæmning av Paalsbufjord. De fornødne ekspropriationer for reguleringsgjennemførelse forutsættes avholdt med hjemmel i lov nr. 5 av 14de mai 1917. Forretningen agtes paabegyndt til vaaren, saasnart førforholdene tillater.

Paa foranledning har man med skrivelse fra Vasdragkommissionen av 11te mars 1918 mottat forslag til reguleringsbestemmelser for heromhandlede regulering.

Skrivelsen er saalydende:

Der tilførtes protokollen følgende:

«Numedalslaagens Brukseierforening har i skrivelse til Arbeidsdepartementet av 27de april 1917 uttalt følgende:

«I skrivelse til det ærede Arbeidsdepartement av 26de april 1915 fremkom Numedalslaagens Brukseierforening med andragende om, at arbeidet med reguleringen av

Tunhøvd fjorden maatte bli fortsat uten avbrytelse indtil 18 meters høiden var naadd.

Da foreningen imidlertid senere bragte i erfaring, at benyttelsen av 10 meters reguleringen herved muligens vilde bli utskudt indtil det hele damanlæg kunde tages i bruk, saa man sig — i betragtning av de store interesser, som herved vilde bli skadelidende — opfordret til i skrivelse til departementet av 15de februar 1916 at anholde om at planerne for den videre paabygning av dammen maatte bli utarbeidet under hensyntagen til at 10 meterdammen maatte kunne utnyttes, saasnat denne var opført i tilstrækkelig høide.

Idet man tillater sig at henvise til hvad foreningen tidligere har fremholdt med hensyn til behovet for elektrisk kraft i de i denne sak interesserte byer og bygder, vil det sikkerlig være tilstrækkelig i tilslutning hertil at fremholde, at brændselsnøden nu har bevirket, at kravet paa yderligere tilgang paa elektrisk energi er steget i en tidligere uanet grad.

Av den nylig fremsatte St. prp. nr. 81 (1917) om det ekstraordinære vandfaldsbudget erfares, at der iaar vil bli søkt bevilgning ikke alene til fuldførelse av den besluttede 10 meters dam, men ogsaa til fortsættelsen til 18 meter.

Departementet anbefaler imidlertid, at arbeidet fremmes uten hensyn til dammens benyttelse til en foreløbig 10 meters regulering, og det blandt andet fordi vanskelighetene ved at skaffe bygningsmateriel særlig cement er saa store, at man ikke kan gjøre regning med at faa støpt op dammen for 10 meters regulering høsten 1917 saaledes som forutsat. De til iverksættelse av en foreløbig 10 m. regulering nødvendige midler (beregnet til kr. 100 000,00) vilde da efter departementets mening være bortkastet.

Brukseierforeningen nærer imidlertid den opfatning, at de anførte vanskeligheter med hensyn til anskaffelse av bygningsmateriel i mindst like høi grad kan befryktes at ville influere paa realisationen av planen for den videre paabygning av dammen.

Man nærer derfor adskillig ængstelse for, at det hele kan utvikle sig derhen, at den færdige eller den saagodtsom fuldt opførte 10 m. dam ikke vil kunne benyttes, mens det paa den anden side viser sig umulig at faa fuldført det hele anlæg.

Brukseierforeningen ser sig derfor nødt til paa det mest indtrængende at henstille til det ærede departement at det videre arbejde blir fremmet paa en saadan maate, at man i paakommende tilfælde ihvertfald ikke kommer op i den ovenfor omhandlede situation.

Man finder ogsaa i denne forbindelse at burde gjøre opmerksom paa, at man ikke kan erkjende rigtigheten av hvad der i prp. nr. 81, pag. 9, 1ste spalte er anført om de forøkede omkostninger som vil paaføres, hvis regulering iverksættes allerede naar dammen har naadd 10 m. høide. Mindst de samme utgifter faar nemlig anlægget, hvis dammens forhøielse til 18 m. utsættes til et senere tidspunkt. De skyldes derfor ikke brukseiernes krav om iverksættelse av 10 meters regulering.»

Drammens elektricitetsverk fremholder med tilslutning av lysverksdirektionen, magistraten og formandskapet i Drammen samt av amtmanden i Buskeruds amt sterkt nødvendigheten av at kunne nyttiggjøre sig 10 m. reguleringen i Tunhøvd, naar dammen er opført til denne høide. Dette er antat at skulle ske sommeren 1918.

Av skrivelse fra Tunhøvd Reguleringsanlæg av 13de juni 1917 fremgaar, at der ikke var utsigt til inden vaaren 1918 at faa dammen støpt synderlig høiere end den nuværende fløtningsdam. Det antydes derfor, at man faar bruke den gamle Stolen-dam med nogen utbedring, saaledes at der kan dæmmes til cote 721,25. De hermed forbundne omkostninger ansloges til kr. 10 000,00 og det opnaaede magasin til 55 mill. m.³. Videre pekes bl. a. paa, at der kunde faaes et magasin i Paalsbufjord ved at anbringe en fangdam i osset for 2,0 m. opstuvning. Den vilde ikke overstige almindelig flomvandstand. Omkostningerne ved

denne dam ansloges til kr. 30 000,00 — erstatninger ikke medregnet. Det tilsvarende magasin skulde bli paa ca. 25 mill. m.³.

Av Arbeidsdepartementets skrivelse til kommissionen av 14de februar 1918 fremgaar, at disse 2 reguleringer er iverksat, jfr. kgl. resol. av 27de juli 1917. Arbeidet er utført sidst sommer og høst ved Vasdragvæsenets foranstaltning. Brukseierforeningen har stillet kr. 40 000,00 til disposition til arbeidet og de for regulering av Paalsbufjord nødvendige ekspropriationer blir at fremme i medhold av lov nr. 5 av 14de mai 1917. Forholdet til Brukseierforeningen skal ordnes av departementet og dette ber meddelt forslag til reguleringsbestemmelser.

Vasdragkommissionen skal bemerke følgende:

«Man antar det vil være praktisk at gaa ut fra, at reguleringstiden skal vare saa længe som verdenskrigen gjør den nødvendig, dog ikke lenger end til den paabegyndte statsregulering blir effektiv samt at Kongen bestemmer naar den skal ophøre.

Godtgjørelsen for bruken av vandet maa fastsættes saaledes, at staten ikke faar nogen utgift ved reguleringen. Delingen av omkostningerne paa de enkelte medlemmer av Brukseierforeningen antages at burde foretages av denne og være det offentlige uvedkommende.

Kommissionen er av den opfatning, at der burde betinges avgift til kommunerne. Etter at der imidlertid i andre vasdrag er iverksat lignende reguleringer uten at saadan avgift er betinget, er det antagelig riktigst at ordne sig paa lignende maate her.

De øvrige punkter i kommissionens nedenstaaende forslag til reguleringsbestemmelser trenger antagelig ingen nærmere begrundelse.

Forslag til reguleringsbestemmelser.

1.

Reguleringen iverksettes straks. Tidspunktet for reguleringstidens utløp bestemmes av Kongen.

Ved reguleringstidens utløp kan staten gjenoprette den tidligere bestaaende tilstand.

2.

For benyttelse av den ved reguleringen indvundne kraftøkning erlægger Brukseierforeningen en aarlig godtgjørelse motsvarende de utgifter til anlegg og drift, som staten har hat i det forløpne aar med tillæg av 10 pct. til dækning av administration og renteutgifter.

Godtgjørelsen erlægges efterskudsvis inden utgangen av januar. Sker betaling ikke til forfaldstid svares derefter 6 pct. aarlig rente.

Departementet kan kræve stillet sikkerhet for erlæggelse av godtgjørelsen.

3.

Den ved reguleringen tilveiebragte kraftøkning kan ikke uten Kongens samtykke anvendes til andet end til at minske forbruket av brændsel og belysningsstoffer eller for at avværge arbeidsstans.

Fordelingen av kraftøkningen og de nærmere bestemmelser, som i den anledning maatte vise sig nødvendige, fastsættes av Kongen eller den han dertil bemyndiger.

Energien leveres til ikke høiere pris og ikke paa ugunstigere vilkaar end de, som tidligere gjælder for levering til de samme eller lignende konsumenter.

De omkostninger, som ved den økede energileveranse maatte paaføres kraftverkerne bæres av disse. Dog kan i de tilfælder, da omkostningerne med tilknytning av nye konsumenter blir uforholdsmæssig store, vedkommende konsumenter tilpligtes at bære en av Arbeidsdepartementet fastsat del av disse omkostninger.

Enhver tvist som maatte opstaa i anledning av bestemmelserne i nærværende post,

avgjøres av Kongen eller den han dertil be- myndiger.

4.

Dammene blir at manøvrere efter regle- ment utfærdiget av Kongen.

5.

Der skal træffes saadanne anordninger ved anlæggene og i tilfælde i vasdraget ne- denfor disse samt avgives vand i saadan utstrækning, at den almindelige fløtning be- sværes saa litet som mulig ved reguleringen. spørsmålet om hvilke forføininger der i henhold hertil blir at træffe avgjøres i tvist- tilfælde ved skjøn.

6.

Vasdragets vandfalds- og brukseiere un- derkaster sig de bestemmelser, som til kon- trol med foranstaaende bestemmelsers over- holdelse maatte bli truffet av vedkommen- de departement.»

Departementet skal bemerke, at man antar, at reguleringsbestemmelser kun bør utfærdiges for reguleringsterminen 1917 —1918.

Vinteren 1918—1919 vil reguleringen av Tunhøvd fjorden muligens kunne overtages av den permanente dam, der dog ikke kan ventes fylt. Der vil derhos tilkomme regulering av Rødungen, hvormed arbeidet allerede er igangsat. Fastsættelse av regu- leringsbestemmelser for 1918—1919 anta- ges derfor at burde utstaa til høsten, da man vil ha nærmere oversigt over forholdene.

Godtgjørelsen, som brukene skal er- lægge for benyttelsen av vandet vil man an- befale sat til det beløp, hvortil statens sam- lede utgifter til reguleringens gjennomfø- relse andrar med et tillæg av 10 pct. til ad- ministrations- og renteutgifter.

I utgiftene blir at medregne erstat- ningsbeløp vedkommende regulering av Paalsbuffjord.

Man har hat under overveielse tillike at medta et passende beløp for bruk av de er- hvervede reguleringsrettigheter i Tunhøvd-

fjorden. Da forrentning i byggetiden av disse utgifter, der vil indgaa i regulerings- utgiften for den permanente dam, maatte føres til avdrag i byggesummen, har man imidlertid fundet, at en saadan beregning, der alene kunde bli av rent skjønsmæssig art, var av mindre interesse.

De øvrige av Vasdragkommissionen fo- reslaaede bestemmelser er overensstemmen- de med de for den midlertidige regulering i Glommen tidligere fastsatte regler. Man vil anbefale tilsvarende regler for heromhand- lede regulering.

Man har utarbeidet et utkast til regu- leringsbestemmelser, som man vil anbefale gjort gjældende for det første regule- ringsaar.

Utkastet er saalydende:

Utkast

til reguleringsbestemmelser for midlertidig regulering av Numedalslaagen.

1.

Disse bestemmelser gjælder for tiden fra høsten 1917 til vaaren 1918.

2.

For benyttelse av den ved reguleringen indvundne kraftøkning erlægger eiere av vandfald eller bruk i vasdraget en godtgjø- relse motsvarende de utgifter til anlæg og drift, som staten har hat med tillæg av 10 pct. til dækning av administration og rente- utgifter.

Godtgjørelsen erlægges efterskudsvis inden utgangen av mai. Sker betaling ikke til forfaldstid svares derefter 6 pct. årlig rente.

3.

Den ved reguleringen tilveiebragte kraftøkning kan ikke uten Kongens sam- tykke anvendes til andet end til at mindske forbruket av brændsel og belysningsstoffer eller for at avværge arbeidsstans.

Fordelingen av kraftøkningen og de nærmere bestemmelser, som i den anledning

maatte vise sig nødvendige, fastsættes av Kongen eller den han dertil bemyndiger.

Energien leveres til ikke høiere pris og ikke paa ugunstigere vilkaar end de, som tidligere gjælder for levering til de samme eller lignende konsumenter.

De omkostninger, som ved den økede energileveranse maatte paaføres kraftverkerne bæres av disse. Dog kan i de tilfælder, da omkostningerne med tilknytning av nye konsumenter blir uforholdsmæssig store, vedkommende konsumenter tilpligtes at bære en av Arbeidsdepartementet fastsat del av disse omkostninger.

Enhver tvist som maatte opstaa i anledning av bestemmelserne i nærværende post, avgjøres av Kongen eller den han dertil bemyndiger.

4.

Dammene blir at manøvrere efter reglement utfærdiget av Kongen.

5.

Der skal træffes saadanne anordninger ved anlæggene og i tilfælde i vasdraget nedenfor disse samt avgives vand i saadan utstrækning, at den almindelige fløtning besværes saa litet som mulig ved reguleringen. Spørsmålet om hvilke forføininger der i henhold hertil blir at træffe avgjøres i tvisttilfælde ved skjøn.

6.

Vasdragets vandfalds- og brukseiere underkaster sig de bestemmelser, som til kontrol med foranstaaende bestemmelsers overholdelse maatte bli truffet av vedkommende departement.»

Man vil derhos anbefale, at der fastsettes reglement for manøvrering av reguleringsdammen for Paalsbufjord overensstemmende med foran indtagne utkast.

For manøvrering av Tunhøvdammen er der ved kgl. resol. av 10de oktober 1914 fastsat følgende reglement:

Reglement

for bruken av statens reguleringsdam ved Tunhøvd fjorden.

1. a. Ved fuld regulering gjælder for Tunhøvd fjord følgende reguleringsgrænser:

Regulert høivand ..	cote 736,00
» lavvand ..	» 717,85

Reguleringshøide 18,15 m.

For Tonvikfjord og Storfjord vil regulert lavvand stille sig noget høiere, nemlig:

For Tonvikfjord paa omkring cote 718,00.

For Storfjord paa omkring cote 718,50.

- b. Ved delvis regulering, 10 m. opdæmning, kommer regulert høivand paa cote 728,50. Forøvrig gjælder de ovenfor under a nævnte lavvandsgrænser.

Høiderne refererer sig til fastmerke paa Laagens venstre bredd ved Stolenfoss (cote 736,11), jfr. konduktørkart av 21de desember 1912.

2. Ved flommenes komme skal dammen manøvreres saaledes, at magasinet fylles saa hurtig som mulig indtil 0,5 m. under regulert høivand, dog stadig under hensyntagen til fløtningens og bruksdriftens rationelle og hensigtsmæssige fremme. Den øverste halve meter skal som regel ikke fylles, før tilløpet til Tunhøvd antages at være kulminert, undtagen naar dette findes paakrævet for at forhindre forhøielse av stor fløm nedenfor i vasdraget.

Vandstanden i Tunhøvd maa ikke overskride regulert høivand, uten at alle flømløp er aapnet.

3. Indtil videre — jfr. bestemmelsen i nedenstaaende punkt 4 — foregaar tappingen efter behovet for de utbyggede vandfald efter konferanse med brukseierforeningens bestyrelse, dog saaledes, at der til enhver tid slippes en

vandføring, som mindst tilsvarende den nuværende minimalvandføring fra Tunhøvd, og at de hittidige flomvandføringer ikke forøkes.

4. Saasnart der iverksettes drift av Nore kraftanlæg, skal vandslipningen foregaa med dette anlægs tarv for øie. De nærmere regler, efter hvilke dette skal ske, blir senere at bestemme.
5. Der avgives det til den almindelige fløtning nødvendige vand overensstemmende med de ved overenskomst eller skjøn fastsatte bestemmelser.
6. Manøvrering og drift av Tunhøvd dammen skal foregaa under ledelse av en av Kongen opnævnt mand, der har at paase reglementet overholdt. Damvogter ansættes av Arbeidsdepartementet.
7. Forandringer i dette reglement kan kun foretages av Kongen, efter fløtningsforeningen og brukseierforeningen samt de interesserte kommuner har hat anledning til at uttale sig.»

Dettes §§ 3, 5 og 6 forutsættes anvendt for manøvreringen av den provisoriske dam.

Man tillater sig saaledes at

indstille:

1. Der fastsættes reguleringsbestemmelser for den i henhold til kgl. resol. av 27de juli 1917 iverksatte midlertidige regulering i Numedalslaagen overensstemmende med det i Arbeidsdepartementets foredrag av 19de april 1918 indtagne utkast.
2. Der fastsættes manøvreringsreglement for den provisoriske dam for Paalsbufjord overensstemmende med det i samme foredrag indtagne utkast.

2. Det norske Nitridaktieselskap.

(Leie av 30 000 el. hk. m. v. fra A/S Tyssefaldene).

Kgl. resol. av 14de mai 1918.

Departementet tillater sig herved at avgi indstilling om meddelelse av koncession til Det Norske Nitridaktieselskap til at

leie indtil 30 000 elektriske hk. samt faste eiendomme av A/S Tyssefaldene.

Ved kgl. resol. av 7de juli 1913 blev der meddelt Det Norske Nitridaktieselskap, der er et selskap med væsentlig fransk kapital og delvis utenlandsk bestyrelse, tilladelse til at leie indtil 25 000 elektriske hk. fra Arendals Fossekompani. Selskapet har i nærheten av Arendal anlagt fabrikk for fremstilling av aluminium, hvor den leiede kraft nu utnyttes.

Til utvidelse av sin virksomhet søkte selskapet i 1914 tilladelse til at leie 14 400 elektriske hk. samt fabrikkbygninger m. v. fra A/S Hardanger Elektriske Jern- og Staalverk i Tyssedal. Saadan tilladelse blev selskapet meddelt ved kgl. resol. av 7de august 1914. Denne koncession blev imidlertid ikke akseptert av selskapet, den ordning av utleierens forhold, der var koncessionens forutsætning, bortfaldt og departementet har derfor i skrivelse av 6te april 1916 meddelt selskapet, at man anser koncessionen som ophævet.

I skrivelse av 27de juli 1916 har Det Norske Nitridaktieselskap ansøkt om tilladelse til at leie 30 000 elektriske hk. fra A/S Tyssefaldene samt de fornødne fabrikktomter m. v. Andragendet er saalydende:

«Undertegnede Det Norske Nitridaktieselskap andrar herved om tilladelse til overensstemmende med kontrakt av 23de februar d. a., hvorav gjenpart vedlægges, at leie 30 000 hk. elektrisk energi fra A/S Tyssefaldenes kraftanlæg i Tyssedal, samt til av samme selskap og i overensstemmelse med samme kontrakt at leie de fornødne fabrikktomter m. v.

Kraften agtes benyttet til utvidelse av selskapets elektrokemiske virksomhet.

Ansøkerens forhold vil være bekjendt, da det tidligere har søkt og erholdt koncession paa leie av kraft fra Arendals Fossekompani.

Der vedlægges erklæring fra bestyrelsen overensstemmende med koncessionslovens § 15 II samt situasjonskart i 2 eksemplarer.

Anlægget vil bli beliggende i Tyssedal i Odda herred.»

Den i andragendet paaberaabte kontrakt av 23de februar 1916, et situationskart hvorpaa de arealer der ønskes leiet er paalagt med rød farve samt en erklæring fra selskapets direktion overensstemmende med den dagjældende koncessionslov § 15 tillater man sig at vedlægge.

Av en senere mottat skrivelse fra Det Norske Nitridaktieselskap av 8de august 1916, der vedlægges, vil det sees at dets andragende bl. a. omfattet den kraft og de tomter der var omhandlet i ovennævnte koncession av 7de august 1914.

Andragendet har været forelagt for Odda herredsstyre som i møte den 10de oktober 1916 har vedtat følgende forslag til uttalelse:

«Under forutsætning av at departementet tar alle nødvendige forbehold til varetagelse av statens, kommunens og de privates beskyttelse anbefales, at den ansøkte koncession maa bli git paa følgende specielle betingelser:

1. Selskapets forretningskontor har sit sæte i Tyssedal. Selskapets styre skal være helt norsk og selskapets aktier skal lyde paa navn.
2. Selskapet avsætter følgende fond:
 - a) Et sikkerhetsfond paa kr. 100 000,00 som indbetales til kommunen senest 3 — tre — maaneder efter at selskapet har erholdt koncessionen. Hvis selskapet har mere end fire hundrede arbeidere, forøkes fondet med kr. 250,00 for hver overskytende arbeider.

Fondet skal regnskapsføres av herredskassereren og revideres som bestemt for herredsregnskaperne og renterne skal anvendes efter fattigstyrets beslutninger til hjælp for arbeidsløse arbeidere under uforutseende arbeidsstansninger og for arbeidere, som i fabrikkens tjeneste har paadrat sig sygdomme og til andre arbeidere og deres familier naar de

uforskyldt er blit uten eksistensmidler.

Renterne av fondet opspares, naar det ikke er bruk for dem og kan naar det er paakrævet i sin helhet anvendes efter fattigstyrets bestemmelser.

I tilfælde koncessionens ophør eller fabrikkens nedleggelse, tilfalder fondet Odda Kommune.

Hjælp av dette fond betragtes ikke som fattighjælp.

- b) Som garanti for erstatninger som selskapet maatte tilpligtes i henhold til punkt 11 og 12 for forvoldt skade, deponerer dette kr. 40 000,00 der forvaltes av herredskassereren. Renterne tillægges fondet indtil dette er vokset til kr. 100 000,00. Fondet skal være uangrikelig, saa længe selskapet er i virksomhet. Ved selskapets opløsning kan fondet om fornodent i sin helhet anvendes til mulige erstatninger, og resten tilbakebetales selskapet senest 5 aar efter driftens ophør.

3. Selskapet betaler aarlig til kommunen kr. 1,50 pr. elektrisk hk. og aar.
4. Selskapet avgir aarlig til kommunen en kraftmængde svarende til 5% av den leiede kraft til dens produktionspris med tillæg av den i lov av 18de september 1909 paragraf 2 punkt 9 nævnte tillæg. Produktionsprisen skal opgives ved koncessionens erhvervelse.

Driftsindskrænkninger eller midlertidig stans av fabrikkens medfører ikke reduktion av den kraftmængde kommunen har krav paa. Selskapet avgir til kommunen den kraftmængde hvortil denne er berettiget helt eller delvis, fra A/S Tyssefaldenes kraftstation eller ledninger i Tyssedal eller Odda efter kommunens valg, naar denne har bruk for kraften og med mindst 6 maaneders varsel for kraftleverandøren. Hvis kommunen ønsker mindre kvanta kraft avgit i Tyssedal til belysning, og oppvarming av kommunale bygninger

eller andet kommunalt bruk er selskapet forpligtet til at avgi denne direkte fra sine ledninger, saa kommunen spares for anskaffelse av egne transformatorer — Kommunen forbeholder sig en aarlig avgift av kr. 5,00 for hver ikke benyttet hestekraft hvortil den er berettiget.

5. Kommunens egne indvaanere er fortrinsberettiget til arbeide ved fabriken. Selskapet er forpligtet til at henvende sig til et eventuelt oprettende arbeidsledighetskontor, naar det er bruk for arbeidere.
6. Da praktisk talt al grund i Tyssedal er A/S Tysefaldenes eiendom, og det saaledes kan bli umulig for arbeiderne at skaffe sig tomt til et eventuelt forsamlingslokale, hus for kooperativ virksomhet eller lignende tilpligtes selskapet i henhold til lov av 18 september 1909 paragraf 2, punkt 6 at avgi til arbeiderne indtil 20 ar jord, centralt beliggende og uten avgift for arbeiderne.
7. Selskapet tilpligtes:
 - a) at anbringe lyse og tidsmessige spiserum samt garderobe og vaskerum med koldt og varmt vand paa passende sted for hver av de forskjellige avdelinger.
 - b) at opføre et efter forholdene tidsmessig bad med badstue, badekar og styrt til benyttelse for arbeiderne og funktionærene og deres familier for en billig entre. Dette skal være i stand samtidig som fabriken sættes i gang.
 - c) at la indrette lokale til benyttelse som sykehus, utstyret med de nødvendige sanitetsmateriel med mindst en fast ansat utdannet sykepleierske.
 - d) hvis distriktslægen og eventuelt av kommunen ansat læge ikke kan overkomme behandlingen av syke ved fabriken, tilpligtes selskapet at ansætte egen læge.
8. Selskapet er forpligtet til ved opførelse av arbeiderboliger at ta alle for-

nødne sanitære foranstaltninger, blandt andet ved anlæg av tidsmessige kloakledninger, likeledes tilpligtes selskapet at oplyse de nødvendige veie for arbeiderne fra fabriken til arbeiderboligerne.

9. Selskapet tilpligtes at skaffe sine arbeidere sunde, varme, lyse og rummelige boliger, saavidt mulig med en liten have til hver familie.

I tilfælde arbeidsstans av hvilken som helst aarsak ved selskapets bedrift tilpligtes dette at skaffe arbeiderne med familie husly i fabriken egne eller andre sunde boliger indtil 3 maaneder for vanlig maanedsløse.
10. Selskapet tilpligtes om en av dets arbeidere eller funktionærer omkommer ved ulykkestilfælde eller lider saadan skade, at han blir arbeidsudygtig mindst 3 maaneder, at utbetale ham eller hans familie en maanedsløn efterat han er sluttet i arbeidet.
11. Fabriken maa ikke ved røk, giftige gasarter, lugt, støv, støi, eller paa anden maate virke generende eller skadelig paa befolkningen eller omgivelsene. Selskapet tilpligtes at benytte de sikkerhetsforanstaltninger som den tekniske utvikling til enhver tid kan skaffe til forebyggelse herav og til sikkerhet for sine arbeideres liv og helse.
12. I tilfælde av, at fabriken paa en eller anden maate forvolder sine nærmere eller fjernere naboer skade eller gene ved sin virksomhet, pligter den at gi fuld erstatning herfor, for skade saavel paa eiendom som inntægt. Den sidste blir at fastsætte med aarlige beløp. Al erstatning fastsættes ved skjøn av 3 uvillige mænd, hvorav en opnevnes av hver av parterne og den tredje opnevnes av amtmanden. Enhver av parterne kan forlange overskjøn, som foretages av 5 mand, valgte paa samme maate.
13. Selskapet er forpligtet til at finde sig i en saadan benyttelse av grunden, at veianlægget Odda—Espe ikkø vanskeligjøres eller fordyres. Likeledes tilpligtes selskapet at stille de veie, broer

- og kaier som de maatte anlægge til almenhetens frie avbenyttelse.
14. Selskapet tilpligtes for egen regning at holde mindst en politibetjent som har at rette sig efter de til enhver tid gjældende instruksér for herredets politibetjenter. Likesaa holder selskapet fornødent arrestlokale.
 15. Hvis selskapet eller selskapets interessenter driver handel med varer med handel til arbeiderne skal nettooverskuddet efter revideret aarsregnskap anvendes til almenyttige øiemed for arbeiderne. Anvendelsen fastsættes efter samraad med et av arbeiderne opnævnt utvalg, som i tilfælde av tvist kan forlange saken til avgjørelse av vedkommende departement.
 16. Selskapet er forpligtet til ved forfald at deponere hele den det til kommunen ilignede skattebeløp uanseet om der er klaget over skatten, eller om der er indledet proces om samme.»

Amtmanden i Søndre Bergenhus amt har i skrivelse av 25de oktober 1916 i det væsentlige sluttet sig til herredsstyrets uttalelse.

Vasdragkommissionen uttalte i skrivelse av 19de januar 1917 følgende:

«Man har under behandlingen av nærværende andragende fæstet oppmerksomheten ved, at det anlæg som skal levere kraften, nemlig A/S Tyssefaldene har inde hos statsmyndighetene andragende om reguleringstilladelse, og at der er reist spørsmål om samme selskaps eiendoms erhvervelser i vasdraget. Begge disse spørsmål er saavidt bekjendt fremdeles uavgjorte. Man henviser til kommissionens skrivelser til Arbeidsdepartementet av juli og oktober 1913 og 25de november f. a. I sidstnævnte skrivelse er anført, at man er bekjendt med, at saavel bassenget i Bersaavand som den omsøkte yderligere regulering i Ringedalsvand for en væsentlig del er tat i bruk.

Naar forholdene ligger saaledes an, mener kommissionen, at der under ingen omstændigheter bør bli tale om at gi tilladelse

til leie av kraft fra A/S Tyssefaldene for disse spørsmål er løst.

Angaaende kraftleiespørsmålet i det foreliggende tilfælde vil man bemerke følgende:

Det fremgaar av Det Norske Nitridaktieselskaps love, vedtagne i konstituerende generalforsamling den 20de august 1912, at ansøkeren er et uansvarlig norsk aktieselskap (§ 1). Aktiekapitalen, som paa det tidspunkt var kr. 10 800 000,00, tildeltes for en betydelig del «La Société Générale des Nitrures» (§ 5). Samtlige aktier blir, efterat de er fuldt indbetalte, lydende paa ihænderhaveren (§ 10). Selskapet ledes av en bestyrelse paa 3 medlemmer (§ 19), hvorav 2 altid maa være norske statsborgere (§ 20). Repræsentantskapet skal bestaa av mindst 7 og høist 12 medlemmer, og hvorav mindst 1/3 skal være av norsk nationalitet (§ 25). Generalforsamlingen opnævner 3 tilsynsmænd, hvorav 1 skal være norsk. —

I skrivelse av november 1913 angaaende revision av koncessionsloven uttalte nærværende kommission sig blandt andet om hvorvidt utlændinger og selskaper med helt eller delvis fremmed kapital bør negtes adgang til at kjøpe energi. Kommissionen kom til det resultat, at man dengang ikke turde gaa saa langt.

Den senere stedfundne utvikling har imidlertid vist resultater, som ikke er av det gode. Man er vistnok kommet derhen, at bare selskaper med helt norsk kapital faar erhverve og bygge ut vandfald, men kraften blir, naar det gjælder større anlæg, søkt erhvervet til foretagender, som helt eller delvis finansieres fra utlændinger. Paa denne vis kommer fossene trods koncessionslovene i realiteten over paa fremmede borgeres hender. De norske vandfaldseiere faar nøie sig med smaa leiepriser. — Kommissionen er derfor efterhaanden kommet til den oppfatning, at de grunde, som har ført til at negte selskaper med hel eller delvis fremmed kapital at erhverve fosser, ogsaa i regelen fører til at negte saadanne selskaper at leie kraft. Derfor bør saadan leietilladelse ikke bli regelen, men undtagelsen. Om dette skulde

bevirke nogen forsinkelse i utbygningen av vore fosser, ser kommissionen deri ingen fare eller skade. Tvertimot mener kommissionen, at en bremsning for tiden bare er av det gode.

Til disse principielle betænkeligheter kommer i det foreliggende tilfælde den specielle omstændighet, at leiesøkeren allerede disponerer over en betydelig kraftmængde her i landet, idet Det Norske Nitridaktieselskap ved kongelig resolution av 7de juli 1913 har faat tilladelse til for et meget langt tidsrum, nemlig 60 aar, at leie indtil 25 000 elektriske hk. av A/S Arendals Fossekompani. Det er klart, at der for den fabrikmæssige utnyttelse av en saadan kraftmængde kræves meget betydelige kapitaler, saaledes at selskapets økonomiske interesse her i landet er og vil bli meget stor.

Kommissionen finder av disse grunde at maatte fraraade, at andragendet imøtekomes.»

Forinden man mottok Vasdragkommissionens uttalelse hadde man tilskrevet A/S Tyssefaldene om tilveiebringelse av nærmere opplysninger. Denne skrivelse der er datert 11te december 1916 er saalydende:

«Fra Det Norske Nitridaktieselskap har departementet mottat et andragende, datert 27de juli 1916, om tilladelse for dette selskap til at leie bl. a. indtil 30 000 elektriske hk. fra det ærede selskap. Dette andragende er for tiden under behandling i Vasdragkommissionen.

Fra Nitridselskapet har departementet derefter mottat et andragende, datert 4de november 1916, om midlertidig igangssettelse av et provisorisk elektrisk anlæg for overføring av ca. 4 000 kw. i Tyssedal. Departementet er gaat ut fra, at dette andragende gjælder en del av den ifølge førstnævnte andragende leiede kraft.

Forinden departementet tar standpunkt til Nitridselskapets andragende om leie og overføring av kraft, skal man utbe sig opplysning om, hvorvidt det ærede selskap gjennom kraftleiekontrakten med Nitridselskapet disponerer over kraft, der vil indvindes

fra anlæg, for hvis vedkommende reguleringskoncession er søkt, men endnu ikke meddelt.

Til belysning herav vil det saaledes være av interesse at erholde selskapets nærmere redegjørelse for de kraftkvanta, som selskapet for tiden selv bruker, eller har bortleiet, samt for den samlede kraftmængde selskapet har utbygget i henhold til tidligere meddelt koncession. Man undlater ikke i denne forbindelse at henvise til departementets i avskrift vedlagte skrivelse av 19de mai 1916 til Tyssø elektrometallurgiske A/S, hvor departementet i anledning av dette selskaps andragende om leie av indtil 30 000 hk. fra A/S Tyssefaldene meddelte ansøkeren, at man vilde komme tilbake til kraftleieandragendet, saasnt det fra det ærede selskap foreliggende reguleringsandragende hadde fundet sin løsning.

Da Det Norske Nitridaktieselskap har bedt saken paaskyndet, skal man utbe sig de begjærte opplysninger snarest mulig.

Avskrift av nærværende skrivelse er sendt Det Norske Nitridaktieselskap.»

Spørsmålet om meddelelse av fornødne koncessjoner til A/S Tyssefaldene har senere været optat til behandling paa grundlag av de efter departementets henvendelse mottagne opplysninger. Saken er for tiden til behandling hos vasdragkommissionen.

I skrivelse til tilsynsmanden ved elektricitetsvæsenet i 4de distrikt av 14de december 1916 meddelte man ansøkerne midlertidig tilladelse til at ta i bruk ca. 4 000 kw. av sit anlæg i Tyssedal idet man fremhævet at der herved intet var foregrepet med hensyn til leieandragendet saaledes at departementet stod helt frit ved spørsmålet saavel om dettes indvilgelse som om vilkaarene.

I skrivelse av 9de februar 1917 utbad man sig Vasdragkommissionens subsidiære forslag til koncessionsvilkaar hvilket forslag kommissionen avgav den 9de mars s. a. Kommissionen anfører følgende:

Vasdragkommissionen behandlet i juni 1914 et andragende fra Hardanger Elektriske Jern- og Staalverk om tilladelse til at leie kraft fra A/S Tyssefaldene

samt om at fremleie denne kraft til Det Norske Nitridaktieselskap. Det gjaldt dengang at faa istand en ordning, hvorved man kunde redde staalet fra ruin, og man fandt i betragtning herav ikke at burde fraraade tilladelse. Kommissionens flertal var dog principielt imot at imøtekomme andragendet. Det planlagte arrangement gik imidlertid overstyr, og de hensyn, som dengang var bestemmende, foreligger saaledes ikke længer.

Kommissionens opfatning av saken saaledes som den nu ligger an, gaar ut paa, at tilladelse bør negtes, jfr. uttalelse fra møte i januar d. a., og man tillater sig at henvise til den. Departementet har imidlertid i skrivelse av 10de februar bedt meddelt forslag til vilkaar for eventuell meddelelse av den ansøkte koncession. I den anledning tillater man sig at fremkomme med nedenstaaende bemerkninger:

Kommissionen har først fæstet sig ved, at ansøkeren vel nærmest bare i formen er et norsk selskap. Det er rigtignok i Arendalskoncessionen bestemt, at bestyrelsen skal ha sæte i Norge og mindst for $\frac{2}{3}$'s vedkommende være norske statsborgere, jfr. ogsaa lovens §§ 19 og 20. Uagtet § 19 uttrykkelig bestemmer, at bestyrelsen har ledelsen, ligger det dog nær at anta, at denne i virkeligheten ligger hos repræsentantskapet og her skal ifølge § 25 en mindre del nemlig mindst $\frac{1}{3}$ være norsk. I Arendalskoncessionen er ikke som i de senere større tilladelser uttrykkelig anført, at man med bestyrelse mener saavel direktion som repræsentantskap. Naar det nu dreier sig om en leietilladelse, hvorefter selskapet i tilfælde faar adgang til mere end at fordoble sin virksomhet her i riket, synes det at være rimelig, at det norske element i saavel bestyrelse som repræsentantskap blir saapas kraftig, at det blir bestemmende.

De samme grunde taler for at betinge, at majoriteten av kapitalen blir paa norske hænder, og at man for nødvendig kontrol herav kræver navnaktier. — Skulde der fra ansøkernes side bli gjort gjældende, at det vil være forbundet med store vanskeligheter at faa omdannet Det Norske Nitridaktiesel-

skap saaledes, som her antydnet, har man den utvei at danne et helt nyt selskap for gjennomførelse av anlæg i Tysse. Kommissionen tilraader, at man eventuelt ordner sig paa denne maate.

I tilfælde av, at det som her er antydnet om styret og kapital blir befulgt, sættes leietiden overensstemmende med kontrakten til 30 aar. Skulde man derimot maatte slaa av paa de nævnte fordringer, bør leietiden søkes indkørtet.

I nedenstaaende forslag til betingelser er posterne 7 om norsk forsikring, 11 om læge og sykehus, 12 om politi, 14 om veier og broer og landgangskaaier, 15 om motarbeidelse av drukkenskap, 17 om avgivelse av kraft, 18 om kunstige gjødningsstoffer, 19 om raastof eller halvfabrikat, 20 om beregning av skat, 21 om sikkerhetsstillelse samt endel av post 13 om egne hjem og reguleringsplan m. v. nye ved leietilladelsen. De er dog med undtagelse av 17, 19 og 20 benyttet i koncessionen for Electric Furnace Products Company Ltd. til at leie Saudefaldenes kraft, kun er formen tildels noget anderledes. Som forholdene ligger an i nærværende tilfælde mener kommissionen, at de bør tages med. Nogen særskilt begrundelse herfor har man antat var unødvendig. — Post 17 om avgivelse av kraft til kommuner og stat er tat med efter forbillede i indst. O. V 1917 om utfærdigelse av en lov om erhvervelse av vandfald m. v. § 22 post 5. Tyssefaldene er saavidt bekjendt ikke tidligere paalagt nogen vilkaar i denne retning.

I henhold til ovenstaaende opstilles følgende forslag til

betingelser.

1.

Tilladelsen gjælder indtil 1ste september 1946.

2.

Av selskapets styre, saavel bestyrelse som repræsentantskap, der skal ha sit sæte her i riket, skal til enhver tid $\frac{2}{3}$ bestaa av norske statsborgere.

Selskapets aktier skal lyde paa navn. Mindst $\frac{2}{3}$ av aktierne skal ikke med retsvirkning kunne tegnes, erhverves eller eies av eller pantsættes til andre end staten, norske kommuner, norske statsborgere eller med vedkommende departements tilladelse norske banker. Bestemmelse herom skal paaføres aktiebrevene i det norske, engelske, franske og tyske sprog. Aktiekapitalen skal til enhver tid utgjøre mindst halvparten av de samlede omkostninger ved alle selskapets anlæg.

Majoriteten av selskapets aktier maa ikke uten særlig kongelig tilladelse tilhøre nogen, som eier eller bruker eller leier energi fra andet vandfald her i riket eller som sitter inde med aktiemajoriteten i noget andet selskap, der eier eller bruker eller leier energi fra saadant vandfald. Selskapets vedtægter saavel som senere forandringer i disse blir at forelægge vedkommende departement til godkjendelse. Likeledes blir beslutninger i generalforsamling, som fastsetter almindelige eller særlige innskærnkninger i styrets virksomhetsomraade alene gyldige, naar de godkjendes av departementet.

3.

Den kjøpte energi kan ikke overdrages videre eller for nogen del avgives til utlandet uten samtykke fra vedkommende regjeringsdepartement.

Handler selskapet herimot, erlægges for hver gang en tvangsmulkt til statskassen av indtil kr. 1 000,00 efter vedkommende departements nærmere avgjørelse.

4.

Forsaavidt selskapet anvender energien til bedrift som ved røk, giftige gasarter eller paa anden maate virker skadelig paa omgivelserne, skal vedkommende departement, saafremt det av almene hensyn finder føie dertil anerkjendes som ret saksøker i anledning av mulige overtrædelser av nabolovgivningen.

5.

Selskapet skal saavel ved opførelsen som senere ved driften av de anlæg, hvori

kraften skal anvendes benytte funksjonærer og arbeidere, som har norsk indfødsret eller statsborgerret.

Vedkommende departement kan tilstede undtagelser fra denne regel, naar speciel fagkundskap eller øvelse eller lignende hensyn gjør det nødvendig eller særlig ønskelig, likesom departementet kan tillate benyttet fremmede arbeidere, naar de har hat fast bopæl her i riket i det hele sidste aar.

For hver dag som nogen i strid med foranstaaende bestemmelser er i selskapets tjeneste, erlægges til statskassen en løpende mulkt stor indtil kr. 50,00 — femti kroner — for hver person.

6.

Selskapet forpligter sig til ved opførelsen og senere ved driften av de anlæg, hvori kraften skal benyttes at anvende norsk materiel, forsaavidt dette kan faaes like godt, tilstrækkelig hurtig og for en pris, som ikke overstiger den utenlandske med mere end 10% — ti procent. I tilfælde av tvist herom, avgjøres spørsmålet av departementet.

Vedkommende departement kan tilstede undtagelse fra regelen om anvendelse av norsk materiel, naar særlige hensyn gjør det paakrævet.

For overtrædelse av den i nærværende post omhandlede bestemmelse erlægger selskapet for hver gang efter avgjørelse av departementet en mulkt av indtil 15% — femten procent — av værdien. Mulkten tilfalder statskassen.

7.

Forsikring tegnes saavidt mulig i norske selskaper, hvis disse byr like fordelagtige betingelser som utenlandske.

8.

Av den kraft som benyttes over 500 hk. erlægges til statskassen en aarlig avgift av kr. 1,25 pr. hestekraft.

Avgiften forfalder til betaling ved aarets utgang. Erlægges den ikke til forfaldstid, svares derefter 6% aarlig rente.

9.

Arbeiderne maa ikke paalægges at motta varer istedetfor penger som vederlag for arbeidet eller paalægges nogen forpligtelse med hensyn til indkjøb av varer (herunder dog ikke sprængstof, verktøi og andre arbeidsmaterialer). Hvis selskapet holder handelsbod for sine arbeidere, skal nettooverskuddet efter revidert årsregnskap anvendes til almennyttig øiemed for arbeiderne. Anvendelsen fastsettes efter samraad med et av arbeiderne opnævnt utvalg, som i tilfælde av tvist kan forlange saken forelagt til avgjørelse av vedkommende departement.

10.

Selskapet er forpligtet til at opsamle et fond til sikring for vedkommende fattigkommune overensstemmende med de regler som i lov om fattigvæsenet av 19de mai 1900, kap. 4 er git om bergverker.

Likeledes er selskapet forpligtet til efter vedkommende departements nærmere bestemmelse at avsætte et fond til sikring for fattigkommunen i anledning av anlæggets utførelse. Fondet forvaltes av det offentlige. Den del av dette fond, som ikke medgaar til dækning av kommunens utgifter til fattigunderstøttelse av arbeidere ved dette anlæg, tilbakebetales selskapet.

Begge fond kan ved lov overføres til et for det hele land eller visse dele av landet fælles fond. Retten til tilbakebetaling av anlægsgondet bortfalder isaafald.

Bugge og Bødtker er ikke enige i, at anlægsgondet overgaar til et saadant fællesfond. Den del av anlægsgondet, som ikke brukes, bør tilbakebetales selskapet.

11.

I tilfælde av, at vedkommende departement finder det paakrævet, pligter anlæggenes eier at holde et for øiemedet tjenlig sykehus med isolationslokale for sine arbeidere og deres familier med fornødent utstyr, beregnet paa et saa stort antal patienter, som departementet bestemmer. Endvidere er selskapet forpligtet til efter nærmere bestem-

melse av vedkommende departement at skaffe sine arbeidere den fornødne lægehjælp ved en eller flere dertil ansatte og av selskapet lønnede læger paa stedet.

12.

Saafernt særskilt politiopsyn i anledning av arbeidets utførelse av det offentlige findes nødvendig, pligter anlæggets eier endvidere at utrede utgifterne derved.

13.

Selskapet er forpligtet til, om og naar vedkommende departement saa maatte forlange, paa rimelige av departementet godkjendte vilkaar at skaffe arbeiderne sunt og forsvarlig husrum samt tilleie tomter til bygning av egne hjem, alt med veier, vand, kloak og elektrisk lysanlæg, grund til forsamlingslokale, til lokale for kooperativ eller anden handelsvirksomhet og lignende.

Vedkommende departement kan bestemme, at de ved statens anlæg til enhver tid gjældende bestemmelser om barakker o. l. skal komme til anvendelse ved opførelsen av selskapets anlæg.

Selskapet er forpligtet til at bebygge de av dette leiede eiendommer i strøk, hvor der ventes at ville bli bymæssig bebyggelse, efter en av Arbeidsdepartementet approbert reguleringsplan.

Saafernt bygningsloven bestemmes gjort gjældende for disse strøk, har selskapet at utarbeide utkast til reguleringsplan og indsende samme til de stedlige bygningsmyndigheter.

Selskapet har uten vederlag fra staten at finde sig i eventuel avstaaelse av grund til offentlige veier og gater samt til offentlige bygninger, som maatte bli paalagt aktieselskapet Tyssefaldene.

14.

Veier, broer og landgangskaier, som selskapet anlægger, skal stilles til fri avbenyttelse for almenheten forsaavidt departementet finder, at det kan ske uten væsentlig ulempe for selskapets anlæg og bedrifter.

15.

Selskapet er forpligtet til at rette sig efter de bestemmelser, som gives av vedkommende departement til motarbeidelse av drukkenskap og smughandel med berusende drikke blandt den til anlægget knyttede befolkning.

16.

Selskapet maa ikke uten samtykke fra vedkommende departement indgaa i nogen overenskomst til kunstig forhøielse av priserne her i riket paa de tilvirkede produkter.

17.

Selskapet er forpligtet til efter hvert som kraften tages ibruk at avgi indtil 5% av den leiede kraft til de kommuner, derunder ogsaa amtskommuner, som departementet bestemmer, likesom staten forbeholdes ret til at erholde andre 5% av kraften. Driftsindskrænkninger medfører ikke reduktion av den kraftmængde stat og kommune har krav paa medmindre vis major, streik eller lockout nødvendiggjør det eller medmindre departementets samtykke foreligger.

Kraften leveres til samme pris og paa samme vilkaar som efter leiekontrakten gjælder for koncessionæren. Kraften uttages efter departementets bestemmelse i kraftstationen eller fra fjernledningen eller fra ledningsnettet uanset, om fjernledningen eller ledningsnettet tilhører koncessionæren eller vandfaldets eier.

Selskapet har ret til at forlange et varsel av 1 aar for hver gang kraft uttages.

Undlater selskapet at levere denne kraft uten at vis major, streik eller lockout hindrer leveransen, pligter selskapet efter departementets bestemmelse at betale en bot til statskassen av indtil kr. 1,00 pr. dag for hver kw., der urettelig ikke er levert.

De fornødne nærmere bestemmelser angaaende avgivelse av kraft blir med bindende virkning at fastsætte av departementet.

18.

Saafrømt selskapet ved den leiede energi producerer kunstige gjødningsstoffer, maa priserne ved salg inden landet ikke sættes høiere end nettoeksportpriserne beregnet efter gjennemsnit for de sidste 12 maaneder.

Derhos skal der pr. aar stilles til disposition for det norske jordbruk til reducert pris indtil 10 pct. av produktionen i de 12 maaneder, som gaar forut for bestillingen, dog ikke over 2000 tons av gjødningsstoffer med ca. 20 pct. kvælstofindhold med forholdsmæssig forhøielse eller nedsættelse av dette kvantum, hvis varens kvælstofindhold ændres.

Prisen for dette kvantum beregnes efter gjennemsnittsprisen netto f.o.b. for selskapets salg i partier paa mindst 500 tons av gjødningsstoffer til utlandet i de sidste 4 uker før bestillingerne med fradrag av 15 pct. rabat. Bestilling sker gjennom Landbruksdepartementet. Hver bestilling maa for at opnaa denne rabat være paa mindst 500 tons.

Det kvantum, som i henhold til foranstaaende kan forlanges uttat, leveres av selskapet f.o.b. med mindst 14 dages varsel i partier, som av Landbruksdepartementet bestemt. Landbruksdepartementet drar omsorg for, at salget av det heromhandlede kvantum sker til forbrukerne saaledes, at de til den reducerte pris kjøpte stoffer hverken kommer i handel som almindelig salgsvare eller benyttes som raaprodukt til videre fabrikkation.

Gjennemsnittsprisen beregnes av den i henhold til koncessionens post 23 ansatte kontrolør.

19.

Saafrømt de av selskapet fremstillede produkter kan benyttes som raastof eller halvfabrikat til yderligere fabrikmæssig bearbeidelse, skal denne bearbeidelse i størst mulig utstrækning ske her i riket.

Til opnaaelse herav kan det saaledes av vedkommende departement bestemmes, at der skal gives norske fabrikkør adgang til

som raaprodukt at erholde kjøpt paa vanlige salgsvilkaar indtil $\frac{1}{3}$ av den nævnte produktion. Denne forpligtelse gjælder dog ikke, saafremt $\frac{1}{3}$ av produktionen bevises allerede at være fuldt tilvirket her i landet av vedkommende selskap selv.

20.

Selskapet er forpligtet til at oversende vedkommende departement gjenpart av den til skattemyndighetene i henhold til den gjældende lovgivning avgivne selvangivelse. Der skal medfølge alle fornødne opplysninger til bedømmelse av formue, gjæld og inntægt.

Skattemyndighetene forbeholdes adgang til at beregne inntægterne hitrørende fra tilvirkning av produkter for salg efter gjennemsnittspris paa disse produkter.

Bugge og Bødker er ikke enig i en saadan bestemmelse, da den ikke er hjemlet i gjældende lov.

21.

For oppfyldelsen av de forpligtelser, som selskapet maatte paadra sig overfor det offentlige eller overfor norske retssubjekter saavel for overholdelsen av de i koncessionen opstillede betingelser, stilles av koncessionshaveren sikkerhet for et beløp av kr. 100 000,00 efter vedkommende departements nærmere bestemmelse.

22.

Undergaar selskapet saadan forandring, at foran anførte bestemmelser med hensyn til styrets sammensætning ikke lenger oppfyldes, overtrædes bestemmelsen vedkommende aktiekapitalen eller aktiemajoriteten i selskapet (jfr. post 2) eller overtrædes bestemmelserne i post 16 eller 23 er den ved resolutionen meddelte tilladelse bortfaldt og selskapet underkastet bestemmelserne i lov om erhvervelse av våndfald, bergverk og anden fast eiendom av 18de september 1909 §§ 22 og 23, jfr. § 25.

23.

Koncessionshaveren har at underkaste sig de bestemmelser som til kontrol med

foranstaaende betingelsers overholdelse maatte bli truffet av vedkommende departement.

Vedkommende departement kan ansette en kontrolør, som har at paase, at koncessionsbetingelserne sker fyldest. Denne kontrolør skal overensstemmende med instruks utfærdiget av departementet ha adgang til de kontrolmidler som departementet anser nødvendige.

Denne kontrolørs løn fastsettes av departementet.

De med kontrollen forbundne utgifter refunderes det offentlige av selskapet.

Foranlediget ved post 13 i Odda herredsstyres uttalelse om grund til veien Odda—Espe skal kommissionen bemerke, at den ikke efter det foreliggende kan opgjøre sig nogen begrundet mening om spørsmålet. Man finder, at der bør tages hensyn til herredsstyrets krav i den utstrækning som forholdene tillater det.»

I skrivelse av 30te mai 1917 anmodet Industriforsyningsdepartementet nærværende departement om ved behandlingen av denne koncession at ta forbehold om dækning av det norske aluminiumsbehov og fortrinsvis statens eget behov.

Den foran nævnte provisoriske tilladelse er senere noget utvidet. Forhandlinger om forskjellige forhold vedrørende denne koncession vaaren 1917 førte ikke til noget resultat. Vaaren 1918 blev disse forhandlinger paany optat. Disse har dels dreiet sig om sikring av raastofforsyningen til det norske selskap A/S Høyangfaldene, Norsk Aluminium Co. dels om erhvervelse av de fleste aktier i A/S Grong Gruber, hvilke Det Norske Nitridselskaps franske forbindelser hadde erhvervet og frembød til salg. I forbindelse med forhandlingerne om koncession har man derhos opnaaet en ordning, hvorved det norske behov for aluminium skulde kunne dækkes fra selskaps anlæg i Tyssedal.

Da forhandlingerne om disse punkter

har ført til tilfredsstillende ordninger under forudsætning av at den ansøkte koncession indvilges vil departementet anbefale denne meddelt. Der er efter forhandlinger med ansøkeren utarbeidet følgende utkast til koncessionsvilkaar som departementet anbefaler lagt til grund for koncessionen:

Utkast

til betingelser for bortleie av indtil 30 000 elektriske hestekræfter fra Aktieselskapet Tyssefaldene til Det Norske Nitridaktieselskap.

1.

Den leiede energi kan ikke overdrages videre eller for nogen del avgives til utlandet uten samtykke fra vedkommende regjeringsdepartement. Den skal ikke uten kongelig tilladelse anvendes til andet end fremstilling av aluminium av dets raamaterialier og av produkter der avledes av eller staar i forbindelse hermed.

2.

Selskapet skal saavel ved opførelsen av sine anlæg og fabrikker som ved disses drift og ledelse kun benytte funktionærer og arbeidere, som har norsk indfødsret eller statsborgerret.

Vedkommende departement kan tilstede undtagelser fra denne regel, naar speciel fagkundskap eller øvelse eller lignende hensyn gjør det nødvendig, likesom departementet kan tillate benyttet fremmede arbeidere, naar de har hat fast bopæl her i riket det hele sidste aar.

For hver dag, som nogen i strid med foranstaaende bestemmelser er i selskapets tjeneste, erlægges til statskassen en løpende mulkt, stor kr. 50,00 — femti kroner — for hver person.

3.

Selskapet skal ved opførelsen av sine anlæg og fabrikker samt ved disses drift anvende norsk materiel, forsaavidt dette kan

faaes like godt, tilstrækkelig hurtig og for en pris, som ikke overstiger den utenlandske med mere end 10 — ti — procent.

I tilfælde av tvist herom avgjøres spørsmålet av departementet.

Vedkommende departement kan tilstede undtagelser fra regelen om anvendelse av norsk materiel, naar særegne hensyn gjør det paakrævet.

For overtrædelse av den i nærværende post omhandlede bestemmelse erlægges selskapet for hver gang efter avgjørelse av departementet en mulkt av indtil 15 pct. av værdien. Mulkten tilfalder statskassen.

4.

Enhver forsikring tegnes saavidt mulig i norske selskaper; hvis disse byr like fordelagtige betingelser som utenlandske.

5.

Arbeiderne maa ikke paalægges at motta varer istedetfor penger som vederlag for arbeidet eller paalægges nogen forpligtelse med hensyn til indkjøp av varer (herunder dog ikke sprængstof, verktøi og andre arbeidsmaterialer). Verktøi og andre arbeidsredskaper, som utleveres arbeiderne til benyttelse, kan bare kræves erstattet, naar de bortkastes eller ødelægges, og da bare med deres virkelige værdi, beregnet efter hvad de har kostet koncessionæren, med rimelig fradrag for slitage ved utleveringen. Hvis selskapet holder handelsbod for sine arbeidere, skal nettooverskuddet efter revidert aarsregnskap anvendes til almenyttig øie med for arbeiderne. Anvendelsen fastsættes efter samraad med et av arbeiderne opnævnt utvalg, som i tilfælde av tvist kan forlange saken forelagt til avgjørelse av vedkommende departement.

6.

Selskapet pligter at opsamle et fond til sikring for vedkommende fattigkommune overensstemmende med de regler, som i lov om fattigvæsenet av 19de mai 1900, kapitel 4, er git om bergverker.

Likeledes er selskapet forpligtet til at

for vedkommende departements nærmere bestemmelse at avsætte et fond til sikring av vedkommende kommunes utgifter til understøttelse til de ved anlægsarbeidene og opførelsen av fabrikkene beskjæftigede arbeidere og deres familier. Fondet forvaltes av det offentlige. Den del av dette fond, som ikke medgaar til dækning av kommunens utgifter til fattigunderstøttelse av arbeiderne ved de nævnte anlæg; overgaar til et for det hele land eller visse dele av landet fælles fond, som fortrinsvis skal tjene til sikring for kommunerne, men som ogsaa kan benyttes til andre formaal til bedste for arbeiderne, alt efter nærmere regler som Kongen gir.

Paa samme maate skal forholdes med det først nævnte fond hvis det senere ved lov blir bestemt.

7.

I tilfælde av at vedkommende departement finder det paakrævet, pligter anlaggenes eier at holde et for øiemedet tjenlig sykehus med isolationslokale for sine arbeidere og deres familier med fornødent utstyr, beregnet paa et saa stort antal patienter, som departementet bestemmer. Endvidere er selskapet forpligtet til efter nærmere bestemmelse av vedkommende departement at skaffe sine arbeidere den fornødne lægehjælp ved en eller flere dertil ansatte og av selskapet lønnede læger paa stedet.

8.

Saafernt særskilt politiopsyn i anledning av arbeidernes utførelse av det offentlige findes nødvendig, pligter anlaggenes eier endvidere at utrede utgifterne derved.

9.

Selskapet er forpligtet til, om og naar departementet saa maatte forlange, paa rimelige, av departementet godkjendte vilkaar uten beregning av nogen fortjeneste at skaffe arbeiderne sundt og forsvarlig husrum og i den utstrækning dets leiekontrakt hjemler tomter til bygning av egne hjem med veier, vand, kloak, og elektriske lys-

anlæg samt grund til Forsamlingslokale med læseværelse m. v., til lokale for kooperativ eller anden handelsvirksomhet og lignende — alt efter nærmere bestemmelse av vedkommende departement.

Selskapet er ikke uten vedkommende regjeringsdepartements samtykke berettiget til i anledning av arbeidstvistigheter at opsi arbeiderne fra bekvemmeligheter eller hus leiet hos det. Uenighet om, hvorvidt opsigelse skyldes arbeidstvist, avgjøres med bindende virkning av vedkommende departement.

Selskapet pligter at respektere de bestemmelser om regulering samt om avstaaelse av grund til offentlige bygninger m. v., som maatte bli paalagt A/S Tyssefaldene i den koncession som maatte bli meddelt dette selskap.

10.

Forsaavidt energi anvendes til bedrift som ved røk, giftige gasarter eller paa anden maate virker skadelig paa omgivelsene, skal departementet, dersom det av almene hensyn finder føie dertil, anerkjendes som ret saksøker i anledning av mulige overtrædelser av norsk lovgivning angaaende saadan skade.

11.

Selskapet er forpligtet til at rette sig efter de bestemmelser, som gives av vedkommende departement til motarbeidelse av drukkenskap og smughandel med berusende drikke blandt den til anlægget knyttede befolkning.

12.

Selskapet er ansvarlig for at dets kontraktører opfylder sine forpligtelser overfor arbeiderne ved anlægget.

13.

Selskapet maa ikke uten samtykke fra vedkommende regjeringsdepartement indgaa i nogen overenskomst til kunstig forhøielse av priserne her i riket paa de tilvirkede produkter.

14.

Selskapet skal være underkastet den til enhver tid gjældende trustlovgivning.

15.

Saafernt der maatte bli git selskapet tilladelse til ved elektrisk energi fra Tyssefaldene at producere kunstige gjødningsstoffer, maa priserne ved salg inden landet ikke sættes høiere end nettoeksportpriserne, beregnet efter gjennemsnittet for sidste kalenderaar.

Derhos skal der hvert aar stilles til disposition for det norske jordbruk til reducert pris indtil 10 pct. av produktionen av saadanne gjødningsstoffer i sidste kalenderaar — dog ikke over 2 000 tons pr. aar av gjødningsstoffer med ca. 20 pct. kvælstofindhold med forholdsmæssig forhøielse eller nedsættelse av dette kvantum, hvis varens kvælstofindhold ændres.

Prisen for dette kvantum beregnes efter gjennemsnittsprisen netto f.o.b. for selskapets salg av gjødningsstoffer i partier paa mindst 500 tons til utlandet i de sidste 4 uker før bestillingerne med fradrag av 15 pct. rabat. Bestilling sker gjennom Landbruksdepartementet. Hver bestilling maa for at opnaa denne rabat, være paa mindst 500 tons.

Det kvantum, som i henhold til foranstaaende kan forlanges uttat, leveres av selskapet f.o.b. med mindst 14 dages varsel i partier, som av Landbruksdepartementet blir bestemt. Landbruksdepartementet drar omsorg for, at salget av det heromhandlede kvantum sker til forbrukerne saaledes, at de til den reducerte pris kjøpte stoffer hverken kommer i handel som almindelig salgsvare eller benyttes som raaprodukt til videre fabrikkation.

De nævnte gjennemsnittspriser kontrolleres av den i post 23 nævnte kontrollør.

16.

Hvis de ved selskapets anlæg frembragte produkter er av væsentlig betydning for anden norsk næringsdrift eller for in-

denlandsk forbruk, skal der efter krigens ophør være adgang for indenlandske næringsdrivende og forbrukere at faa kjøpt i de første 20 aar indtil 15 pct. og senere indtil 20 pct. av produktionen til en av departementet til enhver tid fastsat pris beregnet paa at dække produktionsomkostningerne med tillæg av en rimelig fortjeneste.

Saalænge krigen varer og i de derpaa følgende 6 maaneder, skal der stilles til den norske stats disposition til indenlandsk forbruk paa samme betingelser et kvantum av indtil 500 tons aluminium aarlig. Prisen skal ikke overstige kr. 7,25 pr. kg.

Produkter som kan benyttes som raastof eller halvfabrikat til videre bearbeidelse gjennom indenlandsk arbeide skal i størst mulig utstrækning bearbeides her i riket.

Nærmere forskrifter om anvendelsen av disse bestemmelser i det enkelte tilfælde kan utfærdiges av vedkommende departement.

17.

Denne tilladelse meddeles for den tid selskapets leiekontrakt med A/S Tyssefaldene er gjældende, dog ikke utover et tidsrum av 40 aar fra denne tilladelses datum.

Ved utgangen av det 35te aar skal staten være berettiget til at indløse selskapets fabrikanlæg med bygninger, maskiner og indretninger av enhver art samt de for arbeidere og funktionærer opførte huse som eies av selskapet i Tyssedal — alt efter dets tekniske værdi paa indløsningstiden, bestemt ved lovlig skjøn paa statens bekostning. Ved indløsningssummens fastsættelse blir intet hensyn at ta til de i § 7 omhandlede fonds. Grund, som maatte eies av selskapet, indløses efter dens oprindelige kostende. I selskapets leiekontrakter vedkommende grund kan staten i tilfælde av at indløsning som nævnt finder sted, forlange at indtræde uten vederlag til selskapet.

Staten skal efter indløsningen være berettiget til uten vederlag til selskapet at benytte de ved anlægget anvendte patenter og metoder, men staten skal fra overtagelsen betale eventuelle løpende licensavgifter eller

royalties som selskapet var forpligtet til at betale for bruken av disse patenter og metoder, med de samme beløp, som selskapet selv har betalt.

Alle heftelser og forpligtelser som ved indløsningstiden paahviler anleggene bortfalder ved indløsningen som ugyldige.

18.

Av den kraft som benyttes erlægges til statskassen en avgift av kr. 1,50 pr. hk. aar og til de amts-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer av kr. 1,50 pr. hk.aar. Avgiften forfalder til betaling ved kalenderaarets utgang. Erlægges den ikke inden 30 dage efter forfald svares derefter 6 pct. aarlig rente fra forfaldsdag.

19.

Selskapet er forpligtet til at avgi til de amts-, herreds- eller bykommuner som Kongen bestemmer indtil 10 pct. av den leiede kraft. Likeledes kan vedkommende departement forlange avstaaet yderligere indtil 5 pct. av kraften til staten.

Kraften leveres til samme pris og paa samme vilkaar som efter leiekontrakten gjælder for koncessionæren og kan forlanges uttat efter departementets bestemmelse i kraftstationen eller fra fjernledningen enten denne tilhører koncessionæren eller vandfaldets eier.

Hvis departementet finder at denne pris er væsentlig høiere end om den var avgit av kraftanlæggets eier overensstemmende med § 2 post 12 i lov av 14de december 1917 tredje avsnit, første punktum kan det forlange at prisen fastsættes ved skjøn.

Foraarsaker kraftens uttagelse av ledningerne økede utgifter, bæres disse av den, som uttar kraften.

Avbrytelse eller indskrænking av leveringingen som ikke skyldes vis major eller streik eller lockout i kraftanlægget, maa ikke ske uten departementets samtykke.

Selskapet har krav paa et varsel av et aar hver gang kraft forlanges uttat.

20.

For opfyldelsen av de forpligtelser, som selskapet under sin virksomhet i Tyssedal maatte paadra sig overfor det offentlige eller overfor norske retssubjekter samt for overholdelsen av disse betingelser, skal til enhver tid av selskapet være stillet sikkerhet for et beløp av kr. 100 000,00. Sikkerheten blir at stille ved deposition av norske statsobligationer efter kurs paa depositionstiden.

21.

Overtrædelse av denne tilladelses §§ 1, 13, 16, og 19 medfører tap av koncessionen, hvorefter selskapets anlæg straks blir at indløse overensstemmende med reglerne i § 17.

22.

Koncessionen blir paa selskapets bekostning at tinglæse som heftelse paa de selskapet tilhørende bygninger og øvrige rettigheter vedkommende faste eiendommer her i riket.

23.

Koncessionshaveren har at underkaste sig de bestemmelser, som til enhver tid maatte bli truffet av vedkommende departement til kontrol med foranstaaende betingelsers overholdelse.

Vedkommende departement kan til utøvelse av denne kontrol opnævne en kontrollør, der efter nærmere av departementet utfærdiget instruks har adgang til de kontrolmidler som departementet anser nødvendige. Om berettigelsen av kontrollørens forlangender kan koncessionshaveren kræve departementets avgjørelse.

De med kontrollen forbundne utgifter refunderes det offentlige av koncessionshaveren.

24.

Koncessionen trær i kraft efter nærmere bestemmelse fra Departementet for de Offentlige Arbeider.»

I skrivelse av 14de mai 1918 hvormed man har forelagt ansøkerne departementets endelige forslag til koncession har man uttalt følgende angaaende koncessionens forutsætninger:

«Under henvisning til det ærede selskaps andragende av 27de juli 1916 og senere førte konferanser i saken meddeles at departementet efterat saken har været behandlet under en regjeringskonferance, vil kunne anbefale, at der gives selskapet tilladelse til at leie indtil 30 000 elektriske hk. av A/S Tyssefaldene paa de i vedlagte utkast angivne betingelser. De opstillede vilkaar finder anvendelse ogsaa paa selskapets virksomhet i Tyssedal før koncessionens meddelelse.

Regjeringen har idet den har besluttet at gi koncessionen i Tyssedal, tat hensyn til og noteret den officielle meddelelse, som er blit den git av den franske Minister at den franske Regjering tilstaar A/S Høyangfaldene alle de med den nuværende krigstilstand forenelige lettelser. Den norske Regjering er gaat ut fra, at der herved vil træffes en ordning, der aapner A/S Høyangfaldene tilfredsstillende vilkaar for sin raastofforsyning fra Frankrike. Likeledes er hensyn tat til den mellem D. N. N. og Høyangfaldene oprettede overenskomst vedrørende forsyning av lerjord til det sidstnævnte selskap.

Koncessionen er avhængig av at D. N. N. godtar at sælge til den norske Regjering paa de betingelser som er fastsat under forhandlinger med Handelsdepartementet de aktier i A/S Grong Gruber som D. N. N. eier eller paa hvilke det har sikret sig optioner.

Forsaavidt og i den utstrækning selskapets kraftleiekontrakt av A/S Tyssefaldene opfyldes ved hjælp av kraft, til hvis fremstilling det nævnte selskap maatte trænge koncession, vil departementet anbefale saadan koncession meddelt paa vilkaar, som Kongen fastsætter overensstemmende med den gjældende lovgivning.

Man tør imøtese Deres meddelelse om vedtagelsen av disse forutsætninger og betingelser ledsaget av det ene eksemplar av betingelserne forsynet med den samlede direktions vedtagelsespaategning.»

Man tillater sig at vedlægge de trufne overenskomster vedkommende A/S Høyangfaldenes raastofforsyning fra Frankrike samt gjenpart av en note fra den franske minister i Kristiania, Mr. Shevalley, hvori han paa sin regjerings vegne bekræfter at der vil bli git A/S Høyangfaldene al den imøtekommenhet i Frankrik som krigstilstanden tilsteder.

Koncessionsvilkaarene er utformet efter lov av 14de december 1917. Der er oppstillet en koncessionstid av 40 aar med indløsningsret til fabrikerne efter 35 aars forløp. Der er foreslaaet en aarlig avgift til stat og kommune av henholdsvis kr. 2.00 og kr. 1.00 pr. hk. Industriforsyningsdepartementets krav om dækning av det norske aluminiumsbehov er imøtekommet.

Forsaavidt A/S Tyssefaldene maatte tiltrænge koncession for at opfylde den leiekontrakt koncessionen gjælder har man meddelt Det Norske Nitridaktieselskap at saadan koncession vil bli git paa de vilkaar Kongen fastsætter i medhold av den gjældende lovgivning.

I henhold til det anførte tillater man sig at

indstille:

Det tillates Det Norske Nitridaktieselskap at leie indtil 30 000 el. hk. fra A/S Tyssefaldene samt at leie det paa vedlagte kart med rødt avlagte tomteareal med paastaaende bygninger i Tyssedal, Odda herred, S. Bergenshus amt paa de i Arbeidsdepartementets indstilling av 14de mai 1918 angivne vilkaar.

3. Hadelands Elektricitetsverk.

(Regulering av Velmunden i Brandbu).

Kgl. resol. av 24de mai 1918.

Ved kgl. resol. av 14de mai 1915 blev det tillatt Hadelands elektricitetsverk, som eies av Brandbu, Gran, Lunner og Jevnaker kommuner, at foreta regulering av Sortungen i Brandbu.

Man vedlægger avskrift av de for reguleringen fastsatte betingelser.

Andragendet omfattet oprindelig ogsaa Velmunden m. fl. ovenforliggende vand, men blev under sakens behandling indskrænket til kun at gjælde Sortungen.

I skrivelse av 21de juni 1915 har elektricitetsverkets styre ansøkt om tilladelse til at regulere ogsaa Velmunden.

I skrivelse av 27de november 1916 har ansøkerne herom anført følgende:

«Under henvisning til vort ærbødige andragende av 2den september og 12te september 1914 tillater vi os at ændre vort andragende saaledes, at det kommer til at omfatte en opdæmning av Velmunden 1,5 m., alternativt 1,0 m. og en sænkning 0,6 m. i forhold til overkant av damsvillen for nuværende dam ved Damsæteren. Nærværende andragende gjælder saaledes en samlet reguleringshøide av 2,10 m. istedetfor tidligere 2,6 m. Reguleringen forudsættes iverksat ved hjælp av en dam ved Damsæteren og en dam ved utløpet av Svarttjern.

Vi tillater os at henvise til vedlagte tekniske utredning av ingeniør Max Graff, dat. 21de november 1916.

Til det optagne kart, som av hr. ingeniør Graff vil bli levert direkte til det kgl. departement, bemerkes, at 1 m.s coten om Velmundsvandene har sin fortsættelse som 1 m.s cote om Svarttjern og Rovtjern. 2 m.s coten er derimot ikke avmerket her, men kun 1,5 m.s coten.

Vi tillater os derhos at andra om fritagelse for avgift til staten av den ved reguleringen indvundne vandkraft.

Forskjellige omstændigheter har bevirket, at anlægget blev kostbarere end forutsat og verket gaar i indeværende — dets første — driftsaar med en meget betydelig underbalance. Reguleringen, som oprindeligt var tænkt iverksat for at møte de stigende krav til elektrisk energi, synes imidlertid nu tillike at være bleven en nødvendighet for verket for ved dens hjælp at søke at opnaa balance i driftsbudgettet.

I forbindelse hermed kan bemerkes, at verket er helt kommunalt; det eies av Brandbu, Gran, Lunner og Jevnaker kommuner og forsyner disse med kraft til lys m. v. Velmundsvandene, hvortil Svarttjern og Rovtjern hører, og det hele nedslagsdistrikt for verket er beliggende inden de nævnte kommuners grænser.

Ved utbygningen av vandfaldet er reguleringen forutsat og maskinerne i kraftstationen — allerede anskaffet — er git dimensjoner, som svarer hertil.

Ved en inkurie er det ikke bemerket i foranstaaende andragende, at elektricitetsverket fremdeles ønsker reguleringstilladelsen git ogsaa for alternativet:

Opdæmning 1 m. og sænkning 0,6 m. i forhold til overkant av damsvillen ved Damsæteren.

Dette alternativ er ialt iøvrigt med hensyn til damsteder m. v. som foran i andragendet anført.»

Den paaberopte tekniske utredning fra ingeniør Graff vedlægges. Likeledes vedlægges en del med skrivelse fra ingeniør Graff av 7de december 1916 mottagne karter over omhandlede sjøer.

I en paa foranledning avgit uttalelse av 8de januar 1917 har vasdragdirektøren anført følgende:

«Hadelands elektricitetsverks styre søker nu om tilladelse til at regulere Velmunden saaledes, at den dæmnes 1,5 m. over og sænkes 0,6 m. under overkant av damsvillen for den nuværende dam ved Damsæteren. Altsaa en samlet reguleringshøide av 2,10 m. Tidligere var som det vil erindres opdæmningen planlagt 0,5 m. høiere. Reguleringen

forutsattes iverksat ved hjelp av en dam ved Damsøteren og en ved utløpet av Svarttjern. Ved hjelp av denne regulering er paaregnet indvundet 0,6 m.³ vandføring, hvilken er angit at skulle gi 1850 nat.hk. = 1280 el.hk. Faldet er tidligere opgit til 226 m.

Av skrivelsen fra ingeniør Graff av 21de november f. a. skulde fremgaa, at der oversvømmes et areal paa 1000 à 1250 maal betegnet som alt overveiende litet værdifuld myr, der er saa lavt liggende i forhold til sjøen, at den ikke lar sig grøfte og anvende til skoggrund.

Angaaende spørsmålet om avgivelse av vand til fløtningen gjennom Svarttjernsbækken saa mener Graff, at 2 mill. m.³ vand skulde være mere end tilstrækkelig til at bringe tømmeret ned til Bjoneelven. For den videre fremfløtning angives vandet fra Bjonevand i almindelighet at være tilstrækkelig. Bare i et sjeldent aar skulde det muligens være ønskelig at faa noget fra Svarttjernsbækken for fløtning i selve Bjoneelven. Forøvrig gaar han ut fra, at spørsmålet om fløtning løses ved særskilt skjøn.

For belysning av vandkraftsforholdene i Svarttjernsbækken og Bjoneelven er auferørt, at førstnevnte bæk ikke faar naturlig tilløp fra Velmunden i tørre sommere og om vinteren. Tilløpet til Svarttjern kommer da alene fra det ca. 3,5 km.² store omraade nedenfor Baahus, (men som ved den projekterte dam ved Svarttjern vil faa avløp til Velmunden). Svarttjernsbækken menes derfor som forholdene nu er, at være uten synnerlig værdi som kraftkilde. Den ligger næsten tør store dele av aaret og har et fald paa ca. 300 m. paa en længde av ca. 5 km.

Nedenfor sammenstøtet med Bjoneelven er paa ca. 3 km. længde opgit at være ca. 50 m. fald væsentlig samlet paa to fosser. Bjoneelven angives at ha et nedbøromraade paa ca. 50 km.² ved utløpet av Bjonevand, som er ca. 3 km.² stort. Det 3,5 km.² store nedbøromraade ovenfor Svarttjern menes derfor at ha særdeles liten betydning for vandkraften i Bjoneelven.

Vaedragdirektøren antar, at det nu tilveiebragte materiale efter omstændighetene er tilfredsstillende og andragendet anbefales derfor optat til realitetsbehandling.»

I skrivelse til amtmanden i Kristians amt av 14de februar 1917 bad man indhentet uttalelser fra vandfaldseiere og fløtningsinteresserte i Svarttjernsbækken og Bjoneelven.

Med skrivelse fra amtmanden av 2den mai s. a. har man mottat uttalelser fra Brandbu og Tingelstad almenningsstyret, Bjoneelvns fællesfløtningsforening samt fra en del private skogeiere, som er interesserte i fløtningen i Svarttjernsbækken og Bjoneelven. Disse uttalelser vedlægges.

I skrivelse til amtmanden av 25de april s. a. uttaler lensmanden i Brandbu, som er formand i elektricitetsverkets styre, følgende:

«Ved hoslagt at tilbakesende de med amtets ærede paategning av 16de februar d. a. mottagne dokumenter vedkommende reguleringen av Velmunden i Brandbu, tillater jeg mig at henlede opmerksomheten paa ansøkerens paategning paa andragendet om reguleringstilladelse av 27de november f. a.

Efter likelydende skriftlig henvendelse til alle dem — ialt 12 — som antokes at være interessert i reguleringsspørsmålet, har jeg mottat svar fra samtlige. Idet jeg tillater mig at henwise til bilag (blandt svarene) nr. 3 og 9 bemerkes, at advokat Rolsdorph vil sende sin erklæring direkte til departementet. Advokaten har hat dokumenterne utlaant.

Der vedlægges 9 st. bilag, blandt hvilke en erklæring fra ansøkerne.

Med hensyn til fløtningsforholdene i Bjoneelven kan bemerkes, at formanden i Bjoneelvns fællesfløtningsforening, M. Sørum, har meddelt, at foreningen har damret i Svarttjern saaledes, at den kan bruke vand herfra til hjelp under fløtningen i Bjoneelven, men at det er yderst sjelden, at den gjør bruk av denne ret.

Vandfaldseierne i Bjoneelven, der nu representeres av advokat Rolsdorph, har en

liten sag og en ganske liten gaardsmølle i elven. Den sidstnævnte har paa grund av forfald ikke været i drift i de senere aar.

Bjonskogeierne har foreslaaet, at de sammen med almenningerne og verket skulde bygge en tømmerrende fra Svarttjern til Bjonevand. De paagjældende almenninger fandt ikke at kunne delta, da deres interesser for en tømmerrende ikke stod i rimeligt forhold til omkostningerne ved at bygge en saadan. Da ogsaa fællesfløtningsforeningen i Bjoneelven motsatte sig projektet, kunde det ikke gaa. Det blev altfor dyrt.

Det er Thingelstad og Brandbu bygdealmenninger, som eier grunden langs Svarttjernsbækken paa begge sider, kun et litet stykke eies grunden av Struksnes. Vandfaldene i bækken har ingen av eierne nævnt.»

I en til departementet direkte indkommet forestilling dat. 4de mai s. a. anfører advokat Rolsdorph, der repræsenterer grund- og vandfaldseierne ved Bjoneelven, bl. a. følgende:

«Ved høiesteretsdom av 28de juni 1911 blev det avgjort, at disse eiere hadde interesse av, at vandets almindelige løp fra Velmunden gjennom Svarttjern og videre nedad Svarttjernsbækken ikke forandredes. Det gjaldt deres interesser som vasdragsiere og vandfaldseiere i Bjoneelven. For tiden nyttiggjorde de sig tilløpet til bedste for sag- og kvernbruk.

Engnæs træsliperi hadde i sin tid gravet ved Velmundsøset for at trække mere vand ned den vei, men blev nu ved høiesteretsdommen tilpligtet at fylde igjen.

Under denne sak blev der ved flere tingsvidner godtgjort, at der ved Baahus altid randt vand ned i Svarttjern undtagen paa den tørreste aarstid i meget tørre sommere.

Det forholder sig altsaa ikke saa, som anført i nærværende saks dokumenter, at Baahus er tørt hvert aar i den tørreste del av sommeren.

Desuten er det jo klart, at naar elektricitetsverket sætter saa stort apparat igang for at nyttiggjøre dette vand ad den anden

vei, saa er der ikke tale om ubetydeligheter. Likesaa, at mine parter ved en saadan opsamling taper, hvad verket vinder.

Velmundsvandene, «hvortil Rovtjern og Svarttjern hører», staar der i dokumenterne. Dette er neppe korrekt. Der er et bækkedar mellem disse og Velmundsfjordene, og de to tjern og deres nedslagsdistrikt tilhører Bjoneelvns vandfaldssfære.

Mine parter har oftere hat bruk for vandet fra Svarttjern til sit kvernbruk, og dammen ved Svarttjern har været sat om høsten i dette øiemed.

Der har flere gange været paa tale at utbygge vandkraften i Bjoneelven for at skaffe rikeligere kraft, samt lys for grundeierne og nærliggende distrikt. En ikke uvæsentlig faktor vil imidlertid falde bort, hvis elektricitetsverket ved Toverud faar haand og hals over det vestre utløp ved Velmunden.

Efter den nu foreliggende plan for dette elektricitetsverk faar Bjoneroen ingen del i lys eller kraft herfra. Der vil ingen ledning lægges derhen, men man vil altsaa samtidig berøve distriktet vand og derved vanskeliggjøre det adgangen til selvstændig at skaffe sig lys og kraft ved at utbygge de fald, som findes paa stedet.

Søndre Lands kommune staar ogsaa parat til at kjøpe faldene for at skaffe elektrisk energi paa fjordens vestsida, og da faar ogsaa Bjoneroen det nødvendige herav. Men ogsaa denne utvei vil hindres ved den paatænkte regulering.

Elektricitetsverket er kommunalt, og Bjoneroeierne vil faa føle dette ved utligning av herredets utgifter, men vil samtidig, saaledes som nu ledningsnettet er planlagt, ikke faa nogen fordel av anlægget.

Mine parter maa derfor motsætte sig den planlagte regulering, og særlig hvis der ikke samtidig paalægges verket at forsyne ogsaa Bjoneroen med tilstrækkelig elektrisk kraft. Det sidste maa ialfald være en ueftergivelig betingelse.

Mine parter har ogsaa fløtningsinteresser i vasdraget og kan i saa henseende foreløbig slutte sig til, hvad der er anført i

overrettsakfører Jorstads skrivelser, som findes blandt dokumenterne.»

Der er derhos fremkommet forestillinger fra en del grundeiere ved Svarttjern og Svarttjernsbækken dat. 23de juni 1917 og 4de februar 1918 samt fra opsittere i nordre Brandbu paa østsiden av Randsfjord dat. 22de januar 1918.

Disse skrivelser vedlægges tillikemed en skrivelse fra elektricitetsverkets styre, dat. 20de januar 1918 med bilag.

I den forannævnte skrivelse av 2den mai 1917 uttaler amtmanden i Kristians amt bl. a. følgende:

«Jeg anbefaler, at reguleringsandragendet indvilges. Hvorledes forholdet skal ordnes likeoverfor fløtningen forutsættes at ville bli fastsat ved skjøn.»

Saken har været forelagt Vasdragkommissionen, av hvis uttalelse, dat. 11te juli 1917, man hitsætter følgende:

«Vasdragkommissionen skal bemerke følgende:

Det som i nærværende sak særlig paa kalder opmerksheten er det eiendommelige forhold, at Velmunden med tilliggende fjorde under visse vandstande har avløp til to kanter, nemlig gjennom Toverudelven, som ansøkeren har bygget ut og gjennom Svarttjernbækken til Bjoneelven, hvor fløtningen i tilfælde gaar. Førstnevnte vei er der avløp til stadighet, sidstnevnte vei bare naar vandstanden er kommet noget op. Planen forutsætter, at der skal avgives vand til fløtningen, men at avløpet til Svarttjernbækken forøvrig stoppes. Det dreier sig saaledes her foruten om en regulering i almindelig forstand ogsaa om overføring av endel vand, nemlig av det som ellers rinder nordover fra Velmunden samt om overføring av Svarttjern med tilhørende nedbøromraade. Fra overføring er dog undtat det vand, som fløtningen skal faa. Det bør da først søkes bragt paa det rene om betingelserne for tilladelse til overføring er tilstede, da loven paa dette punkt er strengest. Derefter skal man undersøke om vilkaarene for reguleringstilladelse er tilfredsstillende. Begge

disse spørsmål maa løses for de to omsøkte alternativer:

2,1 m. reguleringshøide og

1,6 m. »

Kommissionen behandler sidstnevnte alternativ først.

1,6 m. reguleringshøide.

Efter reguleringslovens § 9,2 bør, naar ikke alle de, hvis rettigheter berøres av førmindskelsen av vandføringen, har samtykket, tilladelse til overføring av vand bare gives under særlige omstændigheter, navnlig saafremt de rettigheter, hvis innehavere ikke har samtykket maa ansees for at være av liten betydning.

Det dreier sig i nærværende tilfælde om at skaffe kraft til en række større kommuner med stort behov. Foretagendet er helt kommunalt og adgangen til at skaffe energi fra andre kilder er knap. Kommissionen antar derfor, at der foreligger saadanne omstændigheter som i loven foreskrevet.

Derefter er det spørsmål om «de rettigheter, hvis innehavere ikke har samtykket kan ansees for at være av liten betydning.» De rettigheter, som berøres ved overføringen er fløtningen og vandfaldene. Med hensyn til fløtningen gaar kommissionen ut fra, at der i tilfælde av at tilladelse kan meddeles træffes saadanne foranstaltninger og avgives vand i saadan utstrækning, at den ikke væsentlig forulempes. Den nærmere ordning maatte som vanlig lægges i et sakkyndig skjøns hender.

Med hensyn til vandfaldene foreligger der opplysning om, at Svarttjernbækken har et fald paa ca. 200 m. fordelt paa omkring 5 km. og i Bjoneelven er der fosser paa til sammen ca. 50 m. høide. Disse sidste sees at være delvis utnyttet til sag og mølle. Dog skal møllen paa grund av forfald ikke ha været i drift i de senere aar: Det opplyses, at Velmunden under de nuværende forhold avgir vand nordover naar sjøens nivaa er 34 cm. eller mere over damstokken ved Damseter og ifølge planen av juli 1914 rinder der ved nevnte vandstand 0,53 m.³ pr. sek. til Toverudelven, motsvarende henved 10

sekl. pr. km.² av nedbøromraadet. Efter erfaring fra andre østlandsvasdrag er det en betydelig del av aaret, at avløpet er under 10 sekl. og det skulde dermed være fastslaaet, at der under de lavere vandstande ikke har gaat vand fra Velmunden til Svarttjern.

Naar Velmunden overstiger nævnte nivåa avgir den vand nordover og bidrar dermed til at øke flommen i Bjonevasdraget og til at forlænge varigheten av de høiere vandstande. For de bestaaende anlæg har dette betydning, forsaavidt de gaar med flomvand og det skulde efter hvad man underhaanden har bragt i erfaring være tilfælde.

Stanser man Velmundens og Svarttjerns avløp nordover saaledes som omsøkt, vil det medføre en mindskning av flommene i Bjonevasdraget saavel med hensyn paa høide som varighet og dette maa forutsættes at bevirke skade for de bestaaende anlæg. Under de lavere vandstande indskrænker virkningen sig til, at Svarttjern med tiliggende ca. 3,5 km.² nedbøromraade er tatt bort, noget som vil ha en relativ meget liten nedsættelse av vandføringen i Bjoneelven tilfølge. For de bestaaende anlæg vil ulempen ved overføringen derfor vistnok være liten. Dernæst maa man se paa, hvorledes forholdene vil stille sig, om vandføringen i Bjonevasdraget blir regulert. Det gunstigste vilde være, om Velmunden fortsætter at avgi vand nordover i flomtiden samt at Bjonevand og Svarttjern reguleres med hensyn paa størst mulig jevnvandføring i vasdraget. (At Velmunden skulde kunne reguleres med hensyn paa Bjoneelven er et tilfælde, som under de foreliggende omstændigheter maa sættes ut av betragtning). Sammenlignes denne situation med den som vil indtræde, om andragendet imøtekommes viser det sig, at man i sidstnævnte tilfælde vil faa den paaregnelige jevnvandføring i Bjoneelven noget om end ubetydelig nedsat. I Svarttjernsbækken ligger forholdene i det hele saaledes an, at muligheten for dens utnyttelse som følge av litet vand og

langstrakt fald under enhver omstændighet turde være meget liten.

Efter dette og hvad der forøvrig foreligger antar kommissionen, at de i reguleringslovens § 9,2 opstillede betingelser for tilladelse til overføring er tilstede for dette alternativs vedkommende.

Dernæst maa det undersøkes, om betingelserne for reguleringstilladelse er tilstede, jfr. lovens § 9,1. Man har da paa den ene side fordelene repræsenterert ved kraftøkningen, som efter en her foretat beregning dreier sig om 1650 nat.hk., og paa den anden side skaden og ulempen. Det neddæmmede areal skulde ifølge ingeniør Graffs skrivelse av 21de november 1916 dreie sig om 150 maal væsentlig bestaaende av litet værdifuld myr. Man nævner i samme forbindelse, at vandstanden i Velmunden ifølge Graffs utredning av 29de juli 1914 varierer naturlig mellem 0,15 og 0,8 à 0,9 m. over damsvillen, og at den ved hjælp av dammen har været hævet 1,3 à 1,4 m. over naturlig lavvand. Nærværende alternativ gaar ut paa dæmning til 1 m. over nævnte damsvil. Til skaden paa jord m. v. kommer saa virkningen paa fløtningen samt paa de andre til Svartbækken og Bjoneelven knyttede interesser. Paa grundlag av de forøvrig meget sparsomme opplysninger antar kommissionen, at de i reguleringslovens § 9,1 opstillede betingelser for at tilladelse kan meddeles er tilstede.

Efter dette skulde andragendet kunne imøtekommes forsaavidt angaar 1,6 m. reguleringshøide.

Man gaar derefter over til at omtale

2,1 m. reguleringshøide.

Vedrørende spørsmålet om overføring av vand kan man i det væsentlige henholde sig til ovenstaaende bemerkninger i anledning av 1,6 m. reguleringshøide. Virkningen paa vandfaldene i Bjoneelven blir ikke i en saa væsentlig grad forskjellig, at der kan gjøres andre betragtninger gjældende.

Saa er det forholdet til reguleringslovens § 9,1. Efter ingeniør Graffs skrivelse av 21de november 1916 skulde der sættes under vand 1050 à 1250 maal, hvorav ikke over 5 maal er dyrket. Resten betegnes som alt overveiende litet værdifuld myr saa lavt liggende i forhold til sjøen, at den ikke lar sig grofte og anvende til skoggrund. Da der ved opdæmning til 1 m. neddømmes ca. 150 maal myr, foraarsaker saaledes den øverste halve meter av dæmmeheighten, at 900 à 1100 maal myr og nævnte areal dyrket mark sættes under vand. Om virkningen paa fløtning og vandfaldene i Bjonevasdraget som følge av, at dæmmeheighten økes 0,5 m. henvises til foranstaaende. Disse skadevirkninger blir at sammenligne med den kraftøkning, man opnaar ved 0,5 m. hævning av reguleringsheighten i Velmunden. Ved 2,1 m.s regulering har ingeniør Graff antat, at der indvindes 1850 nat.hk., og kommissionen har som ovenfor nævnt paa det samme grundlag beregnet økningen ved 1,6 m. regulering til 1650 nat.hk. Den øverste halve meter gir saaledes omkring 200 nat.hk. døgnet og aaret rundt. Ved bedømmelse av fordelene maa der dog tages hensyn til, at man paa grund av belastningsfaktoren ved et elektricitetsverk som dette kan bringe økningen ut i adskillig mere som maksimalkraft.

Den hele kommission har været i adskillig tvil om berettigelsen av den høiere regulering. Flertallet indstiller dog paa, at tilladelse gives, hvorimot et mindretal, Valentinsen, ikke finder det berettiget at gjennomføre et foretagende av saa tvilsom art.

Under drøftelsen av betingelserne har kommissionen behandlet blandt andet det av advokat Rolsdorph paa vegne av grundeiere ved Bjoneroen reiste spørsmål om, at det skal paalægges verket at forsyne Bjoneroen med tilstrækkelig elektrisk kraft. Om vilkaarene for eventuel forsyning uttaler han sig ikke. En saadan ordning kunde vistnok ligge nær, men det nødvendiggjør et

ganske stort utlæg til den ca. 15 km. lange fjernledning, og selv om kraften betaales efter verkets tarif, maa der et ikke litet konsum til, for at verket ikke skal tape paa leveringen. Som forholdene i det hele ligger an turde det derfor være det retteste, at man ikke oppstiller noget vilkaar i denne retning.

Kommissionens flertal, Bugge, Bødtker og Wergeland, foreslaar, at den her omhandlede tilladelse meddeles paa samme vilkaar, som de, der blev oppstillet overfor regulering av Sortungen.

Et mindretal, Vasdragdirektøren (Hugo-Sørensen) og Valentinsen, er principielt av den opfatning, at tilladelsen burde være tidsbegrænset og tilknyttet avgifter. De henviser til det votum, som kommissionens flertal avgav i 1914 i anledning av Sortungens regulering. Denne blev imidlertid git paa ubegrænset tid og uten avgifter. Under disse omstændigheter slutter de sig subsidiært til kommissionens ovenstaaende forslag.»

Departementet skal bemerke, at man efter de foreliggende opplysninger og erklæringer finder, at betingelsene efter reguleringslovens § 8 foreligger for meddelelse av heromhandlede koncession, saavel forsaavidt angaar den planlagte overføring av vand til Toverudelvens nedslagsfelt som for regulering av nævnte vasdrag efter den foreliggende plan i to alternativer.

Forsaaavidt spørsmålet om overføring av vand angaar legger departementet avgjørende vekt paa, at avløpet fra Velmunden ved de lavere vandføringer utelukken de gaar til Toverudelven, og at det lille nedslagsfelt Svarttjern efter det opplyste neppe økonomisk kan utnyttes i sit naturlige ølleie.

Den ved opdæmningen forvoldte skade antages, naar fløtningsforholdene tilgode sees, at være av væsentlig ringere betydning end den nytte foretagendet vil bringe.

Man har utarbeidet et utkast til koncessionsbetingelser, som i det væsentlige er overensstemmende med de gjældende betingelser for regulering av Sortungen i samme

vasdrag. Utkastet er vedtat av de interesserte herredstyre.

Man vedlægger utskrifter av beslutninger i Brandbu, Gran, Lunner og Jevnaker herredstyre av 2den mars 1918.

Den ved reguleringen indvundne kraft skal i sin helhet utnytted i elektricitetsverkets anlæg, som forsyner kommunernes indvaanere med kraft til lys, varme, gaards bruk, haandverk og smaaindustri.

Man vil derfor anbefale, at en eventuel koncession i medhold av reguleringslovens §§ 10 og 11 gives uten tidsbegrænsning og uten avgifter, saalænge faldet mellem Sortungen og Randsfjorden eies av norske kommuner, jfr. betingelsernes § 16.

Grundeierne ved Bjoneelven har som det vil sees fremsat krav om, at det skal paalægges elektricitetsverket at lægge ledning frem til omhandlede grænd.

I utkastets § 13 er derfor foreslaat pligt for verket til at bygge omhandlede linje senest 3 aar efter at der er tegnet fast abonnement paa mindst 40 kw. av opsitterne i Bjoneroen. Efter hvad der senere underhaanden er meddelt departementet agter ansøkerne allerede i 1918 at bygge den omhandlede ledning.

Derimot har man ikke fundet at kunne anbefale imøtekommet kravet fra nordre Brandbu om at paalægge pligt til at føre kraften over fjorden; dette spørmaal har nemlig ingen direkte forbindelse med nærværende reguleringssak.

Man vil saaledes med Vasdragkommissionen anbefale reguleringstilladelsen meddelt paa grundlag av den fremlagte plan. Man forutsætter at departementet i tilfælde er bemyndiget til at tillate mindre væsentlige ændringer i planen.

Bekjendtgjørelse av andragendet har fundet sted paa anordnet maate.

Utkastet til betingelser er saalydende:

Utkast

til betingelser for regulering av Velmunden.

1.

Arbeidet skal paabegyndes inden en frist av 2 aar efter tilladelsens meddelelse

og fuldføres inden en yderligere frist av 5 aar.

Ved tidsberegningerne medregnes ikke den tid, som det paa grund av overordentlige tildragelser (vis major) har været umulig at utnytte.

For hver dag nogen av disse frister uten tilladelse meddelt av Kongen maatte oversittes, erlægger koncessionshaverne en løpende mulkt til statskassen av kr. 50,00.

2.

Det endelige valg av alternativ for reguleringen meddeles vedkommende regjeringsdepartement inden anlægget paabegyndes.

Valget er bindende saaledes, at det ikke valgte alternativ bortfalder.

3.

Koncessionshaverne tilpligtes, forinden arbeidet paabegyndes, at forelægge vedkommende departement arbeidstegninger for dammene m. v., saaledes at arbeidet ikke kan iverksættes, forinden planerne av vedkommende departement er approbert. Anlægget skal utføres paa en solid maate. Dets utførelse saavel som dets senere vedlikehold og drift undergives offentlig tilsyn. De hermed forbundne utgifter utredes av anlæggets eiere.

4.

Arbeidet blir saavidt mulig at utføre ved norske funktionærer og arbeidere. Norsk arbeide og norsk materiel blir likeledes at anvende, forsaavidt det kan erholdes like godt, tilstrækkelig hurtig og til en pris, der ikke med mere end 10 — ti — procent overstiger den pris, hvortil materiel kan erholdes fra utlandet.

Vedkommende departement kan tilstede undtagelser fra disse regler, naar særegne hensyn gjør det paakrævet.

Tvist angaaende bestemmelsen om anvendelse av norsk arbeide og norsk materiel avgjøres av departementet.

5.

Reguleringsdammene blir at manøvrere efter reglement utfærdiget av Kongen. Til at foreståa manøvreringen antages norsk statsborger, som godtages av vedkommende regjeringsdepartement.

Ekspropriationsforretningerne kan ikke paabegyndes, forinden manøvreringsreglementet er fastsat.

Forsaavidt dammene manøvreres i strid med reglementet, kan koncessionshaverne paalægges en bot til statskassen av indtil kr. 2 000,00 for hver gang efter departementets nærmere bestemmelse.

6.

Reguleringsanlæggenes eiere skal efter nærmere bestemmelse av departementet utføre de hydrologiske iagttagelser, som i det offentlige interesse findes paakrævet, og stille det herved indvundne materiale til disposition for det offentlige. De tillatte opdæmningshøider og de tillatte laveste tappingsgrænser skal betegnes ved faste og tydelige vandstandsmerker.

7.

Eierne pligter at tilstille Norges Geografiske Opmaaling kopier av sine originalkarter med oplysning om, hvordan maalingerne er foretat, og om de er tilknyttet landets trigonometriske net.

8.

Koncessionshaverne tilpligtes paa departementets forlangende at stille reguleringsanlæggenes tilhørende veier og broer til fri avbenyttelse for almenheten. Tvist avgjøres av departementet.

9.

Reguleringsanlæggenes eiere skal utføre de foranstaltninger, som amtsveistyret finder nødvendig for saavidt mulig at avhjelpe skade og ulempe, som for almenheten maatte opstaa paa is- og vinterveier.

Amtsveistyrets avgjørelse kan indankes for departementet.

10.

Eierne skal, uten vederlag for de utførte anlæg, finde sig i enhver yderligere regulering i vedkommende vasdrag, som ikke forringer den tillatte regulerings effekt.

11.

Departementet kan under særlige omstændigheter meddele vandfalds- eller brukseier, som ikke er medeier i reguleringsanlæggenes, tilladelse til at benytte det ved reguleringen tilveiebragte driftsvand, mot at han til reguleringsanlæggenes eiere erlægger en aarlig godtgjørelse, som i tvisttilfælde fastsættes av departementet efter indstilling av Vadragskommissionen.

12.

Reguleringsanlæggenes eiere tilpligtes at træffe saadanne anordninger ved anlæggenes og i tilfælde i vasdraget nedenfor Svarttjern samt at avgi vand i saadan utstrækning, at den almindelige fløtning besværes saa litet som mulig ved reguleringen. Spørsmålet om, hvilke forføininger der i henhold hertil blir at træffe avgjøres i tvisttilfælde ved skjøn.

Omkostningerne ved underskjønnet bæres av reguleringsanlæggenes eiere.

Hvilken av parterne, der har at bære omkostningerne ved overskjøn, avgjøres av skjønnsretten.

Skade eller ulempe for fløtningen, der ikke paa denne maate avhjelpes, blir at erstatte de fløtningsberettigede overensstemmende med reguleringslovens § 16.

13.

Anlæggenes eier pligter at bygge den fornødne ledning for Bjønøens forsyning med elektrisk kraft, senest 3 aar efter at der er tegnet et fast abonnement av mindst 40 kw. for denne linjestrækning.

14.

Tilladelsen blir at tinglyse inden de tinglag, hvor reguleringsanlæggenes er beliggende.

Til sikkerhet for de forpligtelser, som i henhold til nærværende tilladelse maatte paa hvile eiendommer eller bruk i vasdraget, blir derhos at foreta tinglysning til anførsel paa vedkommende eiendommers folier i pantregistret.

15.

Koncessionshaverne underkaster sig de bestemmelser, som til kontrol med foranstaaende betingelsers overholdelse maatte bli truffet av vedkommende departement.

Utgifterne ved kontrollen bæres av koncessionshaverne.

16.

Denne tilladelse kan ikke overdrages uten kongelig tilladelse. Den er gjældende saalænge vandfaldet mellem Sortungen og Randsfjorden utelukkende eies av norske kommuner.

Man tillater sig saaledes at

indstille:

Det tillates i medhold av lov om vasdragsreguleringer av 14de december 1917 Hadelands elektricitetsverk (Brandbu, Gran, Lunner og Jevnaker kommuner) at opdæmme Velmunden i Brandbu 1,5 m. alternativt 1,0 m. over overkant av damsvillen paa den nuværende dam ved Damsæteren og at sænke vandet 0,6 m. under nævnte damsvil samt at avstænge Svarttjerns nordre avløp i det væsentlige overensstemmende med fremlagt plan og paa de i Arbeidsdepartementets foredrag av 24de mai 1918 foreslaede betingelser.

4. A/S Osa Fossekompani.

(Erhvervelse av g. nr. 37, br. nr. 11, Stensæt).

Kgl. resol. av 31te mai 1918.

Ved kgl. resol. av 18de september 1915 blev det tillatt A/S Osa Fossekompani bl. a. at erhverve vandrettigheter i Aust-Døla i Ulvik.

Man vedlægger avtryk av det til grund for resolutionen liggende foredrag med eiendomsfortegnelse.

Med skrivelse fra amtmanden i S. Bergenhus amt av 25de april 1918 har man motat et andragende fra o.r.sakfører Norstrand om tillægskoncession for selskapet forsaa vidt angaar en parcel, g.nr. 37 br.nr. 11, som ikke er opført paa eiendomsfortegnelsen. Andragendet er saalydende:

«Ved kgl. resol. av 18de september 1915 er A/S Osa Fossekompani givet tilladelse til at erhverve og regulere Austdøla i Ulvik.

Nævnte resolution omhandler bl. a. de eiendomme, der søktes erhvervet av selskapet. Ved en ren forglemmelse er eiendommen g.nr. 37, b.nr. 11 av skyld mk. 0,52 av mig undladt at blive medtat i den til Kongen indsendte fortegnelse over de eiendomme der berøres av reguleringen.

Jeg tillater mig i den anledning at søke tillægskoncession, hvorved ovennævnte eiendom blir at anse som henhørende under koncessionen av 18de september 1915.»

I skrivelse av 6te mai s. a. har advokat Fougner paa selskapets vegne anført følgende:

«Jeg tillater mig herved at tilbakesende overretssakfører Norstrands skrivelse av 26de mars d. a. til Stiftamtmanden i Bergen med der anførte 4 bilag, hvoriblandt andragende om tillægskoncession, hvilket alt blev mig leveret under mundtlig konference i departementet den 30te april.

Samtidig vedlægger jeg skrivelse av 3dje mai fra overretssakfører Norstrand til mig med de under 1 og 2 anførte bilag i original og den under 3 anførte skylddelingsforretning i attestert avskrift. Jeg har tilladt mig at utbytte originalen mot en gjenspart, idet originalen foreligger i en noget skrøpelig stand. — De under 4 og 5 i Norstrands skrivelse anførte avskrifter følger allerede selve koncessionsandragendet i original. — Endelig vedlægger jeg sakfører Norstrands telegram av 4de mai til mig samt lar ogsaa følge matrikulen for Ulvik (trykt i 1906).

Idet jeg fremhæver, at det bl. a. paa grund av den forestaaende utvidelse av aktiekapitalen er av stor betydning for selskapet at se koncessionsandragendet behandlet og avgjort saa hurtig som paa nogen maate mulig, tror jeg specielt at burde paa-peke:

Det fremgaar av de hermed følgende dokumenter, at interessenterne i Osa erhvervet br.nr. 1, Osas vandrettigheter i Austdøla, saa tidlig som i 1906 (skylddelingen avholdt 8de oktober 1906 og skjøtet fra den oprindelige eier Odmund Osa til d'hr. Aga og Riber utstedt under 10de s. m.) De parceller, som nævnes i den fortegnelse over vasdragsrettighetene, hvortil selskapets koncession henviser, er, som det vil sees, først utskilt fra de oprindelige bruk aaret efter, nemlig ved skylddelingsforretningen av 11te mars 1907.

Det vil ogsaa videre være selvsagt, at naar br.nr. 11 ikke er kommet med i den fortegnelse over vasdragsrettigheter, som forutsættes at ha medfulgt det oprindelige koncessionsandragende, saa forklares dette netop derved, at vandrettigheten under br.nr. 1, Osa, er utskilt fra det oprindelige hovedbruk ved en anden og ældre forretning end skylddelingen over de øvrige bruk. Den til koncessionen knyttede fortegnelse over vasdragsrettighetene omfatter, som det vil sees, netop de bruk og kun de bruk, som er utskilt ved skylddelingsforretningen av 11te mars 1907.

Videre preciserer jeg, at likesom saavel koncessionsansøkeren som det ærede Departement selvsagt ved det oprindelige koncessionsandragendes behandling gik ut fra, at den eventuelle tilladelse vilde omfatte den hele vandrettighet i Austdøla, saaledes har ogsaa den samme forutsætning faat klart uttryk i Stortingets beslutning av 30te juni 1914 vedrørende tilladelse for A/S Osa Fossekompani til erhvervelse og regulering av Austdøla, cfr. beslutningens ordlyd, hvorefter Stortinget «intet har at indvende mot, at det tillates A/S Osa Fossekompani at er-

hverve og regulere Austdøla i Ulvik» — paa nærmere angivne betingelser.»

De i skrivelsen paaberøpte bilag vedlægges.

Departementet skal bemerke at eiendomsfortegnelsen i henhold til selskapets koncession av 18de september 1915 blev utarbeidet paa grundlag av en koncessionsandragendet medfølgende utskrift av skylddelingsforretningen av 11te mars 1907.

Det fremgaar imidlertid av vedlagte skjøte, tinglæst 10de juli 1915, at selskapets erhvervelser ogsaa omfatter den ved skylddelingsforretning av 8de oktober 1906 utskilte parcel, g.nr. 37 br.nr. 11, der sees at omfatte bl. a. den gaarden Osa tilliggende vandret i Austdøla.

Det er paa det rene, at forutsætningen ved koncessionens meddelelse var, at erhvervstilladelsen skulde omfatte hele Austdøla. Efter det saaledes foreliggende maa det ansees godtgjort, at det beror paa en misforstaaelse, naar heromhandlede eiendom, g.nr. 37 br.nr. 11, ikke er opført paa eiendomsfortegnelsen.

Man vil derfor anbefale, at der meddeles selskapet tillægskoncession paa erhvervelse av omhandlede eiendom.

For tilladelsen forutsættes at skulle gjælde de samme betingelser som for selskapets tidligere koncession fastsat.

Tillægskoncessionen forutsættes saaledes at utløpe samtidig med hovedkoncessionen.

Man tillater sig saaledes at

indstille:

Det tillates A/S Osa Fossekompani at erhverve eiendommen, g.nr. 37, br.nr. 11, Stensæt i Ulvik, paa de for selskapets koncession av 18de september 1915 fastsatte betingelser.

5. A/S Aura.

(Fornyelse i h. t. vasdragslovens § 69 av reguleringsstilladelse).

Kgl. resol. av 14de juni 1918.

Ved kgl. resol. av 22de december 1913 er det bestemt:

1. At det i henhold til lov av 18de september 1909 om erhvervelse av vandfald, bergverk eller anden fast eiendom tillates A/S Aura at erhverve de paa vedlagte fortegnelse angivne eiendommer og rettigheter i Eridsfjord og Visdals samt Sundalens herreder, Romsdals amt.
2. At det i henhold til lov av 4de august 1911 om vasdragsreguleringer i industrielt øiemed tillates nævnte selskap at foreta reguleringsarbeider i Aura, Mardøla og Lilledalsvasdraget i det væsentlige overensstemmende med fremlagte planer, dog saaledes, at det ikke tillates at overføre vand fra Aura til Lilledalsvasdraget.
3. At det i henhold til lov om vasdragenes benyttelse med videre av 1ste juli 1887 § 25 tillates selskapet at foreta de for utbygningsplanens gjennomførelse fornødne arbeider i nævnte vasdrag.

Alt paa de i vedlagte utkast opstilte betingelser.»

Man vedlægger et avtryk av det til grund for den anførte resolution liggende foredrag med betingelser, hvortil man tillater sig at henvise.

Naar kgl. tilladelse til vasdrags farbargjørelse, sjørs uttapning, kanalers, dæmnings eller vandledningers anlæg m. v. er meddelt, maa ifølge vasdragslovens § 69 det anordnede skjøn tilstevnes inden 1 aar fra resolutionens avgivelse, idet i motsat fald foretagendet ikke kan iverksettes, forinden ny tilladelse er erhvervet. Denne bestemmelse er ved den ældre reguleringslov av 4de august 1911 § 25 ogsaa gjort anvendelig paa ekspropriationer i henhold til nævnte lovs § 15.

Fra A/S Aura har man mottat et andragende, dateret 12te april 1918, om at ovennævnte resolution maa bli fornyet.

Dette andragende er saalydende:

«Undertegnede A/S Aura tillater sig herved i henhold til vasdragslovens § 69 at andra om ny kongelig tilladelse til at avholde ekspropriationsskjøn for Lilledalsvasdraget.

Vi tillater os i den anledning at minde om, at arbeidet straks blev paabegyndt og at det oprindelg hadde været vor hensigt at avholde disse skjøn sommeren 1914. Da imidlertid den europæiske krig brøt ut, viste det sig umulig at fortsætte arbeidet i den oprindelige planlagte utstrækning. Arbeidet med planerne blev derfor ogsaa meget forsinket.

I begyndelsen av 1916 blev arbeidet atter optat i større maalestok, men paa grund av de vanskelige byggeforholde drives det nu kun paa jernbane og tunnel og forberedende arbeider for damanlæggene i høifjeldet. Til sommeren er det vor hensigt at paabegynde utbygning av Holbudam idet det skal opsættes en fangdam paa ca. 5 à 6 m., og utføres en tappetunnel for tørlægelse av damstedet.

Vi tillater os at henvise til vort tidligere andragende av 3dje mars 1915 angaaende forlængelse av utbygningsfristen. (Se meddelte vasdragskoncessioner III, side 20). Dette andragende blev enstemmig anbefalt av alle myndigheter.

Vi tillater os at andra om at dette andragende fremmes snarest mulig saa arbeidet paa fjeldet ikke blir hindret eller forsinket. Ekspropriationsskjønnet maa antagelig avholdes i juli maaned.»

I en paa foranledning avgit uttalelse av 4de juni 1918 har Vasdragkommissionen uttalt, at den finder efter omstændighetene og det av selskapet anførte at kunne tilraade andragendet imøtekommet.

Departementet finder likeledes efter de foreliggende opplysninger at kunne anbefale indvilget andragendet om fornyelse av ekspropriationstilladelsen.

Man tillater sig saaledes at
indstille:

Den ved kgl. resol. av 22de december 1913 meddelte tilladelse for A/S Aura til at foreta reguleringsarbeider i Aura, Mardøla og Lilledalsvasdraget og til at foreta de for reguleringsplanens gjennomførelse fornødne arbeider i nævnte vasdrag fornyes overensstemmende med § 69 i lov om vasdragenes benyttelse m. v. av 1ste juli 1887.

6. Statsregulering av Rødungen.

(Iverksættelse av regulering og fastsættelse av manøvreringsreglement).

Kgl. resol. av 29de juni 1918.

Ved kgl. resol. av 27de juli 1917 blev departementet bemyndiget til at iverksætte provisorisk regulering av Tunhøvd- og Paalsbufjord. De hertil fornødne foranstaltninger blev utført av Vasdragvæsenet og reguleringen iverksat i perioden 1917—18. Utgifterne herved forutsættes at skulle bæres av Numedalslaagen brukseierforening, som har stillet til disposition beløp paa til sammen kr. 40 000,00 til omhandlede arbeider.

Ved kgl. resol. av 19de april 1918 blev der fastsat reguleringsbestemmelser for omhandlede reguleringer.

En avskrift herav vedlægges.

Det var ogsaa under overveielse at iverksætte regulering av Rødungen i samme vasdrag efter en av vasdragdirektøren utarbeidet plan for sänkning av sjøen, beregnet til kr. 221 000,00 i omkostninger. Dette beløp var ogsaa bevilget av brukseierforeningen.

Bl. a. paa grund av den langt fremskredne tid blev den planlagte sänkning av Rødungen ikke utført.

Paa foranledning av brukseierforeningen blev saken igjen optat i begynnelsen av indeværende aar.

I en paa foranledning avgit uttalelse av

8de februar 1918 utførte vasdragdirektøren følgende:

«Som bekjendt er forholdene nu sammenlignet med 1917 ganske væsentlig ændret og ikke til fordel for en hurtig fremme av anlægsdrift. De arbeider, som man ifjor maatte kunne anta gjennomførbare, vil iaar by paa saadanne vanskeligheter, at man intet kan uttale om hvorvidt de i et rimelig tidsrum lar sig utføre. Ikke alene er forholdene paa arbeidsmarkedet m. v. væsentlig forværret, men spesielt er vanskelighetene ved al transport øket i betraktelig grad, og skal krigen fortsætte, er der grund til at formode, at besværlighetene ved transporten vil stige progressivt.

Vel er det saa, at det her kun er tale om et mindre sänkningsarbeide bestaaende i utsprængning av en ca. 140 m. lang tunnel og bygning av indtak med luker. Men det maa erindres, at til Rødungen fører der ingen vei, likesom der heller ikke her findes hus eller andre indretninger, som man kan nyttiggjøre sig for anlægsdriften. Alt maa skaffes fra nyt av og alle materialer, saaledes trämateriale, anlægsmateriel, cement etc. etc. maa bringes op fra bygden. Desuten maa man holde arbeidsstokken med mat og hestene med det nødvendige fôr, hvilket nu snart synes helt umulig. Anlægsdriften forutsætter jeg først vil kunne paa-begyndes i slutten av mars eller i begynnelsen av april, og man har da antagelig 7 maaneder til disposition for bygning av 8 à 9 km. vei samt for utførelse av saavel selve anlægsarbeidet som de fornødne forberedelser for anlægsdriften. Det vil naturligvis med en forcert drift og ved at sætte alt ind paa gjennomførelsen kunne la sig gjøre at fuldføre arbeidet, spesielt hvis man kan bortse fra de økede omkostninger utenom overslaget, som man maa gjøre regning paa, men jeg kan ikke garantere noget i denne henseende.

Som foran nævnt maa man paaregne økede omkostninger. Anlægget var tidligere beregnet til kr. 221 000,00. Dette beløp maa forutsættes væsentlig overskredet uten

at jeg for nærværende kan angi noget bestemt herom.

Hvad angaar Tunhøvdammens programmessige fuldførelse til høsten, haaber jeg, at dette vil la sig gjøre, naar blot ikke alle transportmidler slaar klik. Imidlertid har man med de fremtidige transportvanskeligheter for øie ved en forcert drift i høst allerede bragt frem ca. halvparten av den nødvendige cement for restarbeidene.

Det har imidlertid aldrig været uttalt fra vasdragdirektøren, at Tunhøvdammen ogsaa skulde være fyldt til høsten. Det er forøvrig et forlangende som forbyr sig selv, da det neppe i noget tilfælde selv med en eventuel indtrædende høstflom, som dog ofte uteblir saa høit tilfjelds, kunde gjøres regning paa et saa stort tilløp.

Jeg mener, at man maa være tilfreds om man under de nuværende forhold er istand til at forcere dammen i alt væsentlig færdigstøpt inden vinterens komme og saaledes, at dammen kan træde i fuld funktion til vaaren 1919. Programmet for 10 m.s reguleringen var, at dammen skulde fuldføres høsten 1917 og for 18 meteren høsten 1918 og fyldes ved paafølgende vaarflom, henholdsvis i 1918 og 1919.

Jeg skal under henvisning til hvad jeg har anført foran henstille til det ærede departement at ta en utsættelse av reguleringen av Rødungen under overveielse, idet jeg mener, at arbeidets fremme paa grund av de nuværende forhold kan komme til at bli hindret i saa betragtelig grad, at man muligens ingen nytte faar av reguleringen til vinteren, og dermed er de fordele som skulde opnaaes bortfaldt.

Paa den anden side kan en forcert gjennemførelse av reguleringen av Rødungen komme til at faa indflydelse paa arbeidene ved Tunhøvdammen og forsinke disse. Det maa som foran nævnt erindres, at transportvanskelighetene kan bli saa store, at enhver transport utenom den til Tunhøvd kan bli til skade for disse arbeidets fremme, og intet vilde efter min mening være uholdigere.

Forinden man tok standpunkt til spør-

maalet om sækning av Rødungen fandt man at burde forelægge saken for brukseierforeningen. Det var departementets opfatning, at der om mulig burde søkes tilveiebragt yderligere magasiner til forøkelse av Numedalslaagens vandføring kommende vinter. Da det ansaaes tvilsomt, om den projekterte sækning av Rødungen kunde iverksættes tidnok hertil, bad man i skrivelse til vasdragdirektøren av 21de februar s. a. møddelt hans uttalelse om, hvorvidt der ved provisorisk opdæmning av sjøen kunde opnaaes magasin av betydning.

I skrivelse av 8de mars s. a. anfører vasdragdirektøren herom følgende:

«I anledning av det ærede departements skrivelse av 21de f. m. angaaende en regulering av Rødungen har jeg indhentet et omkostningsoverslag med beskrivelse, utarbeidet ved Tunhøvd reguleringsanlæg saavel for en permanent som for en provisorisk regulering. Av anlæggets skrivelse av 2den mars d. a., hvorav gjenpart vedlægges, vil det sees, at man har anvendt de nuværende arbeids- og materialpriser og at omkostningsoverslaget for dette tilfælde for et permanent reguleringsanlæg lyder paa kr. 543 000,00 inclusive et skjønsmæssig beløp av kr. 65 000,00 til grunderhvervelser og erstatninger. Den provisoriske regulering, der skal ske ved opdæmning fra nuværende lavvand med 2 $\frac{1}{2}$ m., er av anlægget beregnet til kr. 8 400,00 eksklusive erstatninger. Som det vil forstaaes av anlæggets skrivelse, stiller man sig der meget skeptisk likeoverfor utførelsen av den permanente regulering, idet det henvises til de vanskelige transportforhold, som kan medvirke til en forsinkelse og utsættelse av Tunhøvdreguleringens fuldførelse. Anlæggets opfatning er saaledes i fuld overensstemmelse med vasdragdirektørens uttalelser i skrivelse til det ærede departement av 8de f. m.

Hvad angaar en provisorisk regulering finder anlægget en saadan anbefalelsesverdigg, og vasdragdirektøren kan forsaavidt slutte sig hertil. Hvorvidt imidlertid det opsatte beløp kr. 8 400,00 vil være tilstrækkelig til den provisoriske damns gjennemførelse

er mere tvilsomt, og jeg skulde antage at dette beløp ialfald i nogen grad vil bli over-akredet, idet jeg mener at transporterne op til anlegget og den hele isonesættelse av anleggsarbeidet paa et helt ubeboet sted paa vintertid vil kunne medføre omkostninger, som man paa forhaand ikke godt kan beregne.

Hvis den av anlegget foreslaaede op-dæmning skal kunne iværksættes, maa imidlertid bemyndigelse til arbeidets utførelse ske straks, idet det, som det vil forstaaes, gjelder paa det haarde vinterføre nu utover vaaren at faa bragt frem arbeidsmateriel og materialer til dammen, hvilke sidste maa hentes nede fra Tunhøvdgränden og Tunhøvd reguleringsanlæg.

Ved den omhandlede opdæmning vil man indvinde ca. 25 millioner m.³ vand, der kan disponeres for vintertapningen 1918—19, men dette vand maa i tilfælde indeholdes av flommen ivaar, og sjøen maa saaledes staa opdammet hele sommeren over. Den skade og de ulemper, som denne opdæmning vil medføre, maa forutsættes erstattet, og dette bør formentlig ske av det samme skjøen, som skal bestemme erstatningerne i Paalsbufjorden. Reguleringen maa derfor formentlig fremmes i henhold til kgl. resol. med hjemmel i lov av 14de mai 1917.

Medens omkostningerne ved den tidligere foreslaaede regulering var ment at indgaa i de endelige omkostninger for vasdragets regulering, maa man for den foreslaaede provisoriske regulering gaa ut fra at de nødvendige midler stilles til disposition av Numedalslaagens Brukseierforening i likhet med hvad er skeet for regulering av Paalsbu og Tunhøvd i vinter.»

Da dammen, om magasinet skulde bli fylt, maatte opføres før vaarflommens indtræden, bemyndiget man i skrivelse av 11te mars s. a. vasdragdirektøren til at paabegynde arbeidet. I henhold hertil er dammen opsat efter den av byggelederen ved Tunhøvd reguleringsanlæg utarbeidede plan og under hans ledelse. Opdæmningen har ikke mødt protest fra grundeierne.

Omkostningerne ved dammens opførelse

var beregnet til kr. 8 400,00. I den foranstaaende skrivelse har dog vasdragdirektøren tatt forbehold med hensyn til beløpets tilstrækkelighet.

Saken har været forelagt brukseierforeningen, hvis uttalelse man har mottat med skrivelse av 21de mai 1918.

Uttalelsen er saalydende:

«Man tillater sig herved høfligst at meddele, at Numedals Laugens brukseierforening paa ekstraordinær generalforsamling den 15de ds. endelig har behandlet det ærede departements skrivelse av 11te mars d. a. angaaende midlertidig dam i Rødungen, kalkulert til et kostende av kr. 8 400,00.

Man erklærte sig villig til at utrede denne sum og de eventuelle ekspropriationsutgifter idet man dog besluttet at rette en henstilling til det ærede departement om at ta under velvillig overveielse spørsmaalet om det ikke vilde være det retteste med en gang at faa ekspropriert de for en fuld og varig utnyttelse av magasinet i Rødungen nødvendige rettigheter.

Man frygter for at en midlertidig ekspropriation for et å to aar vil komme til at bli uforholdsmæssig kostbar og derhos vanskeliggjøre et rimelig skjøen senere. Under alle omstændigheter bør der formentlig tas alternative takster saaledes at man da kan faa adgang til at træffe det endelige valg senere.»

Ifølge brukseierforeningens nævnte skrivelse har kommunernes representanter i foreningen forsaavidt angaar utlæggene til ekspropriation av rettigheter fundet at maatte sætte en begrænsning, nemlig et maksimumsbeløp av kr. 20 000,00, for et-aars opdæmning.

I skrivelse til vasdragdirektøren av 27de mai s. a. utbad man sig planer for Rødungens regulering, baade for den provisoriske og den endelige samt utkast til manøvreringsreglementer.

I skrivelse av 10de juni s. a. anfører vasdragdirektøren følgende:

«I anledning av det ærede departements ovennævnte skrivelse tillater vasdragdirektøren sig at meddele, at man endnu ikke har

har anledning til at detaljebehandling reguleringsprosjekterne for de magasiner vedkommende som er beliggende ovenfor Tunhovdfjorden.

For Rødungen vedkommende kan jeg dog nu fremlægge det materiale, som er nødvendig for nærværende saks behandling.

Rødungen nedbørfelt er 42 km.² og sjøens lavvandsareal er 10,55 km.².

Som det vil sees av min plan for utbygning av Norefaldene punkt 6, IX, bokens pag. 36, er Rødungen planlagt permanent regulert 9 m. ved en opdæmning av 5 m. over lavvand — svarende til kartets cote 104,0 — og en sänkning av 4 m. — til kartets cote 95,0. —

Damanlæggets og sänkningstunnelens beligenhet (C—D og A—B) er antydnet paa vedlagte kart over damstedet, og de til ovennævnte reguleringshöider svarende begränninger langs sjøens bredder er angit ved de paa kartet over Rødungen indtegnede coter. Kartet følger hoslagt.

Planen for den nu iverksatte provisoriske regulering av Rødungen gaar ut paa at opdæmme sjøen 2,5 m. over nuværende lavvand. Reguleringsgränserne for höieste og laveste vandstand blir derved beliggende i kartets coter: 99,0 og 101,5.

Nogen sänkning av nuværende vandstand er det saaledes ikke her forutsat.

Damstedet for den provisoriske dam er det samme som for den permanente.

Med hensyn til reguleringsdammens manövrering skal vasdragdirektøren tillate sig at vedlægge forslag til reglement for permanent regulering og for provisorisk regulering.

Det fremgaar av det ærede departements skrivelse, at brukseierforeningen nu har erklært sig villig til at utrede kr. 8400,00 til provisorisk dam ved Rødungen, samt de eventuelle ekspropriationsomkostninger. Vasdragdirektøren skal i den anledning tillate sig at gjenta det forhold med hensyn til overskridelse av overslagssummen som man ved planens utarbeidelse fandt nødvendig at ta. Konfr. min skrivelse av 8de mars jaar.

Til brukseierforeningens forslag om at den forestaaende ekspropriation maa gjælde reguleringsrettighetene for en permanent regulering og ikke som oprindelig paatänkt bare den provisoriske, skal vasdragdirektøren uttale, at det for det offentlige ikke kan ansees regningssvarende allerede nu at gaa til saadan utvidet ekspropriation.

Da nemlig den provisoriske regulering kun skal gjennomføres for et aar, og den permanente først er tänkt etableret ved indsättelsen av øvre anlægs 7de aggregat ved Nore kraftanlæg, maa sjøen bli staaende uregulert i saa lang tid, at forrentningen av den for tidlig utlagte kapital meget sandsynlig vil kræve større belöp end det som en egen ekspropriationsforretning senere vil komme paa.

Den permanente regulering av Rødungen er ifølge vasdragdirektørens plan for Nore kraftanlæg pag. 42 og 76 besluttet gjennomført ved 2den anlægsperiodes paa-begyndelse og som foran nævnt ved indsättelsen av 7de aggregat. Samtidig er da ogsaa Halnevand besluttet regulert, og det er höist sandsynlig, at man ved overgangen til nævnte anlægsperiode installerer mindst 2 aggregater, nemlig 7de og 8de, og at der saaledes foruten for Rødungen og Halnevand ogsaa maa eksproprieres for reguleringsvandene Krækja og Lange-sjø.

Utgifterne ved disse fremtidige ekspropriationsforretninger vil saaledes efter al sandsynlighet bli forholdsvis smaa derved at flere vand kan tas underet, likesom den nu forestaaende ekspropriation for provisorisk regulering ogsaa vil falde billig, idet den kan gjennomføres sammen med ekspropriationen for Paalsbu. Vasdragdirektøren kan derfor kun anbefale den av brukseierforeningen foreslaaede ordning paa betingelse av at enhver skadeserstatning og andre utgifter vedrørende Rødungen ekspropriation er det offentlige uvedkommende indtil den permanente regulering kommer istand, samt at

ekspropriationstaksten, som avgives særskilt for den permanente regulering, saaledes at dette takstbeløb alene i sin tid kan lægges til grund ved fordelingen af omkostningerne. Jeg finder dog isaafald at kunne anbefale at det offentlige ved den permanente regulering ikrafttræden deltar med samme kvotadel i et da anslagsvis opsat beløb for hvad en ny takstafholdelse paa det tidspunkt vil koste.

Som supplement til de paa kartet indtegnede eiendomsgrænser fremsendes hosløgt en fortegnelse over rettighedshavere for Rødungen. Fortegnelsen er tidligere oversendt advokat Georg Lous.»

De i skrivelsen paaberopte karter vedlægges.

De mottagne utkast til reglementer er saalydende:

Reglement

for manøvrering av reguleringsdam for Rødungen.

§ 1.

Vandføringen tilbageholdes saalænge som brukene og elektricitetsverkerne nedenfor har tilstrækkelig vand fra hovedvasdraget. Overflødig vand ved fyldt magasin avløper derefter gjennom det faste overfaldsløp i damkronen.

Overløpets bund skal ligge 3,5 m. over FM 100 ved gammel fløtningsdam og dets længde skal utgjøre 45 m.

§ 2.

Tapning sker ved aapning av luken for tappetunnellen i den utstrækning som findes paakrævet for at opretholde den til enhver tid bestemte driftsvandføring i hovedvasdraget.

De nærmere regler hvorefter dette skal ske blir senere at bestemme.

§ 3.

Manøvrering og drift av Røudungdammen skal foregaa under ledelse av en av

Kongen oppnevnt mand, der har et paa sig reglementet overholdt.

§ 4.

Ved opstaat uenighet mellem de interesserte om magasinets benyttelse avgjøres denne av Departementet for de Offentlige Arbeider.

§ 5.

Forandringer i dette reglement kan kun foretages av Kongen efterat fløtningsforeningen og brukseierforeningen samt de interesserte kommuner har hat anledning til at uttale sig.

Reglement

for manøvrering av provisorisk dam for Rødungen.

§ 1.

Dammens manøvrering forestases av Vasdragdirektøren eller den han dertil bemyndiger.

§ 2.

Saasnaart dammen er færdigbygget vaa ren 1918 tilbakeholdes den hele vandføring indtil vandstanden er naaet 1,5 m. over FM 100 ved gammel fløtningsdam.

§ 3.

Naar denne vandstand er naaet optages i dammen saa mange naaler som det er nødvendig for indtil uttapningen iverksettes at hindre, at vandet i fjorden stiger over nævnte vandstand.

§ 4.

Uttapningen av det tilbakeholdte vand foretages indtil videre efter brukenes behov.

Departementet skal bemerke, at man ved den iverksatte 2 1/2 m. opdæmning av Rødungen vil opnaa et i forhold til omkostningerne ganske betydelig magasin til disposition for de mange bruk og elektricitetsverker efter Numedalslagen.

Den ved opdæmningen bevirkede skade paa grund antas at bli forholdsvis ubetydelig. Derimot vil der angivelig bli en del skade paa fiske.

Skæden antages dog i det hele at bli av mindre betydning sammenlignet med fordelene ved reguleringen.

Man vil saaledes anbefale, at der meddeles tilladelse til reguleringens gjennomførelse som en statsforanstaltning.

Det fremgaar av de foreliggende planer for Nore kraftanlæg, at den endelige regulering av Rødungen er forutsat iverksat ved paabegyndelse av 2den byggeperiode ved indsættelse av det 7de aggregat i kraftstationen.

Ifølge vassdragdirektørens foranstaaende skrivelse gaar planen for den endelige regulering ut paa 5 m. opdæmning og 4 m. sänkning.

Departementet antar at det indtil denne regulering kan bli gjennomført, vil kunne vise sig paakrævet at fortsætte den provisoriske opdæmning av Rødungen utover perioden 1918—19.

Man antar derfor, at reguleringstilladelsen i tilfælde maa bli at meddele i henhold til reguleringsloven.

Reguleringsbestemmelseerne vil man anbefale fastsat overensstemmende med de for den provisoriske regulering av Tunhøvd- og Paalsbuffjord gjældende. Disse er fastsat bare for den første reguleringsperiode. For Rødungens vedkommende vil man anbefale, at tidspunktet for reguleringens ophør i tilfælde blir at bestemme av Kongen.

Godtgjørelsen for bruken av vandet foreslaaes for det første reguleringsaar fastsat til det beløp, hvortil statens utgifter til anlæg og drift har andrat med tillæg av 10 pct. til administrations- og renteutgifter. For eventuelt senere reguleringsaar forutsettes godtgjørelsen fastsat senere.

Angaaende kraftens anvendelse henvises til bestemmelseerne i § 3.

Fordelingen av kraftøkningen og de nærmere bestemmelser, som i den anledning maatte vise sig nødvendige, foreslaaes fast-

sat av Kongen eller den han dertil bemyndiget.

Man vil anbefale, at Arbeidsdepartementet bemyndiges til at træffe avgjørelse i disse spørsmåal.

Da tilladelsen forutsættes meddelt efter reguleringsloven, antages erstatningerne for skade paa grund m. v. at maatte fastsettes under forutsætning av, at opdæmningen blir stedsevarende.

Som det vil sees har brukseierforeningen henstillet, at der med en gang erhverves de fornødne rettigheter for en fuld og varig utnyttelse av magasinet.

Da den væsentligste erstatningsgjensstand representeres av fisket, antar man, at det kan vise sig regningssvarende med en gang at erhverve de fornødne rettigheter for fuld regulering. Man finder det derfor hensigtsmæssig, at der avgives alternativt skjøn, saaledes at man faar materiale til bedømmelse av, hvorvidt det vil være fordelagtig at ekspropriere for fuld regulering.

Man vil saaledes anbefale, at reguleringstilladelsen gives paa grundlag av den endelige plan, idet dog kun en opdæmning paa 2,5 m. iverksettes straks.

Betingelseerne for den endelige regulering forutsættes fastsat senere paa grundlag av sedvanlig behandling, eventuelt efter forelæggelse for Stortinget.

Reguleringsdammen foreslaaes manøvrert efter et av Kongen fastsat reglement.

Man vil anbefale det fra vassdragdirektøren mottagne utkast til reglement i to alternativer gjort gjældende indtil videre.

De ved foretagendet foranledigede skjøn og takster forutsættes utført av mænd opnævnt av Kongen.

Ifølge mottat meddelelse er til de forestaaende skjøn i anledning av den midlertidige regulering av Paalsbuffjord av amtmanden opnævnt følgende:

1. Gaardbr. L. H. Dagseth, ø. Sandsvær,
2. skogforv. John Røkkum, Kongsberg,
3. gaardbr. Ole H. Evju, Flesberg,
4. gaardbr. Kittel Fikkan, Rollag.

Varamand: lærer Basse N. Haugejorden, Rollag.

Taksterne for Rødungen er forutsat avholdt i umiddelbar fortsættelse av forretningen vedkommende Paalsbufjord, som er berammet til 24de juli førstk. og under samme administration, idet sorenskriveren i Numedal og Sandsvær er bemyndiget til ogsaa at administrere taksterne for Rødungen.

Man finder det derfor hensigtsmessig, at de samme mænd fungerer ved begge forretninger, hvorfor man vil anbefale ovennævnte herrer opnævnt som skjønsmænd for Rødungens vedkommende.

Da der fra grundeiere ved Rødungen er kommet henstilling om, at der opnevnes en eller flere fiskerikyndige skjønsmænd, vil man som den 5te skjønsmænd anbefale opnævnt forsøksleder, dr. Knut Dahl.

Departementets utkast til reguleringsbestemmelser er saalydende:

1.

Reguleringen iverksettes straks. Tidspunktet for reguleringstidens utløp bestemmes av Kongen.

Ved reguleringstidens utløp kan staten gjenoprette den tidligere bestaaende tilstand. Hvis den tidligere bestaaende tilstand ikke besluttes gjenoprettet, blir nye reguleringsbestemmelser at træffe for det tidsrum og forøvrig paa de vilkaar, som den da gjældende reguleringslov oppstiller.

2.

For benyttelse av den ved reguleringen indvundne kraftøkning erlægger eiere av vandfald eller bruk i vassdraget for det første reguleringsaar en godtgjørelse motsvarende de utgifter til anlæg og drift, som staten har hat med tillæg av 10 pct. til dækning av administration og renteutgifter.

Godtgjørelsen erlægges efterskudsvis. Sker betaling ikke til forfaldstid svares deretter 6 pct. aarlig rente.

Departementet kan kræve stillet sikkerhet for erlæggelse av godtgjørelsen.

Den ved reguleringen tilveiebragte kraftøkning kan ikke uten Kongens samtykke anvendes til andet end til at minde forbruket av brændsel og belysningsstoffer eller for at avværge arbeidstans.

Fordelingen av kraftøkningen og de nærmere bestemmelser, som i den anledning maatte vise sig nødvendige fastsettes av Kongen eller den han dertil bemyndiger.

Energien leveres til ikke høiere pris og ikke paa ugunstigere vilkaar end de, som tidligere gjælder for levering til de samme eller lignende konsumenter.

De omkostninger, som ved den økede energileveranse maatte paaføres kraftverkerne bæres av disse. Dog kan i de tilfælder, da omkostningerne med tilknytning av nye konsumenter blir uforholdsmæssig store, vedkommende konsumenter tilpligtes at bære en av Arbeidsdepartementet fastsat del av disse omkostninger.

Enhver tvist, som maatte opstaa i anledning av bestemmelserne i nærværende post, avgjøres av Kongen eller den han dertil bemyndiger.

4.

Dammene blir at manøvrere efter reglement utfærdiget av Kongen.

5.

Der skal træffes saadanne anordninger ved anlæggene og i tilfælde i vassdraget nedenfor disse samt avgives vand i saadan utstrækning, at den almindelige fløtning besvares saa litet som mulig ved reguleringen. Spørsmålet om hvilke forføjninger der i henhold hertil blir at træffe avgjøres i tvisttilfælde ved skjøn.

6.

Vassdragets vandfalds- og brukseiere underkaster sig de bestemmelser, som til kontrol med foranstaaende bestemmelser overholdelse maatte bli truffet av vedkommende departement.

Man tillater sig saaledes at

indstille:

1. I henhold til reguleringsloven av 14de december 1917 iverksettes statsregulering av Rødungen i Numedalslaagens vasdrag i det væsentlige overensstemmende med vasdragvæsenets plan, gaaende ut paa 5 m. opdæmning og 4 m. sænkning i forhold til almindelig lavvand. Herav blir dog foreløbig kun at iverksette en opdæmning av 2,5 m. For denne opdæmning fastsættes reguleringsbestemmelser overensstemmende med det i Arbeidsdepartementets foredrag av 29de juni 1918 indtagne utkast.
2. Arbeidsdepartementet bemyndiges til i fornøden utstrækning at foreta fordelingen av den ved reguleringen indvundne kraft og træffe de i den anledning nødvendige bestemmelser.
3. Til at utføre de ved reguleringen foranledigede skjøn og takster opnevnes følgende mænd:
 1. Gaardbruker L. H. Dagseth,
Ø. Sandsvær.
 2. Skogforvalter John Røkkum,
Kongsberg.
 3. Gaardbruker Ole H. Evju, Flesberg.
 4. Gaardbruker Kittel Fikkan, Rollag.
 5. Forsøksleder dr. Knut Dahl.

Som varamand:
Lærer Besse N. Haugejorden, Rollag.
4. Der fastsættes som gjældende indtil videre henholdsvis for fuldstændig og for provisorisk regulering manøvreringsreglementer overensstemmende med vedlagte utkast I og II.

7. Midlertidig statsregulering av Selbusjøen.

Kgl. resol. av 5te juli 1918.

Med skrivelse fra amtmanden i Søndre Trondhjems amt av 25de mai 1917 har man mottatt et andragende av s. d. fra Trondhjem kommune om tilladelse til at foreta en

midlertidig regulering av Selbusjøen og tre mindre sjøer i samme vasdrag av hensyn til kommunens elektricitetsverk.

Andragendet er saalydende:

«Trondhjems kommune ved dens magistrat andrar herved ærbødigst om tilladelse til ved hjelp av en trædam ved sjøens utløp (Brøttem) at opdæmme Selbusjøen til en høide av 160,6 m. over havet, samt videre til at holde regulert vandstand i sjøerne Sørungen, Dragstsjøen og Slindvandene saa høit som nuværende dammer tillater og med ret til at sænke de sidstnevnte sjøer indtil 3,5 m. under nuværende laveste vandstand.

Det som der søkes om er at betrakte som en midlertidig foranstaltning for at tilveiebringe en sikker driftsvandføring i vinterhalvaaret. Man antar, man vil kunne skaffe sikkerhet for vand nok til fuld belastning av maskinerne ved Lorfossene d. v. s. maksimum ca. 8 000 kw. eller gjennomsnittlig i døgnet ca. 5 100 kw.

Man vil kunne skaffe en saa stor forøkelse av energileveringen fra Lorfossene, at det svarer til ca. 1 200 ton kul pr. aar, hvis energien anvendes til varme.

Ved nevnte opdæmninger vil praktisk talt ingen avkastningsdygtig jord sættes under vand. Alene ved Dragstsjøen vil en bagatel beitesland og nogen trær komme under vand.

Man andrar om tilladelsen for et tidsrum av 3 aar. »

Amtmanden anfører i den nevnte skrivelse av 25de mai følgende:

«Da den angivelige middelvandstand i Selbusjøen i maanederne juli, august og september er 160,8 vil en opdæmning til 160,6 formentlig ikke medføre nogen skade, iethvertfald ikke av større betydning. I min skrivelse til det kongelige departement av 21de februar 1912, hvormed jeg ledsaget Trondhjems kommunes da foreliggende andragende om regulering av Nidelvens vasdrag, og hvortil jeg henviser, har jeg ogsaa pekt paa en opdæmning av 160,6 som et alternativ, hvorved skadetilførelse paa jord kunde undgaaes. For Trondhjem har det en særdeles stor betydning at sikres tilstræk-

Kelig driftsvand i vinterhalvaaret ikke minst under de nuværende ekstraordinære forhold og jeg finder derfor, at andragendet bør imøtekommes.

I en paa foranledning avgit uttalelse av 19de juni 1917 anfører vasdragdirektøren følgende:

«Spørsmålet om midlertidig regulering av Nidelvens sjøer blev reist av Vasdragdirektøren, idet jeg under 7de f. m. tilskrev driftsbestyreren for Trondhjem elektricitetsverk herom. Jeg anførte at det var en forutsæning at den økede kraftproduktion i tilfælde skulde leveres efter det offentliges bestemmelse til besparelse i brændselsforbruket eller til avverge av arbeidsstans. Videre anførte jeg at spørsmålet om betingelserne for en saadan regulering gjennomførelse maatte bli gjenstand for nærmere drøftelse. Der maatte formentlig istandbringes lovregler, hvis man skulde kunne gjennomføre reguleringen uten omfattende ekspropriationsforretninger.

Som svar meddelte driftsbestyreren under 10de s. m. at det vilde være av interesse at foreta provisorisk regulering for at sikre tilstrækkelig driftsvand for Lerfosanlæggene kommende vinter, hvis denne skulde bli vandfattig. Han antydet en opdæmning av Selbusjøen til cote 161,8 m. o. h., hvorved vilde opnaaes en tappehøide paa 1,5 m. og et magasin paa ca. 90 mill. m.³. Han omtalte alternative steder for anbringelse av dam. Dragstsjøen tænktès dæmnet saa høit som den nuværende dam tillater, hvorved der faaes et magasin paa 10,2 mill. m.³. Sørungen tænkte han sig likeledes dæmnet saa høit som den nuværende dam tillater, hvorved opnaaes 11,2 mill. m.³ magasin. Ved Slindevandene tænktès den nuværende dam utbedret saaledes, at den kan benyttes for magasinering av driftsvand. Her vil opnaaes 4,5 mill. m.³. Endelig omtalte han regulering av Essandsjøen og anførte sluttelig bl. a. at en fuldstændig utnyttelse av Lerfosanlæggene vilde være av stor betydning for Trondhjem kommende vinter, hvis de nuværende høie brændselspriser vedvarte.

Jeg hadde derefter en grundlig konferance med driftsbestyreren om saken, og anførte herunder at man i Selbusjøen ikke burde gaa høiere end til cote 160,8 m. av hensyn til den skade en høiere opdæmning maa antages at gjøre paa øislaatterne i Selbusjøen, jfr. bl. a. amtmandens skrivelse av 21de februar 1912, St. prp. nr. 117, for 1912 side 17. — Uttapningsgrænsen maatte antagelig bli cote 159,8 m. ved hvilken vandstand der nu avløper 18—20 m.³ pr. sekund. Sættes reguleringsgrænsen saaledes som her anført, vil man faa et magasin i Selbusjøen paa 47 mill. m.³.

Andragendet som er datert 25de mai sees at gaa ut paa en regulering av Selbusjøen til cote 160,8 m. o. h., samt til at holde regulert vandstand i sjøerne Sørungen, Dragstsjøen og Slindevandene saa høit, som de nuværende dammer tillater, og med ret til at sænke de sidstnævnte sjøer indtil 3,5 m. under nuværende laveste vandstand. — Magistraten antar, at man da vil faa vand nok til fuld belastning av maskinerne ved Lerfossen, det vil si maksimum 8000 kw. eller gjennomsnitlig i døgnet ca. 5100 kw. En saadan forøkelse av energileveringen mener han svarer til ca. 1200 tons kul, hvis energien anvendes til varme. Ved nævnte opdæmning vil — anfører han — praktisk talt ingen avkastningsdygtig jord sættes under vand. Alene ved Dragstsjøen vil en bagatel beitesmark og nogen trær komme under vand. Andragendet gaar ut paa tilladelse for et tidsrum av 3 aar.

Stiftsamtmannen i Trondhjem anfører under 25de mai d. a. at en opdæmning av Selbusjøen til cote 160,8 m. formentlig ikke vil medføre nogen skade, i hvert fald ikke av nogen større betydning. Videre bemerker han, at det for Trondhjem vil være av særdeles stor betydning at bli sikret tilstrækkelig driftsvand i vinterhalvaaret under de nuværende ekstraordinære forhold. Han anbefaler derfor andragendet indvilget.

Da det ikke med tydelighet fremgik av andragendet, hvilke sjøer man tænkte at sænke og der desuten ikke forelaa nogen opplysning om skaden ved sænkning har paa

telegrammenvendelse til driftsbestyrer Garstad. Det saadant svar: «Søringen sænkes 3,5 m. Magasin med nuværende dam 11,2 mill. Dragtsjøen sænkes 1,8. Magasin med nuværende dam 10,2 mill. Slindvand sænkes ikke. Magasin med nuværende damhøide 4,5 mill. Ingen skade forvoldes ved sænkningen. Magasin Selbusjøen 45 mill.» — Tar man de her nævnte sænkninger med vil man efter det foreliggende faa magasiner paa tilsammen 90 og 100 mill. m.³, som jeg antar er fuldt tilstrækkelig til selv om vinteren skulde bli meget vandfattig at skaffe nok til den i andragendet nævnte kraftmængde paa gennemsnitlig 5100 kw. i de to Lerfosanlæg som tilsammen er omkring 60 m. høie.

De foreliggende oplysninger maa betegnes som overmaade sparsomme for bedømmelse av de omhandlede reguleringers berettigelse. Imidlertid maa man ta i betragtning at det gjælder at handle raskt, hvis foretagendet overhodet skal kunne komme til utførelse. Særlig efter det som er anført i ovennævnte skrivelse fra stiftamtmanden og det som tidligere foreligger i anledning av spørsmålet om Selbusjøens regulering, at det maa kunne gaa an at behandle saken for dennes vedkommende. Om skaden ved at bruke fløtningsdammene i de øvrige sjøer er der intet oplyst. Imidlertid tør det vel være grund til at anta, at en regulering i den utstrækning de bestaaende fløtningsdammer tillater ikke skulde medføre større skadesvirkninger og da det i ovenfor citerte telegram er anført, at sænkningen ikke vil volde skade, skulde saken ogsaa for disses vedkommende kunne optages til behandling.

Jeg antar som forholdene ligger an, at statsmyndighetene bør stille sig velvillige til andragendet.

Som ovenfor nævnt har Vasdragdirektøren gaat ut fra at der i tilfælde maa istandbringes lovregler saaledes at en regulering som denne kan istandbringes uten omfattende ekspropriationsforretninger. Dette principielle spørsmål maa bli at drøfte og avgjøre snarest mulig.

Hvorvidt man under omstændigheter som disse skal forelægge saken for kommunerne, er et spørsmål som jeg specielt henleder opmerksomheten paa. I bekræftende fald maatte det for at spare tid være det bedste at amtmanden fik istand et kombinert møte av herredsstyrene i de kommuner som støter til sjøerne.

Vasdragdirektøren har tænkt sig at tiladelsen i tilfælde maatte gives uten anden betingelse end at planer og utførelse av dammen, herunder ogsaa valg av damsted for Selbusjøen undergives teknisk kontrol av det offentlige, at mulig skade i anledning av foretagendet skal være det offentlige helt uvedkommende og at man intet som helst foregriper med hensyn til spørsmålet om en mere varig regulering av vasdragets sjøer.»

Paa foranledning har man mottat en skrivelse dateret 19de juni s. a. fra Industriforsyningsdepartementet, som anfører, at det paa det bedste vil anbefale den ønskede regulering gjennomført.

I skrivelse til amtmanden i S. Trondhjems amt av 5te juli 1917 bad man saken forelagt vedkommende herredsstyret og mulige andre interesserte til uttalelse.

Da det var nødvendig at begynde arbeidet straks, hvis reguleringen skulde kunne gjennomføres inden vinteren 1917—1918 uttalte man i nævnte skrivelse, at departementet for sit vedkommende ikke vilde ha noget at indvende mot, at arbeidet straks paabegyndtes under forutsætning av sedvanlig kontrol av Vasdragvæsenet idet man tok forbehold med hensyn til meddelelse av den fornødne koncession. Med skrivelse fra amtmanden av 19de juli s. a. mottok man planer for en provisorisk dam for Selbusjøen ved Brøttem, alternativt ved Hyttefossen.

Efter at ha indhentet vasdragdirektørens uttalelse meddelte man i skrivelse av 7de august s. a. approbation paa den indsendte plan for en dam ved Brøttem.

Ifølge senere meddelelse er dammen med kontrollens samtykke utført efter en litt ændret plan.

Man vedlagde 8 blaakopier av anordningen ved dammen, som den nu er utført.

Ved sakens behandling i distriktet er der avgitt følgende uttalelser:

Selbu formandskap har under 10de juli 1917 enstemmig fattet saadan beslutning:

«Da angivelig betydelige interesser kræver, at en provisorisk regulering av Selbusjøen og nærliggende fjeldvande i Selbu maa finde sted, og da det av de foreliggende dokumenter fremgaar, at Trondhjems magistrat, gjennom amtmanden i Søndre Trondhjems amt er meddelt, at Trondhjem straks under visse forbehold kan gaa igang med det midlertidige reguleringsanlæg, finder Selbu formandskap ikke at burde motsette sig denne regulering, som man bestemt tror vil være til skade for endel eiendomme langs sjørne, bl. a. ved at gjøre disse vandsyke og ved at muligheten for, at regnflomme om sommeren lettere vil oversvømme lavtliggende slaatter ved at vandstanden holdes høiere end den uten regulering vilde været. Man skal derfor innskrenke sig til at forlange,

1. at dammens aapninger for Selbusjøen gjøres saa store, at utløpets effektivitet ikke formindskes og at damanlægget ikke forhøier Selbusjøens lavvandstand om vaaren,
2. at Selbusjøen holdes mest mulig tømt før vaarflommen og at dammen ved regnflomme om sommeren aapnes helt saalænge disse varer,
3. at al skade og alle ulemper forvoldt ved regulering blir rundelig godtgjort paa eh betryggende maate i mangel av mindelig overenskomst ved voldgiftsskjøn,
4. at reguleringen belægges med passende avgifter til Selbu kommune og
5. at reguleringshøiden ikke overstiger 160,8 m. o. h. og reguleringstiden ikke faar en varighet av over 3 aar.»

Klæbu herredsstyre sees i møte 14de juli 1917 at ha fattet saadan beslutning: «Herredsstyret finder at kunne anbefale den midlertidige regulering. Man

vil dog gjøre oppmerksom paa, at denne maa forutsettes at ville medføre skade saavel for de ved Selbusjøen liggende eiendomme som ved forhøielse av vandstanden, som for nedenforliggende eiendomme med hensyn til adkomst, grustak, mulig utglidning m. v. ved at elven jevnlig gaar full. Likesaa antages skade at ville forvoldes paa fiiske i sjøen og elven. Man finder derfor at burde forlange:

1. at dammen for Selbusjøen indrettes saadan, at den ikke hindrer det naturlige avløp i flomtiden, og at sjøen holdes mest mulig tømt før vaarflommen.
2. at enhver skade erstattes — i mangel av mindelig overenskomst ved et skjøn, som med bindende virkning har at avgjøre om skade er forvoldt og dennes størrelse.
3. at Klæbu tildeles en rimelig avgift i reguleringstiden.

Punkt 1 og 2 vedtoges enstemmig. Punkt 3 vedtat med 9 mot 3 stemmer. Disse 3 stemte for at punkt 3 bortfalder, dog saaledes at de ingen konsekvenser har for deres stemmegivning ved uttalelser om betingelser for den egentlige regulering, hvorom andragende fra Trondhjems kommuner foreligger.»

Strinden formandskap har under 17de juli 1917 uttalt følgende:

«Idet man bemerker, at Strinden er en skogfattig bygd, og at brændselsbehov derfor er tilstede, samt at der i Strinden er en række tilknytninger til Trondhjems elektricitetsverk, anbefaler formandskapet, at den ansøkte tilladelse til provisorisk regulering av Nidelven for et tidsrum av 3 aar indvilges paa følgende vilkaar:

1. at de konsumenter i Strinden, som er eller blir tilknyttet Trondhjems elektricitetsverk faar adgang til av den økede kraftmængde at leie et forholdsmæssig kvantum elektrisk energi til oppvarming og kokning paa like vilkaar med Trondhjems indvaanere. Prisen for denne kraft forutsettes bestemt av det

offentlige og saaledes, at den ikke blir høiere i Strinden end i Trondhjem. I tilfælde av dissens forutsettes størrelsen av det kvantum, som blir at stille til disposition for konsumenter i Strinden, fastsat av det offentlige.

2. at Fjæremfossens kommunale kraftselskap, som har opprettet kontrakt med Trondhjems kommune om leie av indtil 1000 kw. efter en pris av kr. 55,00 pr. kw., av den økede kraftmængde gives adgang til at leie et yderligere kvantum elektrisk energi. Det forutsettes, at størrelsen av denne yderligere kraftmængde bestemmes av det offentlige, likesom prisen, der dog ikke maa sættes høiere end den i kontrakten stipulerte pris kr. 55,00 pr. kw.
3. at skade, som forvoldes ved gravning og dambrud, og al uforutseelig skade erstattes efter skjøn.
4. forsaavidt de provisoriske anordninger benyttes utover det nævnte tidsrum av 3 aar, forutsettes, at det offentlige da underkaster denne regulering de samme bestemmelser og vilkaar, som blir stillet for det foreliggende andragende om fuldstændig regulering av Nidelven.»

Ordføreren tilføier, at Fjæremfossens kommunale kraftselskap bestaar av herrederne Strinden, Tiller, Klæbu og Bynæsset, at kontrakten mellem selskapet og Trondhjems kommune er opprettet i april 1915 og at leveranse af krafetn antages at ville paabegyndes i løpet av indeværende aar; paa grund av vanskelighetene ved at skaffe materiel vil selskapet foreløbig ikke kunne overta leveranse av elektrisk energi til de konsumenter i Strinden, som er tilknyttet Trondhjems elektricitetsverk.

Tiller herredsstyre sees i møte 19de juli 1917 enstemmig at ha uttalt følgende:

«Andragendet anbefales indvilget paa følgende betingelser:

1. At skade, som forvoldes ved gravning, dambrud og al uforutseelig skade og ulempe erstattes efter skjøn.
2. At Fjæremfossens kommunale kraftselskap av den økede kraftmængde gives adgang til at leie et yderligere kvantum elektrisk energi utover de nu leiede 1000 kw. Denne kraftmængde forutsettes bestemt av det offentlige, likesom ogsaa prisen, som ikke maa sættes høiere end den nuværende kr. 55,00 pr. kw.»

Thomas Angells Stiftelsers Inspektion har under 16de juli 1917 bemerkt følgende:

«Da forstanderen for tiden er bortreist paa grund av indtruffet dødsfald i familien, vil Inspektionen foreløbig uttale, at der saavidt man kan se ikke fra stiftelsernes side bør gjøres nogen indvending mot planen, men alene forbeholdes, at der tages fornødent hensyn til at stiftelsernes fløtning ikke hindres eller hæmmes, og at der svares erstatning for al skade som maatte tilføies stiftelserne eller opsittere paa deres eiendomme, hvilken erstatning i mangel av overenskomst maa bli at fastsette ved skjøn optat paa Trondhjems kommunes bekostning.»

Senere har forstanderen for de nævnte stiftelser uttalt sig saaledes:

«Der kan fra stiftelsernes side ikke være noget at indvende mot den antydede midlertidige hjelpe-regulering av Selbusjøen og de nævnte mindre vande i Selbu, idet den skade og ulempe, som derved kan forvoldes maa bli betydningsløs sammenlignet med nytten av de derved indvundne hestekræfter anvendt til lys og varme.

Der bør dog tages forbehold om, at intetsomhelst ansvar derfor vil overtages av stiftelserne, og at elektricitetsverket har at avfinde sig med enhver, som vil gjøre krav gjældende.»

Saken har været forelagt Vædragskommissionen, hvis uttaløse foreligger i skrivelse av 15de september 1917. Ifølge denne har Trondhjems elektricitets-

værk i skrivelse til kommissionen av 30te august s. a. anført følgende:

«Paa foranledning tillater vi os herved at oversende avskrift av kontrakt mellem elektricitetsverket og Fjæremsfossens kommunale kraftselskap angaaende levering av elektricitet. Kontrakten er avsluttet 17de mars 1916; men elektricitetsleveringen er endnu ikke begyndt, da selskapet ikke har sit ledningsnet færdig. Det er meningen, at leveringen delvis skal begynde indeværende høst. Indtil selskapet faar sine ledninger iorden, leveres der elektricitet direkte til endel konsumenter i Strinden til en pris av kr. 200,00 pr. kw.-aar, d. v. s. 25 pct. høiere pris end i Trondhjem. Der leveres for tiden paa denne maate ca. 200 kw.

Ved samme anledning tillater man sig at oplyse, at den midlertidige regulering av sjøerne Dragsten, Sørungen og Slindvandene foreløbig tænkes iverksat paa den maate, at de nuværende damanlæg benyttes uforandret, saaledes at der kun tappes saa langt ned som damsvillerne tillater. For de nuværende damme gjælder følgende høider:

For Dragstsjøen er damkronen 265,2 m. o. h. og luketærskelen 262,3 m. o. h., altsaa trappehøiden ca. 2,7 m.

For Sørungen er damkronen 453,5 m. o. h. og luketærskelen 450,7 m. o. h., altsaa tapningen ca. 2,8 m.

For Slindvandene er damkronen 351,8 m. o. h. og luketærskelen 350,1 m. o. h., altsaa tappehøiden ca. 1,5 m., idet der regnes med, at tappehøiden kan ske ned til en vandstand av ca. 20 cm. over luketærskelen.

Vasdragkommissionens uttalelser er saalydende:

Vasdragkommissionen foreslaar, at man paa grund av forholdene stiller sig velvillig til tanken om en midlertidig regulering av Nidelven, og man har intet væsentlig at indvende mot at reguleringen sker efter den foreslaede plan.

Det førte spørsmål som melder sig blir da paa hvilket grundlag en saadan regulering skal sættes iverk. Kommissionen

har været inde paa den tanke, at foreslaa meddelt tillatelse efter reguleringsloven. Denne tar imidlertid sigte paa regulering over længere tidsrum. Endvidere kan anlæg som skal fremmes i henhold til denne lov formentlig ikke tages i bruk før mulige skadeserstatninger er betalt, eventuelt efter ekspropriationsskjen. Skal hensigten med reguleringen opnaaes maa den iverksettes straks, og hvis reguleringsloven skulde kunne anvendes i et tilfælde som dette, maatte man derfor antagelig ved en provisorisk lovforandring efter grundlovens § 17, faa anledning til at meddele reguleringstillatelse for rent midlertidig anlæg og samtidig aapne adgang til at avgjøre erstatningsspørsmålet senere.

Hvis der var utsigt til at faa ordnet skadespørsmålet i mindelighet, kunde man ordne sig paa den maate, at der blev meddelt Trondhjems kommune, at det offentlige for sit vedkommende ikke har noget at indvende mot, at der iverksettes provisorisk regulering av de omhandlede sjøer. Et saadant samtykke fra det offentliges side, maatte da være tilknyttet endel vilkaar bl. a. om reguleringstidens længde, avgift til kommunerne, avgivelse av kraft, teknisk kontrol o. s. v. Det turde imidlertid være litet sandsynlig, at Trondhjems kommune skulde kunne faa ordnet sig i mindelighet med samtlige skadelidende og da bare en eneste protest er nok til at bringe vanskeligheter fører denne vei neppe frem.

Endelig har man den utvei, at staten iverksetter foretagendet i henhold til lov nr. 5 av 14de mai d. a. om foranstaltninger til at sikre og ordne landets forsyning med livsfornødenheter og andre varer. Efter denne lovs § 6 skulde der være adgang til straks at iverksette foretagendet, samt til at ordne skadespørsmålet senere.

Kommissionen er efter at ha drøftet disse utveie kommet til det resultat, at sidstnevnte er at foretrække. Dette hindrer selvsagt ikke, at Trondhjems elektricitetsverk utfører de nødvendige tekniske foranstaltninger. Man ordner sig bare paa den maate, at staten utreder alle til foretagendet.

dette gjennomføres forbundne utgifter. Til gjengjæld refunderer de vandfald, som gjør bruk av vandet disse utgifter i form av aarlig godtgjørelse. For ordningen i saa henseende har man retledning i den gjældende lovs bestemmelser om statsregulering. En midlertidig regulering, som det her er tale om, er imidlertid ekstraordinær og maa behandles som saadan.

Kommissionen skal da først omtale reguleringstidens længde som det turde være praktisk at fastsætte saa lang, som verdenskrigen gjør det nødvendig med tilføiende, at Kongen bestemmer, naar den skal opføre. Man vil i denne forbindelse bare bemerke, at reguleringen overensstemmende med forutsætningen maa være helt provisorisk. Skulde der bli spørsmål om at fortsætte reguleringen naar krigen er slut, maa der fastsættes nye bestemmelser for det tidspunkt og paa de vilkaar som den da gjældende reguleringslov opstiller, jfr. post 1 nedenfor.

Kommissionen foreslaar at der betinges avgift til kommunerne. Derimot finder man av de grunde, som har gjort den midlertidige regulering nødvendig, at burde tilraade at der ikke kræves avgift til staten for dette provisorium. Samme standpunkt indtar man overfor spørsmålet om godtgjørelse engang for alle. — Det bør for at undgaa misforstaaelse understrekes, at kommissionens stilling er en helt anden overfor spørsmålet om en varig regulering. Det er imidlertid unødvendig at gaa nærmere ind herpaa ved nærværende anledning.

Avgifterne til kommunerne for den provisoriske regulering foreslaaes fastsat til kr. 1,00 pr. indvunden naturhestekraft. For bedømmelse av kraftøkningen har man i nedenstaaende tabel opført de vandføringer, som man vilde ha i de sidst forløpne 11 aar og tillikemed den vandføring man vilde ha opnaadd ved det foreslaaede basseng i Selbusjøen m. v. I sidste rubrik er anført den økning som reguleringen i de enkelte aar vilde medføre.

Aar	Lav vandføring i Nidelven		Økning m. ³
	Uten regul. i 350 d. av aaret	Efter omsækt midlertidig regulering	
1905—06	16,8	32,0	15,2
1906—07	18,0	38,0	20,0
1907—08	13,5	23,0	9,5
1908—09	9,0	21,0	12,0
1909—10	12,0	24,0	12,0
1910—11	13,0	24,0	11,0
1911—12	12,0	20,0	8,0
1912—13	10,5	24,0	13,5
1913—14	12,8	28,0	15,2
1914—15	6,5	15,0	8,5
1915—16	6,8	13,0	6,2
Middel	11,9	23,8	11,9

Økningen ansættes efter dette til 10 m.³. Vandføringen i 350 dage av aaret uten regulering er tidligere ansat til 12 m.³, jfr. St. prp. nr. 117 for 1912 post 2 og den regulerede vandføring skulde saaledes bli 22 m.³. Kommissionen foreslaar økningen fastsat overensstemmende hermed.

Man foreslaar videre, at avgiften erlægges efterhvert og i den utstrækning som vedkommende vandfald har installert maskineri til at ta økningen ibruk. For at avskjære mulig tvist angaaende dette spørsmål turde det være praktisk, allerede straks at fastsætte hvorledes man anser forholdet med de nuværende installationer i vandfaldene. Til belysning av dette spørsmål anføres, at der ifølge andragendet er installert maskineri for ca. 8 000 kw., motsvarende ca. 18 m.³ i de tilsammen omtrent 60 m. høie fald. Da den uregulerte vandføring er ansat til 12 m.³, skulde saaledes anleggene i Lorfossene for tiden ha maskineri til at ta 6 m.³ av økningen ibruk. Kommissionen foreslaar dette fastslaat straks, jfr. post 2 nedenfor og bemerkning tilslut i nærværende uttalelse.

Som ovenfor nævnt, maa der av vandfaldseierne erlægges godtgjørelse for bruken av vandet og denne godtgjørelse maa fastsettes saaledes, at staten ikke faar nogen

utgift paa reguleringen. De omkostninger som paaløper, maa utlignes paa brukene for de aar reguleringen virker. Man peker i den anledning paa at det saavidt bekjendt bare er de Trondhjems kommune tilhørende Ø. og N. Lersfossen, som kan gjøre bruk av reguleringen. Av de øvrige fald i Nidelven nedenfor Selbu, er der efter hvad man underhaanden har bragt i erfaring, bare litt av den ene halvdel av Hyttfossen, som er tat ibruk. Denne del anvendes til sagbruk, likesom der er installert en liten lysmaskine for bruket og den tilliggende gaards behov. Her kan der ifølge underhaandsoplysninger neppe bli tale om at ta noget av økningen av den midlertidige regulering ibruk. Trondhjems kommune har erhvervet faldet og skal bygge det ut, naar forholdene tillater det, men dette kan ikke godt tænkes at ske under den nuværende situation. — Av de øvrige fald i Nidelven eier Fjæremsfossens kommunale kraftselskap den saakaldte Fjæremsfos og det er efter hvad man har bragt i erfaring meningen at ta dette fald ibruk saasnart nævnte selskap har oparbeidet tilstrækkelig konsum ved hjelp av kraft som det leier fra Trondhjems elektricitetsverk. Under de forhaandenværende omstændigheter kan utbygning av dette fald neppe tænkes at komme istand og det skulde i saa tilfælde bare bli Trondhjems kommune som kom til at erlægge godtgjørelsen for bruken av vandet. Nogen bestemmelse for deling av godtgjørelse paa de enkelte vandfald skulde det derfor antagelig være nødvendig at fastsette. Kommissionen har imidlertid for alle tilfælders skyld formet post 3 i nedenstaaende forslag til reguleringsbestemmelser under den forutsætning at en saadan deling kan bli aktuel. Man har da her som i forslaget til midlertidig regulering av Glommen, tænkt sig at staten ved hvert aars utløp faar sig refundert de paaløpne utgifter til saavel anlæg som drift. Delingen paa de enkelte bruk blir for anlægsutgiftens vedkommende bare foreløbig, saaledes, at man naar reguleringstiden er ute foretar endelig oppgjør. Ved det foreløbige aarlige oppgjør deles de i aarets løp

paaløpne anlægsomkostninger paa de bruk som har nytte av reguleringen i forhold til den ibruktagne kraftøkning. For næste aar gjør man likedan, o. s. v. Paa denne maate behøver staten ikke at staa i forskud for mere end det som er paaløpt i aarets løp. Tilslut maa anlægsutgifterne deles paa det antal aar reguleringen har varet og videre fordeles paa de enkelte deltagende vandfald i forhold til ibruktagen kraft.

Driftsutgifterne oppgjøres endelig ved hvert aars utgang.

De enkelte vandfald deltar bare i utgifterne for de magasiners vedkommende fra hvilke de faar vand og forøvrig i forhold til ibruktagen kraft, jfr. forøvrig post 3 nedenfor.

Den ved reguleringen tilveiebragte kraftøkning maa som forutsat bli at anvende til at mindske behovet for brændsel og belysningsstoffer, samt for at avværge arbeidsstans. Som forholdene ligger an i nærværende tilfælde, skulde det formentlig ikke være nødvendig at gi nogen nærmere forskrifter i den anledning.

Kommissionen vil imidlertid i denne forbindelse peke paa, at det synes rimelig, at kræve at Fjæremsfossens kommunale kraftselskap faar adgang til for saa lang tid som den midlertidige regulering varer at leie yderligere et kvantum energi utover de 1 000 kw., som selskapet har kontrakt paa, jfr. Tillers og Strindens herredsstyres uttalelser, begges post 2. Kommissionen antar, at tillægget bør ansættes i forhold til økningen ved reguleringen. Efter hvad man tidligere har anført, vedrørende dette spørsmål vil det sees at vandføringen uten regulering er ansat til 12 m.³ samt at der er maskineri til at utnytte 18 m.³. Saalænge maskineriet har denne størrelse blir det i normale aar følgelig bare endel av økningen, som blir tat ibruk. Efter dette anser kommissionen det rimelig, at man øker det energikvantum, som selskapet ifølge kontrakten har krav paa i det samme forhold, altsaa med 500 kw. Skulde maskineriet i Lersfossene bli øket mens den midlertidige regulering varer, bør dette tal hæves tilsvarende.

Kommissionen mener, at nævnte tillæg maa bli at levere paa betingelser som iallefald ikke er ugunstigere end de som er fastsat i kontrakten om de allerede leiede 1 000 kw. Det bedste vilde antagelig være, at vilkaarene blev helt uforandret.

De konsumenter inden Strinden som er eller under den midlertidige regulering blir tilknyttet Trondhjems elektricitetsverk direkte, bør ha samme adgang som indvaanere i Trondhjems by til at faa del i kraftøkningen, jfr. Strindens uttalelse post 1 og ordførers paategning paa samme. Prisen bør efter kommissionens mening være den samme som nu gjælder nemlig for abonnenter inden Trondhems by + 25 pct.

I henhold til ovenstaaende foreslaar kommissionen at staten paa grundlag av lov nr. 5 av 14de mai d. a. foretar en midlertidig regulering av følgende sjøer i Nidelvens vasdrag:

Selbusjøen dæmnes til cote 160,6 m.
og sænkes til » 159,8 m.

Reguleringshøide 0,8 m.
Sørungen dæmnes saa høit som den
nuværende dam tillater og
sænkes indtil 3,5 m.

Dragstsjøen dæmnes saa høit som den
nuværende dam tillater og
sænkes indtil 1,8 m.

Slindvandene dæmnes og tappes i
den utstrækning, som den
nuværende dam tillater.

Der foreslaaes fastsat følgende:

Reguleringsbestemmelser.

1.

Reguleringen iverksettes straks. Tidspunktet for reguleringstidens utløp bestemmes av Kongen.

Ved reguleringstidens utløp kan staten gjenoprette den tidligere bestaaende tilstand. Hvis den tidligere bestaaende tilstand ikke besluttes gjenoprettet blir nye

reguleringsbestemmelser at træffe forudtidsrum og iøvrig paa de vilkaar som den da gjældende reguleringslov opstiller.

2.

For den forøkelse av vandkraften, som ved reguleringen tilflyter eiere av vandfald eller bruk i vasdraget skal disse erlægge en aarlig avgift til de kommuner som Kongen bestemmer av kr. 1,00 pr. naturhk.

Økningen i Nidelven nedenfor Selbusjøen ansættes til 10 m.³/sek.

Pligten til at erlægge avgiften indtræder efterhvert og i den utstrækning som vedkommende vandfald har installert maskineri til at ta økningen ibruk.

De fornødne nærmere bestemmelser med hensyn til beregningen av avgiften og dens erlæggelse blir med bindende virkning at træffe av vedkommende regjeringsdepartement.

3.

For benyttelse av den ved reguleringen indvundne kraftøkning erlægger eiere av vandfald eller bruk i vasdraget en aarlig godtgjørelse motsvarende de utgifter til anlæg og drift, som staten har hat i det foreløpne aar.

De enkelte vandfald eller bruk deltar bare i utgifterne for de magasiners vedkommende, fra hvilke de faar vand og forøvrig i forhold til den ibruktagne kraftøkning beregnet efter reglerne i post 2, dog saaledes at denne deling for anlægsutgifternes vedkommende bare er foreløbig. Naar reguleringstiden er utløpet skal anlægsutgifterne deles endelig paa saa mange aar som reguleringen har varet og saaledes, at det derved fremkomne beløp hvert aar deles mellom vandfaldseierne i forhold til den ibruktagne kraftøkning, beregnet efter reglerne i post 2.

Rentefoten fastsettes av departementet.

4.

Avgiften efter post 2 og godtgjørelsen efter post 3 erlægges efterskudsvis inden

nærtagen av januar. Sker betalingen ikke til forfaldstid, svares deretter 6 pct. årlig rente.

Departementet kan kræve stillet sikkerhet for erlæggelse av saavel avgift som godtgjørelse.

5.

Den ved reguleringen tilveiebragte kraftøkning kan ikke uten Kongens samtykke anvendes til andet end til at mindske forbruket av brændsels- og belysningsstoffer eller for at avværge arbeidsstans.

Av den ved reguleringen i Øvre og Nedre Løfjos indvundne økning av kraft skal paa forlangende avgives indtil en nærmere bestemt del til Fjærøfossens kommunale kraftselskap til samme pris og paa samme vilkaar, som i kontrakten av 1916 om levering av indtil 1000 kw. Den omhandlede del ansættes til 500 kw., saalænge kraftanlæggenes maskininstallation er som nu. Økes denne saaledes, at mere av den tilveiebragte økning av vandføringen tages ibruk, hæves nævnte del i samme forhold.

Indvaanere inden Strinden har samme adgang til at bli delagtig i den ved reguleringen tilveiebragte økning av kraften, som indvaanere inden Trondhjem. Priser og vilkaar blir ikke ugunstigere end før.

Enhver tvist, som maatte opstaa angaaende bestemmelserne i nærværende post avgjøres av Kongen eller den han dertil bebyndiger.

6.

Dammene blir at manøvrere efter reglement utfærdiget av Kongen.

7.

Der skal træffes saadanne anordninger ved anleggene og i tilfælde i vasdraget nedenfor disse, samt avgives vand i saadan utstrækning, at den almindelige fløtning besvares saa litet som mulig ved reguleringen. Spørsmålet om hvilke forføininger der i henhold hertil blir at træffe, avgjøres i tvisttilfælde av skjøn opnævnt i henhold til lov nr. 5 av 14de mai 1917, § 6.

Nærværende bestemmelser blir at tinglyse inden de tinglag hvor reguleringsanleggene er beliggende.

Til sikkerhet for de forpligtelser som i henhold til nærværende bestemmelser maatte paaahvile eiendomme eller bruk i vasdraget, blir derhos at foreta tinglysning til anførsel paa vedkommende eiendommers eller bruks folier i panteregistret.

8.

Vasdragets vandfald og brukseiere underkaster sig de bestemmelser som til kontrol med foranstaaende bestemmelsers overholdelse maatte bli truffet av vedkommende departement.

Kommissionen anser at anleggene i Løfjossene for tiden har maskineri saa de kan ta 6 m.³ av økningen ibruk.»

Med paategningsskrivelse fra amtmanden i S. Trondhjems amt av 20de mars 1918 har man mottat forslag til manøvreringsreglementer for dammene for Selbusjøen, Dragstsjøen, Søringen og Slindevand.

Forslagene vedlægges.

De mottagne utkast til manøvreringsreglementer har været forelagt vasdragdirektøren som i skrivelse av 6te juni 1918 har anført følgende:

«Jeg tillater mig i sakens anledning at anføre, at der paa enkelte punkter trænges oplysninger utover det som fremgaar av dokumenterne hvorfor jeg har indhentet erklæringer fra avdelingsingeniør Ræder. Under henvisning til det saaledes foreliggende skal vasdragdirektøren bemerke følgende angaaende Reglement for Selbusjøen.

Ad § 3. Med sigte paa at der om sommeren kan indtræde flommer som kan bewirke en høiere vandstand end + 160,6 foreslaar jeg sidste punktum supplert med føl-

gande: «uten at dammens bevægelige dele er fjernet».

Ad § 4. Denne indeholder udelukkende bestemmelse angaaende tømmerfløtningen, i det væsentlige gaaende ut paa, at gjennomslipningen av tømmer bare maa finde sted i de dertil indrettede damfelter naar vandstanden er lavere end 163,0 samt at der skal anbringes ledelenser og sørges for at tømmer ikke driver ind mot damkonstruktionen. Saavidt vites er det bare Thomas Angells Stiftelser og Huitfeldt & Co., som regelmæssig fløter i vasdraget. Sidstnevnte firma forbeholder sig erstatning for mulig paaført skade og ulempe og de nævnte stiftelser tar forbehold om at fløtningen ikke maa hindres eller hemmes. Der foreligger intet sikkert om hvorvidt det utførte tekniske arrangement er godkjendt av de fløtningsberettigede, jfr. utkast til reguleringsbestemmelser, post 6.

Vasdragdirektøren antar, at § 4 i forslaget bør utgaa og erstattes av post 6 i reguleringsbestemmelse.

Endelig foreslaaes indtat følgende supplerende bestemmelse:

«Mulige tvistigheter angaaende forståelsen av reglementet avgjøres av vedkommende regjeringsdepartement.»

Utarbeidet paa ovenstaaende grundlag kommer reglementet for Selbusjøen til at se saaledes ut:

1. Naar vandstanden i Selbusjøen efter sneløsningsens begyndelse er stigende, og tilløpet til sjøen med sikkerhet kan forventes at dække driftsvandføringen for brukene i Nidelven, aapnes dammen helt hvorthos anlagshjelken for naalene samt løpebroen fjernes i det felt, som skal benyttes for tømmerfløtningen.
2. Etterat vaarfloppen er forbi, og vandstanden i Selbusjøen er sunket til regulert vandstand + 160,6 paa vandstandsmerket ved Brøttem, sættes dammen litt efter litt saaledes, at denne vandstand opretholdes.
3. Utover sommeren og vinteren holdes dammen saa meget aapnet, at regulert

vandføring slipper igjennem til enhver tid efter ordre fra repræsentanten for brukseierne i vasdraget. Forøvrig manøvreres dammen i denne tid saaledes, at den regulerede vandstand i Selbusjøen + 160,6 paa vandstandsmerket ved Brøttem ikke overskrides, uten at dammens bevægelige dele er fjernet.

4. Der skal træffes saadanne anordninger ved anlægget og i tilfælde i vasdraget nedenfor dette, samt avgives vand i saadan utstrækning, at den almindelige fløtning besværes saa litet som mulig ved reguleringen. Spørsmålet om, hvilke forføininger der i henhold hertil blir at træffe avgjøres i tvisttilfælde ved skjøn.
5. For manøvrering av dammen ansættes en damvogter, som ved telefonforbindelse staar i rapport med repræsentanten for brukseierne i vasdraget.
6. Mulige tvistigheter angaaende forståelsen av reglementet avgjøres av vedkommende regjeringsdepartement.»

Reglement for Dragstsjøen, Sørungen og Slindvand.

Efter forslaget skal reglementet gjælde: «under disse dammers anvendelse for reguleringen av driftsvandføringen i Nidelven.» Overensstemmende med forutsætningerne maa formentlig ogsaa dette reglement bare gjælde for den midlertidige regulering.

Ad § 1. Det fremgaar av ingeniør Ræders erklæring, at Dragstsjøen og Sørungen har været brugt av Trondhjems elektricitetsverk til regulering i de sidste ca. 3 aar, men at spørsmålet om skade paa grund m. v. endnu ikke er ordnet. Der kan ikke sees at foreligge noget om at den paatænkte manøvrering avviker fra den som er brukt.

Slindvand har været endnu ikke regulert, da man ifølge Ræders skrivelse ikke har kunnet bringe reguleringsretten og bruksretten paa det rene.

Vasdragdirektøren har intet væsentlig at anføre mot forslaget paa dette punkt.

Ad § 3. Jeg er tilbøielig til at foreslaa denne form saaledes: Der sørges

for at sjørne ved sneløsningens indtræden saavidt mulig er tømt.» Den sidste del i forslaget angaaende mulig skade paa dammene hører efter min mening ikke hjemme i reglementet.

Ad § 4. Under henvisning til bemærkningerne ad § 4 vedrørende Selbusjøen bemerkes, at forslaget antagelig bør erstattes av post 6 i reguleringsbestemmelserne.

Der er naturligvis intet til hinder for at tapningen utføres av en damvogter som er godkjendt av begge parter, saaledes som forslaget gaar ut paa, men det turde være overflødig at ta dette ind i reglementet.

Endelig foreslaaes indtat bestemmelse om avgjørelse av tvistigheter, jfr. ovenstaaende forslag vedrørende Selbusjøen.

Utarbeidet paa ovennævnte grundlag kommer reglementet for smaasjøerne til at se saaledes ut:

1. Ved vaarflommens indtræden stænges dammene helt og holdes lukket til vandstanden er naadd op til damoverkanten. Fra da av holdes de saa meget aapne, at tilløpet til sjørne avledes.
2. Naar driftsvandforholdene i Nidelven ut paa vinteren gjør det nødvendig, aapnes dammene passende for gjennomslipping av driftsvand. Hvis der ligger is i elven nedover til Selbusjøen, blir tapningen at iverksætte litt efter litt, saaledes at isgang saavidt mulig undgaaes.
3. Der sørges for at sjørne ved sneløsningens indtræden saavidt mulig er tømt.
4. Der skal træffes saadanne anordninger ved anlæggene og i tilfælde i vasdraget nedenfor disse samt avgives vand i saadan utstrækning, at den almindelige fløtning, besværes saa litet som mulig ved reguleringen. Spørsmålet, om hvilke forføininger der i henhold hertil blir at træffe, avgjøres i tvisttilfælde ved skjøn.
5. Mulige tvistigheter angaaende forståelsen av reglementet avgjøres av vedkommende regjeringsdepartement.

Da det her bare dreier sig om midlertidig regulering, har jeg anset det overflødig at indta noget om at damvogter skal godkjendes av departementet.

Departementet skal bemerke at heromhandlede reguleringsforetagende er et led i planerne for ved provisoriske foranstaltninger at øke produktionen av elektrisk kraft for derved at avhjelpe mangelen paa brændsels- og belyningsstoffer og for at motvirke bedriftsstans.

Ved den omhandlede regulering av Selbusjøen m. v. er der paaregnet en økning av vandføringen i Nidelven paa 10 m.³/sek. Herav kunde 6 m.³ allerede straks utnytted ved hjælp av det indstallerte maskineri i Trondhjems kraftanlæg i Lerfossene.

Man vil med Vasdragkommissionen anbefale, at den omhandlede midlertidige regulering gjennomføres.

Departementet har gaat ut fra, at foretagendet maatte bli at gjennomføre som en statsforanstaltning i likhet med de tidligere besluttede midlertidige reguleringer i Glommens vasdrag og i Numedalslaagen, jfr. de kongelige resolutioner av henholdsvis 27de juli og 6te oktober 1917.

Den fornødne raadighet over privat eiendom forutsættes i mangel av mindelig overenskomst erhvervet med hjemmel i lov nr. 5 av 14de mai 1917 om landets forsyning med livsfornødenheter m. v.

Ifølge nævnte lov er der adgang til straks at ta privateiendom i besiddelse og erstatningens fastsættelse senere.

Man vil i tilfælde ta under overveielse at utbetale eventuelle erstatningsbeløp med det i reguleringslovens § 16 bestemte tillæg av 25 pct. Herom har man tat fornødent forbehold i skr. til amtm. i S. Trondhjems amt av 22de oktober 1917.

Ved Trondhjem kommunes forføining blev den provisoriske dam for Selbusjøen opført sidste høst, saaledes at reguleringen har kunnet benyttes i perioden 1917—1918.

Efter forhandling med kommunen har man utarbeidet et utkast til reguleringsbestemmelser, som i det væsentlige er overensstemmende med de ved kgl. resol. av 6te okt. 1917 fastsatte bestemmelser for midlertidig regulering av Glommens vasdrag.

Tidspunktet for reguleringens ophør foreslaaes bestemt av Kongen. For benyttelsen skal ifølge utkastets § 2 for det første reguleringsaar erlægges som godtgjørelse det beløp, hvortil utgifterne ved reguleringens gjennomførelse andrar.

Det vil antagelig findes hensigtssvarende at fortsætte reguleringen indtil en permanent regulering av vasdraget er gjennomført. Herom er der av Trondhjems kommune indsendt andragende, som er under behandling i departementet. Godtgjørelsen for senere reguleringsaar blir i tilfælde at fastsætte senere.

Angaaende bestemmelserne om anvendelsen av kraften og dennes fordeling henvises til utkastets § 4. Man vedlægger avskrift av den der nævnte kontrakt mellem Trondhjem elektricitetsverk og Fjæremfossens kommunale kraftselskap om leverance til sidstnævnte av 1 000 kw.

Nævnte kraftselskap er tillagt en forholdsmæssig del av den ved reguleringen indvundne kraftøkning.

Fordelingen av kraftøkningen forøvrig og de fornødne nærmere bestemmelser derom forutsættes at skulle fastsættes av Kongen eller den ham dertil bemyndiger.

Man vil anbefale, at Arbeidsdepartementet bemyndiges til i tilfælde at træffe de omhandlede bestemmelser.

Ifølge utkastets § 5 skal reguleringsdammene manøvreres efter et av Kongen fastsat reglement.

Man vil anbefale, at de foranstaaende fra vasdragdirektøren mottagne utkast til manøvreringsreglementer fastsættes som gjældende indtil videre.

Departementets utkast til reguleringsbestemmelser er saalydende:

1.

Reguleringen iverksettes straks. Tidspunktet for reguleringstidens utløp bestemmes av Kongen.

Ved reguleringstidens utløp kan staten gjenoprette den tidligere bestaaende tilstand. Hvis den tidligere bestaaende tilstand ikke besluttes gjenoprettet, blir nye reguleringsbestemmelser at træffe for det tidsrum og forøvrig paa de vilkaar, som den da gjældende reguleringslov oppstiller.

2.

For benyttelsen av den ved reguleringen indvundne kraftøkning erlægger eiere av vandfald eller bruk i vasdraget for første reguleringsaar en godtgjørelse motsvarende alle de utgifter til anlæg og drift som staten har hat.

De enkelte vandfald eller bruk deltar bare i utgifterne for de magasiners vedkommende, fra hvilke de faar vand og forøvrig i forhold til den ibruktagne kraftøkning.

Økningen i vandføring ansættes i Nidelven nedenfor Selbusjøen til 10 m.³/sek.

3.

Godtgjørelsen efter post 2 erlægges inden utgangen av januar. Sker betaling ikke til forfaldstid svares derefter 6 pct. aarlig rente.

Departementet kan kræve stillet sikkerhet for erlæggelse av godtgjørelsen.

4.

Den ved reguleringen tilveiebragte kraftøkning kan ikke uten Kongens samtykke anvendes til andet end til at minske forbruket av brændsels- og belysningsstoffer eller for at avverge arbeidsstans.

Av den ved reguleringen i Øvre og Nedre Leros indvundne økning av kraften, skal paa forlangende avgives indtil en nærmere bestemt del til Fjæremfossens kommunale kraftselskap til samme pris og paa samme vilkaar, som i kontrakten av 1916 om levering av indtil 1 000 kw. Den om-

handlede del ansættes til 500 kw., saalænge kraftanlæggene har maskininstallation til at utnytte 6 m.³/sek. av den økede vandføring. I tilfælde av, at mere av den tilveiebragte økning tages ibruk, hæves nævnte del i samme forhold.

Indvaanere inden Strinden har samme adgang til at bli delagtig i den ved reguleringen tilveiebragte økning av kraften, som indvaanere inden Trondhjem.

Fordelingen av kraftøkningen forøvrig og de nærmere bestemmelser, som i den anledning maatte vise sig nødvendige fastsettes av Kongen eller den han dertil bemyndiger.

Energien leveres til ikke høiere pris og ikke paa ugunstigere vilkaar end de, som tidligere gjælder for levering til de samme eller lignende konsumenter.

De omkostninger, som ved den økede energileveranse maatte paaføres kraftverkerne bæres av disse. Dog kan i de tilfælder, da omkostningerne med tilknytning av nye konsumenter blir uforholdsmæssig store, vedkommende konsumenter tilpligtes at bære en av Arbeidsdepartementet fastsat del av disse omkostninger.

Enhver tvist som maatte opstaa i anledning av bestemmelserne i nærværende post, avgjøres av Kongen eller den han dertil bemyndiger.

5.

Dammene blir at manøvrere efter reglement utfærdiget av Kongen.

6.

Der skal træffes saadanne anordninger ved anlæggene og i tilfælde i vasdraget nedenfor disse samt avgives vand i saadan utstrækning, at den almindelige fløtning besværes saa litet som mulig ved reguleringen. Spørsmålet om hvilke forføjninger der i henhold hertil blir at træffe avgjøres i tvisttilfælde ved skjøn.

7.

Vasdragets vandfalds- og brukseiere underkaster sig de bestemmelser, som til

kontrol med foranstaaende bestemmelser overholdelse maatte bli truffet av vedkommende departement.

Utkastet har været forelagt Trondhjems kommune og er vedtat av denne.

Man tillater sig saaledes at

innstille:

1. Der iverksettes en midlertidig regulering av Selbusjøen, Dragstsjøen, Sørungen og Slindevand i det vesentlige overensstemmende med fremlagt plan og i henhold til de i Arbeidsdepartementets foredrag av 5te juli 1918 foreslaaede bestemmelser.
2. Arbeidsdepartementet bemyndiges til i fornøden utstrækning å fastsette fordelingen av den ved reguleringen innvundne kraft og treffe de bestemmelser, som i den anledning maatte vise sig nødvendige.
3. Der fastsettes som gjeldende inntil videre reglementer for manøvrering av reguleringsdammene overensstemmende med de i Arbeidsdepartementets nevnte foredrag inntagne utkast.

8. A/S Bremanger Kraftselskap.

(Erhvervelse av aktieførtallet eller alle aktier i Norsk Elektrisk Metalindustri A/S m. v.) Jfr. III bind nr. 5 IV bind nr. 21.

Kgl. resol. av 6te juli 1918.

Ved kgl. resol. av 23de november 1909 blev det tillatt Norsk Elektrisk Metalindustri A/S at leie indtil 6 000 elekt. hk. fra A/S Hafslund. Selskapet, hvis aktier væsentlig er paa svenske hænder, driver en fabrikk for raffinering av zink.

Ved kgl. resol. av 29de april 1915 blev det tillatt A/S. Bremanger Kraftselskap at erhverve og regulere Svælgenvasdraget i Bremanger, der nu er under utbygning. Man tillater sig at vedlægge gjenparter av de til grund for disse resolutioner liggende departementsforedrag.

I Skrivelse av 9de april 1918 har formanden i A/S Bremanger Kraftselskaps direktion, o.r.sakfører Kristen Faye, ansøkt om tilladelse til en sammenslutning av de nævnte selskaper og til i den anledning at forøke begge selskapers aktiekapital. Andragendet er saalydende:

«Herved tillater jeg mig at andrage om forskjellige tilladelser, som omhandles i lov av 14de december 1917 § 36 og som alle danner led i gjennomførelsen av samme plan. Derfor har jeg ogsaa fundet at kunne forme andragendet underet.

I. Paa et konsortiums vegne har skibsreder Wilh. Jebsen, konsul Hans Halvorsen og undertegnede overretssakfører Kristen Faye, kjøpt samtlige aktier i Norsk elektrisk Metalindustri A/S — Sundløkken pr. Sarpsborg.

Som kontrakten av 11te mars 1918 utviser er kjøpesummen kr. 4 000 000,00. Heri er dog indbefattet lager og utestaaende fordringer, saaat den effektive kjøpesum for eiendom, anleggene, kraftkontrakt og patentrettigheter kan ansættes til omkring kr. 2 200 000,00. Det er tanken at drive selskapet som før. Som det vil være det kongelige Arbeidsdepartement bekjendt er den nuværende aktiekapital kr. 750 000,00. Da samtlige aktier er kjøpt tiltrænges statens samtykke i henhold til lov av 14de december 1917 § 36.

Vi tillater os derfor at andrage om at saadant samtykke maa bli os meddelt.

Vi tilføier at vi har erhvervet disse aktier tilbake fra utønlanske statsborgere og at vi derfor har haab om at ingen indvending derfor vil reises.

H. For at give aktiekapitalen en form, som svarer til den virkelige verdi, tillater vi os

videre at andrage om at faa tilladelse til at utvide denne til kr. 2 000 000,00. To millioner kroner.

Dette vil ogsaa være hensigtsmessig om man senere vil skille Norsk elektrisk Metalindustri fra A/S Bremanger Kraftselskap, der nedenfor vil forklares at staa i nærreste forbindelse med ovennævnte selskap og til foretagne kjøp.

III. Som av kontrakten vil sees har vi i og med kjøpet av Norsk elektrisk Metalindustri A/S ogsaa erhvervet retten til at utnytte patenter og metoder for elektrisk zinktilvirkning for 35 000 elektriske heste.

Dette har været foranledningen til kjøpet, idet kjøperne som direktører i A/S Bremanger Kraftselskap under arbeidet med dette selskap stedse sterkere har følt nødvendigheten av at skaffe en anvendelse for Svælgsvasdragets kraft, som ikke var altfor almindelig og altfor godt kjendt og benyttet. At finde en indenlandsk leier enten enkeltmand eller selskap har vist sig vanskelig og at leie til utlændinger vil neppe under eller i de første aar efter krigen blive mulig.

I og for sig har kjøpet av Sundløkken vist sig at være en fordelagtig forretning med de erhvervede patenter og metoder vil først faa sin fulde betydning og naa sin fulde utvikling under anvendelsen av større kraftmængder for os personlig og for norsk industri.

Derfor passer en sammenslaen av N. E. M. A/S og dettes interesser med A/S Bremanger Kraftselskap utmerket. Dette sidste selskap vil naar det kan disponere over hele den erfaring som er indvunden paa Sundløkken hos direktør, ingeniører og funktionærer opnaa et gunstigt resultat baade ved under anlegget at undgaa feilagtige konstruktioner med videre, og under driften undgaa at maatte gjennomgaa de børnesygdomme som uvælgelig følger enhver ny bedrift.

Skal imidlertid A/S Bremanger Kraftselskap kunne disponere denne erfaring efter sit behov, maa dette selskap være ene-

interessert eller i ethver fald eie alt væsentligt av aktierne i Norsk elektrisk Metalindustri A/S.

Som formand i direktionen i A/S Bremanger Kraftselskap tillater jeg mig paa direktionens vegne at andrage om, at det maa bli tilladt dette selskap at erhverve aktiemajoriteten eller samtlige aktier i Norsk elektrisk Metalindustri A/S.

IV. Da A/S Bremanger Kraftselskap imidlertid for tiden kun har en aktiekapital av kr. 3 000 000,00 er det nødvendigt at denne utvides. Krigen har medført, at anlægsomkostningerne er stegne saavel arbeidsløn

som materialer ikke at tale om rør og turbiner samt generatorer. Kommer dertil det foretagne kjøp og den videre utbygning av fabriker med ovne og elektrisk utstyr, transportanlæg for 100 000 ton raamalm vil det indsees, at utvidelsen maa bli av betydeligt omfang.

Efter konferance med vore ingeniører paa den ene side og direktør Stavener ved Sundløkken paa den anden har vi opstillet følgende beregning, idet det maa forutsættes at priserne ogsaa efter fredsslutningen i flere aar vil holde sig høie.

Til indkjøp av aktierne i N. E. M. A/S	kr. 2 000 000,00
Bygning og montering av vandfaldet ca. 30 000 heste (beregnet)	kr. 5 000 000,00
derfra aktiekapitalen	» 3 000 000,00
	» 2 000 000,00
For forekelse og fordyrelse paa denne post	» 2 000 000,00
Til fabrikk for raazink og finzink 29 000 heste	» 4 500 000,00
	kr. 10 500 000,00
Efter indhentet opplysning vil herpaa kunne laanes $\frac{4}{10}$ mere vil avhænge av markedet	» 4 200 000,00
	kr. 6 300 000,00
Naar derfor driftskapital avsættes	» 700 000,00
bliver kapitalutvidelsen	<u>kr. 7 000 000,00</u>

Om tilladelse hertil søkes.»

De i andragendet paaberopte bidrag tillater man sig at vedlægge.

I skrivelse av 26de april 1918 fremholdt A/S Bremanger Kraftselskap sterkt ønskeligheten av en hurtig avgjørelse av det foreliggende andragende om tilladelse til forhøielse av dette selskaps aktiekapital. I selskapets koncession, post I § 1, er fastsat at selskapets aktiekapital i løpet av byggetiden skal bringes op i mindst halvparten av anlægsomkostningerne. Dog behøver den ikke at overstige $1\frac{1}{2}$ mill. kroner. Paa grund av denne bestemmelse og under hensyn til de foreliggende opplysninger om de av selskapet planlagte anlæg fandt departementet at man kunde anse sig bemyndiget

til at indvilge andragendet forsaauidt. I skrivelse av 27de april 1918 samtykket man derfor i, at A/S Bremanger Kraftselskaps aktiekapital forhøies fra 3 til 10 mill. kroner.

I skrivelse av 15de juni 1918 har selskapet meddelt, at dets aktieemission er betydelig overtegnet, og andrager om tilladelse til at utvide aktiekapitalen yderligere med indtil kr. 3 500 000,00. Man tillater sig at vedlægge denne skrivelse med bilag.

Saken har været forelagt for Vadsdragskommissionen. Av dennes erklæring, datert 4de juni 1918, tillater man sig at hidsætte følgende:

«Av bilag til andragendet fremgaar, at det foran under 1. omhandlede salg er skedd fra Aktiebolaget Konsolidering, som samti-

dig bemyndiges til at beholde som sin eiendom aktier i Glomfjord Aktieselskap til et nominelt beløp av kr. 2 millioner. Disse aktier tilhører Norsk elektrisk Metalindustri A/S, er optat i dettes regnskap for 3 millioner kroner og godkjendes som dækning for sidstnevnte værdi (Par. 1). — For at undgaa konkurranse skal kjøpere og sælgere etter krigens avslutning samarbeide om kjøp av zinkmalm (Par. 5). — De metoder, som nu staar til deres disposition ved Trollhättan og i Sarpsborg og som maatte anvendes i de første 15 aar staar til gjensidig fri forføining. Kjøperen er i de næste 10 aar eller inden avtale træffes avskaaret fra at drive zinktilvirkning utover maksimum 35 000 elektr. hk., at anvende enten ved Sundløkken, Svælgen eller andet vestlandsk vasdrag. — Sælgeren har ret til uindskrænket at anvende metodene i Fykanaaga eller andetsteds i Norge (Par. 6.). — Ved stiftelsen av det av sælgerne oprettede selskap i Norge for zinkfabrikation skal kjøperne ha fortrinsret til at overta halvparten av sælgerens interesse. Sælgerne ansætter sin oprettende kontrakt med den norske stat og sine metoder til en værdi av 4 mill. kr. (Par. 7).

Salget opplyses at være skedd under forutsetning av, at den norske regjering gaar med paa, at den Norsk elektrisk Metalindustri A/S tidligere meddelte konsession paa bruk av 6 000 hk. gjælder uforandret.

Der sees at være indgaaet en gjensidig kontrakt mellem de nedenfor nævnte selskaper, som hver for sig driver tilvirkning av zink, bly og kobber ad elektrisk vei direkte eller gjennom andre selskaper om at patenter og metoder skal staa til fri forføining for samtlige selskaper paa nærmere angivne vilkaar, dog saa, at Norsk elektrisk Metalindustri A/S og Bremanger Kraftselskap A/S som ogsaa ovenfor nævnt ikke uten nærmere avtale maa bruke mere end 35 000 hk. til zinktilvirkning.

1. Norsk elektrisk Metalindustri A/S.
2. Trollhättans Elektrokemiske Aktiebolag.
3. The Hydraulic Power and Smelting Co. Ltd.

4. Societe Anonyme Metallurgique, Procedes de Laval.

5. Glomfjord Aktieselskap.

6. A/S Bremanger Kraftselskap.

I nedenstaaende uttalelse er Norsk elektrisk Metalindustri A/S forkortet til N.E.M.A/S og A/S Bremanger Kraftselskap til A/S B.K.

Vasdragkommissionen skal bemerke følgende:

Efter ovenstaaende gjælder det saaledes her en række tilladelser efter erhvervslovens § 36, nemlig:

- I. for et konsortium bestaaende av skibsreder Jebsen, konsul Halvorsen og overretssakfører Faye til at kjøpe samtlige aktier i N.E.M. A/S, Sundløkken pr. Sarpsborg.
- II. til at utvide aktiekapitalen i N.E.M. A/S fra kr. 750 000,00 til kr. 2 000 000,00.
- III. for A/S B.K. til at erhverve aktiemajoriteten eller samtlige aktier i N.E.M. A/S.
- IV. for A/S B.K. til at utvide aktiekapitalen fra 3 til 10 mill. kr.

Arbeidsdepartementet sees under 27de april at ha imøtekommet andragendet forsaavidt angaar punkt IV, saaledes at det gjenstaar at behandle punkterne I—III.

Det som i nærværende sak særlig paa kalder opmerksomheten er dannelsen av en større sammenslutning med zinkproduksjon for øie og som fra norsk side tænkes tilsluttet av N.E.M. A/S, Sarpsborg, A/S B.K. i Svælgen og Glomfjord Aktieselskap. Spørsmålet blir da, om der foreligger almene hensyn som taler imot samtykke til et saadant arrangement fra norske myndigheter. Kommissionen bemerker, at det synes at dreie sig om en ren trustdannelse, hvis røtter er vidt forgrenet, efter det foreliggende langt utenfor Skandinavia, og det er vanskelig at overskue følgerne om andragenderne indvilges. Paa den anden side ser det ut til, at der gjennom den omhandlede sammenslutning kan skapes en industri av betydning for vårt land, og hvis man gjennom vilkaar sørger for, at det indenlandske

forbruk av zink m. v. blir tilgodeset til rimelige priser, skulde faren ved sammenslutningen være i væsentlig grad neutralisert for vort lands vedkommende. Et vilkaar som er saa meget mere nødvendig fordi de øvrige zinkraffineringsverker er ganske faa og smaa, saa sammenslutningen vil faa noget nær en monopolstilling. — For tilladelse taler ogsaa, at man faar kapitalen i N.E.M. A/S fra fremmede over paa norske hænder.

Kommissionens flertal er efter stedfunden drøftelse kommet til det resultat, at den ikke vil fraraade samtykke til, at det paatænkte arrangement kommer istand.

Et mindretal, Grevi og Valentinsson har efter det foreliggende den opfatning, at maalet for de omsøkte tilladelser seet i sammenheng er dannelsen av en zinktrust med virkefelt baade i vort og andre europæiske land. — Det ligger i sakens natur, at en trust tilstræber fjernelse av konkurranse og forhøielse av priserne paa konsumenternes bekostning. Den indflydelse og økonomiske magtstilling en trust, som formaar at gjennomføre sit program opnaar, vil efter de erfaringer man særlig andetsteds har hat, sætte den istand til efterhaanden at utvide sit omraade til en række nødvendighetsartikler. Er den engang lovlig etablert kan den bli en samfundsfare.

Der kan selvfølgelig av de omhandlede selskaper eller andre selv om tilladelse i dette tilfælde nægtes bli forsøkt andre veier for trustdannelse paa samme omraade, men man maa erindre, at antitrustbestemmelser i vandfaldskoncessionerne da hænger som en trussel over dem og det offentlige kan gripe ind, hvad der vanskelig blir adgang til, naar statsmagterne med aapne øine akcepterer hele sammenslutningen i dens foreliggende form. Forsaavidt kan man delvis svække trustens skadelige virkning i vort land ved at betinge i tilladelsen, at det kvantum av zink, som kan tænkes at bli forbrukt i Norge, skal selges for tilvirkningsprisen med tillegg av en rimelig fortjeneste. En saaadan betingelse utelukker imidlertid ikke, at trustens magt vokser og at den trækker

ind under sig andre varer, som har like stor betydning som zink.

Mindretallet fraraader i henhold til foranstaaende, at det foreliggende andragende indvilges.

Den samlede kommission anfører følgende:

Salget til et norsk konsortium av aktierne i N.E.M. A/S sees at være skeet under forutsætning av, at den norske regjering gaar med paa, at den N.E.M. A/S tidligere meddelte koncession paa bruk av 6 000 hk. gjælder uforandret. Man bemerker i den anledning, at en erhvervelse av samtlige aktier saaledes som det her gjælder i realiteten er en overdragelse av tilladelsen og maa bli at behandle som saadan. Det følger av ovenstaaende at kommissionen ikke vil fraraade meddelt samtykke til saadan overdragelse, jfr. nævnte selskaps leiekoncession av 23de november 1909, betingelsernes post 1. Dog maa vilkaarene ændres paa et par punkter. Saaledes bør det kræves, at aktiekapitalen skal forbli paa norske hænder, naar den nu engang er kommet der. — Videre maa det i henhold til ovenstaaende kræves, at endel av produktionen stilles til disposition for indenlandsk næringsdrivende og forbrukere paa rimelige vilkaar. — Iøvrig antar kommissionen at leievilkaarene for N.E.M. A/S kan bibeholdes uforandret, idet koncessionen utløper forholdsvis snart nemlig 1. april 1930.

Der kan ikke sees at foreligge almene hensyn, som taler imot en utvidelse av aktiekapitalen i N.E.M. A/S fra 0,75 til 2,0 mill. kr.

Det følger av ovenstaaende, at vilkaaret om at endel av produktionen skal disponeres for indlandet maa gjøres gjældende og saa overfor Bremangerkoncessionen.

Angaaende forholdet til Glomfjord henvises til anden ekspedition av d. d.

I henhold til ovenstaaende finder Vandragkommissionen at kunne tilraade, at der meddeles tilladelse:

1. for et konsortium bestaaende av skibsreder Wilh. Jebsen, konsul Haas Hal-

- vorren og overrettsakfører Kristen Faye til at kjøpe samtlige aktier i N.E.M. A/S — Sundløkken Sarpsborg.
- II. til at utvide aktiekapitalen i N.E.M. A/S fra kr. 750 000,00 til kr. 2 000 000,00.
- III. for A/S B.K. til at erhverve aktiemajoriteten eller samtlige aktier i N.E.M. A/S.

Tilladelsen foreslaaes git paa følgende

Betingelser.

A.

Den N.E.M. A/S ved kongelig resolution av 23de november 1909 meddelte tilladelse til at leie 6 000 hk. fra A/S Hafslund ændres saaledes:

Post 2 gives følgende ordlyd:

Selskapets styre (direktion og repræsentantskap) skal ha sit sæte her i riket og skal til enhver tid utelukkende bestaa av norske statsborgere.

Selskapets aktier skal lyde paa navn. Aktierne skal ikke med retsvirkning kunne tegnes, erhverves eller eies av eller pantsættes til andre end staten, norske kommuner, norske statsborgere eller med vedkommende departements tilladelse norske banker. Bestemmelse herom skal paaføres aktiebrevene i det norske, engelske, franske og tyske sprog.

Majoriteten av selskapets aktier maa ikke uten særlig kongelig tilladelse tilhøre nogen, som eier eller bruker eller leier energi fra andet vandfald her i riket, eller som sitter inde med aktiemajoriteten i noget andet selskap, der eier eller bruker eller leier energi fra saadant vandfald.

Bestemmelsene i anden og tredje passus skal ikke være til hinder for at A/S Bremanger Kraftselskap kan erhverve aktier.

Selskapets vedtægter saavel som senere forandringer i disse blir at forelægge vedkommende departement til godkjendelse. Likeledes blir beslutninger i generalforsamling som fastsetter almindelige eller særlige indskrivninger i styrets virksomhetsom-

raade alene gyldige, naar de godkjendes av departementet.

Endvidere foreslaaes opstillet følgende nye vilkaar:

Hvis kraften anvendes til frembringelse av produkter, som er av væsentlig betydning for norsk næringsdrift eller for indenlandsk forbruk, skal der være adgang for indenlandske næringsdrivende og forbrukere til at faa kjøpt indtil $\frac{1}{3}$ av produktionen til en av departementet til enhver tid fastsat pris beregnet paa at dekke produksjonsomkostningerne med tillæg av en rimelig fortjeneste.

Produkter, som kan benyttes som råstoff eller halvfabrikat til videre bearbeidelse gjennom indenlandsk arbeide, skal i størst mulig utstrækning bearbeides her i riket.

Nærmere forskrifter om anvendelsen av disse bestemmelser i det enkelte tilfælde kan utfærdiges av vedkommende departement.

B.

Den A/S B.K. ved kongelig resolution av 23de april 1915 meddelte tilladelse til at erhverve og regulere Svælgenvasdraget ændres saaledes:

Post I, 16 gives samme ordlyd som det ovenfor foreslaaede nye vilkaar i betingelserne for N.E.M. A/S.»

Man tillater sig at vedlægge avskrift av den av Vasdragkommissionen paaberaabte skrivelse fra kommissionen av 4de juni 1918 vedkommende de planlagte fabrikanlæg i Glomfjord. Man henviser angaaende dette foretagende til st. prp. nr. 109 for 1918 om kjøp av Glomfjord kraftanlæg m. v. I prp. side 26—29 vil findes indtat det utkast til leiekoncession, hvortil kommissionen i sin uttalelse sigter.

Departementet skal bemerke at man anser det meget ønskelig at det nu eksisterende zinksmelteverk ved Sarpsborg bringes over paa norske hænder. Departementet finder ved sakens avgjøttelse at man måtte lægge en væsentlig sterkere vekt herpaa end paa de betænkeligheter som den

planlagte sammenslutning maatte medføre. Fabriken i Sarpsborg eiedes tidligere av den samme gruppe, der utbygger Glomfjord kraftanlæg, hvor et stort zinksmelteverk er planlagt. Statens kjøp av kraftanlægget, hvorom forslag er forelagt Stortinget, forutsetter, at det nævnte fabrikanlæg opføres for en kraftmængde av 45 000 el. hk., hvorom leiekontrakt samtidig avsluttes. I den i den anledning nødvendige leiekoncession har man foreslaat optat bestemmelser sigtende til at betrygge det indenlandske forbruk, se prp. side 28, § 16, idet der er forbeholdt det indeulandske forbruk indtil 10 pct. av produktionen til en rimelig, av departementet fastsat pris. Disse 10 pct. vil efter indhentet opplysning betydelig overstige landets nuværende forbruk av zink. Ved det foretagne kjøp aapnes vei til en meget betydelig utvidelse av landets zinkproduktion. Samtidig blir de norske interesser i zinktrusten omtrent like saa store som de svenske, mens disse tidligere var de langt overveiende.

Departementet finder under hensyn hertil med Vasdragskommissionens flertal at kunne anbefale tilladelse meddelt til, at aktierne i Norsk Elektrisk Metalindustri A/S gjennom et konsortium overdrages til A/S Bremanger Kraftselskap. Til utvidelse av førstnevnte selskaps aktiekapital antages der efter erhvervslovens § 36 ikke at utkræves nogen tilladelse.

Departementet antar med Vasdragkommissionen at det bør oppstilles som vilkaar, at Norsk Elektrisk Metalindustri A/S vedblir at være et helt norsk selskap. Endvidere bør i begge selskapers koncession optages en trustbestemmelse avfattet overensstemmende med lov av 14de december 1917 § 2 punkt 11. Overensstemmende med hvad man har foreslaat for det paatænkte verk i Glomfjord antar man, at det vil være tilstrækkelig, at 1/10 av produktionen reserveres det norske marked til kontrollert pris, idet man henviser til, at anlæggene i Sarpsborg og Bremanger, der nu paalægges denne bestemmelse, tilsammen vil anvende næsten like saa stor kraft som fabrikerne i Glomfjord.

Man tiltræder saaledes Vasdragkommissionens forslag til vilkaar med den ændring at ordene: «indtil 1/3 av produktionen» ændres til: «indtil 1/10 av produktionen».

Man vil endelig anbefale, at A/S Bremanger Kraftselskaps aktiekapital tillates utvidet til indtil kr. 13 500 000,00.

I henhold til det anførte tillater man sig at

innstille:

1. I henhold til § 36 i lov av 14de december 1917 om erhvervelse av vannfall, bergverk og anden fast eiendom tillates det A/S Bremanger Kraftselskap at erhverve aktieførtallet eller alle aktier i Norsk Elektrisk Metalindustri Aktieselskap paa de i Arbeidsdepartementets foredrag av 5te juli 1918 angivne vilkaar.

2. A/S Bremanger Kraftselskaps aktiekapital tillates utvidet til indtil kr. 13 500 000,00.

9. A/S Birtavarre.

(Yderligere 1 aars fristforlængelse). Jfr. II bind nr. 31, IV bind nr. 7 og 29.

Kgl. resol. av 2den august 1918.

Ved kgl. resol. av 27de februar 1914 blev der git A/S Birtavarra tilladelse til at erhverve en del av Gaulasjok og foreta regulering av Gaulasjavre, Lyngen herred, Tromsø amt.

Tilladelsen blev git paa en del nærmere angivne betingelser hvoriblandt, at utbygningsarbeidene skulde paabegyndes inden en frist av 2 aar fra resolutionens datum og fuldføres inden en yderligere frist av 5 aar, betingelsenes I § 6. Man vedlægger avtrykk av det til grund for resolutionen liggende foredrag og av de fastsatte betingelser. Ved kgl. resol. av 4de august 1916 blev den fastsatte frist for paabegyndelse av anlægget tilladt forlænget med 1 aar altsaa til 27de februar 1917 paa betingelse

av at anlæggets fuldførelse ikke derved udsættes utover 27de februar 1921.

Endvidere blev ved kgl. resol. av 24de august 1917 paabegyndelsesfristen og fristen for anlæggets fuldførelse forlænget med 1 aar eller henholdsvis til 27de februar 1918 og 27de februar 1922. De til grund for disse resolutioner liggende foredrag vedlægges ligeledes i avtryk.

Med skrivelse fra advokat Sigurd Fougner av 8de januar 1918 har man modtaget et andragende fra A/S Birtavarre om at fristen for paabegyndelse og fuldførelse av anlægget forlænges yderligere med 1 aar.

Av dette andragende tillater man sig at hitsætte:

«Naar selskapet har behov for denne yderligere utsættelse, beror dette derpaa, at det ikke er mulig under de forhaandenværende omstændigheter for alvor at gaa igang med anlægsarbeider av saadanne dimensioner som en regulering og utbygning av det paagjældende vasdrag. Dertil er forholdene i mange henseender altfor usikre. Saa meget er paa det rene, at reguleringsarbeiderne m. v., om de nu sættes igang, vilde medføre anlægsutgifter, som sammenlignet med priserne i normale tider trygt kunde betegnes som enorme. Dertil kommer imidlertid, at det fremstiller sig som meget uvisst, hvorvidt det overhodet vilde være mulig i løpet av de nærmeste aar at faa fuldført utbygningen eller det fabrikanlæg, som tænkes baseret paa kraften i dette vasdrag. Man skal forsaavidt blot fremhæve, at det er helt i det blaa, hvorvidt man i denne tid vilde kunne opnaa at faa leveret den fornødne rørledning, at det videre er umulig at erholde bindende tilbud paa maskiner og andet materiel o. s. v., alt forhold som vil være myndigheternes bekjendt. — Overhodet er stillingen saadan, at der for tiden ikke for selskapets aktionærer kan fremlægges noget overslag, som endog tilnærmelsesvis kunde antages at gi korrekte oplysninger om anlægsomkostningerne, og at derfor utbygningen o. s. v., trods de værdifulde for-

bindelser, som selskapet i de senere aar har knyttet, f. t. meget vanskelig vilde kunne finansieres.»

Av hensyn til andragendets behandling er selskapet indrømmet midlertidig utsættelse med utbygningsarbeidernes paabegyndelse til 27de mai 1918.

Med skrivelse fra amtmanden i Tromsø av 16de april 1918 har man mottat utskrift av en av Lyngen herredsstyre fattet beslutning angaaende andragendet, hvorav sees, at herredsstyret ikke har fundet grund til at uttale sig om spørsmålet, idet det anfører, at der ikke er blit tat hensyn til dets tidligere uttalelser angaaende utsættelse.

Amtmanden har anbefalet at den ansøkte forlængede frist meddeles.

Saken har derefter været forelagt Vasdragkommissionen, som i skrivelse av 30te mai 1918 har uttalt, at den finder de av søkeren anførte grunde fyldestgjørende og anbefaler, at andragendet indvilges.

Man har endvidere indhentet en uttalelse fra Departementet for den industrielle Forsyning datert 8de juli 1918, hvorav man tillater sig at hitsætte:

«Man er bekjendt med, at A/S Birtavarre paa grund av oljemangel i det sidste aar har hat vanskeligheter med at skaffe sig den fornødne kraft, og vil en eventuel kraftutbygning hjelpe paa dette forhold. Man gaar ogsaa ut fra, at utbygningen vil bidra til at øke kobberverkets kapacitet. En saadan økning av kobberproduksjonen er selvfølgelig under de nuværende forhold av stor betydning for landets forsyning. Man bør imidlertid formentlig ikke av den grund paalægge selskapet som pligt at foreta en utbygning, der med de nuværende priser vil foranledige en voldsom overskridelse paa de oprindelige beregninger.»

Departementet finder efter de foreliggende oplysninger at maatte anbefale indvilget det foreliggende andragende om 1 aars yderligere forlængelse av fristen for arbeidets paabegyndelse samt 1 aars forlængelse av fristen for dets fuldførelse.

Mån tillater sig saaledes at

innstille:

Den senest med kgl. resol. av 24de august 1917 fastsatte frister for paabegynnelse og fullførelse av utbygning og regulering av Gaulasjok og Gaulasjavre, Lyngen herred, Tromsø amt forlenges med 1 aar eller til henholdsvis 27de februar 1919 og 27de februar 1923.

10. A/S Norsk Valseverk.

(Leie av kraft fra Bergens elektricitetsverk).

Kgl. resol. av 9de august 1918.

Med paategningsskrivelse fra amtmanden i Søndre Bergenshus amt av 24de oktober 1917 er til departementet indkommet et andragende fra A/S Norsk Valseverk dat. 23de juli s. a., om tilladelse til at leie elektrisk kraft fra Bergens elektricitetsverk.

Av andragendet hitsættes følgende:

«Vi tillader os herved i henhold til paragraf 13 i lov av 18de september 1909 at andrage om tilladelse for A/S Norsk Valseverk til at benytte op til 2 000 hestekræfter til drift av vort anlæg i Simonsvik. For de 1 000 hestekræfter har vi kontrakt med Bergens Elektricitetsverk om levering fra dettes Kraftanlæg, og de yderligere 1 000 hestekræfter forutsættes leveret fra samme kilde.

Anlægsarbeidet paabegyndtes i Mai ifjor, og prøvedrift ventes at kunne igangsættes i løpet av Høsten.

Selskapets stamaktiekapital er kr. 2 000 000,00 hvorav kr. 1 950 000,00 er fuldt indbetalt. Der er desuten tegnet i preferencekapital kr. 1 000 000,00 som netop er indkaldt.

Samtlige aktieeiere i et antal av ca. 150 er norske, statsborgere, likeledes styremedlemmerne.

Repræsentantskapets medlemmer og varamænd er:
Fabrikerer Chr. Campbell Andersen (formand), Bergen.

Høiesteretsadvokat Nicolay Wiig, Bergen.
Fabrikerer Jacob Natvig, Stavanger.

Fabrikerer Einar Hausvik, Bergen.

Driftsbestyrer J. W. Heidenrich, Os pr. Bergen.

Kjøbmand Thorvald Kjerland, Bergen.

Disponent Arnold Schreuder, Bergen.

Kjøbmand Magnus Heldahl, Bergen.

Skibsreder H. Westfal Larsen, Bergen.

Mægler Claus Anthonisen (varamand), Bergen.

Kjøbmand Henr. A. Michelsen (varamand), Bergen.

Direktionens medlemmer er:

Direktør P. Scholz (formand), Bergen.

Disponent Arnold Schreuder, Bergen.

Fabrikerer Odm. Braadland, Stavanger.

Direktør J. E. Danielsen, Bergen.

Driftsbestyrer J. W. Heidenrich, Os pr. Bergen.

Vi vedlægger:

- 1) Erklæring som nævnt i førnævnte lovs § 15.
- 2) Eksemplar av Selskapets vedtægter.
- 3) Gjenpart av kontrakt av 5te april 1916 med Bergens Elektricitetsverk om leie av kraft.
- 4) Eksemplar av «Oversigt over Anlægsplaner».
- 5) Karter nr. 13 og 20.»

De i andragendet paaberaabte bilag vedlægges.

Askøy herredsstyre har i møte den 13de oktober 1917 enstemmig anbefalt andragendets indvilgelse under forudsætning av at de nødvendige sikkerhetsforanstaltninger utføres i overensstemmelse med lovens fordringer.

Amtmanden har i ovennævnte paategningsskrivelse av 24de oktober 1917 likeledes anbefalt at andragendet indvilges.

Fra Industriforsyningsdepartementet har man mottat en skrivelse av 8dje august 1917 hvorav hitsættes følgende:

«A/S Norsk Valseverk, Bergen, har under 23de f. m. oversendt dette departement en gjenpart av andragende av samme

datum til Arbeidsdepartementet om tilladelse for selskapet til at benytte op til 2.000 hestekræfter til drift ved dets anlæg i Simonsvik pr. Bergen. Andragendet er indsendt gennem amtmanden i Søndre Bergenshus med anmodning om at forelægge dette for Askøens herredsstyre.

Det oplyses, at A/S Norsk Valseverk har kontrakt med Bergens elektricitetsverk om levering av 1.000 hestekræfter fra dets kraftanlæg og at de øvrige 1.000 hestekræfter forutsætts levert fra samme kilde.

Dette departement anser det av stor betydning for landet i sin almindelighet og særlig for den militærtekniske virksomhet under en eventuel krig, at valseverket snarest mulig kan komme i fuld drift og vil derfor anbefale, at ovennævnte andragende blir indvilget.

Departementet vil henlede oppmerksomheten paa ønskeligheten av, at verkets produktion først og fremst kunde komme det indenlandske forbruk til gode. Der kunde derfor være grund til at ta under overveielse, om man i koncessionsbetingelsen kunde indta bestemmelse sigtende til at regulere eksporten overensstemmende hermed.»

Saken har været behandlet av Vasdragkommissionen i møte den 7de—8de december 1917, hvor der ifølge skrivelse av 11te s. m. blev tilført protokollen bl. a. følgende:

«Ifølge den mellem parterne oprettede kontrakt skal der leveres indtil 1.000 hk. som trefaset vekselstrøm med 50 perioder og en spænding = 220 volt for de almindelige motorer og for valsemotorer 7.000—7.500 volt (§ 1). I leie betales kr. 90,00 pr. kw. aar med en brukstid av indtil 7.200 timer. Overskrides denne, betales for det overskytende 0,8 øre pr. kw. time. I mindsteavgift betales kr. 44.160,00 pr. aar, svarende til $\frac{2}{3}$ av kraftleien. Leieren skaffer bankgaranti stor ind kr. 130.000,00 for opfyldelse av sine forpligtelser (§ 2). Kontrakten gjælder i 10 aar og kan gjensidig opsiges ved utløpet av 8 aar. Senere gjælder en gjensidig opsigelse av 1 aar (§ 4).

Av selskapets vedtægter fremgaaer,

at aktiekapitalen er paa kr. 2.000.000,00 fordelt paa 2.000 paa ihændeoveren utstedte aktier (§ 2). Om den i andragendet omhandlede preferencekapital paa kr. 1.000.000,00 er saavidt sees intet nævnt i vedtægterne. Selskapets anliggender varetages av styre, repræsentantskap og generalforsamling (§ 3). Overdragelse av aktier kan ikke gyldig ske til nogen, der ikke er norsk statsborger (§ 15).

Departementet for den industrielle forsyning uttaler under 3dje august 1917, at det «anser det av stor betydning for landet i sin almindelighet og særlig for den militærtekniske virksomhet under en eventuel krig, at valseverket snarest mulig kan komme i fuld drift og vil derfor anbefale, at ovennævnte andragende blir indvilget.

Departementet vil henlede oppmerksomheten paa ønskeligheten av, at verkets produktion først og fremst kunde komme det indenlandske forbruk til gode. Der kunde derfor være grund til at ta under overveielse, om man i koncessionsbetingelsen kunde indta bestemmelse sigtende til at regulere eksporten overensstemmende hermed.»

Askøen herredsstyre har i møte 13de oktober d. a. enstemmig besluttet, «at anbefale andragendet under forutsætning av, at de nødvendige sikkerhetsforanstaltninger utføres i overensstemmelse med lovens fordringer».

Amtmanden i Søndre Bergenshus amt anbefaler likeledes under 13de s. m., at leietilladelsen indvilges.

Vasdragkommissionen vil efter de foreliggende opplysninger anbefale leietilladelse meddelt dog saaledes, at denne alene kommer til at omfatte de 1.000 hk. som kontrakten gjælder. Skulde der senere bli tale om at leie yderligere kraft, jfr. andragendet, mener man, at dette spørsmaal maa bli at behandle særskilt, naar den tid kommer.

Man peker paa, at kontrakten efter den mottagne avskrift er indgaaet mellem Bergens elektricitetsverk og Bergens Valse-

verk», mens det ansøkende firma sees at bære navnet «A/S Norsk Valseverk». Sidstnævnte navn er ogsaa benyttet i vedtægterne. Man gaar ut fra, at der kun foreligger et navnebytte, saaledes at de to firmanavne betegner et og samme foretagende.

Kommissionen har i forbindelse med en anden i nærværende møte behandlet leiesak fremholdt det uheldige i, at koncessionsandragendet fremkommer længe efterat vedkommende anlæg er paabegyndt. Situationen synes at være likedan her, noget som bekræfter, at dette forhold trænger at vies særlig opmerksomhet.

Man gaar ut fra, at det foreliggende andragende ikke blir avgjort, før den nye erhvervslov er traadt ikraft. Man har bygget sin behandling av saken paa den av Odelsting og Lagting netop fattede beslutning angaaende nævnte lov.

Kommissionen har nedenfor opstillet forslag til de betingelser, som efter dens opfatning bør tilknyttes tilladelsen. Endel av disse trænger nærmere omtale. Man nævner først kravet om at styre og kapital skal være utelukkende norsk, jfr. post 2. Ifølge andragendet er foretagendet bygget paa denne forutsætning, saa saken skulde derfor antagelig være klar. Man vil imidlertid peke paa, at aktierne ifølge vedtægternes § 2 lyder paa ihændeoveren. Skal man kunne føre en effektiv kontrol med, at aktierne eies av nordmænd, er der antagelig ingen anden sikker vei at gaa end at bruke navnaktier. Post 2 er git samme ordlyd som i en anden netop behandlet leiekoncesssion vedrørende A/S Dalen Portland Cementfabrik, og man henviser hvad begrundelse angaar til, hvad der er anført.

Kommissionen anser det ønskelig at betinge, at kraften bare kan brukes til det i andragendet angivne formaal og har git uttryk herfor i post 3.

Videre har man anbefalt opstillet avgifter til saavel staten som kommunerne, jfr. post 9 nedenfor og herunder foreslaat, at de skal erlægges av det samme energikvantum,

hvorav der betales leie. Den samme regel er med en nærmere begrundelse indtat i forslaget vedrørende A/S Dalen Portland Cementfabrik, og man henviser derfor til den.

Planen gaar ifølge den medsendte oversigt av 10de mars 1917 ut paa anlæg av blikvalseverk, elektrosmelteverk, platinenvalseverk med jernplatevalser og stangjernsvalseverk, dog er den tegnede aktiekapital kun beregnet paa blikvalseverk, som skal lave almindelig fortinnet blik væsentlig med sigte paa levering til norske hermetikemballagefabrikker og andre blikemballagefabrikker, f. eks. tøndefabrikker. Foreløbig er der tænkt producere 12 000 tons blik pr. aar med utvidelse til 18 à 20 000 tons. Som raaproduct skal i den første tid brukes hjemførte raaemner, men for at gjøre os mere uavhengige av utlandet, er det hensigten at tilknytte bedriften et elektrosmelteverk med rujern som raaproduct, og som man senere skulde faa fra norske smelteverker. Den omhandlede bedrift vil saaledes bidra væsentlig til at gjøre os selvhjulpne paa dette omraade. Kommissionen anbefaler, at man sikrer sig, at produkterne kommer vort indenlandske forbruk tilgode og har derfor i nedenstaaende post 16 indtat et vilkaar i denne retning, jfr. § 2,11 i beslutningen angaaende ny erhvervslov.

I post 10 nedenfor foreslaar kommissionen indtat vilkaar om avgivelse av kraft til kommuner, jfr. § 23,1 i nævnte lovbeslutning. Derimot har man efter omstændighetene ikke fundet grund til at betinge avgit kraft til staten. Som bekjendt har Bergens kraftanlæg i Samnanger ifølge regulerings-tilladelsen pligt til at avgi 5 pct. av kraftøkningen utover 1 000 nat.hk. saavel til kommuner som til staten.

Forøvrig henvises til nedenstaaende forslag til

betingelser.

1.

(§ 23,1)

Tilladelsen gjelder indtil 5te april 1926.

2.

(§ 23,1)

Selskapets styre (direktion og repræsentantskap), som skal ha sit sæte her i riket, skal til enhver tid utelukkende bestaa av norske statborgere.

Selskapets aktier skal lyde paa navn. Aktierne skal ikke med retsvirkning kunne tegnes, erhverves eller eies av eller pantsættes til andre end norske statsborgere. Like med norske statsborgere regnes i den her nævnte henseende staten, indretninger og fonds, som styres av staten, norske kommuner, norske sparebanker, korporationer og stiftelser, som har helt norsk styre med sæte i Norge, og hvis formaal er almennyttig, samt efter nærmere bestemmelse av Kongen aktieselskaper og andre selskaper med begrænset ansvar, som har helt norsk styre med sæte i Norge, og hvis grundkapital for mindst to tredjedele vedkommende tilhører staten, norske kommuner og norske statsborgere. Bestemmelse herom skal paaføres aktiebrevene i det norske, engelske, franske og tyske sprog.

Aktiekapitalen skal til enhver tid utgjøre mindst halvparten av de samlede omkostninger ved alle selskapets anlæg.

Majoriteten av selskapets aktier maa ikke uten særlig kongelig tilladelse tilhøre nogen, som eier eller bruker eller leier energi fra andet vandfald her i riket eller som sitter inde med aktiemajoriteten i noget andet selskap, som eier eller bruker eller leier energi fra saadant vandfald. Selskapets vedtægter saavelsom senere forandringer i disse blir at forelægge vedkommende departement til godkjendelse. Likeledes blir beslutninger i generalforsamling, som fastsetter almindelige eller særlige indskrænkninger i styrets virksomhetsomraade alene gyldige, naar de godkjendes av departementet.

3.

(§ 23,2)

Kraften kan ikke uten efter ny tilladelse brukes til andet end til det i andragendet angivne formaal.

4.

(§ 23,2)

Den erhvervede energi kan ikke overdrages videre eller avgives til utlandet uten samtykke av vedkommende departement.

5.

Forsaavidt selskapet anvender energien til bedrift, som ved røk, giftige gasarter eller paa anden maate virker skadelig paa omgivelserne, skal vedkommende departement saafremt det av almene hensyn finder føie dertil anerkjendes som ret saksøker i anledning av mulige overtrædelser av nabolovgivningen.

6.

(§ 23,2)

Selskapet skal ved bygning og drift av anlegget bare benytte funktionærer og arbeidere, som har norsk indfødsret eller statsborgerret.

Vedkommende departement kan tilstede undtagelse fra denne regel, naar speciel fagkundskap eller øvelse eller lignende hensyn gjør det nødvendig eller særlig ønskelig.

For hver dag, som en person i strid med foranstaaende bestemmelser er i selskapets tjeneste, erlægges til statskassen en løpende mulkt, stor kr. 25,00.

7.

(§ 23,3)

Selskapet forpligter sig til ved bygning og drift av anlegget at anvende norsk materiel, forsaavidt dette kan faaes like godt, tilstrækkelig hurtig og for en pris, som ikke med mere end 10 — ti — procent overstiger den pris, hvortil materiel kan faaes fra utlandet. I tilfælde av tvist herom avgjøres spørsmålet av departementet.

Vedkommende departement kan tilstede undtagelse fra regelen om anvendelse av norsk materiel, naar særegne hensyn gjør det paakrævet.

For overtrædelse av den i nærværende post omhandlede bestemmelse erlægges selskapet for hver gang efter avgjørelse av de-

partementet en mulkt av indtil 15 — femten — procent av værdien. Mulkten tilfalder statskassen.

8.

(§ 23,3)

Forsikring tegnes fortrinsvis i norske selskaper, hvis disse byr samme præmiesatser som utenlandske.

9.

(§ 23,4)

Av den kraft som benyttes erlægges følgende årlige avgifter:

Til staten kr. 1,25 pr. hk. (= 0,736 kw.)

Til de amts-, herreds- og bykommuner, som Kongen bestemmer kr. 1,25 pr. hk. (= 0,736 kw.)

Avgiften erlægges av det samme energikvantum, som det, hvorav der betales leie, jfr. § 2 i den mellem Bergens Blikvalseverk og Bergens Elektricitetsverk under 5te april 1916 indgaaede kraftleiekontrakt.

Avgifterne forfalder til betaling ved aarets utgang. Erlægges de ikke til forfaldstid svares derefter 6 pct. årlig rente. De inddrives ved utpantning.

10.

(§ 23,5)

Koncessionæren er forpligtet til at avgi indtil 5 pct. av den leiede kraft til de kommuner, derunder ogsaa amtskommuner, som Kongen bestemmer.

Kraften leveres til samme pris og paa samme vilkaar, som efter kontrakten gjælder for koncessionæren og kan forlanges utat efter departementets bestemmelse fra avgreningskiosken i Simonsvik eller fra fjernledningen eller fra koncessionærens transformatorstation.

Foraarsaker kraftens uttagelse økede utgifter, bæres disse av den, som uttar kraften. Avbrytelse eller indskrænkning av leveringen, som ikke skyldes vis major, streik eller lockout maa ikke ske uten departementets samtykke.

Selskapet har ret til at forlange et varsel av 1 aar for hver gang kraft uttages.

11.

(§ 2,5)

Arbeidere maa ikke paalægges at motta varer istedetfor penger som vederlag for arbeide eller paalægges nogen forpligtelse med hensyn til indkjøp av varer (herunder dog ikke sprængstof, verktøi og andre arbeidsmaterialer). Verktøi og andre arbeidsredskaper, som utleveres arbeiderne til benyttelse, kan bare kræves erstattet, naar de bortkastes eller ødelægges, og da bare med deres virkelige værdi, beregnet efter hvad de har kostet koncessionæren, med rimelig fradrag for slitage ved utleveringen. Hvis koncessionæren holder handelsbod for sine arbeidere, skal nettooverskuddet efter revidert aarsregnskap anvendes til almennyttig øiemed for arbeiderne. Anvendelsen fastsettes efter samraad med et av arbeiderne opnævnt utvalg, som i tilfælde av tvist kan forlange saken forelagt for vedkommende regjeringsdepartement til avgjørelse.

Koncessionæren skal være ansvarlig for, at hans kontraktører opfylder sine forpligtelser overfor arbeiderne ved anlægget.

12.

(§ 2,5)

Koncessionæren er forpligtet til at rette sig efter de bestemmelser, som vedkommende regjeringsdepartement gir til motarbeidelse av drukkenskap og smughandel med berusende drik blandt den befolkning, som er knyttet til anlægget og dets drift.

13.

(§ 2,7)

Selskapet er i fornøden utstrækning forpligtet til paa rimelige vilkaar og uten beregning av nogen fortjeneste at skaffe arbeiderne og funktionærene sundt og tilstrækkelig husrum og tomter til bygning av egne hjem med veier, vand, kloak og elektrisk lysanlæg samt grund til forsamlingslokale med læseværelse m. v.; til lokale for kooperativ eller anden handelsvirksomhet og lignende, — alt efter nærmere bestemmelse av vedkommende regjeringsdepartement.

Koncessionæren er ikke uten vedkommende regjeringsdepartements samtykke berettiget til i anledning av arbeidstvister at opsi arbeiderne fra bekvemmeligheter eller hus, leiet hos ham. Uenighet om, hvorvidt opsigelse skyldes arbeidstvist, avgjøres med bindende virkning av departementet.

I tilfælde av salg av hus eller tomter skal koncessionæren sørge for at indta i hjemmelsbrevet bestemmelse om, at der fremtidig ikke skal kunne beregnes større husleie end, at den dekker forrentning av kapitalen, utgifter til vedlikehold, skatter, avgifter og tilsyn samt passende amortisation. Tilsvarende regler skal gjælde, hvis bygsel eller tomteleie benyttes istedetfor salg. I tilfælde av tvist om leiens størrelse fastsettes denne av husleienævnden, hvis saadan findes, men ellers av amtmanden.

Selskapet er forpligtet til for strøk, hvor der ventes at ville bli bymessig bebyggelse at bekoste utarbeidet utkast til reguleringsplan og indsende denne til vedkommende regjeringsdepartement gjennom de stedlige myndigheter. Ved regulerings fastsættelse kan departementet forlange avstaa av koncessionærens eiendom uten vederlag grund til offentlige veier og gater, baade i og utenfor det regulerede strøk — samt grund til opførelse av bygninger til skoler, kirke, post, telegraf, toldbod, retslokale og fængsel.

Koncessionæren skal efter Kongens nærmere bestemmelse avstaa til vedkommende kommune efter indkjøpspris med tillæg av renter og øvrige utgifter koncessionæren tilhørende ubebygget grund, som han ikke har eller antages at faa bruk for til sin bedrift, og som ansees skikket til bebyggelse eller andre kommunale formaal utenfor dem som er betinget i foregaaende led. Saafremt der ikke opnaaes enighet om overdragelsessummen, skal den fastsettes ved skjøn paa grundlag av foranstaaende bestemmelser.

Bugge og Bødtker foreslaar, at der i fjerde passus efter ordet «samt» tilføies: «~~eller~~ indkjøpspris med tillæg av renter og øvrige utgifter».

Vasdragakoncessioner — 5

Bødtker anser bestemmelsen i sidste passus upaakrævet i nærværende tilfælde.

14.

(§ 2,8)

Koncessionæren er forpligtet til i den utstrækning som amtsveistyret bestemmer at erstatte utgifterne til vedlikehold og istandsættelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter antages at bli særlig øket ved anlægsarbeider og ved transporter til og fra bedriften. Veier, broer og kaier, som koncessionæren anlægger, skal stilles til fri avbenyttelse for almenheten, forsaavidt departementet finder, at dette kan ske uten væsentlig ulempe for bedriften.

15.

(§ 2,9)

Selskapet er forpligtet til at opsamle et fond til sikring for vedkommende fattigkommune overensstemmende med de regler som i lov om fattigvæsenet av 19de mai 1900, kap. 4 er git om bergverker.

Likeledes er selskapet forpligtet til at avsætte et fond til sikring av vedkommende kommunes (eller kommuners) utgifter til understøttelser av de ved anlæggets utførelse og senere utvidelser beskjaftigede arbeidere og disses familier. Fondet forvaltes av det offentlige. Den del av dette fond, som ikke medgaar til dækning av kommunens utgifter til understøttelse av arbeidere ved nævnte anlæg, overgaar til et for det hele land eller visse dele av landet fælles fond, som fortrinsvis skal tjene til sikring for kommunerne, men som ogsaa skal kunne benyttes til andre formaal til bedste for arbeiderne, alt efter nærmere regler, som Kongen gir.

Paa samme maate skal forholdes med det førstnævnte fond, hvis det senere ved lov blir bestemt.

Bødtker var imot, at anlægfondet overgaar til et fællesfond. Den del, som ikke brukes, bør tilbakebetales selskapet.

16.

(§ 2,10)

Koncessionæren maa ikke uten samtykke fra vedkommende departement indgaa i nogen overenskomst til kunstig forhøielse av priserne her i riket paa de produkter, som frembringes ved energien.

Verkets produkter skal fortrinnsvis komme det indenlandske forbruk tilgode.

17.

Selskapet er forpligtet til at oversende vedkommende departement gjenpart av den til skattemyndighetene i henhold til den gjældende lovgivning avgivne selvangivelse. Der skal medfølge alle fornødne opplysninger til bedømmelse av formue, gjæld og indtægt.

Skattemyndighetene forbeholdes adgang til at beregne indtægter hitrørende fra tilvirkning av produkter for salg efter gjennomsnittspris paa disse produkter.

Bugge og Bødtker finder, at en saadan bestemmelse ikke bør medtages, da den ikke er hjemlet i gjældende lov.

18.

(§ 2,16)

Koncessionæren er forpligtet til at underkaste sig de bestemmelser, som til enhver tid maatte bli truffet av vedkommende regjeringsdepartement, til kontrol med overholdelse av de opstillede betingelser. Departementet kan til utøvelse av denne kontrol ansætte en kontrolør, som overensstemmende med en av departementet utfærdiget instruks skal ha adgang til de kontrolmidler, som ansees nødvendige. Om berettigelsen av kontrolørens forlangender med hensyn til kontrollen kan koncessionæren kræve departementets avgjørelse.

Kontrolørens godtgjørelse fastsættes av departementet og skal erstattes det offentlige av koncessionæren. Ansættes der en fælles kontrolør for flere anlæg eller for visse dele av landet, kan det paalægges det enkelte anlæg at betale en viss avgift til dækning av utgifterne ved kontrollen.

19.

(§ 26)

Undergaar selskapet saadan forandring, at foran anførte bestemmelser med hensyn til styrets sammensætning ikke længer oppfyldes, overtrædes bestemmelsen vedkommende aktiekapitalen eller aktiemajoriteten i selskapet (jfr. post 2) eller overtrædes bestemmelserne i posterne 4, 16 eller 18 er den ved nærværende resolution meddelte tilladelse bortfalt og selskapet underkastet bestemmelserne i lov om erhvervelse av vandfald, bergverk og anden fast eiendom av §§ 31 og 32 jfr. § 34.

Sluttelig nævnes, at man efter omstændighetene har fundet at kunne undlate at foreslaa bestemmelserne i lovbeslutningens paragrafer 2,6 om læge, sykehus og politi m. v. bragt i anvendelse.»

Departementet vil anbefale at der i medhold av kapitel IV i lov av 14de december 1917 om erhvervelse av vandfald, bergverk og anden fast eiendom meddeles A/S Norsk Valseverk tilladelse til at leie indtil 1 000 elektr. hk. fra Bergens elektricitetsverk.

Tilladelsen vil man anbefale meddelt paa følgende betingelser, der er tilblit efter forhandling med selskapet og vedtat av dette.

1.

Tilladelsen gjælder for et tidsrum av 10 aar regnet fra den dag kraftleveringen begynder. Saafremt den nugjældende kontrakt med Bergens Elektricitetsverk uten væsentlige ændringer forlænges, gjælder nærværende tilladelse for et tidsrum av indtil 30 aar.

2.

Selskapets styre (direktion og repræsentantskap) skal ha sit sæte her i riket og skal til enhver tid udelukkende bestaa av norske statsborgere.

Selskapets aktier skal, saafremt vedkommende departement forlanger det, gjøres lydende paa navn. Aktiekapitalen skal

til enhver tid befinde sig paa norske hænder.

Majoriteten av selskapets aktier maa ikke uten særlig kongelig tilladelse tilhøre nogen, som eier eller bruker eller leier kraft fra andet vandfald her i riket, eller som sitter inde med aktiemajoriteten i noget andet selskap, der eier eller bruker eller leier kraft fra saadant vandfald.

Overtrædelse av de i nærværende post omhandlede bestemmelser medfører koncessionens tap.

3.

Kraften kan ikke uten efter ny tilladelse brukes til andet end til det i andragendet angivne formaal.

4.

Den kjøpte energi kan ikke overdrages videre uten samtykke fra vedkommende regjeringsdepartement eller for nogen del avgives til utlandet uten tilladelse av Kongen.

Handler selskapet herimot, skal det for hver gang erlægge en konventionalbot av indtil kr. 1 000,00 efter vedkommende departements nærmere bestemmelse.

5.

Forsaavidt selskapet anvender energi til bedrift, som ved røk, giftige gasarter eller paa anden maate virker skadelig paa omgivelserne, skal vedkommende departement, saafremt det av almene hensyn finder føie dertil, anerkjendes som ret saksøker i anledning av mulige overtrædelser av nabolovgivningen.

6.

Selskapet skal ved bygning og drift av vedkommende anlæg bare benytte funksjonærer og arbeidere, som har norsk indfødsret eller statsborgerret.

Vedkommende departement kan tilstede undtagelser fra denne regel, naar speciel fagkundskap eller øvelse eller lignende hensyn gjør det nødvendig eller særlig ønskelig, likesom departementet kan tillate benyttet fremmede arbeidere, naar de har hat fast bopæl her i riket det hele sidste aar.

For hver dag, som nogen i strid med

foranstaaende bestemmelser er i selskapets tjeneste, erlægges til statskassen en løpende mulkt stor indtil kr. 25,00 — fem og tyve kroner — for hver person.

7.

Selskapet forpligter sig til ved bygning og drift av vedkommende anlæg at anvende norsk materiel, forsaavidt dette kan faaes like godt, tilstrækkelig hurtig og for en pris, som ikke overstiger prisen paa utenlandsk med mere end 10 — ti — procent.

I tilfælde av tvist herom avgjøres spørsmålet av departementet.

Vedkommende departement kan tilstede undtagelser fra regelen om anvendelse av norsk materiel, naar særegne hensyn gjør det paakrævet.

For overtrædelse av den i nærværende post omhandlede bestemmelse erlægger selskapet for hver gang efter avgjørelse av departementet en mulkt av indtil 15 pct. av værdien. Mulkten tilfalder statskassen.

8.

Forsikring tegnes saavidt mulig i norske selskaper, hvis disse byr like fordelagtige betingelser som utenlandske.

9.

Av den kraft som benyttes erlægges følgende aarlige avgifter: Til staten kr. 0,50 pr. hk. (= 0,736 kw.) i de første 5 aar, regnet fra koncessionens datum, i de næste 5 aar kr. 1,00 pr. hk. og senere i tilfælde av leiens forlængelse kr. 1,50 pr. hk.

Til de amts-, herreds- og bykommuner, som Kongen bestemmer kr. 0,50 pr. hk. i de første 5 aar, i de næste 5 aar kr. 1,00 pr. hk. og senere i tilfælde av leiens forlængelse kr. 1,50 pr. hk.

Avgiften erlægges efterskudsvis inden hvert aars 31te januar, hvorefter svares 6 pct. aarlig rente.

10.

Koncessionæren er forpligtet til at avgjøre indtil 10 pct. av den leiede kraft til de kom-

mener, derunder ogsaa amtskommuner, som Kongen bestemmer.

Kraften leveres til samme pris og paa samme vilkaar, som efter leiekontrakten gjælder for koncessionæren og kan forlanges uttat efter departementets bestemmelse fra avgreningskiosken i Simonsvik eller fra fjernledningen eller fra koncessionærens transformatorstation.

Foraarsaker kraftens uttagelse økede utgifter, høeres disse av den, som uttar kraften. Avbrytelse eller innskærnkning av leveringen, som ikke skyldes vis major, streik eller lockout maa ikke ske uten departementets samtykke.

Selskapet har ret til at forlange et varsel av 1 aar for hver gang kraft uttages.

11.

Arbeiderne maa ikke paalægges at motta varer istedenfor penger som vederlag for arbeide eller paalægges nogen forpligtelse med hensyn til indkjøp av varer (herunder dog ikke sprængstof, verktøi og andre arbeidsmaterialer). Verktøi og andre arbeidsredskaper, som utleveres arbeiderne til benyttelse, kan bare kræves erstattet, naar de bortkastes eller ødelægges, og da bare med deres virkelige verdi, beregnet efter hvad de har kostet koncessionæren, med rimelig fradrag for slitage ved utleveringen. Hvis koncessionæren holder handelsbod for sine arbeidere, skal nettooverskuddet efter revidert aarsregnskap anvendes til almennyttig øiemed for arbeiderne. Anvendelsen fastsettes efter samraad med et av arbeiderne opnævnt utvalg, som i tilfælde av tvist kan forlange saken forelagt for vedkommende regjeringsdepartement til avgjørelse.

Koncessionæren skal være ansvarlig for, at hans kontraktører opfylder sine forpligtelser overfor arbeiderne ved anlægget.

12.

Koncessionæren er forpligtet til at rette sig efter de bestemmelser, som vedkommende regjeringsdepartement gir til motarbeidelse av drukkenskap og smughandel med berusende drikke blandt den befolk-

ning, som er knyttet til anlægget og dets drift.

13.

Selskapet er i fornøden utstrækning forpligtet til paa rimelige vilkaar og uten beregning av nogen fortjeneste at skaffe arbeiderne og funktionærene sunt og tilstrækkelig husrum og tomter til bygning av egne hjem med veier, vand, kloak og elektrisk lysanlæg samt grund til forsamlingslokale med læseværelse m. v., til lokale for kooperativ eller anden handelsvirksomhet og lignende — alt efter nærmere bestemmelse av vedkommende regjeringsdepartement.

Koncessionæren er ikke uten vedkommende regjeringsdepartements samtykke berettiget til i anledning av arbeidstvigheter at opsi arbeiderne fra bekvemmeligheter eller hus, leiet hos ham. Uenighet om, hvorvidt opsigelse skyldes arbeidstvist, avgjøres med bindende virkning av departementet.

I tilfælde av salg av hus eller tomter skal koncessionæren sørge for at indta i hjemmelsbrevet bestemmelse om, at der fremtidig ikke skal kunne beregnes større husleie end, at den dækker forrentning av kapitalen, utgifter til vedlikehold, skatter, avgifter og tilsyn samt passende amortisation. Tilsvarende regler skal gjælde, hvis bygsel eller tomteleie benyttes istedenfor salg. I tilfælde av tvist om leiens størrelse fastsettes denne av husleienævnden, hvis saadan findes, men ellers av amtmanden.

Selskapet er forpligtet til for strøk, hvor der paa grund av Valseverkets anlæg ventes at ville bli bymessig bebyggelse at bekoste utarbeidet utkast til reguleringsplan og indsende denne til vedkommende regjeringsdepartement gjennom de stedlige myndigheter. Ved reguleringens fastsettelse kan departementet forlange avstaat av koncessionærens eiendom uten vederlag grund til offentlige veier og gater, baade i og utenfor det regulerte strøk — samt grund til opførelse av bygninger til skoler, kirke, post, telegraf, toldbod, retslokale og fængsel.

Koncessionæren skal efter Kongens

nærmere bestemmelse avstaa til vedkommende kommune efter indkjøpspris med tillæg av renter og øvrige utgifter koncessionæren tilhørende ubebygget grund, som han ikke har eller antages at faa bruk for til sin bedrift, og som ansees skikket til bebyggelse eller andre kommunale formaal utenom dem som er betinget i foregaaende led. Saafremt der ikke opnaaes enighet om overdragelsessummen, skal den fastsættes ved skjøn paa grundlag av foranstaaende bestemmelser.

14.

Koncessionæren er forpligtet til i den utstrækning som amtsveistyret bestemmer at erstatte utgifterne til vedlikehold og istandsættelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter antages at bli særlig øket ved anlægsarbeider og ved transporter til og fra bedriften. Veier, broer og kaier, som koncessionæren anlegger, skal i den utstrækning vedkommende departement forlanger, stilles til fri avbenyttelse for almenheten. Herfra undtages selskapets veier og broer indenfor det egentlige fabrikkomraade med de til dette støtende kaianlæg.

15.

Selskapet er forpligtet til at opsamle et fond til sikring for vedkommende fattigkommune overensstemmende med de regler som i lov om fattigvæsenet av 19de mai 1900, kap. 4 er git om bergverker.

Likeledes er selskapet forpligtet til at avsette et fond til sikring av vedkommende kommunes (eller kommuners) utgifter til understøttelse av de ved anlæggets utførelse og senere utvidelser beskjeftigede arbeidere og disses familier. Fondet forvaltes av det offentlige. Den del av dette fond, som ikke medgaar til dækning av kommunens utgifter til understøttelse av arbeidere ved nævnte anlæg, overgaar til et for det hele land eller visse dele av landet fælles fond, som fortrinsvis skal tjene til sikring for kommunerne, men som ogsaa skal kunne benyttes til andre formaal til bedste for arbeiderne, alt efter nærmere regler, som Kongen gir.

Paa samme maate skal forholdes med

det førstnevnte fond, hvis det senere ved lov blir bestemt.

16.

Koncessionæren maa ikke uten samtykke fra vedkommende departement indgaa i nogen overenskomst til kunstig forhøielse av prisene her i riket paa elektrisk energi eller paa de tilvirkede produkter. Overtrædelse herav medfører koncessionens tap.

Indenlandske næringsdrivende og forbrukere skal ha fortrinsret til kjøp av verkets produkter.

17.

Selskapet har at underkaste sig de bestemmelser, som til kontrol med foranstaaende betingelsers overholdelse maatte bli truffet av vedkommende regjeringsdepartement.

De eventuelle utgifter med kontrollen bæres av selskapet.»

I henhold til det anførte tillater man sig saaledes at

indstille:

Det tillates A/S Norsk Valseverk i medhold av kap. IV i lov av 14de december 1917 om erhvervelse av vandfald, bergverk og anden fast eiendom at leie indtil 1 000 elektriske hk. fra Bergens elektricitetsverk paa de i Arbeidsdepartementets foredrag av 9de august 1918 anførte betingelser.

11. Norsk Elektrokemisk Aktieselskap.

(1 aars yderligere fristforlængelse). Jfr. I bind nr. 2 og IV bind nr. 10.

Kgl. resol. av 16de august 1918.

Ved kgl. resol. av 5te juli 1906 blev der meddelt Norsk Elektrokemisk Aktieselskap tilladelse til at erhverve bl. a Dalsfos, Tveitereidfos og Solumfos i Kragerøvasdraget.

Tilladelsen blev meddelt bl. a. paa betingelse av at de nævnte fosser skulde utbygges inden 10 aar fra koncessionens datum.

Ved kgl. resol. av 19de mars 1915 blev ovennævnte frist forlænget med 1 aar for Solumfos's vedkommende og med 3 aar for Tveitereidfos's vedkommende eller til 5te juli 1917 og 5te juli 1919.

Disse frister er ved kgl. resol. av 2den november 1916 yderligere forlænget med 1 aar eller henholdsvis til 5te juli 1918 og 5te juli 1920.

Avskrift av det til grund for denne resol. liggende foredrag vedlægges.

Med paategningsskrivelse fra amtmanden i Bratsberg av 22de februar 1918 har man mottat et andragende fra Norsk elektrokemisk Aktieselskap, Kragerø, om yderligere forlængelse av fristerne med 1 aar.

I anledning herav har man indhentet en uttalelse fra Vasdragkommissionen, avgit i skrivelse av 4de juni 1918, hvorav man hitsætter følgende:

«Det Kongelige Departements skrivelse av 4de ds. med bilag behandledes i møte 29de f. m. Tilstede var vasdragdirektøren (ved Hugo-Sørensen), Bugge, Bødtker, Grivi og Valentinsen.

Der tilførtes protokollen følgende:

«Andragendet er datert 13de januar 1918 og lyder saa:

«Under henvisning til vore andragender av 22de september 1914 og 3dje april 1916 om forlængelse av fristen for utbygningen av Solumfos og Tveitereidfos i Sannikedal, hvilke andragender blev indvilget ved kgl. resol. av 19de mars 1915 og 2den november 1916, tillater vi os herved i ærbødighet at andra om yderligere utsættelse med denne frist i et aar, altsaa for Solumfos's vedkommende til 5te juli 1919 og for Tveitereidfos til 5te juli 1921.

Idet vi henviser til de i vore tidligere andragender nævnte grunde, maa vi nu yderligere anføre, at det vil bli omtrent umulig at faa den tilstrækkelige arbeidskraft til utbygningen, da denne i aar og sandsynlig ogsaa til næste aar fortrinnsvis vil bli beslaglagt til jorddyrkning. Desuten vil det være absolut umulig at skaffe det til utbygningen nødvendige materiel.»

Sannikedals herredsstyre sees i møte den 15de februar d. a. at ha uttalt følgende:

Under henvisning til § 15 i den mellem N. E. A. og kommunerne Kragerø, Skaatøy og Sannikedal oprettede kontrakt for levering av elektrisk energi til nævnte kommuner og ifølge herredsstyrets beslutning av 15de december 1917 under sak nr. 125 besluttedes andragendet enstemmig anbefalt.»

Beslutningen av 15de december 1917 lyder saa:

«Kommunerne leier kraft efter alternativ I i § 1 de to første aar. Spørsmålet om hvorvidt alternativ II senere blir at lægge til grund for leieforholdet fremover blir at avgjøre inden de to første kontraktaars utløp av hver enkelt kommune.

Hvis en eller to av kommunerne ikke ønsker at gaa over til alternativ II, skal dens eller disses ret til energilevering efter dette alternativ overgaa til den eller de kommuner, som vil overta samme, og anbefaler den eller de førstnævnte kommuner med sidstnævnte utsættelse av utbygningsfristen efter § 15.»

Ifølge den mellem selskapet og de omhandlede kommuner indgaaede kontrakt om levering av elektrisk energi, dens § 1, har kommunerne ret til at faa kraft efter 2 alternativer, det ene (I) gaaende ut paa at der i de første 10 kontraktsaar skal faaes indtil 600 elektriske hestekræfter samt efter 10 aar alt i alt 1 200 elektriske hestekræfter. Det andet (II) gaar ut paa at kommunerne saasart Solumfos eller Tveitereidfos er utbygget skal faa indtil 1 500 hk. i de første 10 aar og senere indtil 2 100 hk. Kommunerne har ret til inden 2 aar fra kontraktens datum eller inden utbygningen av Solumfos eller Tveitereidfos paabegyndes efter eget valg at gaa over til alternativ II.

§ 15 i den omhandlede kontrakt lyder saa:

«Nærværende kontrakts § 1, alternativ II er indgaaet under forutsætning av at N. E. A. faar departementets tilladelse til at utsætte utbygningen av Solum- og Tveitereidfos, og at kommunerne anbefaler saadan ut-

sættelse saalænge krigen mellem England og Tyskland varer.»

Amtmanden i Bratsberg amt anbefaler ansøkningsindvilget.

Vasdragkommissionen finder de av søkeren anførte grunde fyldestgjørende, og anbefaler andragendet indvilget.»

Departementet finder efter de foreliggende oplysninger og erklæringer med Vasdragkommissionen at maatte anbefale det foreliggende andragende indvilget.

Man tillater sig saaledes at

innstille:

De ved kgl. resol. senest av 2den november 1916 fastsatte frister for utbygning av Solumfos og Tveitereidfos i Kragerøvasdraget forlenges med 1 aar eller henholdsvis til 5te juli 1919 og 5te juli 1921.

12. Det Norske Aktieselskap for Elektrokemisk Industri.

(Erhvervelse av 500 aktier i A/S Fiskaa Verk). Jfr. I bind nr. 10 og 13 og IV bind nr. 12.

Kgl. resol. av 8de november 1918.

Ved kgl. resol. av 17de november 1916 blev det tillatt Kristianssands elektrokemiske Aktieselskap at overta en av Badische Anilin- u. Soda-Fabrik med A/S Kristianssands Fossefald og elektricitetsverk under 29de december 1906/5te februar 1907 avsluttet kraftleiekontrakt samt at erhverve eiendommene g.nr. 14 br.nr. 2, 5, 13 og 30 i Oddernes herred, Lister og Mandals amt.

Man vedlægger avtryk av det til grund for resolutionen liggende foredrag.

Under 13de juli 1917 har Kristianssand Elektrokemiske Aktieselskap latt registrere forandring av firmanavnet til A/S Fiskaa Verk.

I skrivelse av 15de februar 1918 har Det norske Aktieselskap for elektrokemisk Industri, Norsk Industri Hypotekbank, andrat om tilladelse til at erhverve aktiemajoriteten (500 aktier) i A/S Fiskaa Verk.

Andragendet er saalydende:

«I henhold til § 36 i lov av 14de december 1917 tillater vi os herved at ansøke om koncession paa erhvervelse av 500 aktier i A/S Fiskaa Verk.

Dette selskap er dannet i januar 1917 for overtagelse av Badische Anilin- und Sodafabrik forhenværende forsøksstation ved Fiskaa, ca. 3 km. utenfor Kristianssand. Aktiekapitalen er kr. 600 000,00, fordelt paa 600 aktier à kr. 1 000,00.

Selskapet har en 50-aarig kraftleiekontrakt med Kristianssands Kommunale Elektricitetsverk for levering av 2 000 hk. pr. aar — og har forøvrig følgende aktiva:

1. Ca. 300 maal industritomter med strandlinje til fjorden.
2. Ca. 700 maal løvskog paa begge sider av Fiskaaen og rundt Fiskaa-vandet.
3. Komplet fabrikanlæg med nødvendig maskinelt og elektrisk utstyr samt transformatorhus, smeltehus, verksted, kaier, o. s. v.
4. Tre større villaer samt arbeiderboliger og mesterboliger.

Verket har hittil ikke været i rationel drift, men vil nu bli benyttet bl. a. til uteksperimentering av nye elektrokemiske metoder og til fremstilling av forskjellige specialprodukter som silico-mangan, ferrosilicium og kuleelektroder.»

Man vedlægger et eksemplar av lovene for Det norske Aktieselskap for elektrokemisk Industri og A/S Fiskaa Verk samt et fra søkeren mottat utkast til nye lover for sisstnevnte selskap. Dette utkast har søkeren i skrivelse av 20de februar s. a. forpligtet sig til at søke vedtat snarest mulig, hvis den ansøkte koncession opnaaes.

Paa foranledning har man mottat en uttalelse fra Landbruksdepartementet, datert 21de mars 1918, som er saalydende:

«Med det ærede departements skrivelse av 14de mars 1918 har man mottat til uttalelse et andragende fra Det norske Aktieselskap for Elektrokemisk Industri om tilladelse til at erhverve aktiemajoriteten 500 av 600 aktier) i A/S Fiskaa Verk i Oddernes herred. Av sakens bilag fremgaar, at A/S

Fiskaa Verk eier ca. 70 ha. løvskog som er erhvervet før skogkoncessionsgrænsen for Oddernes ved kgl. resol. av 17de november 1916 blev nedsat fra 100 til 10 ha.

I anledning herav meddeles, at erhvervelsen av aktierne efter det oplyste ikke rammes av skogkoncessionsloven og at der saaledes ikke fra denne lovs side er noget i veien for at indvilge andragendet. Hvorvidt andragendet forøvrig bør indvilges eller ikke, skal man ikke gaa ind paa idet man gaar ut fra, at det ærede departements henvendelse alene gjaldt forholdet til skogkoncessionsloven.»

Saken har ogsaa været forelagt Industriforsyningsdepartementet som i skrivelse av 27de mars s. a. anfører, at det intet har at bemerke til at Norsk Elektrokemisk erhverver omhandlede aktier i A/S Fiskaa Verk.

I skrivelse til stiftamtmanden i Kristianssand av 8de april 1918 bad man saken forelagt Kristianssands Elektricitetsverks vedkommende til mulig uttalelse, hvorhos man utbad sig amtmandens erklæring.

Med skrivelse av 8de oktober s. a. har man mottat saken tilbake med paategning fra Elektricitetsverket av 5te oktober s. a. hvorav fremgaar at saken har været forelagt magistrat og formandskap. Det anføres derhos, at A/S Fiskaa Verk har indgaat paa at sælge til elektricitetsverket en saakaldt «reservekraft» — overføringsledning, hvorfor elektricitetsverket intet har at bemerke til andragendet, som anbefales indvilget. Amtmanden har likeledes anbefalt andragendet.

Departementet skal bemerke, at det ved meddelelse av tilladelse for Kristianssands elektrokemiske A/S til at overta Badisches kraftleiekoncession og eiendommer i Oddernes blev opstillet som ny betingelse, at flertallet av aktierne i førstnævnte selskap til enhver tid skal tilhøre norske statsborgere eller med vedkommende departements tilladelse norske selskaper.

Aktiekapitalen i A/S Fiskaa Verk utgjør kr. 600 000,00 fordelt paa 600 aktier. Departementet finder efter de foreslig-

gende opplysninger at kunne anbefale, at Det norske Aktieselskap for Elektrokemisk Industri i medhold av koncessionslovens § 36 meddeles tilladelse til at erhverve 500 aktier i A/S Fiskaa Verk.

Ifølge nævnte lovbestemmelse er der anledning til at opstille saadanne betingelser, som findes paakrævet av almene hensyn.

Departementet vil i henhold hertil anbefale, at en eventuel tilladelse gjøres betinget av, at samtlige aktier i A/S Fiskaa Verk skal være paa norske hænder.

Man tillater sig saaledes at

indstille:

Det tillades Det norske Aktieselskap for elektrokemisk Industri i medhold av § 36 i koncessionsloven av 14de december 1917 at erhverve 500 aktier i A/S Fiskaa Verk. For tilladelsen gjælder som betingelse:

Aktierne i A/S Fiskaa Verk skal ikke med retsvirkning kunne erhverves eller eies av eller pantsættes til andre end staten, norske kommuner, norske statsborgere eller med vedkommende departements tilladelse norske banker eller selskaper.

I tilfælde av overtrædelse kommer bestemmelsene i lov av 14de december 1917 §§ 31 og 32 jfr. § 34 til anvendelse.

13. A/S Kinservik.

(Yderligere fristforlængelse). Jfr. I bind nr. 11, 29, 34, 38, 50 og II bind nr. 14.

Kgl. resol. av 22de november 1918.

Ved kgl. resol. av 17de januar 1907 blev det i henhold av lov av 12te juni 1906 om adgang til at erhverve skog, bergverk eller vandfald, jfr. § 1 i lov nr. 4 av 9de juni 1903, tilladt svensk statsborger, professor G. Mittag-Leffler, Stockholm, paa vegne av et oprettendes uansvarlig selskap «Aktieselskapet Kinservik» at erhverve forskjellige eiendommer og rettigheter i Kinservik, Ulensvang herred i Søndre Bergenshus amt paa endel nærmere betingelser. Herom hen-

vistes til Meddelte vasdragskoncessioner I side 36 ff.

Blandt disse betingelser var ogsaa den at aktieselskapet forpliktet sig til at paabegynde utbygningen av vedkommende vandfald inden 5 — fem — aar fra koncessionens datum og til at ha halvparten av den hele kraft utbygget inden 5 — fem — aar derefter. Som sikkerhet herfor skulde selskapet forpligte sig til at betale en konventionalbot av kr. 200,00 pr. dag, hvori fristen blev oversittet, og koncessionen skulde fortapes dersom ikke konventionalboten blev betalt i 2 aar.

Endvidere blev det ved kgl. resol. av 13de mai 1908 tilladt Aktieselskapet Kinservik i medhold av ovennævnte lover av 12te juni 1906 (jfr. lov av 28de mars 1908) og 9de juni 1903 at erhverve endel yderligere eiendommer og vandfaldsrettigheter i Kinservik, se Meddelte vasdragskoncessioner I side 103 ff.

Som betingelse for sidstnævnte erhvervelse blev bl. a. opstillet den bestemmelse at aktieselskapet skulde være forpliktet til at paabegynde utbygningen av vedkommende vandfald inden 5 — fem — aar fra den tid at regne, da den ved ovennævnte kgl. resol. av 17de januar 1907 koncederte vandkraft i Kinsovasdraget er helt utbygget og at ha 50 pct. av de nye koncederte vandfald utbygget inden 5 — fem — aar derefter.

Dog skulde de sidst koncederte vandfald til mindst 50 pct. være utbygget senest 30 aar at regne fra den dag da den nye koncession blev git.

Ved kgl. resol. av 30te mai 1911 blev de i den ovennævnte kgl. resol. av 17de januar 1907 fastsatte frist for utbygning forlænget med 2 — to — aar. Med hensyn til den hernævnte kgl. resol. av 30te mai 1911 henvises iøvrig til Meddelte vasdragskoncessioner II side 58.

Senere er der fra Aktieselskapet Kinservik ved advokat C. F. Michelet, Kristiania, til departementet indkommet et andragende, datert 21de mars 1917 om at de i ovennævnte kongelige resolutioner av 17de januar 1907 og 30te mai 1911 fastsatte frist for

utbygningen av vedkommende vandfald forandres derhen at fristen for færdigutbygning av den halve kraft forlænges med yderligere 3 aar.

Av andragendet tillater man sig at hitsætte:

«Efter denne sidste resolution skulde A/S Kinservik paabegynde utbygningen den 17de januar 1914 og ha halvparten av kraften utbygget inden 17de januar 1919.

Da det paa grund av omstændigheter som selskapet ikke er herre over har vist sig ganske umulig at ha den halve kraft utbygget inden den 17de januar 1919 tillater jeg mig paa vegne av Aktieselskapet Kinservik at andra om at nævnte frist for færdigutbygning av den halve kraft maa bli forlænget med 3 aar slik at denne sættes til 17de januar 1922. Til nærmere begrundelse av dette andragende skal jeg faa lov til at oplyse følgende:

I slutten av 1913 gik selskapet igang med arbeiderne i Kinservik for at fuldføre utbygningen av den halve kraft inden den i koncessionen satte frist den 17de januar 1919. Da kraftstationen og de eventuelle fabrikker maa lægges 3 à 4 kilometer fra sjøen begyndte man med at bygge en jernbane fra sjøen og opover. Videre gik man igang med bygning av den provisoriske kraftstation ved foten av Tveitafos der er den nederste fos i vasdraget beliggende ca. 4,5 km. fra sjøen, bygning og utsprængning av dam for fordelingsbasinet, utsprængning for rørgaten m. v. Videre begyndte man at utarbeide ny plan for reguleringen oppe paa fjeldet, tunnel, den store kraftstation, rørgaten etc. da de gamle av A/B Vattenbyggnadsbyrån utarbeidede planer i væsentlige punkter maatte omarbeides og revideres.

Alle disse arbeider paagik i 1914 indtil krigen kom og er senere fortsat i den utstrækning forholdene har tillatt og man er nu kommet saa langt at jernbanen paa det nærmeste er færdig i en længde av vel 3 km. Den provisoriske kraftstation for 600 hestekræfter er færdig. Videre er der bygget barakker, en funksjonærbolig og snart

færdig, der er under arbeide vandledninger og kraftledninger fra den provisoriske kraftstation etc. etc.

Der meldte sig imidlertid efter at krigen brød ut vanskeligheter paa nær sagt alle hold. Selskapet der har en aktiekapital paa 5 millioner kunde selvfølgelig ikke utføre dette store utbygningsarbeide uten at utvide kapitalen eller opta laan, men dette har under de usikre forhold ikke kunnet foretages.

Hvad nu angaar utbygningen av vasdraget har direktionen fundet det meningsløst at forsøke paa at fullføre dette store arbeide i disse tider. De vanskeligheter som her melder sig er fælles for alle lignende anlæg og tør i store træk være saa vel kjendt at det skulde være overflødig at dvæle nærmere ved dem.

For det første den kolossale prisstigning paa alt hvad der tiltrænges til et saa stort anlæg. Dernæst alle vanskeligheter med at skaffe tilveie hvad der trænges til anlægget. Jeg behøver bare at nævne ting, som rørledning, turbiner, generatorer, kraftledninger og lokomotiver til jernbanen og der reiser sig straks en mur av hindringer og vanskeligheter. Erfaringer fra andre igangværende kraftanlæg taler herom et tydelig sprog, idet det har vist sig praktisk talt umulig at faa alt hvad anlægget trønger. Hertil kommer vanskelighetene ved at faa tilstrækkelig arbeidskraft, hvilket i disse tider har være næsten umulig. Selv om selskapet muligens kunde ha faat den nødvendige arbeidskraft vilde det ha skedd paa bekostning av andre for vort land mere nødvendige industrier.

Utbygning av vasdraget er efter direktionens mening saavel økonomisk som praktisk ugjennemførlig nu under krigen. De omstændigheter som har hindret utbygningen maa henregnes til force majeure og maa av staten anerkjendes som force majeure med de derav følgende konsekvenser likeoverfor forpligtelser indgaaede paa tidligere tidspunkt. Naar selskapet søker utsættelse til 17de januar 1922 er det fordi det neppe lar sig gjøre at faa den halve kraft

utbygget før den tid. Efter koncessionen skal selskapet fra 17de januar 1919 av betale en dagmulkt av kr. 200,00 pr. dag forsaavidt den halve kraft ikke da er færdig utbygget, altsaa pr. aar kr. 73 000,00. Al den stund det ikke kan lægges selskapet tillast at anlægget ikke blir færdig i ret tid forekommer det mig at selskapet maatte ha et berettiget krav paa at denne mulkt ikke blev indkrævet.

Selskapet har nu iberegnet kjøpesummen for vandfaldene i Kinservik nedlagt ca. kr. 1 600 000,00 og lider aarlig et stort tap ved at utbygningen ikke kan utføres.»

Under 30te oktober 1917 fremkom Aktieselskapet Kinservik med et tillægsandragende, hvorved selskapet søker om at den nævnte frist for utbygning av den første halvdel av vandkraften maa bli forlænget indtil 17de januar 1924. Den heromhandlede frist søkes altsaa ialt forlænget med 5 — fem — aar.

Av det sidstnævnte andragende skal hitsættes:

«Naar selskapet i mars 1917 kun ansøkte om 3 aars utsættelse var det fordi 3 aar dengang var det tidsrum som man med sikkerhet kunde si at krigen og de dermed følgende vanskeligheter hadde forhindret utbygningen. Det viser sig imidlertid at forholdene stadig er blit værre og at man nu med sikkerhet kan si at krigen kommer til at forsinke utbygningen i mindst 5 aar. De hindringer og vanskeligheter som kortelig er redegjort for i andragende av 21de mars 1917 og som vil være det ærede departement bekjendt er nu fremdeles tilstede og i langt høiere grad. Selskapet tillater sig derfor at andra om, at fristen paa utbygningen av den første halvdel av vandkraften maa bli forlænget indtil 17de januar 1924.»

I skrivelse til den fra Ullensvang utskilte Kinservik kommune likeledes av 30te oktober 1917 har Kinservik Akieselskap, idet det vedla en gjenpart av sit sidste andragende, tilbudt Kinservik at samtykke i at der i selskapets koncessionsvilkaar gjøres endel nærmere angivne ændringer og tilføy-

elser, forsaavidt den omsøkte utsættelse blir indvilget.

Selskapets forslag er saalydende:

1. I post 12 i betingelserne for den A/S Kinservik ved kgl. resol. av 17de januar 1907 meddelte koncession med modifikation i henhold til kgl. resol. av 13de mai 1908 gjøres saadan forandring. Selskapet er forpligtet til at bortleie til belysning eller lokal smaa-industri inden amtet naar første utbygning er færdig 2000 hestekræfter. Kraften leveres i den form den produceres. Der maa gives 2 aars varsel før kommunen ønsker at ta kraften i bruk, og hvis ikke alt uttages med engang skal der ved senere uttagninger gives 5 aars varsel. Kraften leveres efter en pris beregnet paa at dække produktionsomkostningerne (heri medregnet 6% rente av anlægskapitalen) med tillæg av 20%. Prisen fastsættes efter overenskomst mellem departementet og selskapet eller i mangel av saadan ved voldgift av teknisk kyndige mænd. Voldgiftsretten bestaar av 3 mænd, hvorav den eller de interesserte kommuner og selskapet opnævner hver et medlem og departementet det tredje medlem.
2. Saafremt det maatte vise sig, at det nødvendige lægetilsyn i anlægstiden ikke kan besørge av vedkommende distriktslæge, skal selskapet være forpligtet til efter nærmere bestemmelse av medicinalstyrelsen og paa vilkaar som fastsættes av denne, at skaffe sine arbeidere den nødvendige lægehjælp ved en eller flere paa stedet boende læger, der ansættes av medicinalstyrelsen og — om fornødent — lønnes av selskapet. Forsaavidt det er ansat kommunelæge eller anden offentlig eller kommunal læge i vedkommende distrikt, og det offentlige maatte finde, at han helt eller delvis kan overta det nødvendige lægetilsyn, har selskapet paa forlangende at refundere en forholdsmæssig del av lægens faste løn. Refusionsbeløpet fastsættes av vedkommende departement

under hensyn til den til selskapets virksomhet knyttede befolknings antal.

Selskapet skal videre til enhver tid for sine arbeidere holde et for øiemedet tjenlig sykehus med isolationslokale og fornødent utstyr beregnet paa et saa stort antal patienter, som vedkommende departement bestemmer.

3. Saafremt særskilt politiopsyn i anledning av arbeidernes utførelse av det offentlige findes nødvendig, pligter anlæggenes eier endvidere at utrede utgifterne derved.
4. Selskapet pligter for kraftanlægget og andre selskapet tilhørende bedrifter, som forsynes med kraft derfra, at opsamle et fond til sikring for vedkommende fattigkommune overensstemmende med de regler, som i lov om fattigvæsenet av 19de mai 1900, kapitel 4, er git om bergverker. Likeledes er selskapet forpligtet til efter vedkommende departements nærmere bestemmelse at avsette et fond til sikring av fattigkommunen i anledning av utbygningsarbeidene og opførelsen av kraftstationene. Fondet forvaltes av det offentlige. Den del av dette fond, som ikke medgaar til dækning av kommunens utgifter til fattigunderstøttelse av arbeiderne ved de nævnte anlæg tilbakebetales selskapet.

Videre er selskapet under samme forutsætning villig til utenfor koncessionsvilkaar at yde bidrag til et jorddyrkningsfond og til telefonlinjen paa følgende maate:

1. Til disposition for Kinservik herredsstyre stiller A/S Kinservik et fond til fremme av jordbruk og havebruk inden herredet, idet sammes renter anvendes efter heredsstyrets nærmere bestemmelse som bidrag til nydyrkning, fremme av intensivere drift og en bedre og alsidigere utnyttelse av jorden, som hjelp til bedre fagutdannelse gjennom understøttelse av jordbruks- og havebrukskoler eller kurser inden herredet som bidrag til stipendier eller andet, der tjener nævnte formaal. Til fondet avset-

tes kr. 15 000,00 naar selskapet er meddelt 5 aars utsættelse med utbygningen av den halve vandkraft og senere saalænge den halve vandkraft ikke er utbygget hvert aar den samme dag i aaret kr. 15 000,00 indtil fondet har naadd en størrelse av kr. 100 000,00. Skulde de vordende fabrikanlæg i Kinservik med omgivelse bli utskilt som eget herred, anvendes fondet uforandret for det hele herred, men disponeres alene av herredsstyret for den øvrige del av det nuværende herred.

2. Til telefonlinjen Ulvik—Vallevik—Djøna—Ringøie — Kinservik — Utne yder A/S Kinservik kr. 15 000,00, saafremt linjen bevilges og paabegyndes inden utgangen av 1920. Pengene forfalder til indbetaling saasnart kablen fra Krossenes over Sørfjorden skal betales.

I denne forbindelse kan oplyses, at selskapet under den nu herskende petroleumsmangel har besluttet at yde de 6 opsidere paa Hus i Kinservik gratis kraft til elektrisk lys fra selskapets provisoriske kraftstation ved Tveitafos, kraften at levere ved grænsen av A/S Kinserviks eiendom mot nævnte opsidere i henhold til nærmere avtale.»

Kinsarvik herredsstyre har i møte den 16de november 1917 enstemmig git utsættelsesandragendet og de av selskapet opstillede betingelser sin anbefaling under henvisning til en indstilling avgit av en av herredsstyret for anledningen nedsat komite. Denne indstilling gaar ut paa at de av selskapet tilbudte vilkaar er akseptable, likesom komiteen finder at de bærer vidnesbyrd om en glædelig forstaaelse av herredets berettigede krav saavel som av de mere almene og nationalekonomiske hensyn som maa tas til herredets jordbruksnæring. Forøvrig finder komiteen uten at behøve at opta spørsmålet til nogen nærmere drøftelse, at maatte gi selskapet medhold i den av dette anførte begrundelse for utsættelsen, force majeure.

Ullensvang herredsstyres uttalelse i saken er avgit i møte 26de januar 1918. Herredsstyret anbefaler at A/S Kin-

servik tilstaaes den omsøkte utsættelsesfrist paa følgende betingelser:

1. At Ullensvang herred ydes betryggende sikkerhet mot erhvervelse av hjemstavnret og eventuelle fattigbyrder for utenbygds anlægsarbeidere, og i tilfælde senere fabrikarbeidere i Kinservik;
2. at der under anlægs- og utbygningsarbeidstiden paa vedkommende selskaps bekostning etableres stedligt politi i eller ved Lofthus i Ullensvang;
3. at selskapet til fremhjælp av jordbruket, herunder som støtte til forsyning med elektrisk kraft, sikrer Ullensvang herred et fond, svarende til de interesser herredet har vedkommende Kinsovasdraget;
4. at selskapet tilpligtes at overta fuldt ansvar for færdselsveier og broer i nordre Kinsokveld og ved Veivandet mot eventuel skade forvoldt ved regulerings- og utbygningsarbeider, og saaledes, at den almindelige fremkomst under arbeider ikke vanskelig- eller umuliggjøres, alt efter upartisk skjøn, optat paa selskapets bekostning, og endelig at de av selskapet anlagte transportveier staar til fri færdsel for bygdens folk;
5. at Ullensvang herred forbeholdes sin berettigelse til at komme i betragtning ved en eventuel fordeling av det til amtet koncessionerte antal elektriske hestekræfter, naar delvis eller hel utbygning av Kinsovasdraget har fundet sted.»

Til begrundelse herfor har herredsstyret bl. a. anført at Kinsovasdragets viktigste kilder ligger indenfor det nuværende Ullensvangs grænser, likesom det har git en utredning av de spørsmaal det mener vil melde sig for herredet naar selskapets projekterte arbeider sættes igang og fremholder herunder at det er megen sandsynlighet for at utenbygds arbeidere med familier under anlagstiden og muligens senere vil faa sine hjem inden Ullensvang kommune.

I paategningskrivelse av 5te mars 1918

har amtmanden i Søndre Bergenshus amt uttalt følgende:

«Idet jeg henviser til de avgivne uttalelser fra Kinsarvik og Ullensvang herredsstyret, tillater jeg meg at anbefale, at A/S Kinsarviks andragende om 5 aars forlængelse av fristen for Kinsovasdragets utbygning blir indvilget paa de av herredsstyrene foreslaaede betingelser. Hvad spesielt Ullensvang herred angaar, maa jeg være enig med herredsstyret i, at dette distrikts beliggenhet i forhold til utbygningsarbeiderne og den fremtidige industrielle bedrift er saadan, at kommunen bør kunne ha et berettiget krav paa at faa de av den opstillede betingelser opfyldt. Jeg kan i alt væsentlig henholde meg til herredsstyrets uttalelse av 26de januar d. a. Jeg finder det meget naturligt, at arbeidere fra Kinsarvik om søndager eller paa reiser fra og til arbeidsstedet vil besøke Lofthus, som er bygdens største sted, og hvortil god landevei fører fra Kinsarvik. At der herved vil kunne opstaa mindre hyggelige forhold, maa forutsees. Fra Kinsarvik fører for tiden kun denne ene vei.

Ved herredsstyreslutningerne av 16de november 1917 og 26de januar d. a. har der fra min side intet været at bemerke.»

Ullensvang herredsstyres uttalelse i saken har derefter været forelagt Aktieselskapet Kinservik som i skrivelse av 21de juni 1918 bl. a. er fremkommet med følgende anførsler:

«Tar man for sig et kart over Hardanger, vil man se at Kinservikdalen ligger isolert og utskilt fra nabo-distrikterne ved høie steile fjeld. Forbindelsen med nabokommunen mot syd Ullensvang er en bygdveii langs fjorden, og de vordende anlæg og bebyggelser i Kinservik kommer til at ligge 7 kilometer fra Ullensvang.

De væsentligste reguleringsarbeider paa fjeldet, indtaksdam, hvorved rørgate, kraftstation, fabrikanlæg og bebyggelse, kommer til at foregaa inden Kinservik kommune. Paa en strækning av ca. 5 kilometer fra Kinsos utløp i Hardangerfjorden og til den nederste av fossene Tveitafos er Kinsodalen forholdsvis bred og flat og er mer end til-

strækkelig til at tænkelig bebyggelse. Kun oppe paa fjeldet i en høide av ca. 1200 meter berøres Ullensvang herred av selskapets virksomhet forsaavidt som en del av nedslagsdistriktet ligger inden Ullensvang herred. Den hele faldhøide ligger inden Kinservik, og der kan aldrig bli tale om at utbygge vasdraget til Ullensvang, som ikke under nogen omstændighet kan nyttiggjøre den inden herredet liggende del av nedslagsfeltet. Grænserne oppe paa fjeldet vil fremgaa av vedlagte kart hvor den prikkede linje der passerer Kinsovand og Veivand er indtegnat av ordføreren i Kinservik, overretts-sakfører L. Aga. Alt hvad der ligger ovenfor eller østenfor denne linje ligger i Ullensvang. Av vandene Kinsovand og Veivand der skal reguleres vil det av kartet sees at ca. $\frac{1}{3}$ av Kinsovand og $\frac{2}{3}$ av Veivand ligger inden Ullensvang.

Hvor selskapet ikke for disse vandes vedkommende hadde kontrakt med opsidderne i Ullensvang er der ved ekspropriationen erstattet den skade som reguleringen antages at ville bevirke.

Selskapet kan saaledes ikke indse at utbygningen av Kinso og den fremtidige fabrikkvirksomhet kan tænkes at ha skadelige følger for Ullensvang.

Som det sees begrunder Ullensvang herredsstyret sit krav paa forskjellige økonomiske ydelser fra selskapets side med de ulemper for herredet, som vil indtræ naar utbygningen drives med større arbeidsstyrke end nu. Her handles der jo imidlertid kun om en utsættelse med de formodede ulemper indtræden, hvilket efter kommunens egen begrundelse skulde være til herredets fordel.

Der er ingen sammenhæng mellem herredsstyrets begrundelse og de fremsatte krav. Disse vilde forøvrig heller ikke kunne begrundes selv om det her gjaldt tilladelse til utbygning og ikke utsættelse med utbygningernes fuldførelse. Saaledes kan kravet paa et jorddyrkningsfond ikke begrundes med, at utbygningen berører Ullensvang sa meget som en kvadratmeter dyrbar jord. End mindre er da kravene begrundet ved en utsættelse av fristen for utbygningens

fuldendelse. Ullensvang kommune bringer ikke derved noget offer i nogen form, som skulde begrunde motydelse. Den nugjældende koncessionslov synes ikke at ha tænkt sig, at saadanne betingelser skulde komme til anvendelse ved kongelig dispensation fra de i koncessionen satte tidsfrister.

I anledning de specielle 5 punkter som er nævnt i Ullensvangs herredsstyres uttalelse av 26de januar 1918 bemerkes:

Ad 1. Garanti for fattigutgifter.

Det er litet sandsynlig at saadanne utgifter skulde opstaa al den stund avstanden til den eventuelle bebyggelse i Kinservik er 7 km. og der er mer end nok plads til bebyggelse i Kinservik. Der findes ingen anden forbindelse end en bygdevei, og det vilde saaledes ta de arbeidere der vilde bosette sig i Ullensvang over 1 time at komme til arbeidsstedet. Det er ogsaa ganske usevanlig i meddelte koncessioner at sikre saapas fjerntliggende kommuner som Ullensvang mot fattigutgifter.

Ad 2. Politiopsyn.

Man antar ikke at der skulde bli behov for politiopsyn. Forsaavidt det mot formodning skulde være nødvendig har selskapet intet imot at bidra til utgifterne hermed.

Ad 3. Fond til jorddyrkning og hjelp til forsyning med elektrisk kraft.

Hvad der berettiger opprettelsen av fond til jorddyrkning er det hensyn at et selskap der legger beslag paa dyrkbar jord bør bidra til opdyrkning av ny jord. Da selskapet ikke beslaglægger dyrkbar jord inden Ullensvang kan man ikke finde kravet herom berettiget. Heller ikke er det rimelig at selskapet utøver sin forpligtelse til at stille 2 000 hestekræfter til disposition skal bidra til kommunens forsyning med elektrisk kraft. De 2 000 hestekræfter vil utvilsomt vise sig at være mer end tilstrækkelig.

Ad 4. Broer og færdselsveier paa fjeldet.

Denne sak er ordnet ved ekspropriation og ved kontrakter med opsidderne. Vedlagt følger gjenpart av 3 kontrakter med opsidderne hvorav vil sees at opsidderne har sikret sig sine broer og veie.

Opsidderne lot under ekspropriationen møte ved sakfører. Vedlagt følger gjenpart av «forutsætninger» av 27de juli 1918 fremlagt av overretssakfører Aga. Videre følger ekstraktutskrift av den tilførsel som den for A/S Kinservik møtende advokat Edmund Harbitz gjorde i retsmøte d. 27de juli 1918 under ekspropriationen efter at overretssakfører Aga hadde fremlagt sine «forutsætninger».

Det vil herav fremgaa at opsiddernes rettigheter med hensyn til broer og veier er varetat under ekspropriationen.

Ad 5. Fordeling av elektrisk kraft.

Hvad angaar fordelingen av de 2 000 hestekræfter inden amtet er det en sak som formodentlig skal avgjøres av administrationen.»

Kinsarvik herredsstyre har under 28de juni d. a. avgitt ny uttalelse, som væsentlig omhandler telefonledningens og jorddyrkningsfondets betydning. Det fremholdes at Ullensvangs ukaldede optræden i denne sak vil vække almindelig misstemning inden bygden, hvis den skulde bli til skade for Kinsarvik.

Man har endvidere indhentet en uttalelse fra Vasdragkommissionen avgitt i skrivelse av 7de oktober 1918. Man tillater sig at hitsette følgende av denne betænkning:

«Vasdragkommissionen finder de av selskapet anførte grunde for utsættelse som ansøkt fyldestgjørende og anbefaler andragendet indvilget.

Da selskapet efter det foreliggende har tilbudt at gjøre indrømmelser i koncessionsbetingelsene finder man at burde tilraade, at disse i den utstrækning de er bragt paa bane optas til drøftelse i forbindelse med spørsmålet om utsættelsestilladelsen. Man behandler punktvis de omhandlede poster.

Ad 1. Kraften bør kunne brukes av kommunen og dens indvaanere til et hvilket-somhelst øiemed, f. eks. ogsaa til opvarming. For at klargjøre stillingen bør man straks bestemme, at det er departementet som avgjør, hvorledes kraften skal fordeles i distriktet.

Da det formentlig ikke er utelukket, at kraften kan bli fremstillet i en form, som ikke er hensigtsmæssig for almenhetens forsyning tør det være grund til at kræve, at departementet avgjør i hvilken form den skal leveres.

I de oprindelige koncessioner forutsættes levering fra kraftstationen; i tilbudet er leveringsstedet ikke nævnt. Kommissionen foreslaar, at man som nu vanlig søker kraften levert fra kraftstationen, fjernledningen eller ledningsnettets etter departementets bestemmelse.

De tilbudte varselsfrister av 2 aar før kraften tas i bruk og hvis ikke alt tas med en gang ved senere uttagninger 5 aar bør søkes indkortet.

Kraftprisen skal efter de meddelte koncessioner i mangel av overenskomst fastsettes av departementet. Der er ikke angitt noget om grundlaget for prisansættelsen. Tilbudet svarer i hovedsaken til gjældende lovs bestemmelse som man mener bør søkes anvendt. Det vilde være hensigtsmæssig og ønskelig om man paa forhaand kunde bli enig om prisen. Der bør som vanlig være adgang til at revidere prisansættelsen til bestemte tider.

I det hele foreslaar kommissionen, at vilkaaret om kraftavgivelse saavidt gjørlig formes efter den nye erhvervslov § 2,12.

Ad 2 & 3. Kommissionen har intet særlig at bemerke til disse poster. Kun antar man, at de med forbillede i den nye lov kan utformes litt anderledes.

Ad 4. Fattigfond. Vilkaaret foreslaaes utvidet til ogsaa at omfatte reguleringsanlæggene samt utformet efter de nye love.

Jorddyrkningsfond. Kommissionen finder under de givne omstændigheter ikke grund til at foreslaa vilkaar herom. Spørsmålet om ydelse av midler til et saadant og i tilfælde til hvem bør efter kommissionens mening holdes utenfor tilladelsen til utsættelse. Det samme gjælder det paa bane bragte bidrag til en telefonlinje.

I henhold til ovenstaaende foreslaar kommissionen, at der til en eventuel tilladelse for A/S Kinservik til utsættelse indtil 17de januar 1924 med at ha den halve vandkraft utbygget stilles følgende

betingelser:

1.

De i I post 12 i betingelsene for den A/S Kinservik ved kongelig resolution av 17de januar 1907 meddelte koncession med modifikation i henhold til resolution av 13de mai 1908, jfr. dens avsnit II, forandres til at lyde saaledes:

Koncessionæren er forpligtet til at avgi indtil 2000 elektriske hestekræfter til den kommune, hvor kraftanlægget er beliggende eller andre kommuner, derunder ogsaa amtskommuner, idet fordelingen bestemmes av vedkommende regjeringsdepartement.

Kraften avgis i den form departementet bestemmer. Kræves den avgit i anden form end den produceres, plikter koncessionæren paa departementets forlangende at bygge sit anlæg saaledes, at kraftens omformning og avgivelse ikke unødig fordyres for mottageren. Saadant forlangende maa fremsættes inden 6 maaneder efterat selskapet har fremsat krav herom.

Elektrisk kraft uttas efter departementets bestemmelse i kraftstationen eller fra fjernledningen eller fra ledningsnettets, hvad enten ledningene tilhører koncessionæren eller andre. Foraarsaker kraftens uttagelse av ledningen økede utgifter, bæres disse av den som uttar kraften. Avbrytelse eller indskrænking av leveringen som ikke skyldes vis major, streik eller lockout maa ikke ske uten departementets samtykke.

Kraften leveres efter en maksimalpris beregnet paa at dække produktionsomkostningerne — deri indbefattet 6 procent rente av anlægskapitalen — med tillæg av 20 procent. Hvis prisen beregnet paa denne maate vil bli uforholdsmæssig høi, fordi bare en mindre del av den kraft vandfaldet kan gi er tat i bruk, kan dog kraften istedet forlanges avgit efter en maksimalpris, som svarer til den gjængse pris ved bortleie av kraft i

distriktet. Maximalprisen fastsættes ved overenskomsten mellem vedkommende departement og koncessionæren eller i mangel af overenskomst ved skjøn, opnevnt i henhold til lov av 14de december 1917 om erhvervelse av vandfald, bergverk og anden fast eiendom. Denne fastsættelse kan saavel av departementet som av koncessionæren forlanges revideret hvert 5te. aar. Hvis koncessionæren leier ut kraft, og kraften kan uttas fra ledning til nogen av leietagerne, kan kommunen i hvert tilfælde forlange kraften avgitt til samme pris og paa samme vilkaar som leierne av lignende kraftmængder under samme forhold.

Koncessionæren har ret til at forlange et varsel av et aar for hver gang kraft uttas.

Undlater koncessionæren at levere denne kraft uten vis major, streik eller lock-out hindrer leveransen, plikter han efter departementets bestemmelse at betale en mulkt til statskassen av kr. 1,00 pr. dag for hver kw. som urettelig ikke er levert. Det offentlige skal være berettiget til efter departementets bestemmelse at overta driften av anlægget for eierens regning og risiko saavidt nødvendig til levering av den betingede kraft.

2.

Koncessionæren er forpliktet til efter nærmere bestemmelse av medicinalstyrelsen at skaffe arbeiderne den til enhver tid nødvendige lægehjælp og at holde et for øiemedet tjenlig sykehus med isolationslokale og tidsmessig utstyr.

Koncessionæren er forpliktet til at erstatte det offentlige utgiftene ved forsterket politiopsyn.

3.

Koncessionæren er forpliktet til for kraftanlægget og de ham tilhørende bedrifter, som forsynes med kraft fra anlægget at opsamle et fond til sikring for vedkommende fattigkommune overensstemmende med de regler, som i lov om fattigvæsenet av 19de mai 1900, kap. 4 er git om bergverker.

Likeledes er koncessionæren forpliktet til efter vedkommende departements nærmere bestemmelse at avsætte et fond til sik-

ring av vedkommende kommunes (eller kommuners) utgifter til understøttelse av de ved regulerings- og utbygningsarbeidene og opførelse av kraftstation beskjeftigede arbeidere og deres familier. Fondet forvaltes av det offentlige. Den del av dette fond, som ikke medgaar til dækning av kommunens utgifter til understøttelse av arbeidere ved de nævnte anlag, overgaar til et for det hele land eller visse dele av landet fælles fond, som fortrinnsvis skal tjene til sikring for kommunene, men som ogsaa skal kunne benyttes til andre formaal til bedste for arbeiderne, alt efter nærmere regler, som Kongen gir. Paa samme maate skal forholdes med det førstnævnte fond, hvis det senere ved lov blir bestemt.»

Departementet finder med Vasdragkommissionen de av ansøkerne angivne grunde for fristforlængelsen fyldestgjørende. Man er enig i kommissionens forslag til vilkaar for utsættelsen, hvilke adskiller sig fra selskapets forslag deri at de i sin nærmere utformning har tat hensyn til de nye koncessionsloves lydende.

Man tillater sig derfor at

indstille:

Den i Aktieselskapet Kinserviks koncession, meddelt ved kgl. resol. av 17de januar 1907, fastsatte og ved kgl. resol. av 30te mai 1911 forlængede frist for fuldendelse av den halve utbygning av forskjellige vandfald i Kinservik og Ullensvang herreder i Søndre Bergenhus amt forlænges yderligere med 5 — fem aar, til 17de januar 1924 paa de i Arbeidsdepartementets foredrag av 22de november 1918 angivne betingelser.

14. Ringsaker og Nes almenninger.

(Leie av indtil 4000 el. hk. fra Lillehammer kommunale elektricitetsverk).

Kgl. resol. av 13de december 1918.

Fra Ringsaker og Nes almenningsstyrer er til departementet indkommet et andragende, datert 12te januar 1915 om tilladelse

for de nævnte almenninger til at leie indtil 4 000 elektriske hestekræfter fra Lillehammer kommunale Elektricitetsverk.

Av andragendet hitsættes følgende:

«Ringsaker og Nes almenninger tillater sig herved ærbødigst at andra det kongelige departement om koncession for kjøp av indtil 4 000 elektr. hk. fra Lillehammer kommunale Elektricitetsverk, Lillehammer, likeledes om tilladelse til at føre denne kraftmængde efter et høispændt ledningsnet fra Lillehammer gjennom Faaberg til bygderne Ringsaker og Nes.

Kraftledningen kommer til at gaa igjennem endel av Faaberg herred i en længde av ca. 6 km. og tillater vi os at ansøke om ekspropriationstilladelse for stolpefæster i dette strøk.

Kraftoverføringen agtes utført med en spænding av 3×33000 volt fra Lillehammer kraftstation til 3 sekundærstationer beliggende ved: Sæter i Brøttum sogn, Tande i Ringsaker hovedsogn, Hjelthjelt i Nes.

Fra ovennævnte sekundærstationer føres kraften til de forskjellige strøk av bygderne med en spænding av 3×7500 volt, som nedtransformeres ved ca. 180 stolpetransformatorer til konsumspænding 3×220 volt.»

Gjennem amtmændene i Hedemarkens og Kristians amter har andragendet været forelagt de interesserte kommuner til uttalelse.

Nes herredsstyre har i møte den 14de april 1915 avgit følgende uttalelse:

«Anlægget kan betragtes som et kommunalt anlæg, idet saavel brugsberettigede som ikke brugsberettigede i almenningen stilles paa like fot m. h. t. levering av elektrisk energi, og det er forutsætningen at anlægget utenom amortisation ikke skal gi utbytte utover almindelig rente. Kommunen har derfor ogsaa stillet garanti til anlægget.

Man anbefaler koncession meddelt paa heldigste betingelser som tilstaaes kommunale anlæg.»

Ringsaker herredsstyre har i møte den 24de april s. a. tiltraadt denne uttalelse.

Faaberg herredsstyre har i møte samme dag uttalt følgende:

«Indstillingen fra Landbruks og Elektricitetskomiteen angaaende denne sak er saalydende: Anlægskomiteen for Faaberg kommunale elektricitetsverk anbefaler, at den ansøkte koncession meddeles Ringsaker og Nes almenningstyret paa betingelse av, at der foruten de andragendet vedliggende ekspropriationsbetingelser tilknyttes adgang for Faaberg herred til at oplægge sin høispændte kraftledning paa Ringsaker og Nes's masterække fra kraftstationen i Lillehammer og sydover inden herredet, saa langt Faaberg maatte ønske det.

Til vederlag herfor overtar Faaberg kommunale elektricitetsverk paa ovennævnte strækning en forholdsvis del av vedlikeholdsutgifterne og betaler halvdelen av mulig grunderstatning paa Faaberg grund saalangt som fælles masterække benyttes.

Skulde denne adgang ikke kunne gis Faaberg, maa det forbeholdes, at Faabergs projekterede kraftledninger overalt, hvor de maatte krydse eller berøre Ringsaker og Nes's fjernledning blir at betragte som ældre og allerede bestaaende anlæg med de rettigheter som nævnt i ekspropriationsbetingelsene litra a.»

Amtmanden i Hedemarkens amt har i paategningskrivelse av 28de april s. a. anbefalt andragendet paa det bedste.

Lillehammer bystyre avgav dernæst i møte den 4de mai s. a. følgende uttalelse:

«Lillehammer bystyre har intet at indvende mot, at Ringsaker og Nes almenningstyret faar leie de betingede 4000 hk. fra Lillehammer kraftanlæg, ei heller mot at kraften overføres til Ringsaker og Nes ved høispændt ledning efter den av Ringsaker og Nes almenningstyret forelagte plan.»

Saken har derefter været behandlet av Vasdragkommissionen, som i skrivelse av 23de august 1915 uttalt bl. a. følgende:

«Vasdragkommissionen skal bemerke, at der ikke kan sees at foreligge

almene hensyn som taler imot tilladelse. Den finder derfor at kunne anbefale andragendet indvilget idet den gaar ut fra, at kraften anvendes til det oppgivne formaal.

Ved utformningen av nedenstaaende forslag til betingelser har kommissionen hat for sie oplysningen fra ansøkerne om, at alle herredets indvaanere skal stilles likt med hensyn til leie av kraft, og at prisen skal sættes saa lav, at der intet overskud blir. Man hitsætter i samme forbindelse følgende avsnit av almenningernes andragender om tilladelse til at regulere Tyrilielven, som blev behandlet sidste vaar. «Verket blir altsaa i virkeligheten basert paa samme princip som et kommunalt anlæg, kun at almenningsstyret, som et lettere haandterlig apparat og som repræsenterende de største økonomiske interesser i foretagendet indtil videre overtar administrationen og driften av anlægget.» Ut fra disse forutsætninger som kommissionen antar bør faa uttrykk i betingelserne (se post 2 nedenfor) blir det kun i formen, at foretagendet adskiller sig fra et kommunalt elektricitetsforsyningsanlæg og betingelserne bør derfor bli lempelige. Saaledes foreslaar man, at der ikke kræves nogen avgift.

Med henblik paa en fremtidig omordning av forholdet saaledes at kommunerne kan komme til at overta elektricitetsforsyningen antar kommissionen at tilladelsen bør være tidsbegrænset overensstemmende med den foreliggende kontrakt.

Kommissionen finder, at det av Faaberg herredsstyre stillede krav om at faa oplægge sin høispændte kraftledning paa masterrækken inden Faaberg om mulig bør imøtekommes. Ordningen av dette forhold baade økonomisk og teknisk maa bli gjenstand for overenskomst mellem vedkommende kommuner. Det henstilles til Departementet at dra omsorg for at en saadan ordning kommer istand før den endelige tilladelse gives.

I henhold til ovenstaaende anbefaler Vasdragkommissionen, at der gives Ringsaker og Nes almeningsstyret tilladelse til at leie indtil 4 000 elektr. hk. fra Lillehammer

kommunale elektricitetsverk. Tilladelsen foreslaas tilknyttet følgende

betingelser:

1.

Tilladelsen gjælder for et tidsrum av 20 aar regnet fra den dag kraftleveringen tar sin begyndelse.

2.

Energien blir fortrinsvis at anvende til almindelig elektricitetsforsyning inden herrederne Ringsaker og Nes, hvorunder det skal iagttages, at alle herredernes indvaanere inden ledningsnettets omraade stilles likt med hensyn til vilkaarene for kraftleie. Prisen skal ikke sættes saa høi, at der kan utdeles utbytte for almenningerne utenom almindelige renter av anlægskapitalen.

3.

Koncessionen kan ikke overdrages videre uten samtykke fra vedkommende regjeringsdepartement.

4.

Arbeidet blir saavidt mulig at utføre ved norske funktionærer og arbeidere. Norsk arbeide og norsk materiel blir likeledes at anvende, forsaavidt saadant her kan erholdes til like god beskaffenhet, tilstrækkelig hurtig og til en pris, som ikke med mere end 10 — ti — procent overstiger den pris hvortil materiel kan erholdes fra utlandet. I tilfælde av tvist herom avgjøres spørsmålet av departementet.

Vedkommende regjeringsdepartement kan tilstede undtagelse fra regelen om anvendelse av norsk arbeide og materiel, naar særegne hensyn gjør det paakrævet.

For overtrædelse av den i nærværende post omhandlede bestemmelse om anvendelse av norsk arbeide og materiel erlægges for hver gang efter avgjørelse av departementet en tvangsmulkt av indtil 15 — femten — procent av værdien.

5.

Selskapet har at underkaste sig de bestemmelser, som til kontrol med foranstaa-

ende betingelsers overholdelse maatte bli truffet av vedkommende regjeringsdepartement.

Angaaende spørsmaalet om adgang for Faaberg kommune til inden sine grænser at oplægge sin høispændte kraftledning paa ansøkernes masterække henvises til foranstaaende intimation.»

Departementet vil med Vasdragkommissionen anbefale at der meddeles Ringsaker og Nes almenninger koncession paa den ansøkte kraftleie.

For tilladelsen vil man anbefale opstillet følgende betingelser, der er tilblit efter forhandling med almenningerne og senere med Ringsaker og Nes kraftanlæg samt vedtat av dettes styre og ved hvis utformning man har hat for øie foretagendets almenyttige karakter:

Utkast

til betingelser for tilladelse for Ringsaker og Nes almenninger til leie av indtil 4 000 elektriske hestekræfter fra Lillehammer kommunale Elektricitetsverk.

1.

Tilladelsen meddeles for saa lang tid, som almenningernes kontrakt med Lillehammer kommune blir gjældende, dog ikke utover 60 aar fra koncessionens datum.

2.

Energien blir fortrinsvis at anvende til almindelig elektricitetsforsyning inden herrederne Ringsaker og Nes. Det skal herved iagttages, at det enkelte herreds indvaanere inden ledningsnettets omraade stilles likt med hensyn til vilkaarene for kraftleie. Dog kan der fastsættes forskjellig pris for de forskjellige anvendelser av kraften efter tarif approbert av departementet. Prisen skal ikke sættes saa høi, at der kan utdeles utbytte for almenningerne utenom almindelige renter av anlægskapitalen.

Løvrig kan energien ikke overdrages

videre uten samtykke fra vedkommende regjeringsdepartement eller for nogen del avgives til utlandet uten tilladelse av Kongen.

Handler koncessionæren herimot, erlægges for hver gang en bot av indtil kr. 1 000,00 efter vedkommende departements nærmere avgjørelse.

Forsaavidt angaar koncessionærens bortleie av kraft, kommer den til enhver tid gjældende lovgivnings bestemmelser til anvendelse.

3.

Ved bygning og drift av vedkommende anlæg skal saavidt mulig kun benyttes arbeidere og funktionærer, som har norsk indfødsret eller statsborgerret. Norsk arbeide og norsk materiel blir likeledes at anvende, forsaavidt det kan erholdes like godt, tilstrækkelig hurtig og til en pris, som ikke med mere end 10 — ti — procent overstiger den pris, hvortil materiel kan erholdes fra utlandet. Tvist angaaende forstaaelse av foranstaaende bestemmelse avgjøres av vedkommende departement.

Vedkommende departement kan tilstede undtagelser fra disse regler, naar særegne hensyn gjør det paakrævet.

For hver dag som en person i strid med foranstaaende bestemmelser er i koncessionshaverens tjeneste, erlægges til statskassen en løpende mulkt, stor indtil kr. 50,00.

For overtrædelse av den i nærværende post omhandlede bestemmelse om anvendelse av norsk arbeide og norsk materiel erlægger koncessionshaveren for hver gang en mulkt til statskassen av indtil 15 pct. av værdien efter departementets bestemmelse.

4.

Av den kraft, som benyttes over 500 hk., erlægges til statskassen en aarlig avgift av kr. 0,10 pr. hk.

Avgiften forfalder til betaling ved aarets utgang. Erlægges den ikke til forfaldstid, svares derefter 6 pct. aarlig rente.

5.

Koncessionæren har at underkaste sig de bestemmelser, som til kontrol med foran-

stående betingelsers overholdelse maatte blistruffet av vedkommende regjeringsdepartement.

6.

Ringsaker og Nes herreder skal være berettiget til med 5 aars varsel, i forening at overta kraftleien og indløse ledningsnettet for dets tekniske værdi bestemt ved skjøn paa herredernes bekostning. Indløsning kan alene ske i forbindelse med indløsning av almenningernes regulerings- og utbygningsanlæg i Tyrillevn.

Ved eller efter indløsningen maa kraftpriserne ikke uten Kongens samtykke forhøiss.

Det fra Faabergs herredsstyre reiste krav om adgang til at benytte koncessionssøkerens ledningsstolper vil bli omhandlet i en indstilling om koncession paa bygning av de for kraftens overføring nødvendige ledninger.

I henhold til det anførte tillater man sig at

indstille:

Det tillates Ringsaker og Nes almenninger i medhold av kapitel IV i lov av 18de september 1909 om erhvervelse av vandfald, bergverk og anden fast eiendom at leie indtil 4000 elektriske hestehæfter fra Lillehammer kommunale Elektricitetsverk paa de i Arbeidsdepartementets foredrag av 18de december 1918 anførte betingelser.

15. A/S Skrankefos Træsliperi.

(2 aars fristforlængelse efter koncessionen av 4de februar 1916). Jfr. IV bind nr. 1.

Kgl. resol. av 18de december 1918.

Ved kgl. resol. av 4de februar 1916 blev det i medhold av lov om vasdragregulering i industrielt øiemed av 4de august 1911, kfr. lov av 20de februar 1913, tilladt A/S Skrankefos Træsliperi at foreta en regulering av Trevandene i Søndre Land. Tilladelsen blev gitt paa en del nærmere betingelser hvori-

blant at arbeidet skulde paabegyndes inden en frist av 2 aar fra resolutionens datum og fuldføres inden en yderligere frist av 5 aar, betingelsernes post 5.

Man vedlægger det til grund for resolutionen liggende foredrag, hvortil man forøvrig tillater sig at henvise.

Med paategningsskrivelse fra amtmanden i Kristians amt av 16de oktober 1918 har man mottat et andragende fra o.r.sakfører Eivind Halvorsen, Hov i Land, datert 27de september s. a. om utsættelse med arbeidets paabegyndelse.

Av andragendet hitsættes følgende:

«I generalforsamling 14de april 1917 i A/S Skrankefos Træsliperi blev der fattet saadan beslutning:

«Direktionens forslag om at søke utsat den i koncessionsvilkaarene for regulering av Trevandene satte frist av dette arbeides paabegyndelse vedtokes, idet man bemyndiget disponenten til at indgaa med motiveret andragende til departementet herom. Man antok at utsættelsen burde søkes «indtil videre», eller ialfald at fristen blev forlænget mindst et aar».

For kort tid siden opdagedes, at ved en meget beklagelig ekspeditionsfeil fra selskapskontors side er imidlertid andragendet til det ærede departement om utsættelse med paabegyndelsen av arbeidet ikke blit indsendt.

Paa selskapets vegne tillater jeg mig herved i ærbødighet at andra det ærede departement om, at der maa bli tilstaat selskapets utsættelse med arbeidets paabegyndelse, saaledes at dette blir at paabegynde til tid, som departementet med passende frist senere maatte fastsætte. Finder departementet, at der straks maa fastsættes en ny bestemt frist, tør jeg be om, at denne maa bli sat længst mulig.

Naar selskapet i 1917 fattet nævnte beslutning, hadde dette sin aarsak i, at der mellem selskapet og det andet i elven beliggende sliperi «Lands Træsliperi» verserer proces angaaende den ved Trevandene bestaaende dam. Inden arbeidets paabegyndelse til forenkling av forholdene vilde det

være av største interesse at se endelig avgjørelse av de tvistigheter, som denne proces vedrører. Den samme årsak er fremdeles tilstede. Saken, som Skrankefos Træsliperi har vundet for under- og overretten, står nu for høiesteret. Under konference med hr. advokat Sigurd Fougner, som paa Skrankefos' vegne fører saken for høiesteret, har jeg av ham faat den meddelelse, at den tidligst kan ventes paadømt om et halvt aar.

Endvidere var der, dengang generalforsamlingen fattet sin beslutning, likesom det i end mere grad er tilfælde nu, en utsættelse ønskelig paa grund av de raadende kritiske tider, idet det stadig blir værre og værre at skaffe de fornødne materialer til arbeidets utførelse. Likesom dettes kostende i de nuværende tider blir meget store tat i betragtning den industris størrelse, som findes og kan anlægges i elven.

Endvidere er der, siden koncessionstilladelsen blev git, paagaat endel undersøkelser av Trevandene, hvilke undersøkelser fremdeles bearbejdes for overveielse av mulig yderligere regulering.»

Herredsstyret i Søndre Land har i møte den 28de september 1918 uttalt, at det intet har at indvende mot den ansøkte utsættelse med arbeidets paabegyndelse.

Amtmanden i Kristians amt har i ovennævnte paategningskrivelse av 16de oktober 1918 anbefalt at der gives tilladelse til at utsætte med arbeidet i 2 aar regnet fra 4de februar 1918.

Saken har været forelagt Vasdragkommissionen der i skrivelse av 12te november 1918 har meddelt, at den finder de av ansøkeren fremførte grunde fyldestgjørende og anbefaler i tilslutning til amtmanden, at arbeidets paabegyndelse tillates utsat i 2 aar.

Departementet finder efter de foreliggende oplysninger og erklæringer at kunne anbefale en forlængelse av fristen for reguleringsarbeidets paabegyndelse med 2 aar.

Man tillater sig saaledes at

indstille:

Den ved kgl. resol. av 4de februar 1918

fæstses frist for paabegyndelse av arbeidet med regulering av Trevandene i Søndre Land forlænges med 2 aar.

16. Bodin kommune.

(Regulering av Hegmovassdraget).

Kgl. resol. av 20de december 1918.

Med skrivelse fra amtmanden i Nordlands amt av 25de februar 1918 har man mottat et andragende fra o.r.sakfører R. M. B. Schjølberg paa vegne av Bodin kommune om tilladelse til at foreta regulering av Hegmovassdraget samme steds.

Andragendet er saalydende:

«Bodin herredsstyre besluttet vaaren 1917 at kjøpe Hegmogaardene i Bodin med det dertil hørende vasdrag Hegmoelven i den hensigt at utbygge faldet mellem Hegmovandet og Vatnvatnet og benytte den derved tilveiebragte kraft til fremstilling av elektrisk energi, som skal anvendes til belysning, kokning, opvarmning, gaardsbruk, haandverk og mindre industri.

Efter at herredets beslutning var stadfæstet ved kgl. resol., blev kjøpet fuldbyrdet og senere er plan for utbygningen utarbejdet av ingeniørfirmaet Grøndahl & Kjørholt. Se bilag a.

2 eksemplarer av denne plan med overslag og bilag er av firmaet sendt direkte til Vasdragkontoret, for at kontrolberegning kunde bli foretat snarest mulig.

For at planen skal kunne gjennomføres, maa Hegmovatnet reguleres.

Dettes overflate ved middelvandstand er ca. 8,5 km.².

De eneste grundeiere rundt dette vand er staten som eier av Hegvasbottens statsskog og Bodin herreds kommune.

Vandets nærmeste omgivelser bestaar for den væsentligste del av myrstrækninger, fjeld og ur. Kun hist og her findes en sparsom skogbestand av lite veksterlig bjerk og en og anden græsflak paa skraaningerne. Det er herredets hensigt at erhverve tilladelse til at opdømme Hegmovatnet til cote 130, se bilag a 2. Det areal som derved vil

bil sat under vand, utgjør ifølge bilag c ca. 1 000 maal.

Efter forhandling med landbruksdepartementet i juni 1917 om en mindelig overenskomst om den erstatning, som blir at erlægge for skade, som forvoldes paa Hegvasbottens statsskog ved opdæmning av vandet, blev skogforvalteren i Salten anmodet av skogdirektøren om at avgi erklæring om skaden og han har i skrivelse av 3dje decbr. meddelt, at han hadde innsendt den. Landbruksdepartementet maa saaledes antas at være i besiddelse av den og at kunne opgjøre sig en mening om, hvorvidt der fra statens side som grundeier er nogen indvending at gjøre mot den planlagte regulering.

Efter de foreliggende forhold kan dette sikkerlig ikke være tilfælde. Den skade, som opdæmningen vil medføre, vil saavel for statens som herredets eiendom være rent minimal, maaske kan der med aarrækkers mellemrum hugges nogen faa favne ved paa det areal, som vil bli sat under vand, men ellers vil hverken nogen jord eller noget beite gaa tapt. Heller ikke vites der at være nogen anden eiendomsherlighet, som vil lide.

I statsskogen er ingen bebyggelse og i Hegmoen har der ikke i aarrækker været fastboende paa grund av den avsides beliggenhet og besværlige adkomst.

Hegmoelven har av og til været benyttet til fløtning av noget ved, men man har saavidt mulig søkt at undgaa fløtning paa grund av, at elven paa længere strækninger gaar gjennom ur, hvor veden tapes for en stor del. Til fløtning av tømmer er den ganske utjenlig. Det kan saaledes nævnes, at da et par mænd for en del aar siden hadde hugget det aller væsentligste av de gamle furutrær i statsskogen, transporterte de dem med hest fra vandets vestre ende til Vatnvatnet. Da anlægsvirksomheten medfører bygning av vei mellem begge vand, vil ethvert behov for fløtning bortfalde. Fra gaarden Hegmoens grund har man altid ført baade ved og tømmer til Vatnvatnet med hest.

Hvad fisket angaar, har man av og til

kunnet faa smaaæret, men det maa siges at være uten nogensomhelst betydning.

Det kan saaledes med fuld føie hævdes, at den skade og de ulemper, som vil bli en følge av den tilsigtede regulering er høist ubetydelige og ganske forsvindende sammenholdt med de fordele, som foretagendet vil medføre.

Om disse skal jeg i korthet anføre:

Med hensyn til belysning har herredet som andre været henvist til at benytte petroleum, som maa indføres fra utlandet.

Det er mindre gunstig stillet, hvad brændsel angaar, og da kulpriserne ogsaa efter krigen maa formodes at ville bli meget høie, er det av den største betydning at kunne avløse ogsaa kul med elektrisk opvarming.

I Bodin findes mange gaardsbruk, som vil faa adgang til at benytte elektrisk kraft til sin drift og der er god anledning til smaa-industri. Her er et stort behov for en mølle og ved bunden av den bugt av Saltenfjorden, hvor vasdraget munder ut, foregaar ofte betydelig sildfiske, som kan gi anledning til fabrikmæssig utnyttelse. Det er ogsaa antagelig, at malmforekomster i distriktet kan komme i drift, naar der blir anledning til at leie drivkraft paa rimelige vilkaar.

Imidlertid er det vel sandsynlig, at en meget væsentlig del av kraften i en ikke fjern fremtid vil bli optat med at tilfredsstille behovet for lys, kokning og opvarming og almenhetens behov forøvrig.

Som en anden og ganske væsentlig fordel ved reguleringen maa det nævnes, at Vatnvatnet, hvis bredder er meget lave og hvor der findes meget dyrkningsland foruten større opdyrkede arealer, i vandrike aar og i det hele tat efter længere tids nedbør oversvømmer temmelig store strækninger og i høi grad forringer disse og umuliggjør deres benyttelse som akerland.

I vasdraget fra Hegmovatnet til sjøen ved Hopen findes der foruten det fald, som repræsenteres av Hegmoelven, kun et — den saakaldte Hopsfos, som i virkeligheten rettere maa betegnes som et stryk, hvor der paa en strækning av ca. 80 m. er et samlet fald,

Hvis højde varierer med vandstanden i sjøen fra 1,6 til 4,9 m. og maaske gjennomsnittlig kan ansættes til 3 m. Dette fald disponeres av undertegnede, som under henvisning til reguleringslovens § 5 post g erklærer ikke at ville delta i den projekterte regulering og ikke at ha nogen indvending at gjøre mot den.

Under hensyn til det anførte andrar kommunen om, at reguleringstilladelsen maa bli git paa ubegrenset tid.

At der skulde være nogen anden almen interesse, som taler herimot, kan ikke indsees.

Herredets indbyggerantal er nu henimot 6 000.

Matrikelskylden for jordeiendomme er	mark	832,70.
Matrikelskylden takseret for verker og bruk	»	641,00.

Tils. mark 1 473,70.

Den antagne formue og indtægt var for skatteaaret 1917/18 henholdsvis ca. kr. 7 700 000,00 og kr. 2 260 000,00. Skatteprocenten var paa formue 2 0/00 og paa indtægt 9 0/0.

Det vil saaledes være indlysende, at det projekterte foretagende i forhold til kommunens økonomi er meget stort samtidig med at det er høist nødvendig og vil betegne et langt skridt frem mot at gjøre sig uavhengig av utenlandske belysningsmidler og kul.

Kommunen haaber derfor, at den adgang, som reguleringslovens § 11 post 7 gir til at fritta kommuner helt for enhver aarlig avgift til staten, maa bli benyttet i dette tilfælde, ikke minst fordi det gjælder en befolkning som lever under saadanne klimatiske og geografiske forhold, at der er et stort behov for elektrisk energi i ovenfor nævnte øiemed.

Forsaaavidt man antar at burde anse Hegmovatnet som innsjø, som ikke i sin helhet er undergit eiendomsret, andrages om, at den avgift, som i almindelighet skal erlægges en gang for alle for regulering av saa-

dan innsjø, maa bli fratrukket av de samme grunde.

Under henvisning forevrig til den hermed følgende plan ansøkes om, at det tillates Bodin herreds kommune avgiftsfrit at regulere Hegmovandet saaledes, at det kan sænkes til cote 114,50 og opdømmes til cote 130 samt at det tillates at utføre arbeidet i flere utbygninger, eftersom kraftbehovet stiger.»

Den paaberopte plan med bilag vedlægges.

Opdæmningen vil berøre Hegvassbotens statsskog. Ansøkeren har indledet forhandling med Landbruksdepartementet angaaende fastsættelse av erstatning for skade paa statens eiendom ved Hegmovatnet. I anledning av en skrivelse fra Landbruksdepartementet av 22de januar 1918 har man indhentet en uttalelse fra vasdragdirektøren av 9de februar s. a., der er saalydende:

«Under 1ste ds. har Det kongelige Departement oversendt mig en skriftveksel angaaende spørsmålet om erstatning efter mindelig overenskomst for skade som maatte paaføres statens grund ved regulering av nævnte vand. Jeg tillater mig i den anledning at anføre følgende:

Av skrivelse fra ingeniørerne Grøndahl & Kjørholt datert 6te november 1917 fremgaar at nævnte vands nuværende midlere overflate ligger paa cote 120, lavvand paa cote 119,65, høivand paa cote 120,94. Ved den paatænkte regulering er vandet forutsatt tappet til cote 114,50 og ved hjelp av en dam hævet betydelig, nemlig til cote 128. Fremtidig høivand skulde komme paa cote 129. Det areal som ved en slik regulering blir skadet er angit til 1 170 maal, hvorav det rent væsentlige nemlig 922 maal skulde komme paa statens eiendom. Terrænget er angit at bestaa for det meste av fjeld og ur med glisen bjerkeskog. En mindre del 113 maal er myr og 3 à 4 maal slaattemark. Disse arealer er regnet til cote 130, altsaa 1 m. over fremtidige høivandstand.

Skogforvalteren i Salten har under 3dje december 1917 avgit uttalelse gaaende ut paa at man som en rimelig erstatning for mulig skade i anledning av reguleringen

Kræver et beløp paa kr. 3000,00. Han forutsetter at det offentlige forbeholder sig løvskogen. Denne ordning er bygget paa at vandkraften utnyttes til elektricitetsverk for endel av herredet. Skulde kraften i væsentlig grad tænkes anvendt til andre og mere indtægtsbringende bedrifter, antar skogforvalteren, at skadeserstatningerne bør beregnes efter lov av 4de august 1911 om vasdragreguleringer i industrielt øiemed, dens § 15 punkt 4.

Vasdragdirektøren har direkte fra ingeniørerne Grøndahl & Kjørholt i Trondhjem faat sig oversendt planer for Hegmo Kraftanlæg. Av disse planer fremgaar, at Hegmovandet hvis flate er angit til 8,5 km.² har et nedbørfelt paa vel 78 km.². Paa grundlag av vandføringsmaalinger i tiden 1ste december 1913—30te november 1914 og forøvrig paa nedbørsmaalinger i Bodø, Sulitjelma og Kraakmoen i tidsrummet 1896—1916 er nævnte ingeniørfirma kommet til det resultat, at man med det projekterte magasin i Hegmovand paa ialt 115,8 mill. m.³ skulde under ugunstige forhold kunne faa en jevn vandføring paa næsten 5,5 m.³; dog tænkes kraftanlægget utbygget for adskillig mere, nemlig for 10 m.³ med sigte paa varierende behov. Foreløbig er reguleringen projektert gjennomført i mindre utstrækning nemlig mellem cote 114,5 og 122 med sigte paa utvidelse naar det maatte bli nødvendig.

Planen tar sigte paa at utnytte det hele fald mellem Hegmovand og det nedenforliggende Vatnevand som praktisk talt ligger i nivå med havet. Den utnyttede faldhøide vil variere litt med vandstanden i Hegmovandet, regnet fra dennes midlere høide cote 121,25 ned til undervand som er angit paa cote 4,75 faar man en samlet høide av 116,5 m.

Vasdragdirektøren bemerker, at det foreliggende materiale til bedømmelse av vandføringsforholdene er saa sparsomt, at det ikke er mulig at oppgjøre sig nogen sikker mening om spørsmålet. Jeg skulde imidlertid anta, at de paaregnede 5,5 m.³ ikke ligger saa langt unnda det rette. Uregulert løvvandføring er ikke maalt. Sætter man

den foreløbig skjønnmæssig til ca. 0,5 m.³/sek. skaffer saaledes reguleringen en økning paa 5 m.³. Denne gir i det omhandlede 116,5 m. høie fald en kraftmængde paa 7700 natur hk.

Vasdragdirektøren antar for sit vedkommende, at det er rimelig at oppgjøre for skade m. v. paa statens eiendom finder sted paa grundlag av bestemmelse i den gamle reguleringslovs § 5 nr. 4, jfr. den nye lovs § 16 nr. 4 altsaa efter kr. 1,00 pr. indvunden naturhk. Det beløp som falder paa staten kommer i saa fald til at utgjøre en efter reglernes i nævnte lovbestemmelse fastsat del av kr. 7700,00 forsaavidt den ovennævnte kraftmængde antages at være rigtig ansat.

Hermed er Landbruksdepartementet gjort bekjendt.

I anledning av reguleringsandragendet har man indhentet en ny uttalelse fra vasdragdirektøren datert 17de april s. a. der er saalydende:

«Under 11te februar iaar har o.r.sakfører R. M. B. Schjølberg paa vegne av Bodin kommune andraget om avgiftsfrit at maatte regulere Hegmovatnet saaledes at det kan senkes til cote 114,50 og dæmmes til cote 130, samt at det maa tillates at utføre arbeidet i flere utbygninger eftersom kraftbehovet stiger.

Faldet mellem Hegmovatnet og Vatnevand der efter ingeniørerne Grøndahl & Kjørholts plan andrar til i middel ca. 116,5 m. efter regulering av Hegmovatn blev i 1917 indkjøpt av Bodin kommune i den hensigt at utbygge det og benytte kraften til belysning, kokning og oppvarming til haandverk og smaaindustri, samt forøvrig for at skaffe kraft til de enkelte gaardsbruk.

Vedkommende utbygningsplan og paaregnelige kraftmængder samt skade forvoldt ved Hegmovatnets opdæmning tillater jeg mig at henvise til min skrivelse av 9de februar iaar. Foruten de her nævnte forhold er i andragendet yderligere oplyst at der ikke foregaar færdsel i vasdraget, heller ikke nævneværdig flotning. Fisket i elven oppgives at være uten nogensomhelst betydning.

I vasdraget fra Hegmovatn til sjøen ved Hopen findes foruten det fald, som repræsenteres av Hegmoelven, kun et — den saakaldte Hopsfos — der angives at være et stryk der paa ca. 80 m. længde har et samlet fald paa fra 1,6 til 4,9 m. (gjennemsnittlig ansat til 3,0) varierende efter vandstanden i sjøen. Dette fald disponeres av o.r.sakfører R. M. B. Schjølberg som erklærer ikke at ville delta i den projekterte regulering og ikke at ha nogen indvending at gjøre mot den.

Angaaende den tekniske side av den indsendte utbygningsplan har vasdragdirektøren til ingeniørerne Grøndahl & Kjørholdt uttalt efterat tegningerne var indsendt direkte hit til foreløbig gjennomgaaelse, at jeg ikke har noget særlig at indvende mot projektet. Jeg forutsatte da at veggene i fordelingsbassængets kammere vilde bli armert samt forbeholdt mig at staa helt frit naar jeg senere fik mig tilstillet tegninger for luker, varegrinder, avstængningsanordninger i fordelingsbassængets rør og rørforankringer etc.

Jeg finder at burde peke paa at planen forutsætter opdæmning til cote 128, mens der søkes om at gaa til 130. Saavidt jeg kan forstaa, er det ikke tanken at fra-vike planen men bare paatænkt at erhverve grund til denne høide. Jeg har avfattet nedenfor nævnte utkast til bekjendtgjørelse paa grundlag av planen.

Vasdragdirektøren antar, at de i reguleringslovens § 5 nævnte opplysninger foreligger i tilstrækkelig uttømmende form til at andragendet paa grundlag herav kan optages til realitetsbehandling.

Forslag til bekjendtgjørelse vedlægges.

Andragendet sees at være bilagt med en manøvreringsplan for Hegmovatnet hvilken neppe er fyldestgjørende.

Vasdragdirektøren skal dog ikke nu gaa nærmere ind herpaa idet der antagelig senere vil være anledning til at uttale sig herom.

Antmænden har i den forannaevnte

skrivelse av 25de februar 1918 anført følgende:

«Efter foretagen befaring meddeles, at jeg intet har at bemerke til de i andragendet givne opplysninger. Jeg tillater mig paa det bedste at anbefale, at den ansøkte reguleringsstilladelse meddeles paa ubegrænset tid og avgiftsfrit samt forevrig paa sedvanlige betingelser.»

Saken har været forelagt Vasdragkommissionen, hvis uttalelse foreligger i skrivelse av 30te mai 1918, hvorav hitsættes:

«Vasdragkommissionen antar efter de foreliggende opplysninger, at betingelserne for at reguleringsstilladelse kan meddeles er tilstede, jfr. reguleringslovens § 8. Den anbefaler derfor saadan tilladelse git.

Med hensyn til vilkaarene bemerkes følgende:

Efter nævnte lovs § 10 nr. 2 er der adgang til, naar hensyn til andre almene interesser ikke taler mot det, at gi koncession paa ubegrænset tid for vasdrag, hvis kraft i sin helhet eller for en væsentlig del agtes utnyttet av en norsk kommune til dens eget behov eller til at forsyne dens indvaanere med kraft til lys, varme, gaardsdrift, haandverk eller smaaindustri. Kommissionen antar efter hvad der er opplyst, at betingelsen for at kunne gi tilladelse paa ubegrænset tid er tilstede i nærværende tilfælde. Man er gaat ut fra, at der efter reguleringslovens § 10 nr. 5 er adgang for staten til om forholdene skulde gjøre det nødvendig at indløse det hele anlæg, hvorved den blir sat istand til bl. a. at fremtvinge, at kraften brukes paa den for almenheten gunstigste maate. Man understreker, at det efter kommissionens oppfatning er overmaade viktig, at staten har midler i hænde hertil. Enkelte av kommissionens medlemmer har næret nogen betenkelighet ved at tilraade koncessionen paa ubegrænset tid, men har dog fundet at kunne gaa med herpaa under hensyntagen til den betryggelse, som indløsningsretten for staten medfører, jfr. posterne 1 og 2 herunder. Etter det foreliggende er det lille 1,6 til 4,9 m. — gjennemsnittlig 3 m. — hode stryk ve-

deres selv av en privatmand, som ikke deltar i reguleringen. Hvorvidt dette fald overhodet er utnyttbart er der ikke meddelt noget om. I bekræftende fald skal tilladelsen for dettes vedkommende gives for begrænset tid, jfr. reguleringslovens § 10 nr. 2. Kommissionen har antat, at det vil være hensigtsmæssig at utskyte spørgsmaalet om vilkaarene for dette fald til at bruke reguleringen til det maatte bli aktuelt og la tilladelsen bare omfatte Bodin kommunes fald, jfr. post 1 nedenfor.

Da bassæng og fald ligger i samme kommune og der ikke kan sees at foreligge grunde som taler for at andre kommuner bør tildeles nogen avgift, finder kommissionen efter omstændighetene at kunne tilraade, at man ikke kræver nogen kommunal avgift. Derimot mener man efter omstændighetene at der bør betinges en lav avgift til staten. Man anbefaler den sat til kr. 0,25 pr. naturhk., jfr. post 3 nedenfor.

Da bassænget er saapas stort, at det ikke kan antages at være undergit eieomsret i sin helhet, skal der efter reguleringslovens § 13 erlægges en godtgjørelse en gang for alle som man efter omstændighetene anbefaler sat til kr. 1,00.

Med sigte paa tilfredsstillelse av energi-behovet i tilstøtende kommuner foreslaaes avgit kraft til disse. Man tænker herunder særlig pa den del av Skjærstad, som ligger paa nordsiden av Skjærstadjorden samt Bodø by. Videre har man anbefalt kraftavgivelse til staten, jfr. post 17 nedenfor.

I henhold til ovenstaaende anbefaler kommissionen, at der gives Bodin kommune tilladelse i medhold av lov om vasdragreguleringer av 14de december 1917 til i det væsentlige overensstemmende med den foreliggende plan at regulere Hegmovatnet ved opdæmning til cote 130 og sænkning til cote 114,50 saaledes at man faar en samlet reguleringshøide paa 15,5 m. Planen forutsætter egentlig opdæmning til 128,0, men ansøgeren har med sigte paa fremtidige utvidelser søkt om at gaa til 130,0.

Tilladelsen foreslaaes git paa følgende betingelser:

1.

Reguleringskoncession gives for Bodin kommunes fald paa ubegrænset tid. (§ 10,2).

Forsaaavidt nogen privat vandfaldseier vil gjøre bruk av reguleringen, blir vilkaarene herfor senere at bestemme, jfr. reguleringsloven av 14de december 1917, § 10 nr. 2.

Reguleringskoncessionen kan ikke overdrages. Det utførte reguleringsanlæg eller andel deri kan ikke avhændes, pantsættes eller gjøres til gjenstand for arrest eller utlæg uten i forbindelse med vandfald i samme vasdrag nedenfor anlægget. (§ 14,2).

Anlægget maa ikke nedlægges uten statsmyndigheternes samtykke. (§ 21,2.)

2.

I det 35te aar efterat koncessionen er git, skal staten kunne indløse det hele anlæg. Benytter staten sig ikke herav skal den i det 10de aar derefter ha samme adgang og saaledes videre hvert 10de aar. Bestemmelsen om indløsning maa være meldt reguleringsanlæggets eier 5 aar i forveien. Indløsningssummen blir at beregne saaledes, at grundstykker og rettigheter samt vandbygningsarbeider og hus betales med, hvad de beviselig har kostet ved erhvervelsen, mens andet tilbehør indløses for den tekniske værdi efter skjøn paa statens bekostning (§ 10,5, jfr. ogsaa 4).

3.

For den økning av vandkraften, som ved reguleringen tilflyter Bodin kommune som eier av vandfald i vasdraget skal denne erlægge en aarlig avgift til staten av kr. 0,25 pr. naturhestekraft.

Økningen av vandkraften beregnes paa grundlag av den økning av vasdragets lavvandføring, som reguleringen antages at ville medføre utover den vandføring, som har kunnet paaregnes aar om andet i 350 dage av aaret. Ved beregning av denne øk-

ning forutsettes det, at magasinet utnyttes paa en saadan maate, at vandføringen i lavvandsperioden blir saa jevn som mulig. Hvad der skal ansees som den ved reguleringen indvundne økning av kraften, avgjøres med bindende virkning av departementet efter indstilling fra Vasdragkommissionen. (§ 11,1 jfr. ogsaa § 3, tredje og fjerde led.)

Pligten til at erlægge den ovenfor omhandlede avgift indtræder efterhvert som den ved reguleringen indvundne vandkraft tages i bruk. (§ 11,8).

4.

For den i punkt 3 omhandlede økning av vandkraften skal koncessionæren erlægge en godtgjørelse en gang for alle til staten av kr. 1,00 for hver ved reguleringen indvunden naturhestekraft. Godtgjørelsen blir at erlægge efterhvert, som den ved reguleringen indvundne vandkraft tages i bruk. (§ 13).

5.

Nærmere bestemmelser om betalingen av avgift efter post 3, godtgjøres efter post 4 og kontrol med vandforbruket samt om avgivelse av kraft, jfr. post 17, blir forsaavidt de ikke er fastsat av Kongen, med bindende virkning for hvert enkelt tilfælde at gi av vedkommende regjeringsdepartement efter indstilling av Vasdragkommissionen. Avgift og godtgjørelse har samme pantesikkerhet som skatter paa fast eiendom og kan inddrives paa samme maate som disse. (§ 11,4).

6.

Arbeidet maa paabegyndes inden en frist av 2 aar, efterat koncessionen er git, og fuldføres inden en yderligere frist av 5 aar.

I fristerne medregnes ikke den tid, som det paa grund av overordentlige tildragelser (vis major) streik eller lockout har været umulig at utnytte. (§ 12,1).

7.

Arbeidet skal saavidt mulig utføres ved funktionærer og arbeidere, som har norsk indfødsret eller statsborgerret.

Norsk arbeide og norsk materiel anvendes forsaavidt dette kan faaes like godt, tilstrækkelig hurtig og for en pris, som ikke med mere end 10 — ti — procent overstiger den pris, hvortil materiel kan faaes fra utlandet.

Vedkommende departement kan tilstede undtagelse fra disse regler, naar særegne hensyn gjør det paakrævet. (§ 12,2).

8.

Arbeiderne maa ikke paalægges at motta varer istedetfor penger som vederlag for arbeide eller paalægges nogen forpligtelse med hensyn til indkjøp av varer (herunder dog ikke sprængstof, verktøi og andre arbeidsmaterialer). Verktøi og andre arbeidsredskaper, som utleveres arbeiderne til benyttelse, kan bare kræves erstattet, naar de bortkastes eller ødelægges og da bare med deres virkelige værdi beregnet efter hvad de har kostet koncessionæren med rimelig fradrag av slitage ved utleveringen. Hvis koncessionæren holder handelsbod for sine arbeidere, skal nettooverskuddet efter revidert aarsregnskap anvendes til almennyttig øiemed for arbeiderne. Anvendelsen fastsettes efter samraad med et av arbeiderne opnævnt utvalg, som i tilfælde av tvist kan forlange saken forelagt for vedkommende regjeringsdepartement til avgjørelse.

Koncessionæren skal være ansvarlig for, at hans kontraktører opfylder sine forpligtelser overfor arbeiderne ved anlægget. (§ 12,3).

9.

Koncessionæren er forpligtet til at rette sig efter de bestemmelser, som vedkommende regjeringsdepartement gir til motarbeidelse av drukkenskap og smughandel med berusende drik blandt den befolkning, som er knyttet til anlægget. (§ 12,3).

10.

Koncessionæren er, dersom medicinalstyrelsen finder det paakrævet og da efter nærmere bestemmelse av denne, forpligtet til at skaffe arbeiderne den til enhver tid

medværende lægehjælp og at holde set for eier med et tjønlig sykehus med isolationslokale og tidsmæssig utstyr. (§ 12,4.)

11.

Koncessionæren er i fornøden utatrækning forpligtet til paa rimelige vilkaar og utan beregning av nogen fortjeneste at skaffe arbeiderne og funktionærene sundt og tilstrækkelig husrum alt efter nærmere bestemmelse av vedkommende regjeringsdepartement.

Koncessionæren er ikke utan vedkommende regjeringsdepartements samtykke berettiget til i anledning av arbeidstvistigheter at opsi arbeiderne fra bekvemmeligheter eller hus leiet hos ham. Uenighet om hvorvidt opsigelse skyldes arbeidstvist avgjøres med bindende virkning av departementet. (§ 12,5).

12.

Koncessionæren pligter før arbeidet paaabegyndes at forelægge vedkommende departement detaljerte planer med fornødne opplysninger, beregninger og omkostningsoverslag vedkommende reguleringsanlægget, saaledes at arbeidet ikke kan iverksettes før planerne er approbert av vedkommende departement. Anlægget skal utføres paa en solid maate. Dets utførelse saavel som dets senere vedlikehold og drift undergives offentlig tilsyn. De hermed forbundne utgifter utredes av anlæggets eier. (§ 12,10).

13.

Ved damanlægget skal der tillates trufet militære foranstaltninger for sprængning i krigstilfælde, utan at anlæggets eier har krav paa godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper eller innskærknin-ger med hensyn til anlægget eller dets benyttelse. Anlæggets eier maa utan godtgjørelse finde sig i den bruk av anlægget, som sker i krigsøiemed. (§ 12,11).

14.

Reguleringsdammen skal manøvreres avansatemnende med det reglement, som Kongen paa forhånd utfærdiger. En norsk

statsborger, som vedkommende departement godtar, skal forestaa manøvreringen. Ekspropriationsskjen kan ikke paaabegyndes før manøvreringsreglementet er fastsat. (§ 12,12).

15.

Reguleringsanlæggets eier skal efter nærmere bestemmelse av departementet utføre de hydrologiske iagttagelser, som i det offentliges interesse findes paaakrævet, og stille det indvundne materiale til disposition for det offentlige. Den tillatte opdæmningshøide og den tillatte laveste tapningsgrænse betegnes ved et fast og tydelig vandstandsmerke, som det offentlige godkjender.

Kopier av alle karter, som koncessionæren maatte la opta i anledning av anlægget, skal tilstilles Norges Geografiske Opmaaling med opplysning om, hvordan maalingerne er utført. (§ 12,13).

16.

Eieren skal utan vederlag for det utførte anlag finde sig i enhver yderligere regulering i vedkommende vasdrag, som ikke forringer den tillatte regulerings effekt. (§ 12,14).

17.

Koncessionæren er forpligtet til at avgi til den kommune, hvor kraftanlægget er beliggende eller andre kommuner, derunder ogsaa amtskommuner, efter departementets bestemmelse, efterhvert som utbygning sker, indtil 10 pct. av den indvundne økning av kraften (beregnet som angit i post 3). Staten forbeholdes ret til at erholde indtil 5 pct. av kraften beregnet paa samme maate.

Naar 30 aar er forløpet fra koncessionens meddelelse kan de samme kommuner uanset den ovenfor betingede procent for kraftavgivelse og utan hinder av den foran fastsatte begrænsning med Kongens samtykke kræve avgit yderligere kraft saavidt fornødent til at dække deres eget behov eller til at forsyne deres indvaanere med kraft til lys, varme, gaardsdrift, haandverk eller smaaindustri.

Kraften avgives i den form, hvori den produceres. Elektrisk kraft uttages efter

departementets bestemmelse i kraftstationen eller fra fjernledningen eller fra ledningsnettet. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen, som ikke skyldes vis major, streik eller lockout, maa ikke ske uten departementets samtykke.

Kraften skal leveres etter en maksimalpris beregnet paa at dekke produktionsomkostningerne — deri indbefattet 6 pct. rente av anlægskapitalen — med tillæg av 20 pct. Hvis prisen beregnet paa denne maate vil bli uforholdsmæssig høi, fordi bare en mindre del av den kraft, vandfaldet kan gi, er tat i bruk, kan dog kraften istedet forlanges avgit etter en maksimalpris, som svarer til den gjældende pris ved bortleie av kraft i distriktet. Maksimalprisen fastsættes ved overenskomst mellem vedkommende departement og koncessionæren eller i mangel av overenskomst ved skjøn. Denne fastsettelse kan saavel av departementet som av koncessionshaveren forlanges revidert hvert 5te aar. Hvis eieren leier ut kraft, og kraften til kommune eller stat kan uttas fra kraftledningen til nogen av leietagerne, kan kommunen eller staten i ethvert tilfælde forlange kraften avgit til samme pris og paa samme vilkaar som leiere av lignende kraftmængder under samme forhold.

Eieren har ret til at forlange et varsel av 1 aar for hver gang kraft uttages. (§ 12,15).

18.

Reguleringsanlæggets eier pligter at træffe saadanne anordninger ved anlægget og i tilfælde i vasdraget nedenfor dette samt at avgi vand i saadan utstrækning, at den almindelige færdsel og fløtning forulampes saa litet som mulig ved reguleringen. Spørsmålet om hvilke forføyninger han skal træffe, avgjøres i tilfælde av tvist ved skjøn.

Skade eller ulempe paa færdselen eller fløtningen, som ikke paa denne maate avhjelpes, blir at erstatte overensstemmende med reguleringslovens § 16. (§ 19).

19.

Reguleringsanlæggets eier underkaster sig de bestemmelse, som til enhver tid

maatte bli truffet av vedkommende reguleringsdepartement til kontrol med overholdelsen av de opstillede betingelser.

De med kontrollen forbundne utgifter erstattes det offentlige av reguleringsanlæggets eier. (§ 12,19).

20.

Alle heftelser, som hviler paa anlægget falder bort om og naar staten i henhold til post 2 indløser anlægget. (§ 14,4).

21.

Reguleringskoncessionen skal tinglyses i de tinglag, hvor anlægget er beliggende. Et utdrag av koncessionen skal tinglyses som heftelse paa de eiendommer eller bruk i vasdraget, for hvilke reguleringen kan medføre forpligtelser. (§ 14,1).

Da ansøkeren er en kommune, har man fundet at kunne undlate at opstille krav om fond og sikkerhetsstillelse, kfr. § 12, nr. 7 og 16. Av samme grund er mulktbestemmelserne i posterne 6, 7 og 14 sløifet. Man bemerker sluttelig, at den omstændighet, at ansøkeren er en kommune har øvet indflydelse paa utformningen av vilkaarene.»

I skrivelse av 12te oktober 1918 meddelte Landbruksdepartementet, at det har fundet at kunne godta den av Bodin kommune tilbudte erstatning, kr. 3 000,00 for skade paa statens grund og skog.

Skrivelsen er saalydende:

«Under henvisning til det ærede departements skrivelse senest av 19de august d. a. angaaende regulering av Hegmovasdraget i Bodin meddeles, at man har fundet at kunne godta den av Bodin kommune tilbudte erstatning paa kr. 3 000,00 for den skade paa grund og skogbestand som opdæmningen av Hegmovandet vil forårsake paa Hegvasbotten statsskog. Ifald opdæmningen viser sig at medføre ulemper for fløtningen fra statsskogen forbeholdes der senere særskilt erstatning derfor.»

Idet en skrivelse, datert 2den d. md. fra overrettsakfører Schjølberg vedlagt oversendte tør man henstille at den i skrivelsen

omskatte-erstatning for benyttelse av bassinet blir fastsat av det særede departement.»

Departementet skal bemerke, at der ved den planlagte regulering er paaregnet en kraftindvinding paa ca. 7 700 nat.hk. i kommunens fald.

Det areal, som ved opdæmningen vil bli sat under vand eller skadet, regnet mellem cote 121—130, utgjør ca. 1 170 maal. Herav falder paa statens eiendom ca. 922 maal, hvorfor erstatningen er fastsat til kr. 3 000,00. Grunden er saaledes lite værdifuld.

Resten av det areal, som vil berøres tilhører Bodin kommune. Departementet antar, at den ved reguleringen bevirkede skade og ulempe er av mindre betydning sammenlignet med fordelene derved. Man vil saaledes med Vasdragkommissionen anbefale meddelt Bodin kommune koncession paa reguleringen i det væsentlige overensstemmende med den fremlagte plan. Man forutsetter, at departementet i tilfælde vil være bemyndiget til at tillate mindre væsentlige avvikelser fra planen.

Andragendet gaar ut paa tilladelse til at regulere mellom coterne 114,50 og 130, medens planen gaar ut paa en opdæmning kun til cote 128 for det første.

Departementet antar med vasdragdirektøren, at høieste opdæmningsgrænse blir at sette til cote 128. Overensstemmende hermed har bekjendtgjørelse av andragendet fundet sted.

Man har utarbeidet et utkast til koncessionsbetingelser, som er vedtat av kommunen. Utskrift av herredsstyrets behandling av saken vedlægges.

Ved avfattelsen av betingelserne har man tat hensyn til at kraften for den væsentligste del skal anvendes til kommunens eget behov og til lys, varme, gaardsdrift, haandverk og smaaindustri.

Man vil derfor anbefale koncessionen paa ubegrenset tid.

Foranlediget ved Vasdragkommissionens forslag om indløsningsret har man indhentet en uttalelse fra Justitsdepartementet avgit i skrivelse av 2den august 1918 hvori det uttales at nævnte departement er

tilhøielig til at anta at statens indløsningsret bortfalder av sig selv, hvis koncession meddeles paa ubegrenset tid, jfr. indløsningsreglerne i lovens § 10 nr. 5, og at der saaledes i det omspurte tilfælde ikke kan bli spørsmal om at fritta for nogen pligt til at taale indløsing.

Departementet har efter det saaledes foreliggende ikke fundet at burde opta bestemmelse om indløsing.

Reguleringen berører ikke andre kommuner end Bodin. Av hensyn hertil og til anlæggets formaal har man med Vasdragkommissionen ikke fundet grund til at foreslaa nogen avgift til andre herredskommuner eller til amtskommuner.

Som aarlig avgift til staten vil man anbefale betinget kr. 0,25 pr. indvunden naturhk. og som godtgjørelse en gang for alle kr. 1,00 pr. indvunden naturhk. Hegmovatnet antages ikke i sin helhet at være eiendomsret undergit.

Angaaende kraftavgivelse til kommuner, som anbefales sat til 10 pct. henvises til utkastets § 19.

Utkastet til betingelser er saalydende:

Utkast

til betingelser for regulering av Hegmovasdraget i Bodin.

1.

Reguleringskoncessionen gives paa ubegrenset tid.

Dersom vandfald der ikke tilhører staten eller norske kommuner deltar i reguleringen eller blir medeiere i reguleringsanlægget, gjælder koncessionen for disses vedkommende i femti aar fra koncessionens datum.

Ved koncessionstidens utløp tilfalder disse vandfaldseieres andele i reguleringsanlægget staten uten vederlag.

Reguleringskoncessionen kan ikke overdrages. Det utførte reguleringsanlæg eller andel deri kan ikke avhændes, pantsættes eller gjøres til gjenstand for arrest eller utlæg uten i forbindelse med vandfald i samme vasdrag nedenfor anlægget.

Anlægget maa ikke nedlægges uten statsmyndigheternes samtykke.

2.

For den økning av vandkraften, som indvindes ved reguleringen skal der erlægges en aarlig avgift til staten av kr. 0,25 pr. naturhestekraft.

Økningen beregnes med utgangspunkt i vasdragets lavvandsføring for reguleringen, det vil si den vandføring som har kunnet paaregnes aar om andet i 350 dage av aaret. Ved beregning av økningen forutsættes det, at magasinet utnyttes paa en saadan maate, at vandføringen i lavvandsperioden blir saa jevn som mulig. Hvad der skal ansees som den ved reguleringen indvundne økning av vandkraften, avgjøres med bindende virkning av departementet efter indstilling fra Vasdragkommissionen.

Plikten til at erlægge den overfor omhandlede avgift indtræder efterhvert som den ved reguleringen indvundne vandkraft tages i bruk.

3.

For den i punkt 2 omhandlede økning av vandkraften skal der erlægges en godtgjørelse en gang for alle til staten av kr. 1,00 for hver ved reguleringen indvunden naturhestekraft. Godtgjørelsen blir at erlægge efterhaanden som den ved reguleringen indvundne vandkraft tages ibruk.

4.

Nærmere bestemmelser om betalingen av avgiften efter post 2, godtgjørelse efter post 3 og om kontrol med vandforbruket samt angaaende avgivelse av kraft, jfr. post 19, blir forsaavidt de ikke er fastsat av Kongen, med bindende virkning for hvert enkelt tilfælde at gi av vedkommende regjeringsdepartement efter indstilling fra Vasdragkommissionen. Avgifter og godtgjørelse har samme pantesikkerhet som skatter paa fast eiendom og kan inndrives paa samme maate som disse. Efter forfald svares 6 pct. rente.

5.

Koncessionæren plikter før arbeidet paabegyndes at forelægge vedkommende de-

partement detaljerte planer med fornødne opplysninger, beregninger og omkostningsoverslag vedkommende reguleringsanlægget, saaledes at arbeidet ikke kan iverksettes før planerne er approbert av vedkommende departement. Anlægget skal utføres paa en solid maate og skal til enhver tid holdes i fuld driftsmæssig stand. Deres utførelse saavel som deres senere vedlikehold og drift undergives offentlig tilsyn. De hermed forbundne utgifter utredes av anlæggenes eier.

6.

Arbeidet maa paabegyndes inden en frist av 2 aar, efterat koncessionen er git og fuldført inden en yderligere frist av 5 aar.

I fristerne medregnes ikke den tid, som paa grund av overordentlige tildragelser (vis major), streik eller lockout har været umulig at utnytte.

7.

Arbeidet skal saavidt mulig utføres ved funktionærer og arbeidere, som har norsk infødsret eller statsborgerret.

Norsk arbeide og norsk materiel anvendes forsaavidt dette kan faaes like godt, tilstrækkelig hurtig og for en pris, som ikke med mere end 10 — ti — procent overstiger den pris, hvortil materiel kan faaes fra utlandet.

Vedkommende departement kan tilstede undtagelse fra disse regler, naar særlige hensyn gjør det paakrævet.

8.

Forsikring tegnes saavidt mulig i norske selskaper, hvis disse byr like fordelagtige betingelser som utenlandske.

9.

Arbeiderne maa ikke paalægges at motta varer istedetfor penger som vederlag for arbeide eller paalægges nogen forpliktelse med hensyn til indkjøp av varer (herunder dog ikke sprængstof, verktøi og andre arbeidsmaterialer). Verktøi og andre arbeidsredskaper, som utleveres arbeiderne til

benyttelse, kan bare kræves erstattet, naar de bortkastes eller ødelægges og da bare med deres virkelige værdi beregnet efter hvad de har kostet koncessionæren med rimelig fradrag for slitage paa utleveringstiden. Hvis koncessionæren holder handelsbod for sine arbejdere, skal nettooverskuddet efter revideret aarsregnskap anvendes til almenrytlig øiemed for arbejderne. Anvendelsen fastsættes efter samraad med et av arbejderne opnævnt udvalg, som i tilfælde av tvist kan forlange saken forelagt for vedkommende regjeringsdepartement til avgjørelse.

Koncessionæren skal være ansvarlig for, at hans kontraktører opfylder sine forpligtelser overfor arbejderne ved anlægget.

10.

Koncessionæren er forpligtet til at rette sig efter de bestemmelser, som vedkommende regjeringsdepartement gir til motarbeidelse av drukkenskap og smughandel med berusende drik blandt den befolkning, som er kryptet til anlægget.

11.

Saafernt særskilt politiopsyn i anledning av arbeidenes utførelse av det offentlige findes nødvendig, pligter koncessionæren at utrede utgifterne derved.

12.

Koncessionæren er forpligtet til efter nærmere bestemmelse av medicinalstyrelsen at skaffe arbejderne den til enhver tid nødvendige lægehjelp og at holde et for øiemedet tjenlig sykehus med isolationslokale og tidsmessig utstyr.

13.

Koncessionæren er i fornøden utstrækning forpligtet til paa rimelige vilkaar og uten beregning av nogen fortjeneste at skaffe arbejderne og funktionærene sundt og tilstrækkelig husrum — alt efter nærmere bestemmelse av vedkommende regjeringsdepartement.

Koncessionæren er ikke uten vedkom-

mende regjeringsdepartements samtykke berettiget til i anledning av arbeidstvister at opsi arbejderne fra bekvemmeligheter eller hus leiet hos ham. Uenighet om hvorvidt opsigelse skyldes arbeidstvist avgjøres med bindende virkning av departementet.

14.

Koncessionæren skal ombygge veier, broer og kaler, hvor dette nødvendiggjøres ved reguleringen. Videre skal han utføre de foranstaltninger, som amtsveistyret finder nødvendig for saavidt mulig at avhjelpe skade og ulempe, som for almenheten maatte opstaa paa is og vinterveier.

Amtsveistyrets avgjørelse kan indankes for departementet.

15.

Ved damanlægget skal der tillates truffet militære foranstaltninger for sprængning i krigsilfælde, uten at anlæggets eier har krav paa godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper eller indskrænkninger med hensyn til anlægget eller dets benyttelse. Anlæggets eier maa uten godtgjørelse finde sig i den bruk av anlægget, som sker i krigsøiemed.

16.

Reguleringsdammen skal manøvreres overensstemmende med et reglement, som Kongen paa forhaand utfærdiger. Norsk statsborger, som vedkommende departement godtar, skal forestaa manøvreringen. Ekspropriationssskjøn kan ikke paabegyndes, før manøvreringsreglementet er fastsat.

17.

Reguleringsanlæggets eier skal efter nærmere bestemmelse av departementet utføre de hydrologiske iagttagelser, som i det offentlige interesse findes paakrævet, og stille det indvundne materiale til disposition for det offentlige. Den tillatte opdæmningshøide og den tillatte laveste tappingsgrænse betegnes ved faste og tydelige vandstandsmerker, som det offentlige godkjender.

Kopier av alle karter, som koncessionæ-

ren maatte la topta i anledning av anslaget, skal tilstilles Norges Geografiske oppmaalning med opplysning om, hvordan maalingerne er utført.

18.

Eieren skal uten vederlag for det utførte anlag finde sig i enhver yderligere regulering i vedkommende vasdrag, som ikke forringer den tillatte reguleringseffekt.

19.

Koncessionæren er forpligtet til at avgi til de kommuner, derunder ogsaa amtskommuner, som departementet bestemmer, efter hvert som utbygning sker, indtil 10 pct. av den indvundne økning av kraften (beregnet som angit i post 3). Staten forbeholdes ret til at erholde indtil 5 pct. av kraften beregnet paa samme maate.

Kraften avgives i den form, hvori den produceres. Elektrisk kraft uttages efter departementets bestemmelse i kraftstationen eller fra fjernledningen eller fra ledningsnettet. Avbrytelse eller innskrænkning av leveringen, som ikke skyldes vis major, streik eller lockout, maa ikke ske uten departementets samtykke.

Kraften skal leveres efter en maksimalpris beregnet paa at dække produktionskostningerne — deri indbefattet 6 pct. rente av anlægskapitalen — med tillæg av 20 pct. Hvis prisen beregnet paa denne maate vil bli uforholdsmæssig høi, fordi bare en mindre del av den kraft, vandfaldet kan gi, er tat i bruk, kan dog kraften istedet forlanges avgit efter en maksimalpris, som svarer til den gjængse pris ved bortleie av kraft i distriktet. Maksimalprisen fastsættes ved overenskomst mellem vedkommende departement og koncessionæren eller i mangel av overenskomst ved skjøn. Denne fastsettelse kan saavel av departementet som av koncessionshaveren forlanges revidert hvert 5te aar. Hvis eieren leier ut kraft, og kraften til kommune eller stat kan uttages fra kraftledningen til nogen av leietagerne, kan kommunen eller staten i ethvert tilfælde forlange kraften avgit til samme pris og paa

samme vilkaar som leiere av lignende kraftmængder under samme forhold. Eieren har ret til at forlange et varsel av 1 aar for hver gang kraft uttages.

20.

Reguleringsanlæggets eier underkastes de bestemmelser som til enhver tid maatte bli truffet av vedkommende regjeringsdepartement til kontrol med overholdelsen av de opstillede betingelser.

De med kontrollen forbundne utgifter erstattes det offentlige av reguleringsanlæggets eier.

21.

Reguleringskoncessionen skal tinglyses i det tinglag hvor anslaget er beliggende. Et utdrag av koncessionen skal tinglyses som heftelse paa de eiendommer eller bruk i vasdraget, for hvilke reguleringen kan medføre forpligtelser.

Man tillater sig saaledes at

indstille:

Det tillates i medhold av lov av 14de december 1917 om vasdragreguleringer Bodin kommune at regulere Hegmovasdraget samme steds i det væsentlige overensstemmende med fremlagt plan og paa de i Arbeidsdepartementets foredrag av 20de december 1918 indtatte betingelser. Reguleringsgrænsen i Hegmovatnet er mellem cote 114,50 og cote 128.

17. Hosanger, Haus og Hamre kommunale kraftverk.

(Regulering av Herlandsvassdraget).

Kgl. resol. av 20de december 1918.

Med skrivelse fra amtmanden i Søndre Bergenshus amt av 4de januar 1918 har man mottat et andragende fra Hosanger, Haus og Hamre kommunale kraftverk om tilladelse til at foreta regulering av Storevatn og Løtvedvatn i Herlandsvassdraget.

Andragendet, som er datert 25de juni 1917 er saalydende:

Undertegnede styre for selskabet Hosanger, Haus og Hamre kommunale kraftverk tillæter sig herved i ærbødighed at sædse om at der maa bli gitt selskabet tilladelse til at foreta regulerings- og andre arbeider til vandkraftens utbygning og utnyttelse i Herlandsvadraget i henhold til lov av 4de august 1911 og i henhold til §§ 25 og 26 i vadsragsloven av 1ste juli 1887 samt at foreta de i den anledning nødvendige ekspropriationer:

I store træk bestaar vadsdraget av det midt paa Østerøen beliggende Storevand med tilløp, hvorfra en kort strøm, Varestrømmen, fører til det 1 m. lavere liggende Løtvedtvand. Herfra gaar elven i en række mindre fald ned til Herlandsvandet, hvorfra den atter i et 9 m. høit fald løper ut i fjorden (Fotlandsvaag).

Dette nederste fald blev allerede i 1851 bortfæstet til Joach. Hambro, der opførte et bomuldspinderi der. Ved Hambros konkurs i slutten av 50-aarene blev hans eiendomme av boet solgt til Lyder L. Holm, der like til sin død i 1915 drev i begyndelsen bomuldspinderi og senere kornmølle der. Efterhaanden opkjøpte Holm samtlige vandrettigheter i vadsdraget mellem Storevandet og Herlandsvandet med undtagelse av nogle kværnhus og stamperettigheter, hvorom mere nedenfor. I henhold til vadsragslovens § 14 lot han i 1903 avholde skjøn hvorved han blev kjendt berettiget til at opdømme Storevandet til et indhugget merke mot en av skjønnet bestemt erstatning til grundeierne rundt vandet.

Samtlige Holms faste eiendomme i Hosanger blev av hans dødsbo i 1916 solgt til Hosanger kommune, der atter solgte møllen og det nederste fald (fra Herlandsvandet til sjøen) til M. G. Riisøen, medens man for de øvrige rettigheters vedkommende indgik overenskomst med Haus og Hamre kommuner om fælles overtagelse og utnyttelse av disse saaledes at Hosanger overtok $\frac{55}{100}$, Haus $\frac{35}{100}$ og Hamre $\frac{10}{100}$ av anlægget.

Henvendelse skedde ogsaa til Bruviks kommune, idet dette herred støter til Storevandet, men førte ikke til noget, idet denne

kommune har et andet vandfald under utbygning.

I henhold til de mellem de nævnte 3 kommuner indgaaede overenskomster blev «Hosanger, Haus og Hamre kommunale kraftverk» anmeldt til firmaregistret som et selskap med delt (proratarisk) ansvar, hvori kommunerne var interessert efter ovennævnte forholdstal, likesom der blev utstedt skjøte til selskabet paa vadsdraget.

Vi skal forevrig tillate os at henvise til de i vedlagte dokumentfortegnelse nævnte hjemmelsdokumenter nr. 1—15.

Det vil herav fremgaa, at selskabet nedenfor Storevandet eier samtlige vand- og grundrettigheter som det behøver for sit anlæg med undtagelse av nogle kværnhus og stamperettigheter og at det i forhold til grundeierne har ret til at opføre stemme ved Storevandets utløp. Kværnhus- og stamperettighetene kan kommunerne formentlig ekspropriere med hjemmel av lov av 15de august 1911, jfr. lov av 12te juli 1912 § 1 punkt b. Det som der søkes kongelig tilladelse til er adgangen til at sænke og hæve Storevandet.

Efter disse almindelige bemerkninger skal vi i enkeltheterne tillate os at henvise til medfølgende av ingeniør H. Schjerven utarbeidede beskrivelser, karter, planer m. v. hvorhos vi angaaende utbygningen av faldet skal oplyse følgende:

Av forskjellige grunde bl. a. hensynet til de vanskelige tider, er det planen at foretage reguleringen og utbygningen i 2 stadier:

- 1) For 7 000 hk.
- 2) For 10 600 hk.

Ad 1) Planen gaar i korthet ut paa følgende:

Østre og Vestre Storevand sænkes 10 m. under almindelig sommervandstand. Løtvedtvand sænkes 9 m. under almindelig sommervandstand.

Kraftanlæggets indtak lægges i Løtvedtvand og føres ved en ca. 1333 m. lang tunnel frem til Lindebrekkerne, hvor et fordelingsbassæng utsprænges i fjeldet og videre i en ca. 350 m. lang tryktunnel frem

til et rørindtak og videre i et rør til en kraftstation beliggende ved elven ca. 300 m. paa øspælden av Herlandsvand. I kraftstationen indstilles 2 turbiner og 1 rørledning.

Sænkning av Østre og Vestre Storevand med undtagelse av luke i tappetunnelen, tunnelindtak, driftstunnel, fordelingsbasseng paa 1 sæt varegrinde nær, tryktunnel, rørindtak, kraftstationens opbygning samt undervandskanal utføres for fuld utbygning.

Ad 2) Luke i tappetunnel for Storevand indsættes. Reguleringsdam i Storevand opføres saaledes at dette blir hævet 1,56 m. over den nu tilladte dæmningshøide. Det andet sæt varegrinde i fordelingsbasseng indsættes og 1 rørledning til blir lagt.

I kraftstationen indstilles endnu 2 agregater hver paa 3500 hk.

Med de gamle reguleringsrettigheter i Storevand representerer vasdraget ca. 2500 hk. og vil det altsaa efter den planlagte regulering representeres i alt 10600 hk.

Kraften tænkes utnyttet til belysning, oppvarmning og smaaindustri for kommunernes beboere. For at gjøre denne saa billig som mulig, vil ogsaa en del av kraften bli bortleiet til nogen industrielle foretagender inden kommunerne for en forholdsvis høiere pris end den øvrige kraft.

Forhandlinger herom paagaar og vil kraftsverkets økonomi, hvis de forutsatte kontrakter kommer istand allerede fra første dag av være sikret. Det er nemlig sikkert at kommunerne i de første aar ikke vil bli istand til at konsumere saameget som (det forutsatte) 7000 hk., men naar kommunerne gaar til utbygning av sit vandfald, maa det sørges for at dette allerede straks med rimelige kraftpriser kan dække sine utgifter, ja om mulig søke at opnaa saameget overskud at kraften hurtigst mulig blir fordelt utover bygderne, selv til de avsidesliggende punkter, og viser driftsresultaterne fallesteds fra at naar kraften er at faa, stiger efterspørslen og forbruket.

Derved først kan verket opfylde sit formaal, at bli til gagn for den største mulige del av bygden ved at bringe godt og billigt

lys og hvad der er av stor betydning i disse skogfattige distrikter, billig kraft til oppvarmning, samtidig som den ogsaa letter adgang til kraft til smaaindustri.

Ved at opnaa de ovenfor nævnte kontrakter, vil kraftverket allerede fra første stund være saa belastet, at det ikke vil være længe før 2det trin av utbygningen maa foretas.

Dog gjøres kontrakterne saa kortsigtige som det ansees nødvendig, forat kommunerne skal faa sit tilstrækkelige behov.

For de industrielle bedrifter vil der allikevel i dette distrikt være rikelig anledning til senere at skaffe sig nødvendig elektrisk energi.

Som det vil forstaaes er kraften tænkt anvendt fortrinnsvis til lys og oppvarmning samt til smaaindustri.

Det industrielle kraftbehov blir som ovenfor nævnt kun anvendt til optagelse av den overflødige kraft til smaaindustri, hvilket i disse egne vil være av stor betydning, idet den gaardbruker hvis gaard er for liten til at ernære ham, istedetfor som nu at reise til andre steder for at tjene til livsophold ved billig kraft, selv kan lave sin hjemmeindustri, hvorved han kan erholde den nødvendige bifortjeneste, uten at behøve at forlate sit hjem. Derved vil gaardsbruket ogsaa vinde adskillig.

Det vil dog forstaaes at kraftverket maa faa mange vanskeligheter at kjæmpe med. Særlig vil de økonomiske forhold bli svære, hvis det skulde vise sig at belastningen de første aar blir mindre end forutsat.

Vi tør derfor haape paa saa lette koncessionsvilkaar som mulig.

At den ved foretagendet bevirkede skade er forsvindende i forhold til de fordele det vil medføre, tør være selvindlysende.

Oppdæmningerne berører næsten ikke indmark. Bredderne omkring Storevand bestaar av fjeld og ur samt tildels skoggrund. Denne ligger dog saa høit at den næsten ikke blir berørt.

Nogen hus eller støler vil ikke bli sat under vand, derimot maa endel nøst flyttes

høiere op, likesom en mindre villabygning som en bymand har opført maa flyttes.

Desuten har der foregaaet færdsel i den saakaldte Varestrøm mellem Storevandet og Løtvedtvandet, idet opsidderne paa gaardene Vare og Løtvedt har ført høi og ved fra teiger ved Storevandet ned gennem strømmen til sine gaarder, hvorefter baatene atter er trukket opover strømmen.

Efter kontrakterne med disse opsiddere skal der anlægges en sti paa østre side av strømmen, naar denne stenges, se dok. 8.

Fiske foregaar kun i liten utstrækning, væsentlig i form av stangfiske og tildels linefiske efter ørret.

Den mulige skade der maatte paaføres fiskerettighetene, vil naturligvis blive fuldt ut erstattet. Man kan med sikkerhet gaa ut fra at saadan skade vil vise sig at bli helt ubetydelig.

Efter sine hjemmelsdokumenter (specielt vasdragsskjønnets dok. 4) har kraftverket allerede ret til at opstemme Storevandet ved den nuværende dam til cote 151,44.

Alle de nødvendige rettigheter og grundstykker for utnyttelse av vasdraget fra nævnte dam og nedover har kraftverket erhvervet med undtagelse av de før nævnte kværnhuse- og stamperettigheter, som der er adgang til at ekspropriere med hjemmel av lov 15de august 1911.

Med hensyn til avgivelse av energi eller avgift til andre kommuner, bemerkes at Storevandet omgives av Hosanger, Haus og Bruvik herreder. Av disse har Hosanger og Haus ved kontraktens post 3 gjensidig frafaldt krav paa hinanden.

Som allerede nævnt, har Bruvik faat tilbud om at delta, men forgjæves, se dok. 19.

Hvad angaar kravet til forslag til reglement for dammens regulering, antar vi at et saadant er overflødig, idet verket er eneier av vasdraget, naar de ovennævnte kværnerettigheter er eksproprieerte. Eieren av det nederste fald, M. G. Riisøen, er avhengig av verket, se § 2 i hans kontrakt dok. 18.

Herredet er forøvrigt overmaade litet berørt av reguleringen.

Idet verket helt igjennem er et kommunalt foretagende, der for de interesserte kommuner representerer et stort løft, tør vi uttale haap om, at koncessionsbetingelserne maa bli saa gunstige som loven overhodet tillater.»

Den i andragendet paaberopte plan med bilag vedlægges.

Amtmanden har i sin skrivelse av 4de januar 1918 anført følgende:

«Jeg tillater mig at anbefale, at andragendet indvilges, og at koncessionen blir git paa gunstigst mulige vilkaar, da foretagendet er kommunalt og maa forutsættes at ville bli til stor nytte for vedkommende bygder.

Reguleringen av vasdraget antages ikke at ville medføre skade eller ulempe for almene interesser, og hvad de skadelidende private interesser angaar, antages disse at være smaa, i forhold til den betydning foretagendet vil ha for kommunerne. Ved opdæmningen av Storevandet vil kun en liten del indmark bli sat under vand. Ifølge lensmændenes uttalelser er fisket i Storevandet av uvæsentlig betydning.

I anledning av den i Nils Ingebrigtsen Mykings skrivelse (bilag 9) paapekte ordning, at de private grundeiere som erstatning for sine rettigheter skulde faa elektrisk kraft istedenfor kontant betaling én gang for alle, skal jeg kun bemerke, at en saadan ordning formentlig vil medføre saa mange praktiske vanskeligheter, at den av den grund ikke kan gjennomføres paa en for begge parter tilfredsstillende maate. Parterne vil i tilfælde komme i et stedsevarende avhengighetsforhold til hinanden, som undgaaes ved kontant indløsning av rettighetene.»

Paa foranledning har vasdragdirektøren avgit en uttalelse, datert 1ste mars 1918, der er saalydende:

«Efter det foreliggende har de omhandlede 3 kommuner i fællesskap kjøpt faldet mellem Storevand og Herlandsvand i nævnte vasdrag med sigte paa utbygning til kommunal forsyning med elektrisk lys og kraft.

Dog mangler de nogen kvernhus og stampe-rettigheter. Hosanger deltar med 0,55, Haus 0,35 og Hamre 0,10. Projektet gaar ut paa at nyttegjøre sig hele det omhandlede fald, som er henimot 140 m. høit. For utjevning av vandføringen er Storevand og det umiddelbart nedenforliggende Løtvedtvand projektet regulert, væsentlig ved sänkning. De 2 vands nuværende normale vandstand er opgit til henholdsvis 151 m. og 150 m. o. h. De tænkes nu sänket ned til cote 141,0 hvorved man faar et magasin paa 64,9 mill. m.³. Senere naar behovet gjør det nødvendig tænkes Storevand dæmjet til cote 153,0 hvorved man faar yderligere 14 mill. m.³ magasin, altsaa tilsammen ca. 79 mill. m.³. Der er regnet med en effektiv nedbør av 2700 m/m motsvarende en midlere vandføring av 5,4 m.³/sek., som ved hjælp av nævnte magasin er forutsat helt utjevnet. Da utbygningen har sit indtak i Løtvedtvand vil faldhøiden variere med dettes vandstand. I middel har man paaregnet 136 m. fald, hvorved der med nævnte vandføring skulde kunne faaes vel 7300 hk. Med sigte paa varierende belastning er dog kraftanlægget tænkt utstyret med maskiner for betydelig større ydelse, nemlig 10 600 hk.

Der er forutsat 2 utbygningsstadier. Ved første reguleres vandene bare ved sänkning og der installeres maskineri for en ydelse av 7000 hk. I anden periode reguleres ved opdämning og der installeres yderligere 2 maskiner à 3500 hk.

Kraftverket oplyser at ha dämmeret til 151,44 m. Hvor stor tappehøide den nuværende regulering tillater er ikke oplyst i de mottagne dokumenter. Det utgjør efter oplysninger, som jeg tidligere sitter inde med 1,18 m. Kraftverket anfører at med de gamle reguleringsrettigheter repræsenterer vasdraget 2500 hk.

Den skade som foretagendet skulde bewirke anføres at være forsvindende sammenlignst med fordelene. Opdämningen berører næsten ikke iadmark. Marken omkring Storevand angives at bestaa av fjeld og ursaat tildels skoggrund; denne ligger dog saa høit, at den næsten ikke blir berørt. Av

husbygningen maa endel næst flyttes, likesaa en mindre villabygning. Der oplyses at foregaa færdsel i den saakaldte Varestrøm mellem Storevand og Løtvedtvand, idet oppsiderne paa gaardene Vare og Løtvedt har ført høi og ved ned gjennom strømmen, hvorefter baatene atter er trukket opover. Efter kontrakter med disses oppsiddere skal der anlægges en sti paa østre side av strømmen naar denne stenges. Endelig foregaa der efter andragendet litt stang og linefiske efter ørret. Amtmanden anfører, at reguleringen ikke vil medføre ulemper for almenhetens interesser.

Storevandet omgives av Hosanger, Haus og Bruvik herreder. Av disse deltar Hosanger og Haus i foretagendet. Bruvik har ogsaa faat tilbud, men ikke benyttet sig av dette.

De ovenfor nævnte kvernhus og stampe-rettigheter som kraftverket mangler tænker det at ekspropriere i medhold av lov av 15/8 1911, jfr. 12/7 1912.

Efter de medsendte overslag er omkostningerne til regulering og utbygning for 7000 hk. anslaat til kr. 2 943 400,00, motsvarende kr. 426,00 pr. hk. En utbygning til 10 600 hk. kommer efter samme kilde paa kr. 3 794 400,00, motsvarende kr. 358,00 pr. hk.

Vasdragdirektøren bemerker, at de i reguleringsloven § 5 foreskrevne oplysninger antages at være tilveiebragt i den utstrækning, som man efter forholdene anser det paakrævet. Kun skal til en uttalelse i andragendet, se dettes pag. 8 nederst, bemerke, at kraftverket ikke kan fritages for at regulere efter reglement. Imidlertid antar jeg at det ikke er nødvendig at ha dette færdig paa nuværende tidspunkt. Det maa kunne gaa an at ta dette op til behandling senere, men det maa være færdig og fastslaat naar ekspropriationen skal iverksættes.

De paaregnede kraftmængder antages efter det foreliggende forøvrig sparsomme hydrologiske materiale at være rimelig anslaat.

Angaaende den bygningstekniske side

vedkommende reguleringen skal anføres, at jeg gaar ut fra, at planerne og arbeidets utførelse vil bli undergit offentlig kontroll paa vanlig maate, hvorfor jeg forbeholder mig at komme tilbake til disse spørsmaal senere.»

I skrivelse til amtmanden i Søndre Bergenhus amt av 22de mars 1918 bad man saken forelagt Bruvik herredsstyre og mulige andre interesserte til uttalelse. Man bad derhos meddelt opplysninger om mulige andre planer for omhandlede distrikts kraftforsyning og om andre kommuner end de tre i andragendet nævnte var henvist til Herlandsfossen som sin nærmeste kraftkilde.

I skrivelse av 8de juli 1918 har amtmanden anført følgende:

«I anledning av det ærede departements skrivelse av 22de mars d. a. om regulering av Storevandet og utbygning av Herlandsfossen tillater jeg mig at henvise til Hosanger, Haus og Hamre kommunale kraftverks paategning av 23de april 1918 samt til vedlagte utskrift av Bruviks herredsstyres beslutning av 2den s. md., overingeniør Lægreids erklæring av 15de f. md. med bilag, bemerkninger hertil av formanden i styret for kraftverket ordfører Mjøs i skrivelse av 20de f. md. med bilag, skrivelse fra Nordhordlands kommunale kraftanlæg av 25de f. md. med 1 bilag, oversendt til mig av ordfører Nils Fjellanger den 28de f. md. samt endelig en skrivelse fra overingeniør Lægreid av 5te ds.

Jeg skal for mit vedkommende tillate mig at uttale, at jeg av de grunde, som er fremført av overingeniør Lægreid, maa anbefale, at Hosanger, Haus og Hamre kommuner fritas for avgift ved regulering av Storevandet.

Med hensyn til spørsmålet om, hvorvidt andre kommuner end Hosanger, Haus og Hamre er henvist til Herlandsfossen som nærmeste kraftkilde, henviser jeg til de opplysninger, som er meddelt av kraftverket og av overingeniør Lægreid. Som det vil sees, har de 8 kommuner i Nordhordland, som har sluttet sig sammen under navn av Nordhordlands kommunale kraftlag, indkjøpt Eikefet

Urdalsvasdraget i Hosanger med sikte paa at utbygge dette for at forsyne disse kommuner med elektrisk kraft. Paa grund av de nuværende høie arbeidslønninger og materialpriser har det været meningen at utsætte utbygningen, indtil forholdene i denne henseende blir bedre. Imidlertid er der i disse kommuner et overmaade sterkt ønske om snarest mulig at faa den fornødne elektriske kraft, særlig til belysning. Dette kan ske enten ved at kommunerne leier kraft av Hosanger, Haus og Hamre kraftverk, eller ved at de førstnævnte kommuner blir deleiere i nævnte kraftverk. Dette har nu omtrent tilendebragt den første del av utbygningen av Herlandsfossen, mens den anden utbygning vil være færdig om 12 à 15 maaneder. Kraftverket har intet imot at leie ut kraft til Nordhordlands kommunale kraftlag, mens det derimot for tiden motsætter sig et sameieforhold. Kraftverkets styre har til mig uttalt, at det gjerne vil slutte sig til tanken om en fuldstændig økonomisk sammenslutning, naar nogen aar er gaat, men at styret nu ikke kan anbefale en saadan sammenslutning, men derimot indgaaelsen av et leieforhold. Styret mener, at et saadant leieforhold vil kunne danne overgangen til et fuldstændig sameieforhold. Det har ikke lykket mig at faa opklaret grunden for, at kraftverkets styre ønsker spørsmålet om en fuldstændig sammenslutning utskutt til fremtiden. Jeg kan tænke mig, at styret først ønsker at se den omhandlede utbygning av Herlandsfossen færdig, før et saa vigtigt skridt tas, likesom det ogsaa maa tas i betragtning, at Haus kommune paa grund av sin beliggenhet har liten eller ingen interesse i en sammenslutning som den nævnte.

Forholdet er altsaa desværre blit det, at der vil opstaa misstemning mellem kraftverket og kraftlaget, om staten nu tvinger disse til at slutte sig sammen. Paa den anden side vil kraftlaget, hvis staten undlater at fremtvinge en sammenslutning, føle sig brøstholden, fordi vedkommende kommuner fra først av ogsaa deltok i utgifterne ved undersøkelser av Urdalsvasdraget m. v. med tanke paa en eventuel fælles utbygning.

Kraftlagets styre har i sin foreslåing gjort rede for denne saks forhistorie.

Det staar for mig tvilsomt, om det vil være heldig nu at paaby en fuldstændig økonomisk sammenslutning, naar de kommuner, som er tilknyttet kraftlaget, kan erholde leiet paa rimelige vilkaar elektrisk energi i Herlandsfossen. Kunde man utsætte spørmaalet om den fuldstændige sammenslutning til et senere tidspunkt, kunde muligens oppaaes et bedre grundlag for samarbeidet.

Jeg har forøvrig intet at bemerke ved koncessionsandragendet, som anbefales indvilget paa de betingelser, som sedvanligvis opstilles, naar det gjælder kommunale kraftverk.»

De i skrivelsen paaberopte bilag vedlægges.

Bruvik herredsstyre har i møte den 2den april 1918 enstemmig fattet saadan beslutning:

«Reguleringsandragendet anbefales indvilget paa betingelse av at krafanlægget svarer Bruvik kommune en aarlig avgift av kr. 0.20 pr. hk. av den samlede kraftmængde der utvindes ved Storevandets regulering efter den foreliggende plan.»

I skrivelse av 20de august 1918 har Vasdragdirektøren paa foranledning avgit en ny uttalelse, der er saalydende:

«Efter at vasdragdirektøren under 1ste mars d. a. uttalte sig i nærværende sak sees der at være indhentet endel oplysninger om forsyning med elektrisk kraft saavel for herredene Hosanger, Haus og Hamre som en del andre kommuner der er henvist til Herlandsfossen som nærmeste kraftkilde. Det fremgaar herav at der foruten de nævnte tre herreder findes en række kommuner til som danner Nordhordlands kommunale kraftlag og som naturlig sogner til nævnte foss. Videre har det indkjøpt Eikefet—Urdalsvasdraget, som antages at repræsentere 12 500 dægnhk.

Overingeniøren for amtets elektricitetsforsyning sees under 15de juni d. a. at ha fremholdt, at det vilde være heldigst ifald de to kraftselskaper kunde sluttet sammen til et. Folkemængden i de deltagende 9 kom-

muner er tilsammen ca. 30 000, og han anfører at det antagelig ikke vil gaa svært mange aar inden Herlandsfossen blir forliten til at imøtekomme distriktets behov. Man fik da naar det trængtes gaa igang med en større utbygning enten av Eikefet—Urdalsvasdraget eller eventuelt bli delagtig i en større kraftutbygning for hele Bergensavsnittet saavel for by- som landskommuner. Ved en sammenslutning av de to kraftselskaper vilde Nordhordlands kommunale kraftlag muligens hurtigere kunne fordele kraft inden de deltagende kommuner, likesom utbygning av Eikefet—Urdalsvasdraget vil kunne utskytes endel aar, hvilket skulde være fordelagtigst, da omkostningerne antagelig vil stille sig høie, selv de nærmeste aar efter krigens slut. Ogsaa for de tre kommuner som nu utbygger Herlandsfossen skulde en sammenslutning være fordelagtig, idet de da kan paaregne at faa avsat størsteparten av kraften straks, likesom risikoen skulde bli mindre. Nordhordlands kommunale kraftlag har indledet underhandlinger om leie av kraft fra Herlandsfossen og faat et foreløbig tilbud, hvorefter der maa betales leie allerede fra høsten av eller fra den tid første utbygning blir færdig. Kraftlaget vil imidlertid ikke til den tid kunne magte at reise sit linjenet og fordele kraften, og man kan i disse tider vanskelig ha nogen sikker mening om naar det kan komme istand. Overingeniøren har derfor liten tro paa at et saadant leieforhold kan komme i orden. Det er ogsaa rimelig at Herlandsfossen ikke vil holde ledig kraft i reserve for kraftlaget, hvis den med fordel kan leies bort til andre f. eks. til fabrikkvirksomhet. Derimot mener han at en sammenslutning mellem selskaperne skulde kunne gjennæmføres lettere. Utbygningen av Herlandsfossen blir vistnok dyr paa grund av tidene, men vasdraget er saavidt gunstig, at kraftens selvkostende blir forholdsvis rimelig, og blir Nordhordlands kommunale kraftlag delagtig i anlægget vil kraftprisen bli forholdsvis rimelig selv om der kommer til endel rentetap for den tid som medgaar inden ledningsnettet kommer i orden.

Hosanger, Haus og Hamre kommunale kraftverk gjør under 18de juni d. a. gjeldende at Herlandsfossens 7 000 døgahk. gir ca. 1,2 hk. pr. indbygger idet Østerøens befolkning andrer til ca. 6 000. Der findes betydelige malmfelter, kalkstensfelter og tørrmyrer. Endel av disse forekomster er i drift og der vil trænges en ikke ubetydelig kraftmængde til utnyttelse av disse naturherligheter. Andre kommuner og selskaper bør derfor ikke gjøre regning paa kraft fra dette anlæg for nogen varig tid. Nordhordlands kommunale kraftlag er overmaade gunstig stillet med hensyn til adkomst til kraftkilder. Det har kjøpt Eikefet — Urdalsvasdraget som gir 12 500 døgnhk. og kan faa energi fra Matrefaldene og Modalsvasdraget med henholdsvis 120 000 og 80 000 hk. som ligger ca. 25 km. undav. Kraftlaget trenger derfor ikke sammenslutning med Herlandsfossen. Men det er naturlig at faa istand et samarbeide, og dette vil i den første tid kunne ske ved at Herlandsfossen leier ut kraft indtil vedkommende distrikt har faat rimelig tid til at bygge ut egne verk og senere ved gjensidig utveksling og overføring av kraft. Nogen sammenslutning med et enkelt av selskapene i nabolagene vil Hosanger, Haus og Hamre kommunale kraftverk ikke delta i.

Det fremgaar av sakens dokumenter at der har været forhandlet om leie av 2 500—3 000 hk. efter en pris av 75 kroner pr. kw. maalt som høispændt-strøm i kraftstationen og for indtil 6 000 timers brukstid. Leietiden skulde omfatte 5 à 10 aar, og levering skulde begynde naar verket var ferdig antagelig i oktober 1918. Kraftlaget sees at ha fremholdt, at det ikke kunde binde sig til leie fra den tid utbygningen er ferdig hvis det ikke kan faa sine hovedlinjer bygget i 1918 eller 19. Forhandlingene er saavidt sees ikke avsluttet.

Nordhordlands kommunale kraftlag har under 25de juni d. a. avgitt en redegjørelse gaaende ut paa at det oprindelig var paa tale at Herlandsfossen skulde erhverves for samtlige de omhandlede kommuner. Hosanger fik sig imidlertid vasdraget overdrat

for egen regning, noget som vakte sig alene av uvilje. Det var paa tale at føre sak med Hosanger i den anledning, men det blev der dog intet av. Hosanger fik Haus og Hamre med for sin part. Der blev saa arbeidet for erhvervelse av Eikefet—Urdalsvasdraget for Nordhordlands-bygderne, og kraftlaget blev stiftet den 5te mars iaar.

Selv om man ikke regner med de nærværende dyre tider blir det ikke let at faa bygge ut dette vasdrag. Herlandsfaldet er anderledes laglig, og det burde tjent flere herreder. Kan man imidlertid ikke bli medeier, saa faar man leie kraft, men det er tungt at binde sig til et leieforhold, naar man ikke vet, naar linjenettet kan bli færdig. Det kan gaa saa galt at en leietid paa 5 aar er helt eller paa det nærmeste ute før linjenettet er bygget. Kraftlaget henstiller til statsmyndighetene at søke at finde den mest praktiske løsning av spørsmålet: ordningen mellem de to kraftlag «Hosanger, Haus og Hamre» og «Nordhordlands kommunale».

Amtmanden anfører under 8de juli d. a. at det har været meningen at utsætte med utbygningen av Eikefet—Urdalsvasdraget til arbeidslønninger og materialpriser blir gunstigere. Imidlertid er der inden de kommuner som danner Nordhordlands kommunale kraftlag et overmaade sterkt ønske om snarest mulig at faa den fornødne elektriske kraft, særlig til lys. Dette kan ske enten ved at kraftlaget leier energi fra Herlandsfossen eller blir medeier i anlægget. Kraftverkets styre opplyses at ha uttalt, at de gjerne slutter sig til tanken om en fuldstændig økonomisk sammenslutning, naar nogen aar er gaat. Det kan dog ikke nu gaa med paa saadan sammenslutning, men anbefaler indgaaelse av leieforhold. Styret mener at et saadant leieforhold vil kunne danne overgang til et fuldstændig sameieforhold. Amtmanden anser det tvilsomt om det er heldig nu at paaby en fuldstændig økonomisk sammenslutning, naar de kommuner som er tilknyttet kraftlaget kan faa leie energi paa rimelige vilkaar fra Herlandsfossen. Kunde man utsætte spørsmålet om en saadan

sammenslutning til et senere tidspunkt, vilde muligens oppnaa et bedre grunnlag for samarbeide.

Av den av Departementet under 14de ds. oversendte skriftveksel fremgaar det, at Nordhordlands kommunale kraftlag ikke kan gjøre regning paa at faa kobber iaar for sit ledningsnet. Der sees at være gjort indtrængende forestillinger om at faa det nødvendige kobber fra Amerika i 1919 saaledes at de forberedende arbeider kan sættes igang straks. Om denne henstilling kan imøtekommes vet man endnu intet. Det fremgaar videre at ledningsnettet inden de omhandlede 8 kommuner vil komme paa ca. 6 mill. kroner (incl. høi- og lavspændinger samt transformatorer, stolper m. v.) forutsat en kobberpris av kr. 2,00 å 3,00 pr. kilo overensstemmende med tilbud fra Amerika). Regner man med en pris av kr. 8,00 pr. kilo, hvad kobber er oplyst at komme paa fra Sverige, angives ledningsnettet at ville komme paa 9,4 millioner kr.

Vasdragdirektøren peker paa at indbyggerantallet i de 9 kommuner som har dannet de nævnte to sammenslutninger efter det foreliggende utgjør omkring 30 000. Da kraftmængden i de omhandlede to vasdrag er oplyst at utgjøre tilsammen 19 500 hk., falder der saaledes gjennemsnitlig 0,65 døgnhk. pr. individ. Efter de kraftmængder som gjennom de to sammenslutninger er sikret de enkelte herreder falder der henimot 2 hk. pr. indbygger i Hosanger, mens der i de øvrige herreder kommer fra 0,50 til 0,70 hk. pr. indbygger jfr. den saken medfølgende brochyre betitlet «Oversigt over kraftkilder og elektricitetsforsyning inden Søndre Bergenshus amt» side 50. Bortset fra Hosanger er saaledes kraften fra de to fald forholdsvist jevnt fordelt over distriktene. Efter det foreliggende maa man, naar der blir spørsmaal om yderligere krafttilførsel søke længere væk, og de to kraftsammenslutninger antages i denne henseende ikke at være væsentlig forskjellig stillet. Hensynet til tilgjengelig kraft skulde saaledes ikke nødvendiggjøre indgripen fra det offentliges side, og spørsmaalet blir da bare om man

skal skride ind for at fremtvinge at Herlandsfossens kraft først og fremst blir anvendt til dækkelse av almene behov inden de distrikter som omspændes av de to sammenslutninger. Hvis der intet gjøres synes der at være utsigt til at endel av kraften vil bli anvendt til industrielle forhold, mens nærliggende distrikter kan komme til at ligge i mørke.

Vasdragdirektøren er av den opfatning at det offentlige bør søke gjennomført en ordning, hvorefter Herlandsfossens energi først og fremst blir anvendt til dækkelse av almenhetens behov. Hvorvidt der til oppnaelse herav skulde være nødvendig at fremtvinge en fuldstændig økonomisk sammenslutning er jeg dog ikke saa sikker paa. Som forholdene ligger an er jeg nærmest tilbøielig til at anta at der maatte kunne oppnaes en tilfredsstillende løsning ved at Nordhordland leier kraft. Jeg forutsætter da at vilkaarene blir avpasset saaledes, at kraftlaget ikke behøver at betale fuld leie før det har faat sit ledningsnet saapas i orden, at det kan begynde at motta kraften. Vasdragdirektøren gaar da ut fra, at dette kan ske saapas hurtig at utleieren ikke behøver at holde kraft disponibel ut over et vist rimelig tidsrum og at han i tilfælde faar noget vederlag. Saken er imidlertid ikke saa utredet at jeg kan fremsætte forslag til ordning. For at saa skal kunne ske, maatte der bl. a. foreligge opplysning om naar Herlandsfossen kan stille sin kraft til disposition og om og i tilfælde hvilke dispositioner der er truffet for at faa kraften avsat inden Hosanger, Haus og Hamre. Hvilke kraftmængder det dreier sig om, og naar levering i tilfælde skulde begynde og til hvilke priser. Jeg skulde derfor anse det ønskelig at der til videre klargjørelse kunne komme istand en drøftelse av saken, hvorved man vilde faa anledning til at faa de enkelte væsentlige punkter nærmere belyst.

I skrivelse av 20de august 1918 har amtmanden anført følgende:

I forbindelse med min skrivelse av 8de juli sistleden angaaende Hosanger, Haus og Hamres andragende om koncessjon til ut-

begning av Marlandafossen vil jeg ikke undlate at oplyse. Det hghs Departement er, at der nu synes at være utsigt til en løsning av den interessestrid, som den nævnte sak har foranlediget mellem de nævnte tre kommuners kraftverk og Nordhordlands kommunale kraftlag. Det nye selskap «De norske saltverker», som nu er under dannelse, har nemlig under overveielse at slutte kontrakt, dels med Hesanger, Haus og Hamre kommunale kraftverk, dels med A/S Matrefaldene, om levering av den fornødne elektriske energi. Forutsetningen herfor er, at saltverkernes anlegg blir lagt i Osterfjorden i nærheten av Fotlandsvaagen. Under behandlingen av denne sak har der ogsaa været avholdt møte med Nordhordlands kraftlags styre paa det grundlag, at kraftlaget skulde leie elektrisk energi av saltverkerne for en rimelig pris og for en begrenset tid, tilstrækkelig lang til at kraftlaget inden utløpet av denne kunde faa utbygget det vandfald, som laget disponerer over, nemlig Eikefet—Urdalsvasdraget. Paa møter i disse dager er man paa det nærmeste blit enig om betingelserne for en saadan leie, som skulde omfatte 5 000 hestekræfter, som skulde leveres av saltverkerne av den kraft, som dette selskap vil faa fra Matrefaldene. I de foreløbig opsatte kontraktsbetingelser er imidlertid indtatt, at kraften skal leveres «om mulig inden to aar», hvilket kraftlaget finder at være for ubestemt. Jeg har for mit vedkommende antydnet, at denne vanskelighet muligens vil kunne overvindes derved, at selskapet garanterer et mindre kvantum elektrisk kraft leveret inden to aar, f. eks 1 200 à 1 500 hestekræfter, hvilket antages tilstrækkelig for disse Nordhordlandsbygders forsyning med kraft til elektrisk lys.

Det vilde efter min mening være særdeles ønskelig, om den tidligere nævnte interessestrid mellem de to grupper av kommuner kunde bli løst ved en kontrakt som den her omhandlede. Jeg har anbefalet Nordhordlands kraftlags styre at slutte en saadan kontrakt, naar dette kan ske paa rimelige betingelser, og jeg er tilbøielig til at tro, at det vilkast til kontrakt, som nu foreligger,

man sier at være rimelig, naar den blir indtatt en bestemmelse om en garanti for levering av 1 200 à 1 500 hestekræfter inden to aar.»

Saken har derefter været forelagt Vasdragkommissionen hvis uttalelse foreligger i skrivelse av 7de oktober 1918, hvorav hitsættes:

«Efter det foreliggende vil der ved den paatænkte regulering tilveiebringes en jevnvandføring paa omkring 5,4 m.³/sek. Nuværende vandføring er i forbindelse med kommissionens opgave til Riksskattestyret ansat til 2,24 m.³. Indvindingen skulde saaledes dreie sig om 3,16 m.³/sek., hvilket i det 136 m. høie fald motsvarer en kraft paa vel 5 700 naturhk.

Paa den anden side staar skaden ved reguleringen til hvis bedømmelse der er oplyst, at opdæmningen næsten ikke berører indmark og at terrænget omkring Storevand bestaar av fjeld og ur samt tildels skogbund. Denne sidste ligger dog saa høit, at den næsten ikke blir berørt. Av huser maa endel nøst flyttes, likesaa en mindre villabygning. Videre har man virkningen paa fisket.

Vasdragkommissionen antar efter ovenstaaende og oplysninger indhentet under en besigtigelse av forholdene paa stedet 2den ds. at betingelsene for at reguleringstilladelse kan meddeles er tilstede, jfr. reguleringslovens § 8, og den anbefaler derfor saadan tilladelse git.

Med hensyn til vilkaarene bemerkes følgende:

Efter nævnte lovs § 10 nr. 2 kan en kommune eller kommuner naar ikke hensynet til andre almene interesser taler mot det faa reguleringskoncession paa ubestemt tid for vasdrag hvis vandkraft i sin helhet eller for den væsentligste del agtes utnyttet av en kommune eller av flere norske kommuner i fællesskap til kommunens eller kommunernes eget behov eller til at forsyne deres indvaanere med kraft til lys, varme, gaardsdrift, haandverk eller smaaindustri. For vasdrag hvis vandkraft i sin helhet agtes utnyttet av en norsk kommune eller av flere norske

Kommuner og fællesskaber kan reguleringskoncession ogsaa ellers gis for ubegrænset tid, naar ikke hensynet til almene interesser taler mot det.

Det har for kommissionen fremstillet sig som et spørsmaal om det omhandlede anlæg kommer ind under dem som den førstnævnte av disse bestemmelser tar sikte paa. Som det fremgaar av foranstaaende referat tænkes kraften utnyttet til belysning, opvarming og smaaindustri for kommunens beboere og for at gjøre denne saa billig som mulig vil endel av kraften bli bortleiet til nogen industrielle foretagender inden kommunene for en forholdsvis høiere pris end den øvrige kraft. Det anføres ogsaa, at man vil gjøre kontraktene saa kortsiktige som det ansees nødvendig for at kommunerne skal faa sit behov dækket, idet ansøgeren mener, at der for de industrielle bedrifter er rikelig anledning til senere at skaffe sig nødvendig elektrisk energi i dette distrikt.

Som forholdene ligger an mener kommissionen, at denne sak maa behandles under synsvinkel av at kraften delvis blir brukt til elektricitetsforsyning, dels til industrielle øjemed, og det tør vel efter det foreliggende være rettest at gaa ut fra, at den væsentligste del kan komme til at gaa til industrien en del aar fremover. Under forudsætning av at ansøgeren indretter sig saadan at almenhetens kraftbehov til enhver tid kan tilfredsstilles, finder Vasdragkommissionen efter omstændighetene ikke at burde fraaade at der meddeles tilladelse paa ubegrænset tid forsaavidt angaar det kommunene tilhørende fald ovenfor Herlandsvatn. Kommissionen har været inde paa at foreslaa reguleringsstilladelsen gjort avhengig av at kraften disponeres saaledes som her nævnt. Naar man ikke har gjort det, saa er det særlig av den grund, at man gjennom behandling av koncessioner for bortleie av energi har anledning til at øve adskillig indflydelse i heromhandlede henseende.

Efter de foreliggende dokumenter er faldet fra Herlandsvandet til øjen av M. G. Riisem. Koncessionen for dette falds ved-

komende bet. gts. for bygningstid, d. m. a. anbefaler tiden for denne sat til 50 aar. Efter lovens § 10 nr. 5 blir der at opstille vilkaar om indløsningsret for staten. Lovuttrykket opfattes som et paabud og vilkaaret trenger derfor ingen nærmere begrundelse, jfr. post 2 nedenfor.

Ved bedømmelse av spørsmålet om avgift til kommunene maa man ha for øie, at Storevandet ligger inden Hosanger, Haus og Bruvik herreder. Av disse har Hosanger og Haus ved kontraktens post 3 gjensidig frafalt krav paa hinanden. Hamre stater saavidt man kan se ikke til vasdraget. Av de nævnte 4 herreder danner 3 tilsammen ansøgeren, mens Bruvik staar utenfor. Kommissionen antar at der bør kræves en mindre kommunal avgift. Dens flertal (Bugge, Bøtcker og Wergeland) anbefaler avgiften sat til kr. 0,20 pr. naturhk. Mindretallet (vasdragdirektøren ved Hugo-Sørensen, og Valentinssen) mener under særlig hensyntagen til den paatænkte betydelige sækning av vandet og den risiko, som dermed kan være forbundet, at den kommunale avgift bør høiere op. I samme retning taler, at vandet før er delvis regulert, og at kraftindvindingen ved tillægsreguleringen som følge derav utgjør bare omkring halvparten av anlæggets samlede energikvantum. Mindretallet foreslaar derfor kommuneavgiften sat til kr. 0,50. Avgiften til staten anbefaler den samlede kommission sat til kr. 0,50 pr. naturhk., jfr. post 3 nedenfor.

Da bassænget er saapas stort, at det ikke kan antages at være undergit eieendomsret i sin helhet skal der efter reguleringslovens § 13 erlægges en godtgjørelse en gang for alle som man efter forholdene anbefaler sat til kr. 1,00 pr. indvunden naturhk.

I henhold til bestemmelsene i lovens § 11 nr. 15 har man opstillet vilkaar om avstaelse av 10 pct. av kraftindvindingen til kommunene. Det er vistnok saa, at anlægget har til hensigt at skaffe kraft til de 3 herreder som tilsammen danner ansøgeren, men der foreligger ogsaa mulighed for at andre kommuner bør gjøres delagtige i kraften.

Såfremt forhandlingene med De norske Saltverker resulterer i at de faar leie kraft fra Herlandsfossen vil der formentlig samtidig bli truffet arrangement saaledes at Nordhordlandsbygdene faar sikret sig tilførsel gjennom saltverkets fjernledning fra Matrefaldene. Skulde mot formodning saltverket ikke faa kraft fra Herlandsfossen vil der efter hvad man bragte i erfaring paa stedet under konferance med formændene i de to kraftsammenslutninger, Mjøs og Fjellanger, være adgang til for Nordhordland at faa leie kraft fra Herlandsfossen. Under disse omstændigheter skulde det antagelig være overflødig at indta noget særskilt vilkaar i nærværende koncession om levering av energi til Nordhordlands kommunale kraftlag. Til staten foreslaar man betinget de vanlige 5 pct. Se forøvrig post 19 nedenfor.

De øvrige vilkaar trenger antagelig ingen nærmere begrundelse. Man skal bare nævne at anlegget er langt fremskredet og at dette har øvet indflydelse paa utformningen av postene 6 og 15 om frister for arbeidets paabegyndelse og fullførelse samt om approbation av planer m. v.

I henhold til ovenstaaende anbefaler kommissionen, at der gis Hosanger, Haus og Hamre kommunale kraftverk tilladelse i medhold av lov om vasdragreguleringer av 14de december 1917 til i det væsentlige overensstemmende med den foreliggende plan at regulere Storevandet og Løtvedtvandet ved sänkning til cote 141,0 og opdemning av Storevandet til cote 153,0.

Tilladelsen foreslaaes git paa følgende

betingelser:

1.

Reguleringskoncessionen gis paa ubegrenset tid.

Dersom vandfald, der ikke tilhører staten eller norske kommuner, deltar i reguleringen eller blir medeiere i reguleringsanlegget gjælder koncessionen for disses vedkommende i 50 aar fra koncessionens dato. Ved koncessionstidens utløp tilfalder

disse vandfalds eiers andele i reguleringsanlegget staten uten vederlag.

Reguleringskoncessionen kan ikke overdrages.

Det utførte reguleringsanlæg eller andel deri kan ikke avhændes, pantsættes eller gjøres til gjenstand for arrest eller utlæg uten i forbindelse med vandfald i samme vasdrag nedenfor anlegget.

Anlegget maa ikke nedlægges uten statsmyndigheternes samtykke.

2.

I det 35te aar efterat koncessionen er git, skal staten kunne indløse det hele anlæg. Benytter staten sig ikke herav skal den i det 10de aar derefter ha samme adgang og saaledes videre hvert 10de aar. Bestemmelsen om indløsning maa være meldt reguleringsanlæggets eier 5 aar i forveien. Indløsningssummen blir at beregne saaledes, at grundstykker og rettigheter samt vandbygningsarbeider og hus betales med, hvad de bevislig har kostet ved erhvervelsen, mens andet tilbehør indløses for den tekniske verdi efter skjøn paa statens bekostning.

Forsaavidt angaar andele av reguleringsanlegget, der paa indløsningstiden maatte tilhøre andre end staten og norske kommuner blir i indløsningssummen at gjøre fradrag for amortisasjon i 50 aar av grundstykker, rettigheter, vandbygningsarbeider og hus.

Anleggene skal ved indløsningen være i fuld driftsmæssig stand. Hvorvidt saa er tilfælde avgjøres i tilfælde av tvist ved skjøn av uvillige mænd paa statens bekostning.

Koncessionæren pligter paa sin bekostning at utføre, hvad skjønnet i saa henseende maatte bestemme.

3.

For den økning av vandkraften, som ved reguleringen tilflytter eiere av vandfald eller bruk i vasdraget skal disse erlægge følgende ærlige avgifter:

Til staten kr. 0,50 pr. naturhestekraft.

Til de amts-, herreds- og bykommuner,

som Kongen bestemmer kr. 0,20 pr. naturhestekraft.

Økningen av vandkraften beregnes med utgangspunkt i vasdragets lavvandføring før reguleringen, som ansættes til 2,24 m.³. Ved beregningen av økningen forutsettes det, at magasinet utnyttes paa en saadan maate, at vandføringen i lavvandsperioden blir saa jevn som mulig. Hvad der skal anses som den ved reguleringen indvundne økning av vandkraften, avgjøres med bindende virkning av departementet efter indstilling av Vasdragkommissionen.

Pligten til at erlægge de ovenfor omhandlede avgifter indtræder efterhvert som den ved reguleringen indvundne vandkraft tas i bruk.

Et mindretal, vasdragdirektøren (ved Hugo-Sørensen) og Valentinsen, foreslaar avgiften til kommunene sat til kr. 0,50 pr. naturhestekraft.

4.

For den i punkt 3 omhandlede økning av vandkraften skal der erlægges en godtgjørelse en gang for alle til staten av kr. 1,00 for hver ved reguleringen indvunden naturhestekraft. Godtgjørelsen blir at erlægge efterhvert som den ved reguleringen indvundne vandkraft tages i bruk.

5.

Nærmere bestemmelser om betalingen av avgifter efter post 3, godtgjørelse efter post 4 og kontrol med vandforbruket samt angaaende avgivelse av kraft, jfr. post 19, skal forsaavidt de ikke er fastsat av Kongen, med bindende virkning for hvert enkelt tilfælde fastsettes av vedkommende regjeringsdepartement efter indstilling fra Vasdragkommissionen.

6.

Arbeidet maa fullføres inden en frist av 7 aar efterat koncessionen er git.

I fristen medregnes ikke den tid, som paa grund av overordentlige tildragelser (vis major), streik eller lockout har været umulig at utnytte.

Arbeidet skal utføres ved funksjonærer og arbeidere som har norsk indfødsret eller statsborgerret.

Koncessionæren skal ved bygning og drift av anlegget bruke norsk arbeide og norsk materiel forsaavidt dette kan faaes like godt, tilstrækkelig, hurtig og for en pris, som ikke med mere end 10 — ti — procent overstiger den pris, hvortil materiel kan faaes fra utlandet.

Vedkommende departement kan tilstede undtagelse fra disse regler, naar særegne hensyn gjør det paakrævet.

8.

Forsikring tegnes fortrinsvis i norske selskaper hvis disse byr like fordelagtige betingelser som utenlandske.

9.

Arbeiderne maa ikke paalægges at mota varer istedenfor penger som vederlag for arbeide eller paalægges nogen forpligtelse med hensyn til indkjøp av varer (herunder dog ikke sprængstof, verktøi og andre arbeidsmaterialer). Verktøi og andre arbeidsredskaper, som utleveres arbeiderne til benyttelse, kan bare kræves erstattet, naar de bortkastes eller ødelægges og da bare med deres virkelige værdi beregnet efter, hvad de har kostet koncessionæren med rimelig fra drag for slitage ved utleveringen. Hvis koncessionæren holder handelsbod for sine arbeidere, skal nettooverskuddet efter revidert aarsregnskap anvendes til almenntilgøiemed for arbeiderne. Anvendelsen fastsettes efter samraad med et av arbeiderne opnævnt utvalg, som i tilfælde av tvist kan forlange saken forelagt for vedkommende regjeringsdepartement til avgjørelse.

Koncessionæren skal være ansvarlig for at hans kontraktører opfylder sine forpligtelser overfor arbeiderne ved anlegget.

10.

Koncessionæren er forpligtet til at rette sig efter de bestemmelser, som vedkommende regjeringsdepartement gir til motarbeid

delse af drikkenes salg og strøghandel med berolgende drikke blandt den befolkning, som er knyttet til anlægget.

Koncessionæren er forpligtet til efter nærmere bestemmelse av medicinalstyrelsen at skaffe arbeiderne dem til enhver tid nødvendige lægehjælp og at holde et for siemiddet tjenlig sykehus med isolationslokale og tidsmessig utstyr.

Koncessionæren er forpligtet til at erstatte det offentlige utgifterne ved forsterket politiopsyn.

12.

Koncessionæren er i fornøden utstrækning forpligtet til paa rimelige vilkaar og uten beregning av nogen fortjeneste at skaffe arbeiderne og funktionærene sundt og tilstrækkelig husrum efter nærmere bestemmelse av vedkommende regjeringsdepartement.

Koncessionæren er ikke uten vedkommende regjeringsdepartements samtykke berettiget til i anledning av arbeidstvister eller hus leiet hos ham. Uenighet om hvorvidt opsigelse skyldes arbeidstvist avgjøres med bindende virkning av departementet.

13.

Koncessionæren er forpligtet til i den utstrækning som amtsveistyret bestemmer, at erstatte utgifterne til vedlikehold og istandsættelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter blir særlig øket ved anlægsarbeidet. Veier, broer og kaier, som koncessionæren anlegger, skal stilles til fri avbenyttelse for almenheten, forsaavidt departementet finder, at dette kan ske uten væsentlige ulemper for anlægget.

Koncessionæren skal ombygge veier, broer og kaier, hvor dette nødvendiggjøres ved reguleringen. Videre skal han utføre de foranstaltninger, som amtsveistyret finder nødvendige for saavidt mulig at avhjelpe skade og ulempe, som for almenheten maatte opstaa paa is- og vinterveier.

Reguleringsanlæggets eier skal foranstaltning.

Koncessionæren pligter at forelægge vedkommende departement detaljerte planer med fornødne oplysninger, beregninger og omkostningsoverslag vedkommende reguleringsanlægget samt beskrivelse av den hittil utførte del. Arbeidet kan ikke fremmes videre før departementet har approbert saavel det som er utført som planerne for det som gjenstaar. Anlægget skal utføres paa en solid maate. Dets utførelse saavel som dets senere vedlikehold og drift undergis offentlig tilsyn. De hermed forbundne utgifter utredes av anlæggets eier.

15.

Ved damanlægget skal der tillates truffet militære foranstaltninger for sprængning i krigstilfælde, uten at anlæggets eier har krav paa godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper eller innskærnkninger med hensyn til anlægget eller dets benyttelse. Anlæggets eier maa uten godtgjørelse finde sig i den bruk av anlægget som sker i krigsøiemed.

16.

Vandslipningen skal foregaa overensstemmende med et reglement, som Kongen paa forhaand utfærdiger. En norsk statsborger, som vedkommende departement godtar, skal forestaa manøvreringen. Ekspropriationsskjen kan ikke paabegyndes, før manøvreringsreglementet er fastsat.

17.

Reguleringsanlæggets eier skal efter nærmere bestemmelse av departementet utføre de hydrologiske iagttagelser, som i det offentliges interesse findes paakrævet og stille det indvundne materiale til disposition for det offentlige. Den tilladte opdæmningshøide og den tilladte laveste tapningsgrænse betegnes ved et fast og tydelig vandstandsmerke, som det offentlige godkjender.

Kopier av alle karter, som koncessionæren maatte la opta i anledning av anlægget, skal tilstilles Norges Geografiske Opmaaling

med opplysning om, hvordan maalingerne er utført.

18.

Eieren skal uten vederlag for det utførte anlegg finne sig i enhver yderligere regulering i vedkommende vasdrag, som ikke forringer den tilladte regulerings effekt.

19.

De vandfalds- og brukseiere, som benytter sig av det ved reguleringen indvundne driftsvand, er forpligtet til at avgi til den eller de kommuner, derunder ogsaa amtskommuner, som departementet bestemmer, efterhvert som utbygning sker, indtil 10 pct. av den for hvert vandfald indvundne økning av kraften (beregnet som angit i post 3). Staten forbeholdes ret til at erholde indtil 5 pct. av kraften.

Naar 30 aar er forløpet fra koncessionens meddelelse kan de samme kommuner uanset den ovenfor betingede procent for kraftavgivelse og uten hinder av den foran fastsatte begrænsning med Kongens samtykke kræve avgit fra vandfald, der tilhører norske kommuner, yderligere kraft saavidt fornødent til at dække deres behov eller til at forsyne deres indvaanere med kraft til lys, varme, gaardsdrift, haandverk eller smaaindustri.

Kraften avgis i den form, hvori den produceres. Elektrisk kraft uttas efter departementets bestemmelse i kraftstationen eller fra fjernledningen eller fra ledningsnettet. Avbrytelse eller innskærnkning av leveringen, som ikke skyldes vis major, streik eller lockout, maa ikke ske uten departementets samtykke.

Kraften leveres efter en maksimalpris beregnet paa at dække produktionsomkostningene — deri indbefattet 6 procent rente av anlægskapitalen — med tillæg av 20 procent. Maksimalprisen fastsættes ved overenskomst mellem vedkommende departement og koncessionæren eller i mangel av overenskomst ved skjøn. Denne fastsættelse kan saavel av departementet som av koncessionæren forlanges revidert hvert 5te aar. Hvis eieren leier ut kraft, og kraften til kom-

muner eller stat kan uttas fra kraftledning til nogen av deistagens, kan kommunen eller staten i ethvert tilfælde forlange kraften avgit til samme pris og paa samme vilkaar som leierne av lignende kraftmængder under samme forhold.

Eieren har ret til at forlange et varsel av 1 aar for hver gang kraft uttas.

20.

Departementet kan under særlige omstændigheter gi en vandfalds- eller brukseier, som ikke er medeier i reguleringsanlægget, tilladelse til at benytte driftsvand, som er indvundet ved reguleringen mot en aarlig godtgjørelse til reguleringsanlæggets eier. Denne godtgjørelse skal i tilfælde av tvist fastsættes av departementet efter indstilling fra Vasdragkommissionen.

21.

Reguleringsanlæggets eier pligter at træffe saadanne anordninger at den almindelige færdsel forulempes saa litet som mulig ved reguleringen. Spørsmålet om hvilke forføininger han skal træffe, avgjøres i tilfælde av tvist ved skjøn.

Skade eller ulempe paa færdselen som ikke paa denne maate avhjelpes, blir at erstatte overensstemmende med reguleringslovens § 16.

22.

Reguleringsanlæggets eier underkaster sig de bestemmelser, som til enhver tid maatte bli truffet av vedkommende regjeringsdepartement til kontrol med overholdelsen av de opstillede betingelser.

De med kontrollen forbundne utgifter erstattes det offentlige av reguleringsanlæggets eier.

23.

Alle heftelser, som hviler paa anlægget, falder bort, naar og i den utstrækning dette i henhold til reguleringskoncessionen gaar over til staten efter postene 1 eller 2 eller begge.

24.

Reguleringskoncessionen skal tinglyst i de tinglag, hvor anlægget er beliggende.

Et utkast av kommissionen til å fastslå som heftelse på de eiendommer eller bruk i vasdraget, for hvilke reguleringen kan medføre forpliktelser.

Man har etter omstændighetene funnet det overflødig at oppstille krav om fattigfond, jfr. lovens § 12,7. Videre har man antatt det upaakrævet at forlange sikkerhetsstillelse.»

Med skrivelse fra vasdragdirektøren av 26de oktober 1918 har man paa foranledning mottatt et utkast til manøvreringsreglement for reguleringsdammene. Ukastet er saalydende:

Reglement for manøvrering av reguleringsindretningene for Storevatn og Løvtvedvatn i Herlandsvasdraget.

1.

Storevatn kan dæmnes til kote 153,0 og dette samt Løvtvedvatn kan søknes til cote 141,0.

2.

Vandslipningen foregaar efter kraftanlæggets behov, dog saaledes at de hittidige flomvandføringer i vasdraget saavidt mulig ikke forhøies. Heller ikke maa den tidligere lavvandføring forminskes til skade for andres rettigheter.

3.

De tillatte opdæmningshøider og de tillatte tappingsgrænser skal betegnes ved faste og tydelige merker.

4.

Til at forestaa manøvreringen antages norsk statsborger, som godtages av vedkommende departement. Damvogterens bolig skal ligge i umiddelbar nærhet av reguleringsindretningene og være forsynt med telefon.

5.

Damvogteren har at paase, at flomløpene ikke hindres av is e. l., samt at reguleringsindretningene forøvrig til enhver tid er i god stand.

6. Damvogteren har at føre protokoll over avlæste vandstande samt observere og notere, om det forlanges, regnmængder, temperatur m. v. Av denne protokoll sendes ved hver maanedes utgang avskrift til vasdragdirektøren.

7.

Mulig tvist om dette reglements forståelse blir at avgjøre av vedkommende regjeringsdepartement.

8.

Ændringer i dette reglement kan alene foretas av Kongen efterat de interesserte har had anledning til at utale sig.»

Ukastet har gjennom amtmanden været forelagt distriktet til uttalelse.

Med skrivelse fra amtmanden av 16de december 1918 har man mottatt uttalelser fra Hosanger, Haus, Hamre og Bruvik formandskaper, fra lensmændene i Hosanger, Haus og Bruvik og fra selskapet. Samtlige tiltræder vasdragdirektørens utkast.

I skrivelse til amtmanden i S. Bergenhus av 19de november 1918 bad man meddelt oplysning om, hvorvidt der var truffet endelig avtale om kraftlevering til Nordhordland kommunale Kraftlag fra de norske Saltverker.

Med skrivelse fra amtmanden av 7de december s. a. har man mottatt en paategningsskrivelse fra formanden i Hosanger, Haus og Hamre kommunale Kraftverk, dattert 3dje december s. a., hvori bl. a. anføres følgende:

«Angaaende omspurte forhold med Saltverkerne og Nordhordlands kommunale kraftlag kan oplyses at man er bekjendt at disse hittil ikke har opnaaet tilsigtede kontrakt med A/S Matrefaldene, hvorfor der heller ikke foreligger noget resultat overfor Nordhordland kommunale Kraftlag.

Saltverkerne har derfor forhandlet med Hosanger, Haus og Hamre kommunale Kraftverk om leverance av ca. 10 000 hk. der tiltrænges til første saltfabrik.

Da dette er mere kraft end Herlandsvasdraget kan skaffe, har vi staaet overfor

valget imellem flere alternativer for at tilknytte vort kraftverk supplerende kraftmængder, hvorav kan nævnes:

1. At leie kraft ifra mølleeierne Hille i Hosanger.
2. At utbygge et vasdrag tilhørende Haus.
3. At Nordhordlands kommunale Kraftlag utbygger 1ste byggeperiode i Eikefet—Urdalsvasdraget og udleier os derav ca. 3 000 hk. paa vilkaar der følger vor kontrakt med A/S «De norske Saltverker».

Ved sidstnævnte alternativ opnaar Nordhordland kommunale Kraftlag paa bedste maate at sikre sin egen kraftforsyning, samtidig som dette derved vil kunne ske paa et økonomisk betryggende grundlag.

Det antages at utbygningen kan foretages i samme tidsrum som Nordhordlands kommunale Kraftlag vil tiltrænge til bygning av linjenet, hvorfor nogen forsinkelse av disse bygders elektricitetsforsyning ikke vil kunne resikeres.

Paa grundlag av disse betragtninger har vi sendt Nordhordland kommunale Kraftverk en forespørsel om saadant samarbeide.»

Amtmanden anfører i sin nævnte skrivelse at de av formanden i kraftverkets styre givne opplysninger med hensyn til spørsmålet Nordhordlandskommunernes kraftleie fra De norske Saltverker er rigtige.

Departementet skal bemerke:

Den skade og ulempe, som vil bevirkes ved heromhandlede reguleringsforetagende antages efter de foreliggende opplysninger at være av mindre betydning sammenlignet med fordelene derved, idet reguleringen væsentlig foregaar ved sänkning av den naturlige vandstand i omhandlede magasiner. Opdämning foregaar bare i Storevatnet, ca. 2 m. For en opdämning av 0,44 m. har vandfaldseierne erhvervet de fornødne rettigheter ved et i 1903 avholdt vasdragskjön i henhold til vasdraglovens § 14.

Med den planlagte regulering vil der i Herlandsfossen kunne opnaes en kraftmængde av ca. 9 800 naturhk. dögnet og

aaret rundt, hvorav ca. 5 700 hk. er indvundet ved regulering. Med sigte paa varierende belastning er der ved fuld utbygning planlagt installert maskineri for 10 600 turbinhk., hvilket er mere end de tre delagende kommuner antas i den nærmeste fremtid at kunne unytte til eget bruk eller til forsyning av deres indvaanere med kraft til lys, varme, gaardsbruk, haandverk og smaaindusri.

Som det vil sees er der fra en del andre kommuner i Nordhordland, sammensluttet under navn av Nordhordland kommunale Kraftlag, fremkommet krav om at bli delag i kraften fra Herlandsfossen. Efter det forenggende gaar man imidlertid ut fra, at Nordhordland kommunale Kraftlag kan faa sit kraftbehov tilfredsstillet fra andre kilder, naar de faar sit ledningsnet utbygget og kan mota kraften. Der er herom slutet en avtale under forutsætning at den foran nævnte bortleie til A/S De norske Saltverker kommer istand. Ifølge telegram av 18de december 1918 er endelig kontrakt herom sluttet.

Man finder derfor ikke grund til at paalægge Hosanger, Haus og Hamre kommunale Kraftverk at holde nogen del av kraften fra Herlandsfossen disponibel for andre kommuner.

Paa grund av sin centrale beliggenhet og heldige reguleringsforhold er omhandlede vasdrag særlig skikket til at utnyttes i den almindelige elektricitetsforsynings tjeneste. Man vil derfor anbefale, at der i tilfælde tas forbehold om, at kraftverket skal være forpligtet til eventuelt at indtræ i samarbeide med andre lignende kraftanlæg av hensyn til vedkommende distrikters kraftforsyning, jfr. nedenfor omhandlede betingelser.

Man vil saaledes med Vasdragkommissionen anbefale, at den ansökte regulerings-tilladelse meddeles.

Andragendet har været bekjendtgjort paa anordnet maate.

Man har utarbeidet et utkast til betingelser, som er vedtat av de interesserte kommuner. Man vedlægger utskrift av herredsstyrenes beslutninger i saken. Da anlæg-

get er kommunalt og kraften for den væsentligste del skal anvendes i den almindelige elektricitetsforsynings tjeneste, vil man anbefale koncession paa ubegrænset tid.

Forsaavidt private blir medeiere i reguleringsanlægget vil man for deres vedkommende anbefale en koncessionstid paa 50 aar.

Vasdragkommissionen har foreslaat betinget indløsningsret for staten efter 35 aars forløp idet den har anset dette praabudt i loven.

Departementet, der ikke fandt at kunne tiltræde denne opfatning, har herom tilskrevet Justisdepartementet, der har uttalt, at en indløsningsret antages at bortfalde hvis regulering gis paa ubegrænset tid.

Nærværende departement har ikke fundet grund til i det foreliggende tilfælde at opta bestemmelse om indløsning.

De aarlige avgifter til stat og kommuner vil man anbefale sat til henholdsvis kr. 0,50 og kr. 0,20 pr. indvunden naturhk.

Da Storevatn efter sin størrelse maa antages ikke at være eiendomsret undergit i sin helhet, blir der av koncessionæren at erlægge en godtgjørelse til staten en gang for alle, som man vil anbefale sat til kr. 1,00 pr. indvunden naturhk.

I utkastets § 13 har man foreslaat optat bestemmelse om pligt for koncessionæren til at samarbeide med andre kraftanlæg, hvis dette findes hensigtsmæssig av hensyn til den almindelige kraftforsyning.

Bestemmelse herom samt angaaende anlæggets indretning for at muliggjøre saadant samarbeide forutsættes truffet av departementet.

Utkastet til betingelser er saalydende:

Utkast

til betingelser for regulering av Herlands-
vasdraget.

1.

Reguleringskoncession gis paa ubegrænset tid.

Dersom vandfald, der ikke tilhører sta-

ten eller norske kommuner, deltar i reguleringen eller blir medeiere i reguleringsanlægget gjælder koncessionen for disse vedkommende i 50 aar fra koncessionens datum. Ved koncessionstidens utløp tilfalder disse vandaktusieres andele i reguleringsanlægget staten uten vederlag.

Reguleringskoncessionen kan ikke overdrages.

Det utførte reguleringsanlæg eller andel deri kan ikke avhændes, pantsættes eller gjøres til gjenstand for arrest eller utlægg uten i forbindelse med vandfald i samme vasdrag nedenfor anlægget.

Anlægget maa ikke nedlægges uten statsmyndigheternes samtykke.

2.

For den økning av vandkraften, som ved reguleringen tilflyter eiere av vandfald eller bruk i vasdraget skal disse erlægge følgende aarlige avgifter:

Til staten kr. 0,50 pr. naturhestekraft.

Til de amts-, herreds- og bykommuner, som Kongen bestemmer kr. 0,20 pr. naturhestekraft.

Økningen av vandkraften betegnes med utgangspunkt i vasdragets lavvandføring før reguleringen, som ansættes til 2,24 m.³. Ved beregningen av økningen forutsættes det, at magasinet utnyttes paa en saadan maate, at vandføringen i lavvandsperioden blir saaeven som mulig. Hvad der skal ansees som den ved reguleringen indvundne økning av vandkraften, avgjøres med bindende virkning av departementet efter indstilling av Vasdragkommissionen.

Plikten til at erlægge de ovenfor omhandlede avgifter indtræder efterhvert som den ved reguleringen indvundne vandkraft tas i bruk.

3.

For den i punkt 2 omhandlede økning av vandkraften skal der erlægges en godtgjørelse en gang for alle til staten av kr. 1,00 for hver ved reguleringen indvunden naturhestekraft. Godtgjørelsen blir at erlægge efterhvert som den ved reguleringen indvundne vandkraft tas i bruk.

4.

Nærmere bestemmelser om betalingen av avgifter efter post 2, godtgjørelse efter post 3 og kontrol med vandforbruket samt angaaende avgivelse av kraft, jfr. post 19 skal forsaavidt de ikke er fastsat av Kongen, med bindende virkning for hvert enkelt tilfælde fastsættes av vedkommende regjeringsdepartement efter indstilling fra Vasdragkommissionen.

5.

Arbeidet maa fuldføres inden en frist av 7 aar efterat koncessionen er git.

I fristen medregnes ikke den tid, som paa grund av overordentlige tildragelser (vis major), streik eller lockout, har været umulig at utnytte.

6.

Arbeidet skal utføres ved funktionærer og arbeidere som har norsk indfødsret eller statsborgerret.

Koncessionæren skal ved bygning og drift av anlægget bruke norsk arbeide og norsk materiel forsaavidt dette kan faaes like godt, tilstrækkelig hurtig og for en pris, som ikke med mere end 10 — ti — procent overstiger den pris, hvortil materiel kan faaes fra utlandet.

Vedkommende departement kan tilstede undtagelse fra disse regler, naar særegne hensyn gjør det paakrævet.

7.

Forsikring tegnes fortrinsvis i norske selskaper hvis disse byr like fordelaktige betingelser som utenlandske.

8.

Arbeiderne maa ikke paalægges at motta varer istedenfor penger som vederlag for arbeide eller paalægges nogen forpligtelse med hensyn til indkjøp av varer (herunder dog ikke sprængstof, verktøi og andre arbeidsmaterialer). Verktøi og andre arbeidsredskaper, som utleveres arbeiderne til benyttelse, kan bare kræves erstattet, naar de bortkastes eller ødelægges og da bare med

deres virkelige verdi beregnet efter, hvad de har kostet koncessionæren med rimelig fradrag for slitage ved utleveringen. Hvis koncessionæren holder handelsbod for sine arbeidere, skal nettooverskuddet efter revidert aarsregnskap anvendes til almennyttig øiemed for arbeiderne. Anvendelsen fastsættes efter samraad med et av arbeiderne opnævnt utvalg, som i tilfælde av tvist kan forlange saken forelagt for vedkommende regjeringsdepartement til avgjørelse.

Koncessionæren skal være ansvarlig for at hans kontraktører opfylder sine forpligtelser overfor arbeiderne ved anlægget.

9.

Koncessionæren er forpligtet til at rette sig efter de bestemmelser, som vedkommende regjeringsdepartement gir til motarbeidelse av drukkenskap og smughandel med berusende drik blandt den befolkning, som er knyttet til anlægget.

10.

Koncessionæren er forpligtet til efter nærmere bestemmelse av medicinalstyrelsen at skaffe arbeiderne den til enhver tid nødvendige lægehjelp og at holde et for øiemedet tjenlig sykehus med isolationslokale og tidsmessig utstyr.

Koncessionæren er forpligtet til at erstatte det offentlige utgiftene ved forsterket politiopsyn.

11.

Koncessionæren er i fornøden utstrækning forpligtet til paa rimelige vilkaar og uten beregning av nogen fortjeneste at skaffe arbeiderne og funktionærene sundt og tilstrækkelig husrum efter nærmere bestemmelse av vedkommende regjeringsdepartement.

Koncessionæren er ikke uten vedkommende regjeringsdepartements samtykke berettiget til i anledning av arbeidstvister at opsi arbeiderne fra bekvemmeligheter eller husleiet hos ham. Uenighet om hvervidt opsigelse skyldes arbeidstvist avgjøres med bindende virkning av departementet.

12.

Koncessionæren er forpligtet til i den utstrækning som amtsveistyret bestemmer, at erstatte utgifterne til vedlikehold og istandsættelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter blir særlig øket ved anlagsarbeidet. Veier, broer og kaier, som koncessionæren anlegger, skal sulles til fri avbenyttelse for almenheten, forsaavidt departementet finder, at dette kan ske uten væsentlige ulemper for anlagget.

Koncessionæren skal ombygge veier, broer og kaier, hvor dette nødvendiggjøres ved reguleringen. Videre skal han utføre de foranstaltninger, som amtsveistyret finder nødvendig for saavidt mulig at avhjelpe skade og ulempe, som for almenheten maatte opstaa paa is- og vinterveier.

13.

Koncessionæren er forpligtet til, efter bestemmelse av vedkommende departement og paa vilkaar som dette fastsætter at samarbeide med andre kraftanlæg, naar dette findes hensigtsmessig av hensyn til den almindelige kraftforsyning. Kraftstation og ledningsnet skal efter nærmere bestemmelse av vedkommende departement utføres saaledes, at anlagget kan sammenslutes og drives under et med andre lignende kraftanlæg.

Koncessionæren pligter paa egen bekostning at foreta de forandringer av anlagget, som maatte findes paakrævet av hensyn til saadant samarbeide. Bestemmelse herom træffes av departementet. Der tas ved avgjørelsen størst mulig hensyn til anlaggets økonomiske forhold.

14.

Koncessionæren pligter at forelægge vedkommende departement detaljerte planer med fornødne opplysninger, beregninger og omkostningsoverslag vedkommende reguleringsanlagget samt beskrivelse av den hittil utførte del. Arbeidet kan ikke fremmes videre før departementet har approbert saavel det som er utført som planene for det som gjenstaar. Anlagget skal utføres paa en so-

lid maate. Dets utførelse saavel som dets senere vedlikehold og arnt underlig offentlig tilsyn. De hermed forbundne utgifter utredes av anlages eier.

15.

Ved damanlagget skal der tillates truffet militære foranstaltninger for sprængning i krigstid, uten at anlages eier har krav paa godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende utemper eller innskærnkninger med hensyn til anlagget eller dets benyttelse. Anlages eier maa uten godtgjørelse finde sig i uten bruk av anlagget som sker i krigstid.

16.

Vandslipningen skal foregaa overensstemmende med et reglement, som Kongen paa forhaand utfærdiger. En norsk statsborger, som vedkommende departement godtar, skal foresaa manøvreringen. Ekspropriationsskjøn kan ikke paabegyndes, før manøvreringsreglementet er fastsat.

17.

Reguleringsanlaggets eier skal efter nærmere bestemmelse av departementet utføre de hydrologiske iagttagelser, som i det offentlige interesse findes paakrævet og stille det indvundne materiale til disposition for det offentlige. Den tillatte opdemningshøide og den tillatte laveste tapningsgrænse betegnes ved et fast og tydelig vandsandsmerke, som det offentlige godkjender.

Kopier av alle karier, som koncessionæren maatte la opta i anledning av anlagget, skal tilstilles Norges Geografiske Opmaaling med opplysning om, hvordan maalingene er utført.

18.

Eieren skal uten vederlag for det utførte anlæg finde sig i enhver yderligere regulering i vedkommende vasdrag, som ikke forringer den tillatte regulerings effekt.

19.

De vandfalds- og brukseiere, som benytter sig av det ved reguleringen indvundne

driftsvand, der forpligtes til at avgi til den eller de kommuner, derunder ogsaa amtskommuner, som departementet bestemmer, efterhvert som utbygning sker, indtil 10 pct. av den for hvert vandfald indvundne økning av kraften (beregnet som angit i post 2). Staten forbeholdes ret til at erhverve indtil 5 pct. av kraften.

Naar 30 aar er forløpet fra koncessionens meddelelse kan de kommuner hvis interesser berøres av reguleringen uanset den ovenfor betingede procent for kraftavgivelse og uten hinder av den foran fastsatte begrænsning med Kongens samtykke, efterhvert som kraft blir ledig, kræve avgit fra de av vasdragets vandfald, der tilhører norske kommuner, yderligere kraft saavidt fornødent til at dække deres eget behov eller til at forsyne deres indvaanere med kraft til lys, varme, gaardsdrift, haandverk eller smaaindustri.

Kraften avgis i den form, hvori den produceres. Elektrisk kraft uttas efter departementets bestemmelse i kraftstationen eller fra fjernledningen eller fra ledningsnettet. Avbrytelse eller indskrænkning av leveringen, som ikke skyldes vis major, streik eller lockout, maa ikke ske uten departementets samtykke.

Kraften leveres efter en maksimalpris beregnet paa at dække produktionsomkostningene — deri indbefattet 6 procent rente av anlægskapitalen — med tillæg av 20 procent. Maksimalprisen fastsættes ved overenskomst mellem vedkommende departement og koncessionæren eller i mangel av overenskomst ved skjøn. Denne fastsættelse kan saavel av departementet som av koncessionæren forlanges revidert hvert 5te aar. Hvis eieren leier ut kraft, og kraften til kommune eller stat kan uttas fra kraftledning til nogen av leietagerne, kan kommunen eller staten i ethvert tilfælde forlange kraften avgit til samme pris og paa samme vilkaar som leierne av lignende kraftmængder under samme forhold.

Eieren har ret til at forlange et varsel av 1 aar for hver gang kraft uttas.

20.

Departementet kan under særlige omstændigheter gi en vandfalds- eller bruks-eier, som ikke er medeier i reguleringsanlægget, tilladelse til at benytte driftsvand, som er indvundet ved reguleringen mot en årlig godtgjørelse til reguleringsanlæggets eier. Denne godtgjørelse skal i tilfælde av tvist fastsættes av departementet efter indstilling fra Vasdragkommissionen.

21.

Reguleringsanlæggets eier pligter at træffe saadanne anordninger at den almindelige færdsel forulempes saa litet som mulig ved reguleringen. Spørsmålet om hvilke forføininger han skal træffe, avgjøres i tilfælde av tvist ved skjøn.

Skade eller ulempe paa færdselen som ikke paa denne maate avhjelpes, blir at ersatte overensstemmende med reguleringslovens § 16.

22.

Reguleringsanlæggets eier underkaster sig de bestemmelser, som til enhver tid maatte bli truffet av vedkommende reguleringsdepartement til kontrol med overholdelsen av de opstilte betingelser.

De med kontrollen forbundne utgifter erstattes det offentlige av reguleringsanlæggets eier.

23.

Alle heftelser, som hviler paa anlægget, falder bort, naar og i den utstrækning detto i henhold til reguleringskoncessionen gaar over til staten efter post 1.

24.

Reguleringskoncessionen skal tinglyses i de tinglag hvor anlægget er beliggende. Et utdrag av koncessionen skal tinglyses som heftelse paa de eiendommer eller bruk i vasdraget, for hvilke reguleringen kan medføre forpligtelser.

Man vil anbefale at det foran indtagne av alle vedkommende tiltraadte utkast til reglement for manøvrering av reguleringsanlæggene fastsættes som gjældende indtil videre.

Forsaavidt der er søkt om ekspropriationstilladelse efter vasdragslovens §§ 25 og 26 bemerkes, at ansøkerne har meddelt at de vil maatte supplere sine rettigheter i vasdraget ved ekspropriation i henhold til lov av 15de august 1911 med tillægslov av 12te juli 1912. Man antar at det da vil være det hensigtsmæssige at den for kraftanlægget nødvendige grund erhverves med hjemmel i disse love og i samme forretning.

Da vasdragslovens §§ 25 og 26 ikke finder anvendelse paa vasdragsreguleringer der indgaar under lov av 14de december 1917 vil der ikke være behov for anvendelse av sidstnævnte paragraf.

Departementet antar at et fra ansøkerne fremsat ønske om at skjønsmænd til regulerings-skjønnen opnævnes av Kongen bør imøtekommes. Man skal senere avgi indstilling om saadan opnævnelse.

Man tillater sig saaledes at

indstille:

1. Det tillates i medhold av lov av 14de december 1917 om vasdragreguleringer Hosanger, Haus og Hamre kommunale kraftverk at foreta regulering av Herlandsvasdraget i det væsentlige overensstemmende med fremlagt plan og paa de i Arbeidsdepartementets foredrag av 20de december 1918 indtatte
 - betingelser.
2. Der fastsættes som gjældende indtil videre reglement for manøvrering av de ovenfor nævnte reguleringsanlæg overensstemmende med det i Arbeidsdepartementets foredrag av 20de december 1918 indtagne utkast.
3. Skjønsmænd til de skjøn og takster som ovennævnte regulering maatte foranledige blir at opnævne av Kongen.

13. Norsk Ferro Legerings A/S.

(Leie av inntil 2200 k. w fra Haugesunds kommunale elektricitetsverk).

Kgl. resol. av 20de decbr. 1918.

Med skrivelse fra amtmanden i Stavanger amt av 13de august 1917 er til departementet inkommet et andragende fra Norsk Ferro-Legerings A/S, Haugesund, datert 22de mars 1917 om tilladelse til at leie elektrisk kraft fra Haugesunds kommunale elektricitetsverk. Av andragendet hitsættes følgende:

Vi tillater os at anmode det ærede departementet om koncession paa leie av kraft fra Haugesunds kommunale Elektricitetsverk i henhold til vedlagt attestert avskrift av kontrakt mellem dette og vort firma av 20de december 1916.

Det i denne kontrakt nævnte selskap, Kemisk Industri A/S, er et datterselskap av Norsk Ferro-Legerings A/S med kr. 60,000,00 i aktiekapital, formaal er undersøkelse av fabrikations metoder, kjøp og salg av patenter og videre utnyttelse av samme, spesielt herr ingeniør Førlands ideer.

Som det vil fremgaa av kontrakten maa den leiede kraft betegnes som spildkraft, idet vi hvad tid som helst kan vente indskrænkninger i kraftmængden.

Naar hertil kommer den i betragtning herav høie pris vil vi ansøke det ærede departement om at koncessionslovens mindste avgift maa komme i anvendelse.

Høslagt følger attestert avskrift av selskapets love samt den i henhold til lov av 18de september 1909 § 15 nødvendige erklæring fra bestyrelsen.»

De i andragendet paaberopte bilag vedlægges.

Skaare herredsstyre har i møte den 30te juli 1917 avgit følgende uttalelse:

«For at ha begrundet mening om virkningen av en fabrikkdrift, som det her gjælder, beliggende i herredets centrale del, har herredsstyret gjennom formandskapet indhentet opplysninger og uttalelser av sakkyndige paa dette område og av tillidsmænd, som

har erfaringer om virkningen av denslags anlæg hvor de er beliggende.

Man tillater sig at vedlægge skrivelse fra hr. dr. professor Thv. Lindeman av 27de juni d. a., fra dipl.ingeniør Fr. Jakobsen, Stavanger, av 31te mai d. a., skrivelse fra stortingsmand Gard av 28de april d. a. med uttalelse av professor Sæland m. fl. samt skrivelse fra ordføreren i Odda og helseraadets ordfører i Ø. Moland og Stokken herred.

Av samtlige de sakkyndiges saavel som vedkommende tillidsmænds uttalelser fremgaar det med klarhet, at denslags fabrikkvirksomhet er til gene for sine omgivelser. Utstrækningen av den skade en saadan fabrikkdrift vil volde er ifølge de sakkyndiges uttalelser endel avhengig av hvilke ferrolegeringer der fremstilles, jfr. prof. Lindeman og ingeniør Jakobsens uttalelser.

I sit andragende om koncession og i sine love forbeholder selskapet sig fuld frihet i saa henseende. I lovene heter det saaledes: «Selskapets formaal er fremstilling av forskjellige sorter ferrolegeringer og hvad dermed staar i forbindelse.»

Man maa derfor regne med at ogsaa den for omgivelserne mest skadelige og generende produktion kan igangsættes.

Den eiendom, hvor det koncessionssøkende selskap agter at opføre sine fabrikker er beliggende i Skaares mest centrale del, saa at si i hjertet av herredet. I denne del av herredet drives, foruten det mest intensive jordbruk, et sterkt utviklet havebruk og paa grund av stedets naturlige beskaffenhet — viser det sig — er stedet meget søkt av familier, der ønsker at ha et sunt og tiltalende bosted.

Man tillater sig derfor at paapeke, at Skaare herred ligger like ind paa en by og at dette forhold paa mange maater medfører forøkede byrder for herredet.

Utenom det omkring byen liggende jorddistrikt er herredet bestaaende av spredt liggende fjeldbygder under smaa forhold. Nær ind til byen paa østsiden er gaardene i stor utstrækning omdannet til arbeiderkvarterer for byens arbeidere. Skal nu ogsaa de

øvrige av Skaares bedste strøk bli omdannet til fabrikkstrøk og især av fabrikkvirksomhet av den art det her gjælder, vil Skaare bli uheldig stillet.

Av vedlagte protest fra opsitterne omkring det projekterte anlæg viser det sig, at anlægget er meget uvelkommet netop i dette strøk.

Endvidere maa det komme i betragtning, at selskapet allerede paa forhaand kontraktmæssig har forbundet sig til at holde kontoret i Haugesund, hvorved denne kommune sikres mest mulig av fordelene, mens Skaare i tilfælde vil faa byrderne og ulemperne av enhver art.

I henhold til anførte maa herredsstyret indstille paa at koncessionsandragendet ikke indvilges.

Herredsstyret indstiller saaledes i henhold til det foran fremstillede principalt, at koncessionen ikke blir git.

Subsidiært maa man, om saadan desuagtet skulde bli git, bestemt fordre, at driften av fabrikk nedlægges naar generende virkning eller skade av samme paavises fra naboerne, og at der ydes disse fuld erstatning samt at fabrikkens kontor blir beliggende i samme herred som anlægget er beliggende.»

De i herredsstyrets uttalelse paaberopte bilag vedlægges.

Amtmanden i Stavanger amt har i ovennævnte skrivelse av 13de august 1917 bl. a. anført følgende:

«Efter de foreliggende opplysninger vil kongelig tilladelse utvilsomt tiltrænges til heromhandlede overenskomst om leie i henhold til §§ 13 og 14 i forannævnte lov, jfr. arbeidsdepartementets rundskrivelse av 5te februar 1914.

Der er formentlig ikke grund til overensstemmende med Skaare herredsstyres principale forslag, at negte den ansøkte koncession. Skulde anlægget medføre de befrygtede ulemper, vil loven av 27de mai 1887 om eiendomsrettens begrænsning i naboerhold komme til anvendelse, saaledes som antydnet i vedlagte erklæring av 31te mai d. a. fra ingeniør Fr. Jacobsen.

Jeg tillater mig derfor at anbefale at den ansøkte kongelige tilladelse meddeles paa vanlige betingelser, særlig med hensyn til tidsbegrænsning, avgift, fattigfond og vedlikehold, hvis anlægget skulde vise sig at øke utgifterne dertil.»

Med påtegningskrivelse fra amtmanden i Stavanger amt av 22de august 1917 har man mottat en skrivelse fra Norsk Ferro-Legerings A/S av 20de s. md. hvorav hitsættes følgende:

«Vi forstaar at de av os indhentede erklæringer fra Trondhjem samt «Meddelelser angaaende Norsk Ferro-Legerings A/S' anlæg paa Rossebø», som var medsendt vort koncessionsandragende til Skaare herredsstyre ikke efter behandlingen der er medsendt ved den videre forsendelse, men kun de erklæringer, som er indhentet av nævnte herredsstyre. Vi tillater os derfor at oversende disse erklæringer i bekræftet avskrift samt «Meddelelse angaaende Norsk Ferro-Legerings A/S' anlæg paa Rossebø» og vil vi anmode Dem om godhetsfuldt at vedlægge nævnte bilag ved sakens oversendelse til det ærede departement.

Da ingeniør Kværnø, som er chef for vort firma, under anlæg av Ilens Smelteverk, Trondhjem, i 1906—07 var beskæftiget ved samme samt driftsingeniør ved samme firma i 1911—12, har vi indhentet vedlagte erklæringer derfra, da dette verk mest ligner vort. Det skal dog bemerkes, at vi kommer til at anvende lukkede ovner efter ingeniør Kværnø's patenter, mens der overalt ellers her i landet ved elektrotermiske anlæg anvendes aapne ovner.

Da ifølge avisreferaterne anlægget enstemmig blev indstillet til at erholde koncession, hvis dettes kontor blev lagt i Skaare, skal bemerkes at det ærede herredsstyre ikke kunde ha været opmærksom paa fordelingen av skatten, idet det jo blir en forsvindende del, som falder paa byen. Grunden hvorfor Haugesunds Elektricitetskomité forlangte, at kontoret skulde ligge i byen, var at med de bedre skoler, med fri undervisning og frit skolemateriel vilde arbeiderne søke til byen, og vilde de ha den del av skat-

ten derfor. Med hensyn til arbeidernes antal vil dette være fra 20—35 avhengig av den kraft, som det vil vise sig elektricitetsverket kan avse.»

De i skrivelsen paaberopte bilag vedlægges.

Saken har været behandlet av Vasdrag-kommissionen i møte den 1ste september 1917, hvor der ifølge skrivelse av 14de s. md. blev tilført protokollen bl. a. følgende:

«Ifølge den mellem parterne oprettede kontrakt gjælder leien 2200 kw., som kan brukes foruten av leieren ogsaa av Kemisk Industri A/S, jfr. kontraktens § 1. Denne indeholder bl. a. følgende:

«Uten H. E. V.s samtykke er No. Fe-Le. ikke berettiget til at fremleie energien til andre end Kemisk Industri A/S. Til egne funktionærer og arbeideres boliger kan dog endel av energien benyttes, hvis disse ikke kan faa elektrisk energi direkte fra H. E. V. eller andet elektricitetsverk til samme priser og betingelser som er gjældende for lignende konsumenter paa vedkommende sted.»

Energien leveres som trefaset vekselstrøm med 50 perioder og 10 000 volt spænding ved indtaket til leierens fabrikk ved Rossebø. Levering begynner tidligst 1ste oktober 1917 og senest 1ste mars 1918 og varer i 25 aar (§ 2). Energien betales med kr. 50 pr. kw. (§ 3).

Kraften kan leveres fra elektricitetsverkets reserveaggregat og reserveledning og leieren maa finde sig i at leveringen avbrytes eller indskrænkes, hvis feil ved verkets anlæg nødvendiggjør, at reservene maa benyttes for at tilfredsstille de øvrige konsumenter. Disse gaar ogsaa forut i tilfælde av vandmangel. Prisen reduceres da forholdsvis (§ 4).

Leieren No. Fe.-Le. og Kemisk Industri A/S skal saalænge kraftleveringen varer ha sit forretningskontor i Haugesund.

Av No. Fe.-Le. A/S' love fremgaar at aktiekapitalen er paa kr. 700 000.00 fordelt paa aktier à kr. 1 000.00 lydende paa navn. De kan kun tegnes og overdrages til norske statsborgere, selskaber eller banker. (§ 2). Selskapets anliggender varetages av

generalforsamlingen, repræsentantskapet og styret (§ 4). Repræsentantskapet bestaar av 6 medlemmer (§ 8) styret av direktøren og 2 medlemmer.

Vasdragkommissionens mindretal bestaaende av vasdragdirektøren (ved Hugo-Sørensen) og Grivi foreslaar sakens behandling utsat til den nye lov om erhvervelse av vandfald m. v. er kommet. Den paagaende revision av loven er nu saa langt fremskredet, at den maa forudsættes at bli færdig i nær fremtid.

Flertallet — Bugge, Bødtker og Støren — er ikke enig i utsættelse i paavente av den nye lov. De anbefaler realitetsbehandling paa basis av den gjældende lovgivning.

For det tilfælde at saken blir behandlet og avgjort paa et tidligere tidspunkt skal kommissionen bemerke, at den finder at kunne anbefale andragendet indvilget.

Grivi fandt av de av Skaare herredsstyre anførte grunde, at burde fraraade andragendets indvilgelse.

Kommissionen har nedenfor opstillet forslag til de betingelser, som den mener bør tilknyttes tilladelsen og herunder anbefalt avgift, jfr. nedenstaaende post 8. Da kraftmængden av flere grunde kan bli varierende utover aaret, er det ikke uten videre klart, hvilket kvantum der skal lægges til grund for opgjør, naar aaret er omme. Her maa nærmere bestemmelse til og det turde for at avskjære kilder til tvist være grund til at fastslaa hvorledes der skal gaaes frem paa dette punkt. Kommissionen er av opfatning, at de fornødne nærmere bestemmelser maa bli at fastsætte av departementet. Man har supplert post 8 overensstemmende hermed.

Forøvrig henvises til nedenstaaende forslag til

betingelser:

1. Tilladelsen gjælder for et tidsrum av 25 aar regnet fra koncessionsens datum.

2. Selskapets styre (direktion og repræsentantskap) som skal ha sit sæte her i riket skal til enhver tid utelukkende bestaa av norske statsborgere.

Selskapets aktier skal lyde paa navn. Aktierne skal ikke med retsvirkning kunne tegnes, erhverves eller eies av eller pantsættes til andre end staten, norske kommuner, norske statsborgere eller med vedkommende departements tilladelse norske banker og norske selskaper med utelukkende norsk kapital. Bestemmelse herom skal paaføres aktiebrevene i de norske, engelske, franske og tyske sprog.

Aktiekapitalen skal til enhver tid utgjøre mindst halvparten av de samlede omkostninger ved alle selskapets anlæg.

Majoriteten av selskapets aktier maa ikke uten særlig kongelig tilladelse tilhøre nogen, som eier eller bruker eller leier energi fra andet vandfald her i riket eller som sitter inde med aktiemajoriteten i noget andet selskap, som eier eller bruker eller leier energi fra saadant vandfald. Selskapets vedtægter saavel som senere forandringer i disse blir at forelægge vedkommende departement til godkjendelse. Likeledes blir beslutninger i generalforsamling som fastsætter almindelige eller særlige indskrænkninger i styrets virksomhetsomraade alene gyldige naar de godkjendes av departementet.

Vasdragdirektøren (Hugo-Sørensen) og Grivi foreslaar, at ordene i anden passus «og norske selskaper med utelukkende norsk kapital» strykes.

3.

Den kjøpte energi kan ikke overdrages videre eller for nogen del avgives til utlandet uten samtykke fra vedkommende regjeringsdepartement.

4.

Forsaavidt selskapet anvender energien til bedrift, som ved røk, giftige gasarter eller paa anden maate virker skadelig paa omgivelserne, skal vedkommende departement, saafremt det av almene hensyn finder feie

dertil, anerkjendes som ret saksøker i anledning av mulige overtrædelser av nabolovgivningen.

5.

Selskapet skal saavel ved opførelsen som senere ved driften av de anlæg hvori kraften skal anvendes, benytte funktionærer og arbeidere, som har norsk indfødsret eller statsborgerret.

Vedkommende departement kan tilstede undtagelse fra denne regel, naar speciel fagkundskap eller øvelse eller lignende hensyn gjør det nødvendig eller særlig ønskelig.

For hver dag, som en person i strid mot foranstaaende bestemmelser er i selskapets tjeneste, erlægges til statskassen en løpende mulkt, stor kr. 25,00.

6.

Selskapet forpligter sig til ved opførelsen og senere ved driften av de anlæg hvori kraften skal benyttes at anvende norsk materiel, forsaavidt dette kan faaes like godt, tilstrækkelig hurtig og for en pris, som ikke overstiger den utenlandske med mere end 10 — ti — procent. I tilfælde av tvist herom avgjøres spørsmålet av departementet.

Vedkommende departement kan tilstede undtagelse fra regelen om anvendelse av norsk materiel, naar særegne hensyn gjør det paakrævet.

For overtrædelse av den i nævnte post omhandlede bestemmelse erlægger selskapet for hver gang efter avgjørelse av departementet en mulkt av indtil 15 — femten — pct. av værdien. Mulkten tilfalder statskassen.

7.

Forsikring tegnes saavidt mulig i norske selskaper, hvis disse byr samme præmiesatser som utenlandske.

8.

Av den kraft, som benyttes over 500 hestekræfter, erlægges til statskassen en aarlig avgift av kr. 1,25 pr. hestekraft.

Avgiften forfalder til betaling ved aarets utgang. Erlægges den ikke til forfaldstid svares derefter 6 pct. aarlig rente.

De fornødne nærmere bestemmelser med hensyn til beregningen av avgiften blir med bindende virkning at fastsette av vedkommende departement.

9.

Arbeiderne maa ikke paalægges at motta varer istedetfor penger som vederlag for arbeide eller paalægges nogen forpligtelse med hensyn til indkjøp av varer.

Hvis selskapet holder handelsbod for sine arbeidere, skal nettooverskuddet efter revidert aarsregnskap anvendes til almennyttig siemed for arbeiderne. Anvendelsen fastsettes efter samraad med et av arbeiderne opnævnt utvalg, som i tilfælde av tvist kan forlange saken forelagt til avgjørelse av vedkommende departement.

10.

Selskapet er forpligtet til at opsamle et fond til sikring for vedkommende fattigkommune overensstemmende med de regler som i lov om fattigvæsenet av 19de mai 1900, kap. 4 er git om bergverker.

Likeledes er selskapet forpligtet til efter vedkommende departements nærmere bestemmelse at avsette et fond til sikring for fattigkommunen i anledning av anlæggets utførelse. Fondet forvaltes av det offentlige. Den del av dette fond, som ikke medgaar til dækning av kommunens utgifter til fattigunderstøttelse av arbeidere ved dette anlæg tilbakebetales selskapet.

Begge fond kan ved lov overføres til et for det hele land eller visse dele av landet fælles fond. Retten til tilbakebetaling av anlægfondet bortfalder isaafald.

11.

Selskapet forpligter sig til, om og naar Arbeidsdepartementet saa maatte forlange, paa rimelige av departementet godkjendte vilkaar at skaffe arbeiderne sunt og forsvart husrum.

12.

Koncessionæren maa ikke uten samtykke fra vedkommende departement indgaa i nogen overenskomst til kunstig forhøje

av prisene her i riket paa de tilvirkede produkter.

13.

Undergaar selskapet saadan forandring, at foran anførte bestemmelser med hensyn til styrets sammensætning ikke længer opfyldes, overtrædes bestemmelsen vedkommende aktiekapitalen eller aktiemajoriteten i selskapet (jfr. post 2) eller overtrædes bestemmelserne i post 3, 12 eller 14 er den ved nærværende resolution meddelt tilladelse bortfaldt og selskapet underkastet bestemmelserne i lov om erhvervelse av vandfald, bergverk og anden fast eiendom av 18de september 1909, §§ 22 og 23, jfr. § 25.

14.

Selskapet har at underkaste sig de bestemmelser, som til kontrol med foranstaaende betingelsers overholdelse maatte bli truffet av vedkommende regjeringsdepartement.

De eventuelle utgifter med kontrollen bæres av selskapet.

15.

Selskapet er forpligtet til at oversende vedkommende departement gjenpart av den til skattemyndighetene i henhold til den gjældende lovgivning avgivne selvangivelse. Der skal medfølge alle fornødne opplysninger til bedømmelse av formuer, gjæld og inntægt.

Bugge og Bødtker stemte imot dette vilkaar.

Et mindretal, vasdragdirektøren (Hugo Sørensen) og Grivi foreslaar tilføiet:

Skattemyndighetene forbeholdes adgang til at beregne inntægterne hitrørende fra tilvirkning av produkter for salg efter gjennomsnittspris paa disse produkter.

Vasdragdirektøren (Hugo Sørensen) og Grivi foreslaar desuten oppstillet følgende vilkaar:

16.

For opfyldelsen av de forpligtelser, som ved anlegget eller dets drift paadrages likeoverfor andre, saavel som for overhold-

sen av de i koncessionen opstilte betingelser, stilles av koncessionshaveren sikkerhet for et beløp av kr. 20 000,00 efter vedkommende departements nærmere bestemmelse.

Kommissionen anbefaler sluttelig i henhold til betingelsernes punkt 3 meddelt samtykke til at leieren overdrar energi til Kemisk Industri A/S paa samme betingelser som ovenfor foreslaat.

Fra Norsk Ferro-Legering A/S har man mottat en skrivelse av 10de juni 1918 hvorav hitsættes følgende:

«Vi eier et patent for forædling av tang og tare, hvorav vi tillater os at vedlægge et kopi av patentansøkingen. Vi har nu hat et prøveanlæg i drift ved Vormedals fabrikk Avaldsnæs, og har resultatene overtruffet forventningerne.

Nu hadde vi planer oppe om at bygge en fabrikk paa Jædern for at trække ut saltene av taren, samt presse det meste av vandet ut, og saa utføre den sidste ekstraktion ved vort anlæg her ved Haugesund.

Vi faar nemlig ved den første behandling 2 værdifulde biprodukter nemlig kali og jod og ved den sidste behandling klorofyl.

Vi vilde derfor centralisere den siste del heroppe.

Vi har desuten under arbeide forslag til ekstraktion av fett av kjøkkenavfald fra Byen.

For at ta fat paa disse ting maa vi imidlertid utvide vor kapital og vilde det derfor være av største betydning for os at koncessionsspørsmålet var bragt i orden.

Det skal bemerkes at taren efter sidste behandling er anvendelig til menneskeføde idet den smaker som nøtter, foruten at farven er delikat, samt de mineralske bestandele bragt ned til det samme som havrens.

Vi haaper at vi faar lempelige betingelser, da vi egentlig kun har spidkraft og til en forholdsvis høi pris, foruten at vi ogsaa skal ha kraft fra verkets reservemaskin saa der er flere muligheter for hel eller delvis reduktion av kraftleveringen.

Vi kommer desuten til at bli det eneste

verk har i landet som kommer til at fremstille ferro-wolfram samt ferro-chrom med lavt kulstofindhold.

Da vi i begge tilfælder har raamatører i landet vil dette ha sin store betydning for landets krigsforsyning.

Skaare herredsstyre anbefalte ifølge avisreferaterne, vort andragende enstemmig under forudsætning av at vi la vort kontor i Skaare.

Nu skal det bemerkes at av vor aktiekapital paa kr. 700 000,00 er kr. 650 000,00 udelukkende Haugesunds kapital, kr. 20 000,00 Bergen og kr. 30 000,00 Trondhjem.

Av denne grund blev kontoret bestemt at skulde ligge i Haugesund og da kontrakten med Haugesunds kommunale Elektricitetsverk blev istandbragt blev det forlangt at kontoret skulde ligge i Haugesund og blev det begrundet med at de bedre skoler med fri undervisning og frit skolemateriel og andre fordele vilde bevirke at arbeiderne og funktionærer vilde søke at bo i byen.

At dette har holdt stik har vi nu erfaring for idet det er vanskelig for os at faa folk til at flytte fra byen til vore boliger i Skaare paagrund av de fordele de derved mister i byen. Det skal bemerkes at vort anlæg støter imidlertid op til byen saa byens byggebelte gaar over vor eiendom. Det vil derfor være et tidsspørsmål naar vort anlæg vil ligge indenfor byens grænser.

Naar man desuten tar hensyn til, hvilket Skaare herredsstyre ikke kunde ha været opmærksom paa, at saalænge vort anlæg ligger i Skaare og kontoret i Haugesund falder $\frac{8}{10}$ av skatten paa Skaare medens $\frac{2}{10}$ falder paa Haugesund, skulde ikke Skaare herredsstvres forlangende synes at være særlig nødvendig.

Det i skrivelsen paaberopte bilag vedlægges.

Departementet vil anbefale at der i medhold av kapitel IV i lov av 14de december 1917 om erhvervelse av vandfald, bergverk og anden fast eiendom meddeles Norsk Ferro-Legering A/S koncession paa den ansøkte kraftleie av indtil 2 200 kw.

For tilladelsen vil man anbefale opstil-

let følgende betingelser, der er tilblit efter forhandling med selskapet og vedtatt av dette.

1.

Tilladelsen gjælder for et tidsrum av 25 aar regnet fra den dag kraftleveringen begynder.

2.

Selskapets styre (direktion og repræsentantskap) skal ha sit sæte her i riket og skal til enhver tid udelukkende bestaa av norske statsborgere.

Selskapets aktier skal lyde paa navn. Aktiekapitalen skal til enhver tid befinde sig paa norske hænder.

Majoriteten av selskapets aktier maa ikke uten særlig kongelig tilladelse tilhøre nogen, som eier eller bruker eller leier kraft fra andet vandfald her i riket, eller som sitter inde med aktiemajoriteten i noget andet selskap, der eier eller bruker eller leier kraft fra saadant vandfald.

Overtrædelse av de i nærværende post omhandlede betingelser medfører koncessionens tap.

3.

Den kjøpte energi kan ikke overdrages videre uten samtykke fra vedkommende regjeringsdepartement eller for nogen del av gives til utlandet uten tilladelse av Kongen.

Handler selskapet herimot, skal det for hver gang erlægge en konventionalbot av indtil kr. 1 000,00 efter vedkommende departements nærmere bestemmelse.

4.

Forsaavidt selskapet anvender energi til bedrift, som ved røk, giftige gasarter eller paa anden maate virker skadelig paa omgivelserne, skal vedkommende departement, saafremt det av almene hensyn finder føje dertil, anerkjendes som ret saksøker i anledning av mulige overtrædelser av nabolovgivningen.

5.

Selskapet skal ved bygning og drift av vedkommende anlæg bare benytte funktionærer og arbeidere, som har norsk indfødsret eller statsborgerret.

Vedkommende departement kan tilstede undtagelser fra denne regel, naar speciel fagkundskap eller øvelse eller lignende hensyn gjør det nødvendigt eller særlig ønskelig, likesom departementet kan tillate benyttet fremmede arbeidere, naar de har hat fast bopæl i riket det hele siste aar.

For hver dag, som nogen i strid med foranstaaende bestemmelser er i selskapets tjeneste, erlægges til statskassen en løpende mulkt stor indtil kr. 25,00 — fem og tyve kroner — for hver person.

6.

Selskapet forplikter sig til ved bygning og drift av vedkommende anlag at anvende norsk materiel, forsaavidt dette kan faaes like godt, tilstrækkelig hurtig og for en pris, som ikke overstiger prisen paa utenlandsk med mere end 10 — ti — procent.

I tilfælde av tvist herom avgjøres spørsmålet av departementet.

Vedkommende departement kan tilstede undtagelser fra regelen om anvendelse av norsk materiel, naar særegne hensyn gjør det paakrævet.

For overtrædelse av den i nærværende post omhandlede bestemmelse erlægger selskapet for hver gang efter avgjørelse av departementet en mulkt av indtil 15 procent av værdien. Mulkten tilfalder statskassen.

7.

Forsikring tegnes saavidt mulig i norske selskaper, hvis disse byr like fordelagtige betingelser som utenlandske.

8.

Av den kraft som benyttes erlægges følgende aarlige avgifter: Til staten kr. 0,50 pr. hk. (= 0,736 kw.) i de første 5 aar, regnet fra koncessionens datum, i de næste 5 aar kr. 1,00 pr. hk. og senere kr. 1,50 pr. hk.

Til de amts-, herreds- og bykommuner, som Kongen bestemmer kr. 0,50 pr. hk. i de første 5 aar; i de næste 5 aar kr. 1,00 pr. hk. og senere kr. 1,50 pr. hk.

Avgiften erlægges efterskudsvis inden

hvert aar 31te januar, hvorefter svares 6 pct. aarlig rente.

De fornødne nærmere bestemmelser med hensyn til beregningen av avgiften blir med bindende virkning at fastsette av vedkommende departement.

9.

Koncessionæren er forpligtet til at avgi indtil 10 pct. av den leiede kraft til de kommuner, derunder ogsaa amøskommuner, som Kongen bestemmer.

Kraften leveres til samme pris og paa samme vilkaar, som efter leiekontrakten gjælder for koncessionæren og kan forlanges uttatt efter departementets bestemmelse i kraftstationen eller fra fjernledningen eller fra ledningsnettet.

Foraarsaker kraftens uttagelse økede utgifter bæres disse av den, som uttar kraften. Avbrydelse eller indskrænkning av leveringen, som ikke skyldes vis major, streik eller lockout maa ikke ske uten departementets samtykke.

Selskapet har ret til at forlange et varsel av 1 aar for hver gang kraft uttages.

10.

Arbeiderne maa ikke paalægges at motta varer istedenfor penger som vederlag for arbeide eller paalægges nogen forpligtelse med hensyn til indkjøp av varer (herunder dog ikke sprengstof, verktøi og andre arbeidsmaterialer). Verktøi og andre arbeidsredskaper, som utleveres arbeiderne til benyttelse, kan bare kræves erstattet naar de bortkastes eller ødelægges, og da bare med deres virkelige værdi, beregnet efter hvad de har kostet koncessionæren, med rimelig fradrag for slitage ved utleveringen. Hvis koncessionæren holder handelsbod for sine arbeidere, skal nettooverskuddet efter revidert aarsregnskap anvendes til almennyttig øiemed for arbeiderne. Anvendelsen fastsettes efter samraad med et av arbeiderne opnævnt utvalg, som i tilfælde av tvist kan forlange saken forelagt for vedkommende regjæringsdepartement til avgjørelse.

Koncessionæren skal være ansvarlig for, at hans kontraktører opfylder sine forpliktelser overfor arbeiderne ved anlægget.

11. Koncessionæren er forpligtet til at rette sig efter de bestemmelser, som vedkommende regjeringsdepartement gir til motarbeidelse av drukkenskap og smughandel med berusende drikke blandt den befolkning, som er knyttet til anlegget og dets drift.

12.

Selskapet er i fornøden utstrækning forpligtet til paa rimelige vilkaar og uten beregning av nogen fortjeneste at skaffe arbeiderne og funktionærene sundt og tilstrækkelig husrom og tomter til bygning av egne hjem med veier, vand, kloak og elektrisk lysanlæg samt grund til forsamlingslokale med læseværelse m. v., til lokale for kooperativ eller anden handelsvirksomhet og lignende — alt efter nærmere bestemmelse av vedkommende regjeringsdepartement.

Koncessionæren er ikke uten vedkommende regjeringsdepartements samtykke berettiget til i anledning av arbeidstvistigheter at opsi arbeiderne fra bekvemmeligheter eller hus, leiet hos ham. Uenighet om, hvorvidt opsigelse skyldes arbeidstvist, avgjøres med bindende virkning av departementet.

I tilfælde av salg av hus eller tomter skal koncessionæren sørge for at indta i hjemmelsbrevet bestemmelse om, at der fremtidig ikke skal kunne beregnes større husleie end, at den dekker forrentning av kapitalen, utgifter til vedlikehold, skatter, avgifter og tilsyn samt passende amortisation. Tilsvarende regler skal gjælde, hvis bygsel eller tomteleie benyttes istedenfor salg. I tilfælde av tvist om leiens størrelse fastsettes denne av husleienævnden, hvis saadan findes, men ellers av amtmanden.

Selskapet er forpligtet til for strøk hvor der paa grund av selskapets anlæg ventes at ville bli bymæssig bebyggelse at bekoste utarbeidet utkast til reguleringsplan og ind-

sende denne til vedkommende regjeringsdepartement gjennom de sædvanlige myndigheter. Ved regulerings fastsettelse kan departementet forlange av koncessionærens eiendom uten vederlag grund til offentlige veier og gater, baade i og utenfor det regulerede strøk — samt grund til opførelse av bygninger til skoler, kirker, post, telegraf, tolvbod, rejslokale og tængsel.

Koncessionæren skal efter kongens nærmere bestemmelse avstaa til vedkommende kommune etter indkjøpspris med tilleg av renter og øvrige utgifter koncessionæren tilhørende ubebygget grund, som han ikke har eller antages at faa bruk for til sin bedrift, og som ansees skikket til bebyggelse eller andre kommunale formaal utenfor dem som er betinget i foregaaende led. Saatremt der ikke oppnaaes enighet om overdragelsessummen, skal den fastsettes ved skjøn paa grundlag av foranstaaende bestemmelser.

13.

Koncessionæren er forpligtet til i den utstrækning som amtsveistyret bestemmer at erstatte utgifterne til vedlikehold og istandsættelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter antages at bli særlig øket ved anlægsarbeider og ved transporter til og fra bedriften. Veier, broer og kaier, som koncessionæren anlegger, skal i den utstrækning vedkommende departement forlanger, stilles til fri avbenyttelse for almenheten. Herfra undtages selskapets veier og broer indenfor det egentlige fabriksomraade med eventuelt tilstøende kaianlæg.

14.

Selskapet er forpligtet til at opsamle et fond til sikring for vedkommende fattigkommune overensstemmende med de regler som i lov om fattigvæsenet av 19de mai 1900, kap. 4 er git om bergverker.

Likeledes er selskapet forpligtet til at avsette et fond til sikring av vedkommende kommunes (eller kommuners) utgifter til understøttelse av de ved anlæggets utførelse og senere utvidelser beskjeftigede arbeidere og disses familier. Fondet forvaltes av det of-

fentlige. Den del av dette fond, som ikke medgaar til dækning av kommunens utgifter til understøttelse av arbeidere ved nævnte anlæg, overgaar til et for det hele land eller visse dele av landet fælles fond, som fortrinsvis skal tjene til sikring for kommunerne, men som ogsaa skal kunne benyttes til andre formaal til bedste for arbeiderne, alt efter nærmere regler, som Kongen gir.

Paa samme maate skal forholdes med det førstnævnte fond, hvis det senere ved lov blir bestemt.

15.

Koncessionæren maa ikke uten samtykke fra vedkommende departement indgaa i nogen overenskomst til kunstig forhøielse av prisene her i riket paa elektrisk energi eller paa de tilvirkede produkter. Overtrædelse herav medfører koncessionens tap.

Indenlandske næringsdrivende og forbrukere skal, ha fortrinsret til kjøp av verkets proukter.

16.

Selskapet har at underkaste sig de bestemmelser, som til kontrol med foranstaaende betingelsers overholdelse maatte bli truffet av vedkommende regjeringsdepartement.

De eventuelle utgifter med kontrollen bæres av selskapet.»

Forsaavidt nærværende indstilling vinder bifald er departementet i tilfælde betænkt paa i medhold av de foreslaaede betingelsers post 3 at ville samtykke i at der av den leiede kraft overdrages energi til Kemisk Industri A/S paa samme betingelser som for koncessionen, til Norsk Ferro-Legerings A/S.

Som det av sakens dokumenter vil sees skal den leiede kraft leveres fra Haugesunds kommunes under utførelse værende kraftanlæg ved Litledalen i Etne. De for dette anlæg nødvendige regulerings- og kraftoverføringskoncessioner er imidlertid endnu ikke git. Det er derfor forutsætningen, at der ved eventuel meddelelse av koncession paa den nu ansøkte kraftleie intet skal være foregrepet med hensyn til de for Haugesunds kommune nødvendige koncessioner.

Hermed vil vedkommende bli gjort bekjent. I henhold til det førte tillater man sig at

indstille:

Det tillates Norsk Ferro-Legerings A/S Haugesund i medhold av kap. IV i lov av 14de december 1917 om erhvervelse av vandfald, bergverk og anden fast eiendom at leie indtil 2200 kw. fra Haugesunds kommunale elektricitetsverk paa de i Arbeidsdepartementets foredrag av 20de december 1918 anførte betingelser.

St. prp. nr. 1. Hovedpost X

(1919).

Ekstraordinært budgett IV.

Det ekstraordinære vannfallsbudgett.

Arbeidsdepartementets innstilling av 31te januar 1919, som er bifalt ved kongelig resolusjon av samme dag.

(Foredratt av statsråd Olsen Nalum).

Departementet tillater sig herved å avgi innstilling om det ekstraordinære vannfallsbudgett for budggetterminen 1ste juli 1919—30te juli 1920.

I. Numedalslaagens regulering.

Ved Stortingets beslutninger av 19de juli 1913, 25de juni 1914, 19de august 1915, 14de juni 1916, 27de juni 1917 og 3die aug. 1918 er der for budggetterminene 1913—1919 bevilget ialt kr. 5 180 000.00 til regulering for statens regning av Numedalslaagen ved bygning av en dam ved Tunhøvedfjorden. Man tillater sig herom å henviser til st. prp. nr. 149 for 1913, innst. S. LV for s. a. og st. forh. for s. a., side 2453—55, st. prp. nr. 117 for 1914, avsnitt II, side 34 ff., innst. S. L. for s. a., side 7 ff. og st. forh. for s. a., side 2328—2335 samt st. prp. nr. 91 for 1915, innst. S. LI med tillegg for s. a. og st. forh. for s. a., side 2493—2497, st. prp. nr. 1 for 1916, hovedp. IX A, ekstraordinært budgett, innst. S. nr. 204 og st. forh. for s. a. side 1560, st. prp. nr. 81 for 1917, innst. S. VI B for s. a., st. dok. nr. 35 for s. a. og st. forh. for s. a. side 1829—1835, st. prp. nr. 108

for 1918, avsnitt II, innst. S. LVI for s. a. og st. forh. for s. a. side 2595—2617.

Med skrivelse fra vassdragsdirektøren av 13de desember 1918 har man mottat hans forslag til bevilgning for terminen 1919—1920 vedk. anlegget.

Vassdragsdirektøren anferer bl. a. følgende.

«Til Tunhøved reguleringsanlegg er hittil bevilget:

For budggetterminene 1913—1918	kr. 4 155 000.00
For inneværende termin 1918	
—1919	1 025 000.00

Tilsammen kr. 5 180 000.00

hvorav kr. 4 180 000.00 var beregnet å skulle medgå for 10. m.s regulering, og resten kr. 1 000 000.00 for påbygning til 18 m.

De herskende høikonjunkturer har imidlertid medført at det omkostningsoverslag, som blev lagt til grunn for inneværende budgett også denne gang viser sig utilstrekkelig for dammens fullførelse. Den vesentligste årsak i så henseende kan tillegges den overordentlige prisstigning, som har funnet sted, særlig med hensyn til arbeidslønninger, siden dette overslag blev opsatt. Hertil kommer vanskeligheter med cémenttransporten, som har

bevirket, at den siste halvpart av støpningen for påbygning fra 10 til 18 m. må utstå til våren og sommeren 1919, hvilket vil medføre forenkelse av utgiftene, spesielt som følge av at endel av arrangementet i dette tilfelle må omlegges av hensyn til reguleringen, som delvis blir å iverksette før dammens fullførelse.

Endelig påleper endel ekstraavgifter som følge av den påtenkte fremtidige forhøielse av dammen med ca. 2 m., hvilket vil medføre at damprofilen i flomløpet må gis en tilsvarende større tykkelse. Denne masseforøkelse er ber-gnet til ca. 550 m.³

Vedkommende de påregnelige meromkostninger må man under de nuværende ustabile konjunkturer ta fornødent forbehold med hensyn til mulige videre overskridelser. For det annet kan man ikke nøyaktig opgi anleggets byggekonto før kontofordelingen ved kvartalskiftet foreligger. I anleggsregnskapet inngår nemlig omkostningene ved den midlertidige regulering av Paalsbu og Rødungen. Ennvidere går foreløbigt alt materiell til Nore kraftanleggs inntak m. v. gjennom reguleringsanleggets lager.

Til foreløbig orientering bemerkes at den til 10 m. svarende betongmasse ca. 37 000 m.³ var ferdigstøpt 10. juli d. a. med en utgift inkl. grunnerhvervelser av ca. kr 4 700 000.00.

På grunnlag av de nuværende priser har byggelederen oppstilt hosstående restoverslag pr. 1. oktober d. a. for påbygning fra 10 til 18 m. I henhold hertil og hvad foran er anført, kan de totale utgifter til reguleringsanlegget foreløbig tilnærmet ansettes således:

For 10 m.s regulering . . .	kr. 4 700 000.00
» yderligere 8 m.s regulering	» 1 084 000.00
Støpning av foretatt masse i flomløpet med sikte på en forhøielse av dammen ca. 550 m. ³ à kr. 70 00 . . .	» 38 500.00

Tilsammen kr. 5 822 500.00

Herfra kommer i fradrag refusjon for Nore kraftanleggs overtakelse av provisorisk kraftanlegg, baraker, materiell m. v. (jfr. forrige budgettforslag) . . .	» 150 000.00

For 18 m.s regulering tils. . .	kr. 5 672 500 00
Hittil bevilget	» 5 180 000.00

Rest kr. 492 500.00

som yderligere tiltrenges i inneværende termin for dammens fullførelse.»

Angående anleggsarbeidets stilling opplyses vassdragdirektøren i sin rapport for terminen 1917—1918 følgende:

«Ved Tunhøvd reguleringsanlegg er i budgetterminen 1917—18 utført følgende arbeider:

Pr. 1ste juli 1917 var støpt 16 000 m.³ av dammen. Støpningen denne sommer blev sluttet 27de oktober og var der da støpt 31 600 m.³.

Pr 1ste juli i år er støpemengden 37 000 m.³. Ifølge innløpet rapport fra byggelederen for 1ste kvartal 1918—19 er der pr. 1ste oktober i år ferdigstøpt 41 725 m.³.

For 18 m.³ regulering gjenstår da pr. 1ste oktober i år å støpe ca. 5 000 m.³ foruten mindre fangdams- og fundamentstøpning for kjerratt m. v. De nødvendige mengder kult, sann, forblendsten og flomløpssten er oparbeidet og fremtransportert. Monteringen av spill og opptrekk for tappeløp og dypløp er under utførelse. Ca. 3500 m.³ av dammens vannside er pusset, mens ca. 3 000 m.² er under utførelse. Senkningsarbeidene er fullført. Den provisoriske dam ved Paalsbu blev revet før vårflommen. Den provisoriske dam ved Rødungen er ferdig.

Transportvanskeligheter som følge av fouragemangel og dernæst sygdom blandt arbeiderne, verkst-dstreik m. v. har forsinket arbeidet, så fullførelse av dammen ikke kunde opnåes i inneværende høst, men dammen kan ventes innen vårflommens inntreden 1919 å være opstøpt i sådan høide, at opdemning kan foregå.»

Det av byggelederen oppstillede omkostningsoverslag pr. 1ste oktober 1918 vedkommende resterende arbeider på dammen m. v. tillater man sig å hitsette:

D a m m e n :	
7850 fater cement à 40 00	kr. 314 000.00
5500 m. ³ pukk à 250	» 13 750.00
4000 m. ³ sann fra lager à 1.00	» 4 000.00
Blanding og utlegning 6100 m. ³ à 10 00	» 61 000.00
Muring av forblendsten 1760 m. ² à 8.00	» 14 080.00
Puss av vannsiden 8300 m. ² à 10.00	» 83 000.00
Overføres	kr. 446 830.00

	Overført kr. 446 880,00	
Fangdammer	»	1 500,00
Materialprøving	«	1 000,00
Knuseverk, drift	«	3 000,00
Blandeverk, drift	«	500,00
Kompressoranlegg, drift	«	500,00
Kabelkran, drift	«	500,00
Flomløp:		
Sprengning, 300 m. ² à 8,00	kr.	2 400,00
Jernbetongbro, 70 m. ² à 200,00	«	14 000,00
	«	16 400,00
Tappeløp	«	4 000,00
Dypløp	«	2 000,00
Fløtningsarrangement	«	60 000,00
Sti langs fjorden	«	20 000,00
Provisorisk kraftanlegg, drift	«	5 000,00
Administrasjon etc.	«	10 000,00
Diverse etterarbeider	«	49 770,00
		kr. 621 000,00
Forbrukt pr. 30te septbr. 1918 ca. «		463 000,00
		Sum kr. 1 084 000,00

Departementet skal bemerke, at arbeidet på grunn av de vanskelige forhold som har hersket under anleggstiden, er blitt en del forsinket, således at dammen ikke som oprindelig forutsatt kunde bli ferdig opstøpt høsten 1918. Etter den oversikt man nu har skaffe dog arbeidet være så langt fremskredet våren 1919, at dammen kan tas i bruk ved vårflommens inntreden. Da det provisoriske flomgjenneløp er gjenstøpt, vil i hvert fald opdemning til minst cote 731 (13 m. reguleringshøide) da måtte finne sted. Magasinet antas å kunne fylles helt i løpet av eftersommeren.

Reguleringen vil således være i virksomhet i reguleringsperioden 1919—1920.

Utgifter og inntekter vedkommende drift av reguleringsanlegget er opført på det ordinære budgett vedkommende statens vannfall for kommende termin, jfr. st. prp. nr. 1 for 1919, hovedp. X, kap. 9, tit. 4.

På grunn av de stadig stigende priser på materiel og arbeidskraft under anleggstiden har det ikke latt sig gjøre å opstille pålidelige omkostningsoverslag for anleggets fullførelse.

I budgettforelegget vedkommende inneværende termin er derfor tatt forbehold m. h. t. tilstrekkeligheten av det opførte beløp.

Ifølge vassdragdirektørens budgettforslag for kommende termin vil der til anleggets fullførelse medgå et beløp av kr. 492 500 00 utover det hittil bevilgede. Vassdragdirektøren har dog tatt forbehold m. h. t. beløpets størrelse.

Overensstemmende hermed opfører man på nærværende budgettforslag kr. 492 500,00 som bevilgning vedkommende Tunhøvd reguleringsanlegg for kommende termin.

Fra Numedalslågens brukseierforening er til departementet innkommet en fornyet henstilling om å påbygge Tunhøvd dammen 2 m. i umiddelbar fortsettelse av de pågående arbeider.

Brukseierforeningens skrivelse datert 11te november 1918 er sålydende:

«Som det vil være det ærede departement bekjent har den sakkyndige komité, som blev nedsatt til bedømmelse av planene for Nore kraftanlegg, — i sin betenkning — sterkt fremholdt betydningen av å få større magasiner, enn nu foreslått. I dette øiemed anbefaler den 2 m.s forhøielse av opdemningshøiden i Tunhøvd fjorden.

Vassdragdirektøren bemerker i den anledning blandt annet at det vesentlig er hensynet til damarbeidets stilling og dammens fulltørelse og dermed reguleringens iverksettelse til rett tid, som taler imot at man nu straks går til en forhøielse av denne dam.

Såvidt skjønnes tar vassdragdirektøren da sikte på å få det hele byggearbeide avsluttet høsten 1918. Denne forutsetning holder desverre ikke stikk. Brukseierforeningen har underhånden bragt i erfaring at Tunhøvd dammen først kan ventes helt ferdig ut på sommeren 1919, idet det dog såvidt skjønnes skal bli anledning til å holde inne en betydelig del av flomvannet til kommende vår.

Under disse forhold mener brukseierforeningen at bedømmelseskomiteens forslag om en yderligere forhøielse til 20 meter atter melder sig med fornyet styrke, ikke minst på grunn av den betydelige økonomiske fordel som vil opnåes ved en forhøielse med en gang.

For hver 1 m.s forhøielse innvindes et magasin på ca. 25 millioner m.³. Etter de i 1917 foreliggende overslag vil prisen pr. m.³ yderligere innvundet magasin utgjøre 0.86 øre;

mens prisen for 18 m. magasinet vil utgjøre 1.44 øre pr. m.³. Hertil kommer nu hensynet til de distrikter som får sin forsyning av elektrisk energi fra verkene i Numedalslågen.

Som bekjent er der for tiden elektrisitetssnød i disse distrikter.

Da brukseierforeningen anser det som sin plikt å søke denne avhjulpet og i særlig grad for tidsrummet inntil Nore Kraftanleggs igangsetning, og da man derhos har det håp, at saken fremdeles lar sig realisere, tillater man sig å andra om at den her omhandlede forhøielse av Tunhøvdlammen blir iverksatt i umiddelbar forbindelse med de nu pågående arbeider.

Det bemerkes at brukene forutsetningsvis er villig til inntil Nore Krattanlegg settes i drift å forrente omkostningene ved påbygningen.

Fornøden bemyndigelse til endelig vedtagelse vil bli innhentet fra de enkelte medlemmer snarest mulig, og meddelt det ærede departement.»

I anledning av dette spørsmål har vassdragdirektøren i sit budgettforslag vedkommende anlegget for kommende termin anført følgende:

«Vassdragdirektøren har allerede i skrivelse til departementet datert 12te mars 1918, jfr. skrivelse av 13de april næstefter (st. prp. nr. 108, side 23—26) uttalt sig mot dammens forhøielse straks av hensyn til anleggets fullførelse og iverksettelse i rette tid.

Der er imidlertid også andre hensyn, som taler mot dammens forhøielse på det nuværende tidspunkt.

Teknisk sett må det ansees ikke helt forsvarlig å forhøie dammen, selv om en stabilitetsberegning viser at en 2 meters forhøielse ligger innenfor mulighetens grenser, for man har hatt anledning til å bedømme og kontrollere dammen ved fullt vanntrykk for det øiemed, som den nu er bygget. Således som Tunhøvd dammen er beliggende som nederste dam i en rekke av reguleringsdammer og med Numedals store distrikter liggende nedenfor, må den danne en absolutt garanti mot dambrudd, som i tilfelle vilde medføre store ulykker.

En forhøielse av dammen vil videre bevirke attrafikkforholdene vanskeliggjøres under den forlengede byggetid, idet kjørebanelen over dammen ikke kommer istand før damarbeidene er fullført. Dette har særlig betydning for Nore kraftanlegg, der helt vil være henvist

til transportveien over dammen, så lenge Numedalsbanen ikke er trafikabel.

Angående dammens forhøielse skal anføres, at omkostningene foruten på grunn av de nuværende høie konjunkturer ydermere forekes betraktelig derved, at man er henvist til å fremstille kunstig sand til påbygningen.

Fra anlegget er innhentet følgende omkostningsoverslag for påbygning av dammen med 2 m. fra cote 737 til 739, hvortil medgår et beløp av kr. 547 000.00 fordelt således:

Ca. 2700 m. ³ betong à kr. 75.00	kr. 202 500 00
« 550 m. ² stenledning à 30.00	« 16 500 00
« 600 " puds à kr. 6.00 . . .	« 3 600 00
Tillegg for fløtningsarrangement	« 15 000 00
Forsterkning av vei forbi dammen	« 15 000 00
Forlængelse av lukeføringer, hevning av hus og maskineri over dypløp og tappeløpene	« 25 000 00
Hevning av bryggearrangement i Tunhøvd	« 15 000 00
Administrasjon	« 15 000 00
Tillegg for kunstig sand, nye arrangements samt konjunkturforhøielse ca. 43 pct. . . .	« 130 300 00
Riksforsikring og sykepenger	« 14 100 00
	Kr. 452 000 00

Ekspropriasjon:	
Ca. 15 000 mål jord à kr. 50.00	kr. 75 000 00
Skjønsutgifter	« 20 000 00
	« 95 000 00

Tilsammen kr. 547 000 00

Pris pr. m.³ innvundet magasin:

$$\frac{547\,000}{51\,000\,000} = 1,07 \text{ øre}$$

Omkostningene er beregnet med arbeids- og materialpriser som ved de tidligere overslag (jfr. st. prp. nr. 108 for 1918) hvortil skjønsmessig er tillagt en konjunkturforhøielse med ca. 50 pct. I den anledning bemerkes, at cementprisen nu er falt med ca. 3 kr., men til gjengjeld er transport- og arbeidspriser steget ganske vesentlig. Ennvidere erindres at der til påbygningen må anvendes kunstig sand og at arbeidet må utføres med nye arrangements efter at Tunhøvd fjorden delvis er fylt.

Forevrig er vassdragdirektøren i alt vesentlig enig i det av byggelederen anførte i skrivelse av 26de november d. a., der vedlegges i avskrift.

Under henvisning til ovenstående må vassdragdirektøren på det nuværende tidspunkt fraråde en påbygning av Tunhøvd-dammen.»

Den påberopte skrivelse fra byggelederen av 26. november 1918 vedlegges i avskrift.

Departementet tillater sig å henvisse til, hvad der i budgетtforelegget for inneværende termin er anført angående spørsmålet om forhøielse av dammen; jfr. st. prp. no. 108 for 1918 side 26—27 jfr. også innst. S. L. VI for s. a. side 10—11.

Som der anført vil det visstnok vise sig regningsvarende å påbygge dammen yderligere inntil 2 m. Ved arbeidets utførelse er der tatt hensyn til denne mulighet, idet adgangen til senere påbygning er søkt holdt åpen.

Efter det senest foreliggende omkostningsoverslag vil en forhøielse av dammen med 2 m. utover 18 m.s reguleringshøide koste kr. 547 000.00, eller 1.07 øre pr. m.³ innvundet magasin. Departementet finner efter det av vassdragdirektøren og byggelederen anførte å måtte anbefale, at man inntil videre blir stående ved en reguleringshøide av 18 m. Man har da særlig lagt vekt på, at Tunhøvd-dammen på grunn av sin beliggenhet må yde en absolutt sikkerhet mot dambrudd, hvorfor det vil være ønskelig ved noen års drift å heste nærmere erfaringer særlig med hensyn til dammens tetthet, forinnan man går til påbygning.

En senere utførelse av påbygningen antas under hensyn til påregnelig pristall ikke å ville kreve større utgifter. For å imøtekomme brukenes ønske om snarest mulig å erholde yderligere magasiner i Numedalslaagen vil departementet anbefale iverksatt regulering av Rødungen, jfr. nedenfor.

Regulering av Rødungen.

Ved kgl. resol. av 29de juni 1918 blev det besluttet å iverksette statsregulering av Rødungen efter en av Vassdragvesenet utarbeidet plan, gående ut på 5 m. opdemning og 4 m. senkning.

For det første skulde der dog bare iverksettes en opdemning på 2,5 m. ved hjelp av en provisorisk tredam.

Man henviser angående denne resolusjon til Meddelte Vassdragkoncessioner V (bilag til st. prp. no. 1 for 1919 hp. X kap. 9).

De omhandlede arbeider ved Rødungen blev utført ved Tunhøvd reguleringsanleggs fortøining våren 1918, således at vårflommen kunde tilbakeholdes. Ved hjelp av 2,5 m. opdemning av Rødungen opnåes et magasin på ca. 25 mill. m.³ Omkostningene herved var anslått til kr. 8400.00, hvortil kommer erstatninger for skade på grunn og fiske m. v.

Ifølge de for den provisoriske regulering fastsatte reguleringsbestemmelser skal de interesserte bruk betale en godtgjørelse for benyttelsen av vannet, som det første år skal utgjøre det beløp, hvortil utgiftene ved reguleringens gjennomførelse har andratt med tillegg av 10 pct. til dekning av administrations- og renteutgifter.

Ekspropriasjoner for reguleringens gjennomførelse er avholdt sommeren 1918 i henhold til reguleringsloven. Takster blev avgitt under to alternativer, under forutsetning av gjennomførelse av den endelige reguleringsplan med 5 m.s opdemning og 4 m.s senkning og under forutsetning av kun 2,5 m.s opdemning. Erstatningene blev fastsatt dels som årlige avgifter, dels som beløp en gang for alle.

For det videstgående alternativ utgjør de årlige avgifter tilsammen ca. kr. 7 400.00 og erstatninger en gang for alle tilsammen ca. kr. 10 000 00.

Den vesentligste del av erstatningen faller på fisket i Rødungen. Skaden herpå er av skjønnet taksert til samme beløp for de to alternativer. Da de samlede erstatningsbeløp efter det videstgående alternativ, efter kapitalisasjon av årsterminene, kun utgjorde ca. kr. 16 000.00 mere enn efter det mindre vidt gående, er avståelser begjært for full regulering.

De årlige erstatningsbeløp er opført til inntekt og utgift med kr. 7 400.00 på det ordinære budgетts vedkommende. Numedalslaagens regulering, jfr. st. prp. nr. 1 for 1919,

hp. X, kap. 9, tit. 4 (utgiftsbudgett) kap. 6, tit. 4 (inntektsbudgett).

I sit budgettforslag for terminen 1919—1920 vedkommende Numedalslaagens regulering opfører vassdragdirektøren de fornødne midler til gjennomførelse av den planlagte senkning av Rødungen. Herom antører vassdragdirektøren i forbindelse med spørsmålet om forheiselse av Tunhøvdammen overensstemmende med brukseierforeningens henstilling:

«Jeg finner at staten ikke bør motsette sig krav fra brukseierforeningen om en videregående regulering. Jeg vil derfor foreslå at man utvider den nuværende provisoriske regulering av Rødungen ved å gjennomføre de efter vassdragdirektørens plan av 1917 side 36 for permanent regulering påtenkte senkningsarbeider. Det bemerkes, at reguleringen av Rødungen inngaar i planen som næste skritt i Numedalslaagens regulering, likesom ekspropriasjon av grunn etc. for endelig regulering allerede er gjennomført. Forøvrig henvises angående denne sak til min skrivelse av 8de mars d. a. bilagt med gjenpart av skrivelse med omkostningsoverslag av 2den s. m. fra Tunhøvd reguleringsanlegg.

Den planlagte senkning av Rødungen omfatter følgende arbeider:

1. Sprengning av tappingstunnel ca. 140 m.
2. Senkning av sund mellom lille og store Rødungen ca. 900 m.².

Herved innvendes et magasin på ca. 30 mill. m.³.

I henhold til omkostningsoverslag av 2den mars d. a. kreves der til nevnte senkningsarbeider et beløp av kr. 320 000.00 eksklusive erstatninger, fordelt således:

Veianlegg	kr. 55 000.00
Burakker	» 35 000.00
Tappingstunnel	» 74 000.00
Tunnelinntak	» 38 950.00
Senkningsarbeider i sundet	» 23 500.00
Riks og syke'orsikring og tilfeldige arbeider	» 17 000.00
Administrasjon	» 16 650.00
Konjunkturforheiselse ca. 20%	» 54 000.00

Tilsammen kr. 320 000.00

Vedkommende overslagene anføres, at de bygningstekniske arbeider er opsatt med arbeids- og materialpriser pr. 2den mars d. a. med et tillegg av 20% som konjunkturforheiselse vesentlig av hensyn til arbeidspriser.

Magasinprisen under forannevnte forutsetning blir

$$\frac{320\,000}{30\,000\,000} = 1\,07 \text{ øre pr. m.}^3$$

altså den samme som ved en 2 meters forheiselse av Tunhøvdammen.

Til ovennevnte omkostninger kommer det beløp som i henhold til ekspropriasjonsforretningen i høst skal utbetales en gang for alle. Hertil opføres kr. 10 000.00 inklusive omkostninger.

Det magasin som i Rødungen innvendes ved den provisoriske dam, som jeg forutsetter opretholdt inntil videre og ved senkning av lavvannet med 4 m., utgjør ca. 56 mill. m.³.

Magasinet i Rødungen er imidlertid ikke så effektivt som et tilsvarende magasin i Tunhøvd. idet det gjennomsnittlige tilløp fra nedslagsfeltet kun er beregnet til 29 mill. m.³ pr. år, og dette maktes i sin helhet regulert for anvendelse i den vannfattige tid ved den nuværende dam. Ved senkningen får man dessuten et reservemagasin på ca. 30 mill. m.³, der alene bør forutsettes anvendt for det tilfelle, at der skulde inntrede et meget vannfattig år.

Ved denne foranstaltning mener jeg derfor at man også kan øke den regulerte vannføring noget om enn ikke i den grad, som der vilde være anledning til om man hadde et tilsvarende magasin i Tunhøvd.

Under henvisning til foranstående tillater vassdragdirektøren sig å foreslå bevilget for terminen 1919—1920 kr. 330 000.00 til fortsatt regulering av Rødungen.

Med skrivelse fra vassdragdirektøren av 10de juni 1918 har man mottatt kopier av kart over Rødungen i 1:5000 og av damstedet i 1:500, hvorpå traceen for senknings-tunnellen er avlagt.

Disse kartter vedlegges. — Man tillater sig derhos å henwise til vedlagte avtrykk av vassdragdirektørens plan for utbygning av Norefallene, jtr. s. 36.

Departementet skal bemerke, at regulering av Rødungen inngår som næste trinn i planen for regulering av vassdraget efter gjennomførelse av 18 m.s regulering av Tunhøvdjørien.

Av hensyn til Nore-kraftanlegg skulde magasinet i Rødungen først tiltrenges efter fullførelse av 2det byggetrinn ved innstalling av et 7de aggregat i kraftstasjonen. Det

frømgår imidlertid av den foran innntatte skrivelse fra Numedalslaagens brukseierforening, at brukene straks trenger yderligere magasiner utover, hvad der opnås ved 18 m.s regulering av Tunhovdfjord. Man går derfor ut fra, at den iverksatte midlertidige opdemning av Rødungen blir å fortsette inntil videre.

Når der med forholdsvis rimelige omkostninger kan erholdes yderligere ca. 30 mill. m.³ ved senkning av sjøen, antar man, at der er grunn til straks å gå til en sådan foranstaltning, der inngår som ledd i den foreliggende plan for permanent regulering av Rødungen. De fornødne rettigheter for foretagendets utførelse er allerede erhvervet ved de avholdte ekspropriasjoner. — De fastsatte erstatninger en gang for alle, tilsammen ca. kr. 10 000.00, forutsettes i tilfelle å inngå i anleggssummen for senkningsarbeidet.

Reguleringsbestemmelser og regler angående godtgjørelse for benyttelse av den økede vannføring m. v. forutsettes eventuelt fastsatt senere. Arbeidets utførelse blir i tilfelle å underlegge Nore kraftanleggs byggeledelse, til hvilken Numedalslaagens regulering nu er henlagt.

Man opfører således overensstemmende med vassdragdirektørens forslag til bevilgning for kommende termin kr. 330 000.00 til regulering av Rødungen.

Veianlegg Maurset — Haugastøl.

På veibudgett for terminen 1919—1920 er opført bevilgning til påbegynnelse av et veianlegg fra Hordaland fylkes grense ved Maurset over Hardangerviddene til Haugastøl stasjon på Bergensbanen, jfr. st. prp. nr. 1 for 1919, hp. X kap. 6 s. 48—51 og 71.

Veien er forutsatt bygget helt for statsmidler.

På grunn av, at veien på det østligste parti vil være av betydning for fremme av de planlagte reguleringer av fjellsjøene på Hardangerviddene, har vassdragdirektøren anbefalt, at Vassdragvesenet bidrar med en halvdel av omkostningene for strekningen Haugastøl til Lille Krækjavatn.

I sit budgettforslag for terminen 1919—1920 anfører vassdragdirektøren herom følgende:

«I skrivelse av 3die september 1918 har veidirektøren opplyst, at veisaken Haugastøl jernbanestasjon i Buskerud amt til Maurset i Søndre Bergenhus amt vil bli omhandlet i veibudgettforelegget for stortinget 1919.

Av det forutsatte bidrag fra vassdragvesenet har veidirektøren anbefalt opført kr. 50 000.00 på budgett for kommende termin.

I anledning denne sak skal vassdragdirektøren tillate sig å bemerke:

Den strekning av omhandlede vei, der for vassdragvesenet har betydning er parsellen Haugastøl—Lille Krækja, da den danner begynnelsen til den transportvei, der er nødvendig til iverksettelse av de store arbeider, som engang skal igangsettes ved flere av sjøene innpå Hardangerviddene.

I skrivelse av 7de august 1916 til vassdragdirektøren angir veidirektøren denne parsells lengde til 13 250 m. og anslår omkostningene til kr. 196 000.00. Veiprojektet gikk for strekningen fra Haugastøls vedkommende ut på en trace nord om Lille Krækja. Av denne veilengde vilde de første 13 250 m. være av interesse for vassdragvesenet, idet fra dette punkt på linjen en transportvei vilde føre frem sønnenom Lille Krækja og videre innover viddene. Grunnet den interesse vassdragvesenet har av denne veistrekning anser veidirektøren det rimelig, at halvparten av dette beløp optas på vassdragvesenets budgett.

I skrivelse av 23de september 1916 til veidirektøren har vassdragdirektøren erklært sig enig i at vassdragvesenet bidrar til veiens anlegg med et beløp, der står i passende forhold til den interesse som reguleringen av fjellsjøene har av veien, uten dog å angi dette beløps størrelse før reguleringsplanene er ferdige. Vassdragdirektøren bemerker dog, at det på grunn av den fremtidige regulering av Lille Krækja op til 8 m. (turde være grunn til å la den planlagte vei krysse elvens sennentor og ikke nordenfor Lille Krækja). Nivåforskjellen mellom Lille og Store Krækja er nemlig kun 3—4 m.

Det tilføies i vedkommende skrivelse:

«Forutsetningen for et sådant bidrag må være at veien opparbeides såvidt tidlig og på en sådan måte, at de omhandlede reguleringsarbeider fullt ut kan nyttiggjøre sig samme.

Videre forutsettes, at der ved veiens planleggelse tas berettiget hensyn til en mulig fremtidig regulering av Støtjorden, Ørtøren og Hulnevatn.»

I skrivelse av 17de juli 1917 har Ar-

beidsdepartementet på foranledning av skrivelse av 31te oktober 1916 fra veidirektøren, anmodet vassdragdirektøren om en uttalelse angående vassdragvesenets bidrag til veiparsellen Haugastøl—Lille Krækja, hvorpå vassdragdirektøren i skrivelse av 3die august 1917 har svaret, at han finner det «fullt berettiget av hensyn til reguleringen å anbefale, at der på vassdragvesenets budgett opføres et beløp av inntil kr. 100 000.00 til oparbeidelse av parsellen Haugastøl—Krækja, under forutsetning av at der i sin tid tas ethvert berettiget hensyn til de i skrivelse av 23de september f. a. nevnte forbehold.»

Med skrivelse av 10de juni 1918 fra Arbeidsdepartementet er til vassdragdirektøren oversendt en gjenpart av veidirektørens skrivelse til samme departement av 27de mai 1918, hvorav fremgår, at den omhandlede parsell Haugastøl—Krækja sønnenom Lille Krækja efter utført detaljplan for en lengde av 22786 m. der vil koste kr. 460 000.00, og finner veidirektøren det «rimelig at vassdragvesenet bidrar til disse økede omkostninger i omtrent samme forhold som tidligere forutsatt, og tillater sig å henstille at vassdragvesenets bidrag til utbygning av parsellen Haugastøl—Lille Krækjavatn ialt settes til en halvdel av de med parsellens bygning forbundne utgifter.»

Vassdragdirektøren har sommeren 1918 latt undersøke, hvorvidt der ved projektets veilinje er tatt tilbørlig hensyn til opdemning av Slettfjord og Ørteren, og fant at veiens trace slik som den er projektert, vilde stille hindringer iveien for en fremtidig regulering av disse vann. I en skrivelse til Arbeidsdepartementet av 13de august 1918 er dette forhold omhandlet, samtidig uttaler vassdragdirektøren, at han finner at der er tatt tilbørlige hensyn til Krækjavatnene og Halnevatn. I samme skrivelse har vassdragdirektøren foreslått, at omkostningene til veiparsellen Haugastøl—Krækja opføres med en halvpart på vassdragvesenets budgett, dog ikke over kr. 230 000.00, da man antar «at en transportvei for regulering på omhandlede strekning under nogenlunde normale forhold skulde kunne bygges for dette beløp som motsvarer ca. kr. 10.00 pr. l. m.»

Hvad veiens trace langs Slettfjorden og Ørteren angår, er nærmere undersøkelser både hvad reguleringen av nevnte vann og veiens forløp langs samme angår nødvendige. For vassdragvesenets vedkommende vil nevnte undersøkelse kunne foretas kommende sommer.

Det er sannsynlig at veien i anlegg under hensyntagen til ovennevnte forhold vil bli en del kostbarere på grunn av den for-

økelse i lengde som blir nødvendig. Vassdragdirektøren vil, når saken blir aktuell, foreslå at vassdragvesenet overtar en del av de økede utgifter tilsvarende en pris av kr. 10.00 pr. l. m. efter den forekede lengde.

I tilslutning til veidirektørens forslag om bevilgning til veianlegget Maurset—Haugastøl tillater vassdragdirektøren sig å foreslå opført på vassdragvesenets budgett for 1919—20 kr. 50 000.00 som andel i de utgifter en fremførelse av veien fra Haugastøl til Krækja vil koste.»

Departementet skal bemerke, at regulering av de forskjellige vatn paa Hardangerviddan inngår i planene for regulering av Numedalslaagens og Hallingdalselvans vassdrag.

Der er dog ennu ikke truffet bestemmelse om, når regulering av fjellsjøene skal gjennomføres. Der er imidlertid av Vassdragvesenet foretatt opmåling av sjøene og undersøkelser av damsteder m. v. I den av Vassdragvesenet utarbeidede plan for Norefalenes utbygning, hvorav et avtrykk vedlegges, er s. 31 ff. omhandlet generelle planer for regulering av de forskjellige vatn innen Numedalslaagens nedbørområde.

Av hensyn til betydningen av heromhandlede veianlegg for de fremtidige reguleringsarbeider paa Hardangerviddan finner departementet med vassdragdirektøren å kunne anbefale, at Vassdragvesenet bidrar med halvdelen av omkostningene for strekningen Haugastøl til Lille Krækjavatn, dog ikke utover et beløp av kr. 230 000.00.

Man forutsetter da, at der ved anlegg av veien tas fornødent hensyn til de planlagte reguleringer av de forskjellige vatn, som berøres av veianlegget, og at arbeidet på omhandlede strekning fremmes så hurtig, at Vassdragvesenet får den fulle nytte av veien for reguleringsarbeidenes utførelse.

Da regulering av fjellsjøene i Numedalslaagens vassdrag antagelig kommer til utførelse først, vil man anbefale Vassdragvesenets bidrag til omhandlede veianlegg opført som en utgift vedkommende Numedalslaagens regulering.

På nærværende budgettforslag opfører man således det for næste termin forutsatte bidrag, kr. 50 000.00.

Ialt opfører man til bevilgning for kommende termin til regulering av Numedalslaagen kr. 877 800.00.

II. Nore kraftanlegg

Ved Stortingets beslutning av 3dje august 1918 blev der for terminen 1918 - 1919 bevilget kr. 1 300 000.00 til påbegynnelse av Nore kraftanlegg, jfr. st. prp. nr. 108 for 1918, innst. S. LVI for s. a. og st. forh. for s. a. s. 2595 - 2617.

Til planleggelse og diverse forberedende arbeider vedkommende utbygningen er tidligere bevilget tilsammen kr. 990 000.00.

Hertil kommer, hvad der er medgått til innkjøp av vannfallet og den første planleggelse, tilsammen kr. 459 533.45.

I skrivelse av 30. august 1918 bemyndiget man vassdragdirektøren til å påbegynne arbeidet.

Ved kgl. resol. av 13de desember 1918 er som byggeleder for anlegget ansatt overingeniør K. Baalsrud, som har ledet arbeidet ved Tunhøvd reguleringsanlegg. — Man vedlegger avskrift av det til grunn for resolusjonen liggende foredrag.

I sit forslag til bevilgning til heromhandlede anlegg for næste termin anfører vassdragdirektøren følgende:

«Til Nore Kraftanlegg er der hittil bevilget: (Jfr. st. prp. nr. 108 for 1918. tit. 1 og innst. LVI):

Til og med bugetterminen	
1917—1918	kr. 1 300 000.00
For inneværende termin . . .	» 1 300 000.00

Tilsammen kr. 2 600 000.00

hvorav kr. 1 450 000.00 vedrører innkjøp, oppmålinger og forarbeider samt organisasjon av anleggsdriften m. v., kr. 150 000.00 — den anslagsvise refasjon til Tunhøvd reguleringsanlegg for overtakelse av provisorisk kraftanlegg, barakker og diverse materiell, mens resten kr. 1 000 000.00 utgjør bevilgning til anleggsarbeider omfattende delvis anordning av inntak, utvidelse av provisorisk kraftanlegg, bygning av barakker og funksjonærboliger, vei-

anlegg, telefon samt påbegynnelse av tannelinnslag.

Nærmere oversikt over de beløp, der vil medgå til eiendoms erhvervelser vil man først erholde, når det pågående ekspropriasjonsskjønn og forhandlinger er avsluttet.

I bevilgningen til anleggsarbeider er postene vedrørende provisorisk kraftanlegg, vei og telefon opført med de i plan av 1917 beregnede endelige beløp, mens den foreliggende bevilgning til delvis anordning av inntak er noget større enn her anført. De øvrige poster barakker, funksjonærboliger og tunnelinnslag er opført med de til arbeidernes påbegynnelse nødvendige beløp tilsvarende en andel av de respektive overslagssummer.

Det bemerkes at overslaget for de direkte anleggsarbeider i plan av 1917 er basert på priser før krigen med et tillegg av ca. 25%. En sådan økning i omkostningene vil imidlertid med de nuværende høye arbeids- og materialpriser og således som disse må antas å arte sig enda en tid fremover bli altfor knapp. Etter den oversikt man har, finner man derfor at de hittil bevilgede beløp til anleggsarbeider for Nore kraftanlegg anslagsvis i gjennomsnitt må økes med omkring 75%. For terminene 1917—1918 og 1918—1919 vil det i medfør herav være påkrevet å få en efterbevilgning motsvarende kr. $1\ 090\ 000.00 \times 0.75 = \text{kr. } 820\ 000.00$.

I budgetterminen 1919—1920 forutsettes følgende arbeider utført: Oppførelse av resterende barakker og boliger m. v. for full arbeidsdrift, fullførelse av tunnelinntak, 1 års tunneldrift basert på en fortsatt byggetid av 4 år, samt påbegynnelse av sprengning etc. for fordelingsbasseng, rørgate og kraftstasjon i den utstrekning som hensynet til den endelige planarbeidelse tillater. Likeledes bør jernbanens sidespor til kraftstasjonen også påbegynnes i denne termin.

Etter det foreliggende omkostningsoverslag i plan av 1917 skulde der til ovennevnte arbeider kreves et beløp av kr. 2 010 000.00 fordelt således:

Resterende til barakker, boliger m. v.	kr. 245 000.00
Resterende til inntak for tunnel	» 415 000.00
1 års tunneldrift	» 850 000.00
Påbegynnelse av sprengning etc. for fordelingsbasseng, rørgate og kraftstasjon . . .	» 400 000.00
Påbegynnelse av jernbanens sidespor	» 100 000.00

Tilsammen kr. 2 010 000.00

Det må imidlertid antas at de forutsatte arbeider ikke kan effektueres med dette beløp, idet man selv etter krigens avslutning en tid fremover må regne med høikonjunkturer, særlig med hensyn til arbeidslønninger, der ligger vesentlig over det grunnlag, hvorefter omkostningsoverslaget er opsatt. De lettelser som må antas å inntreffe på mange områder ved den forestående fredsavslutning gir dog berettiget grunn til å anta en senkning av det nuværende høie prisnivå. Med henblikk herpå forutsettes for terminen 1919 - 1920 en forhøielse av det oprindelige overslag med 50%, hvorefter der til fortsatt arbeidsdrift i dette år skulde utkreves et beløp = kr. 2 010 000.00 \times 1,50 = ca. kr. 3 015 000.00.

Endelig foreslås til videre forarbeider og undersøkelser etc. vedrørende kraftoverføringen fra Nore kraftanlegg opført kr. 45 000.00.

Under henvisning til foranstående skal vassdragdirektøren til fortsatt utbygning av Nore kraftanlegg for terminen 1919 - 1920 tillate sig å foreslå bevilget ialt kr. 3 880 000.00, hvorav kr. 820 000.00 opføres som efterbevilgning til dekning av overskridelser på de i forrige og inneværende termin bevilgede beløp.

Departementet tiltreder det av vassdragdirektøren forutsatte program for anleggsdriften, hvorefter kraftanlegget skulde kunne fullføres i 1924. Det sterke kraftbehov over hele Østlandet gjør det nødvendig å påskynde arbeidet mest mulig. En yderligere forkortelse av byggetiden antas vanskelig opnåelig, da den vilde forutsette forkortelse av byggetiden for Numedalsbanen til ca. 2 år, hvad tilgangen på arbeidskraft ikke antas å ville tilstede.

Det for kommende budgettermin forutsette arbeide vil som det vil sees visstnok bli vesentlig dyrere enn i overslaget av 1918 forutsatt. Dette arbeide representerer dog en så liten del av det hele overslag, at man ikke finner grunn til av prishensyn å foreta innskrenkning i arbeidsplanen.

Departementet vil derfor anbefale opført til bevilgning det av vassdragdirektøren foreslåtte beløp for kommende termin kr. 3 060 000.00 samt som efterbevilgning for inneværende termin kr. 820 000.00, tilsammen kr. 3 880 000.00.

Med hensyn til arbeidets nuværende stilling bemerkes, at de arbeider ved inntakene,

der må utføres innsø Tunhøvdammen til våren tas i bruk i det vesentlige er fullført og vil være helt ferdige i betimelig tid.

III. Numedalsbanen.

Idet man henviser til, hvad der herom er antørt i jernbanenes anleggsbudgett (st. prp. nr. 1 for 1919 hovedp. X kap. 2 og ekstraordinært budgett) side 47 opfører man til bevilgning for kommende termin kr. 6 000 000.00.

Da byggetiden for Nore kraftanlegg er avhengig av byggetiden for jernbanen forutsettes arbeidet med den siste påskyndet mest mulig.

IV. Utbygning av Hasseleiven.

Vassdragdirektøren har i sit budgetforslag av 13de desbr. 1918 om dette anlegg antørt følgende:

Til Hasselelvens utbygning er bevilget kr. 267 500.00, jfr. st. prp. nr. 84 og innst. S 150, begge for 1917, samt st. forh. s. 1299 - 1304. Anlegget igangsattes ifjor og er nu på det nærmeste ferdig.

Jeg gjorde allerede før bevilgning ble gitt, oppmerksom på, at material- og arbeidslønninger var steget i betraktelig grad siden 1916, da overslaget var opgjort, samt at innkjøp av vannfall, grunnerhvervelse og erstatninger ikke var medregnet, se nevnte proposisjon side 3 og departementets reservasjon side 5. — Vassdragdirektøren bebudet under 19de desember ifjor en større overskridelse, men så sig på grunn av situasjonen innen industrien og på arbeidsmarkedet dengang ikke istand til å levere noget pålidelig overslag. Nevnte skrivelse er inntatt i st. prp. nr. 1 for 1918 hovedpost X, det ekstraordinære vannfallsbudgett side 16.

Anlegget er nu så langt fremskredet, at man har oversikt over utgiftene.

Det viser sig at der ialt vil medgå omkring kr. 862 000.00
Tidligere er bevilget 267 500.00

Der gjenstår således kr. 594 500.00

Aarsakene til denne betydelige merutgift ligger vesentlig i de rent abnorme konjunkturer under anleggstiden. Jeg henviser på dette punkt til min nevnte skrivelse av 19de desember ifjor med bemerkning at stillingen i den senere tid er yderligere forværret.

Nevnes bør det også at grunnforholdene ved inntaksdammen og i rørtraceen har vist sig ugunstigere enn oprindelig forutsatt.

Videre har man gått til en del modifikasjoner i planen hovedsakelig bestående i utvidelse av den oprindelige ramme. Der er således forutsatt større opdemningshøider i reguleringsbassengene, hvorhos det efter undersøkelse er funnet rasjonelt å forlengge røret noget for derved å få øket fallhøiden fra 52 til 60 m. Om dette punkt henvises til min skrivelse av 3die desember ifjor og departementets bemyndigelse av 7de s. m.

Kraftanlegget var oprindelig vesentlig av militære hensyn, planlagt bygget med høispendt jordkabel for kraftens overføring til Agdenes befestningers avsnitt ved Hysnes og Brettingen. Kabelen, der måtte innføres fra England, blev bestilt i januar 1918. Imidlertid opstod der i sommerens løp flere så store vanskeligheter med å få dens leveranse effektivt, at anleggets fullførelse av den grunn truet med å bli utskutt paa ubestemt tid. Som følge herav fant jeg med tilslutning av festningens kommandant under 24de august d. a. å burde foreslå bygget en høispendt luftledning fra kraftanlegget til Hysnes. Merutgiftene hermed blev ganske betydelige. Departementets bemyndigelse til denne utvidelse av planen blev gitt i skrivelse av 29de august 1918.

Man tilføier, at den bestilte jordkabel er medregnet i ovennevnte anleggssum, da det er forutsetningen, at den skal monteres, såsnart den blir levert. Luftledningen vil da fremtidig på en heldig måte kunne besørge kraftleveringen til de private konsumenter og samtidig danne en reservekraftledning for festningen.

Innkjøp av grunn- og vannrettigheter, skades- og ulemperstatninger m. v. inngår nu i anleggsomkostningene. Vannfallet var oprindelig håndgitt til militærvesenet, og man gikk dengang ut fra, at innkjøpet vilde skje for dettes regning.

Jeg tillater mig å anbefale merutgiften kr. 594500.00 opført på budgettet for kommende termin, idet jeg ifølge departementets skrivelse av 2den juli d. a. anser mig bemyndiget til å fullføre anlegget i henhold til de nu fremlagte planer.

Sluttelig skal anføres, at det er forut-

setningen at kraftanlegget vil kunne settes i drift i løpet av vinteren, tilross at opførelse av reguleringsdammen i Nordlaugen av forskjellige grunner er blitt forsinket, så den først kan bli ferdig ut på sommeren 1919. Den fornødne driftsvannføring vil kunne opnåes ved en provisorisk regulering i et par av de øvrige vann.

Som bilag følger utbygningsplan med restoverslag pr. 1ste november 1918 samt endel tegninger og fotografier.»

Departementet henviser angående de av vassdragdirektøren nevnte planforandringer til direktørens skrivelser av 3die desember 1917 og departementets skrivelse til direktøren av 7de s. m., hvorav avskrift vedlegges. Som det herav vil sees har ændringene, hvorved nogen kraftforøkelse er innvundet, medført en mindre nedsettelse av omkostningene beregnet pr. hk.

Den betydelige overskridelse på anlegget, der ventes ferdig i løpet av vinteren, er kun for en ringe del at tilskrive de nevnte planendringer, men skyldes at byggetiden i sin helhet faller under den nuværende abnorme høikonjunktur.

Den oprindelige overslagssum kr. 267500.00 bevilgedes av Stortinget i 1917. Ved budgettets utarbeidelse i 1918 var arbeidet ennå ikke så langt fremskredet at det var mulig å fremlegge et pålitelig overslag som grunnlag for en tilleggsbevilgning. Den krigspolitiske stilling bevirket at en innstilling av arbeidet måtte fremstille sig som absolutt utilrådelig.

Vassdragdirektørens overslag og forslag til tilleggsbevilgning fremkaller iøvrig ingen bemerkning og man opfører derfor kr. 594500.00 til bevilgning for kommende termin.

De endelige planer for anlegget er forelagt for Forsvarsdepartementet og vil bli oversendt Stortinget, såsnart de mottages tilbake.

Angående fortsatt bevilgning til Hakavik kraftanlegg og til Mørkfoss—Solbergfossanlegget vil man senere avgjøre forslaget.

Vedkommende næstnevnte anlegg har man ennå ikke mottatt budgettforslag og for Hakavikanleggets vedkommende har man funnet å burde oppbeie avgjørelsen av spørsmålet om erhvervelse og overføring av Hajern nedberfelt hvorom en komité har forhandlet med Tønsberg kommune. Forhandlingene er avsluttet, men komiteens innstilling foreligger ennå ikke.

Departementet har ennå videre under behandling spørsmålet om utbygning av Kongsbergfossene, hvorom sterke krav er fremkommet fra de interesserte distrikter. Forslag er avgitt av vassdragdirektøren i skrivelse av 22de januar 1919.

Også spørsmål om videre utbygning av Glomfjerdanlegget er under overveielse.

I henhold til det foresatte tilkater man sig å innstille:

I. At der på budgettforslaget for terminen 1ste juli 1919—30te juni 1920 under ekstraordinært budgett opføres sådanne bevilgning:

1. Regulering av Numedalselva kr. 872 500.00.
2. Nore kraftanlegg kr. 3 880 000.00.
3. Numedalsbanen kr. 6 000 000.00.
4. Utbygning av Hasseløelven kr. 594 500.00.

II. At der til dekning av de under I, 1—4 opførte utgiftsposter opføres på budgettets inntektside, ekstraordinært budgett-inntekt av statslånemidler kr. 11 347 000.00.

St. prp. nr. 1. Hovedpost X.

(1919).

Kap. 10.

Om elektrisitetsvesenets budgett for terminen 1ste juli 1919—30te juni 1920.

Arbeidsdepartementets innstilling av 10de januar 1919, som er bifalt ved kongelig resolusjon av samme dag.

(Foredratt av statsraad Olsen Nalun.)

Departementet skal herved avgi forslag til budgett for elektrisitetsvesenet for budggetterminen 1ste juli 1919—30te juni 1920.

Inntekter.

(Hovedpost X, kap. 7).

Inntektene, som består i avgifter for tilsyn med elektrisk anlegg var for budggetterminen 1917—1918 anslaaet til kr. 87 000,00. De har utgjort kr. 102 942,87.

Før inneværende termin er de anslaaet til kr. 100 000,00. Før kommende termin har tilsynsmennene anslaaet inntektene i de forskjellige distrikter til:

1ste distrikt	kr.	24 000,00
2det	»	29 000,00
3dje	»	26 000,00
4de	»	23 000,00
5te	»	18 000,00

Tilsammen kr. 120 000,00

Departementet antar, at inntektene for kommende termin vil kunne opføres med kr. 120 000,00.

Da tilsynet med elektriske anlegg i sin tid blev oprettet, blev det uttalt som en forutsetning at avgiftene for tilsynet ikke skulde settes høiere enn nødvendig for aa bestride utgiftene ved tilsynet. De skulde derimot ikke dekke utgiftene ved sakenes behandling i Elektrisitetskommissjonen (se Ot. prp. nr. 11 for 1896, side 4—5 og St. prp. nr. 20 for 1898 side 4).

Som det nedenfor vil sees vil departementet anbefale, at der til utgifter for tilsynet med elektriske anlegg i næste budggettermin opføres et beløp av kr. 128 850,00 eller ca. kr. 9 000,00 mere enn avgiftene efter det nugjeldende regulativ er anslaaet til. Det maa formentlig forutsees, at der efterhaanden vil inntre en yderligere stigning i utgiftene til tilsynet bl. a. paa grunn av de foreslaatte høiere lønninger. Paa den annen

- Bilag: 1. Innberetning fra Elektrisitetskommissjonen. 2. Innberetning fra tilsynsmannen i 1ste distrikt. 3. Innberetning fra tilsynsmannen i 2det distrikt. 4. Innberetning fra tilsynsmannen i 3dje distrikt. 5. Innberetning fra tilsynsmannen i 4de distrikt. 6. Innberetning fra tilsynsmannen i 5te distrikt. 7. Skrivelse fra Elektrisitetskommissjonen til Arbeidsdepartementet av 21de januar 1919. 8. Skrivelse fra formannen i Den internationale elektrotekniske Kommissjon, Nærsk elektroteknisk komité til Arbeidsdepartementet av 30te september 1918. 9. Fortegnelse over høi spente elektriske anlegg, der en pålagt avgift til staten i h. t. lov av 26de juli 1918 nr. 6.

side vil formentlig ogsaa de heromhandlede inntekter gaa yderligere op. Forsaavidt ikke forholdet mellem inntekter og utgifter efterhaanden utjevnes, vil departementet ta under overveielse om der bør søkes foretatt en forandring i avgiftsregulativet, hvorved den ovenfor anførte forutsetning kan skje fyldest.

Utgifter.

(Hovedpost X, kap. 10.)

Tit. 1. Vedkommende den ved lov av 16de mai 1896 anordnede Elektrisitetskommissjon.

For budgetterminen 1917—1918 blev til utgifter for Elektrisitetskommissjonen bevilget kr. 11 200,00. Der medgik kr. 12 907,61.

For inneværende termin er bevilget kr. 12 400,00 hvorav kr. 1 800,00 som lønn til kommissjonens formann, kr. 2 400,00 som lønn til kommissjonens sekretær, kr. 2 900,00 som løn til en assistent og kr. 5 300,00 til forskjellige utgifter, deri innbefattet lønn til kommissjonens øvrige medlemmer med suppleanter, reiseutgifter samt utgifter til leie av lokale (jfr. St. prp. nr. 1 for 1918, kap. 10 tit 1 og innst. S. nr. 61 for s. a.).

For kommende termin har kommissjonen i skrivelse av 27de september 1918 foreslaaet, at utgiftene opføres med kr. 17 900,00, idet den bemerker følgende:

I sit budgettforslag for 1918—1919 foreslog kommissjonen, at utgiftene opførtes med kr. 12 400,00, hvilket blev bevilget. Av dette beløp faller kr. 7 100,00 paa faste lønninger og kr. 5 300,00 paa honorarer til medlemmer, kontorhold (inklusive husleie), reiser og tilfeldige utgifter.

I budgettaaret 1917—18 er medgaaet kr. 12 907,61. Herav faller kr. 6 250,00 paa faste lønninger og kr. 6 657,61 paa honorarer til medlemmene, kontorhold (inklusive husleie) og tilfeldige utgifter. Reiser blev av hensyn til det knappe budgett ikke foretatt. For budgettaaret var bevilget kr. 11 200,00.

I de 3 sidste budgettaar har de til kommissjonens utgifter bevilgede midler kr. 9 300,00, kr. 10 500,00 og kr. 11 200,00 vist sig ikke aa strekke til, idet der, tiltrods for at der er utvist den største forsigtighet, har været følgende overskridelse:

1915—16 . . .	kr.	159,00
1916—17 . . .	>	136,86
1917—18 . . .	>	1 707,61

For inneværende termin er bevilget kr. 12 400,00. Paa grunn av dyrtiden og den økning av arbeidet, som er inntraatt i 1918, og som maa antas aa fortsette fremover, er det høist tvilsomt, om dette beløp vil strekke til, især hvis kommissjonen og dens sekretær skal faa anledning til som tidligere aa foreta besiktelsesreiser.

For terminen 1919—20 vil kommissjonen foreslaa følgende budgett, idet man bl. a. tillater sig aa foreslaa de faste lønninger for kommissjonens formann og sekretær forhøiet:

1. Lønninger.	
Formannens lønn	kr. 2 400,00
Sekretærens	> > 3 000,00
Assistentens	> > 2 900,00
	kr. 8 300,00
2. Honorarer til medlemmene, kontorhold (inkl. husleie), tilfeldige utgifter og reiser	> > 9 600,00
	kr. 17 900,00

Til de enkelte poster skal man tillate sig aa bemerke:

Ad 1. Lønninger.

Formannens lønn var kr. 1 200,00 fra 1ste januar 1897 til 1ste juli 1916, da den blev forhøiet til det nuværende beløp kr. 1 800,00.

Sekretærens lønn var kr. 1 400,00 fra 1ste januar 1897 til 1ste juli 1909, da den blev forhøiet til kr. 1 800,00. Nuværende lønn er kr. 2 400,00 gjeldende fra 1ste juli 1916. (Kfr. vedlagte opgave).

De fra 1ste juli 1916 gjeldende lønninger for formannen og sekretæren blev foreslaaet av kommissjonen første gang i skrivelse av 30te september 1913 angående budgettforslag for terminen 1914—15, altsaa før krigen. Paa grunn av en eventuell fremtidig ordning av Elektrisitetskommissjonen blev imidlertid disse lønninger dengang ikke forhøiet. Da lønnsforhøielsen i 1916 for kommissjonens formann og sekretær saaledes ikke kan sies aa være foretatt med dyrtiden for øie, men paa grunn av den store økning i arbeidet, finner kommissjonen det derfor rimelig, at ogsaa disse lønninger nu omreguleres i likhet med de øvrige lønninger i Staten.

Ad 2. Honorarer til medlemmer, kontorhold, reiser og tilfeldige utgifter.

I 1917—18 medgik kr. 6 657,61. Der foreslaas nu opført kr. 9 600,00, idet arbeids-

mengden og dermed utgiftene f. eks. til honorarer og ekstrahjelp kommer til aa stige. Kommisjonens arbeide i inneværende kalenderaar er ogsaa betydelig øket. Inkomne skrivelser i 1ste halvaar 1918 var saaledes 612 mot 475 i 1ste halvaar 1917. Utgifter

til kontorrekvisita, rengjøring, bud etc. antas ogsaa aa bli større.»

Den i Elektrisitetskommissjonen ovennevnte skrivelse paaberopte opgave over lønninger er saalydende :

Formannen.		Sekretæren.	Inkomne skrivelser.
1ste januar 1897	kr. 1 200,00 pr. aar	kr. 1 400,00 pr. aar.	64 i 1897
1ste juli 1909		» 1 800,00 » »	452 i 1909
1ste juli 1916	» 1 800,00 » »	» 2 400,00 » »	993 i 1916
			612 i 1ste halvaar 1918.

Med skrivelse fra Elektrisitetskommissjonen av 13de desember 1918 har man motatt et andragende fra kommissjonens assistent av 5te næstfør om fra 1ste juli 1919 aa bli avlønnet efter høieste regulativ for assistenter av 1ste klasse ved regjeringens kontorer.

Dette andragende er saalydende:

«Herved tillater jeg mig aa andra om aa bli avlønnet efter høieste sats i regulativ for assistenter av 1ste klasse ved regjeringens kontorer fra 1ste juli 1919.

Fra 1ste juli d. a. avlønnes jeg efter næst siste sats i samme regulativ.

Jeg har været ansatt ved Elektrisitetskommissjonens kontor siden 1ste november 1908 og har desuten i ca. 6½ aar hat ansettelse som ekstrakontorist ved Telegrafinspektørens kontor, Norges statsbaner, hvilken stilling svarer til assistentstilling av 1ste klasse ved regjeringskontorene. Min samlede tjenestetid ved elektroteknisk statskontor og i stilling tilsvarende assistenters av 1ste klasse er saaledes lenger enn den i regulativet for siste sats bestemte.

Jeg tillater mig enn videre aa gjøre opmerksom paa, at adgangen til aa skaffe mig bifortjeneste ved ekstraarbeide vanskeliggjøres ved at jeg har delt kontortid.»

Andragendet er paa det beste anbefalet av Elektrisitetskommissjonen, som bemerker, at assistenten har været ansatt ved statskontor i en aarrække, og at vedkommendes arbeide ved Elektrisitetskommissjonens kontor er av helt selvstendig art.

Departementet vil anbefale den av Elektrisitetskommissjonen foreslaaede forhøielse av formannens lønn fra kr. 1 800,00 til kr. 2 400,00 og av sekretærens lønn fra kr. 2 400,00 til kr. 3 000,00.

Med hensyn til kommissjonens assistent

bemerkes, at denne fra 1ste juli 1918 overgik til hel post med avlønning som bestemt for assistenter av 1ste klasse ved regjeringens kontorer, nemlig kr. 2 300,00 med 3 alders tillegg á kr. 300,00 efter 3, 6 og 9 aars tjeneste.

Paa grunn av vedkommendes lange tjenestetid blev lønnen pr. 1ste juli 1918 bevilget med 2 alderstillegg. Idet man ikke finner at der er tilstrekkelig grunn til allerede i aar aa foreslaa nogen forandring i assistentens lønn opfører man denne for næste termin med samme beløp som for inneværende termin bevilget, nemlig kr. 2 900,00.

Forøvrig har departementet ikke noe aa bemerke til kommissjonens forslag. Man opfører i henhold hertil kr. 17 900,00 til bestridelse av kommissjonens utgifter for kommende termin.

Angaaende Elektrisitetskommissjonens virksomhet i tiden 1ste juli 1916—31te desember 1917 har departementet mottat vedlagte¹⁾ innberetning av 22de juli 1918 hvortil man tillater sig aa henweise.

Tit. 2. Vedkommende tilsynet med elektriske anlegg.

Utgiftene ved tilsynet med elektriske anlegg har i budgetterminen 1917—1918 sammenholdt med de bevilgede beløp utgjort følgende:

¹⁾ Trykt som bilag 1.

St. p. nr. 11. Hovedpost 2.
 Kap. 10. Tit. 1-3. Om elektrisitetsvesenets budgett.

1919

	Bevilgning.	Regnskap.
	Kr.	Kr.
1. Lønninger	55 600,00	55 150,10
2. Kontorhold	11 900,00	12 955,32
3. Ekstrahjelp	1 600,00	1 495,00
4. Skyss- og kostgodtgjørelse	24 100,00	28 877,93
5. Tilfældige udgifter	500,00	463,61
	93 700,00	98 941,97

For inneværende termin er udgiftene bevilget med kr. 102 350,00.

For næste termin foreslaar tilsynsmændene udgiftene opført med følgende beløb:

1ste distrikt.

1. Lønn til tilsynsmannen	kr. 7 000,00	
2. » - en assistent	» 4 400,00	
3. » - en assistent	» 3 450,00	
4. Kontorhold	» 4 100,00	
5. Ekstrahjelp	» 500,00	
6. Skyss- og kostgodtgjørelse	» 5 000,00	
	kr. 24 450,00	

2net distrikt.

1. Lønn til tilsynsmannen	kr. 7 000,00	
2. » - en assistent	» 4 400,00	
3. » - en assistent	» 3 700,00	
4. Skyss- og kostgodtgjørelse	» 7 800,00	
5. Kontorhold	» 4 500,00	
	» 27 400,00	

3dje distrikt.

1. Lønn til tilsynsmannen	kr. 7 000,00	
2. » - en assistent	» 3 450,00	
3. » - en assistent	» 3 200,00	
4. Kontorhjelp	» 1 600,00	
5. Kontorhold	» 2 700,00	
6. Skyss- og kostgodtgjørelse	» 7 500,00	
7. Maaleinstrumenter	» 300,00	
	» 25 750,00	

Overføres kr. 77 600,00

Overført kr. 77 600,00

4de distrikt.

1. Lønn til tilsynsmannen	kr.	7 000,00	
2. » - en assistent	»	3 200,00	
3. » - en assistent	»	3 200,00	
4. Kontorhold	»	2 850,00	
5. Kontorhjelp	»	1 600,00	
6. Skyss- og kostgodtgjørelse	»	11 550,00	
			» 29 400,00

5te distrikt.

1. Lønn til tilsynsmannen	kr.	3 000,00	
2. » - en assistent	»	3 450,00	
3. Kontorhjelp	»	800,00	
4. Kontorhold	»	1 100,00	
5. Skyss- og kostgodtgjørelse	»	6 500,00	
			» 14 850,00

Tilsammen kr. 121 850,00

Tilsynsmannen i 1ste distrikt har i skrivelse av 28de oktober 1918 bemerket, at saafremt det av assistentene innsendte fellesandragende¹⁾ om anteciperede alderstillegg blir innvilget vil dette for tilsynet i 1ste distrikt medføre en merutgift av kr. 2 150,00.

Tilsynsmannen i 2net distrikt har i skrivelse av 19de oktober 1918 anført følgende:

«De opførte lønninger er i overensstemmelse med det nugjeldende regulativ. Av assistentene er imidlertid bebudet innsendt andragende om aa bli tilstaatt samtlige alderstillegg allerede fra begynnelsen av inneværende budgетtermin, og forsaavidt dette andragende innvilges, blir de opførte assistentlønninger aa forhøie med kr. 1 200,00 for 1ste assistent og kr. 500,00 for 2nen assistent.

Til skyss- og kostgodtgjørelsen er opført samme beløp som for inneværende termin med tillegg av den merutgift som det nu fastsatte nye regulativ medfører.

Til kontorhold inklusive kontorhjelp har jeg funnet aa maatte foreslaa opført kr. 750,00 mere enn for inneværende termin. Derav er forutsatt anvent ca. kr. 350,00 til anskaffelse av en del nyt kontorinventar mens resten antas aa tiltrenges til de ordinære utgifter, idet disse siden avgivelsen av forrige budgетtforslag er blitt betydelig for-

øket paa grunn av det store ekstratillegg som nu maa betales for lys og opvarming.»

Tilsynsmannen i 3dje distrikt har i skrivelse av 26de oktober 1918 anført følgende til de av ham opførte poster:

«Ad 4. Det foreslaatte beløp er tenkt anvent til lønn for en kontordame, da kontorarbeidet nu er blitt saa betydelig, at det i vesentlig grad hindrer tilsynsarbeidet.

Ad 5. Merutgiften kr. 700,00 er foranlediget ved øket forbruk og prisstigning paa kontormateriell samt anskaffelsen av nødvendig utstyr.

Ad 6. Merutgiften kr. 1 500,00 er i vesentlig grad foranlediget ved det nye regulativ for skyss- og kostgodtgjørelse.

Ad 7. For inneværende termin er bevilget kr. 150,00 til en telefonmaalebrø, men da det er tvilsomt om jeg kan faa den nu, har jeg funnet aa maatte opføre beløpet paany. For de resterende kr. 150,00 er tenkt anskaffet et isolasjonsmaaleapparat for den nye assistent.»

Tilsynsmannen i 4de distrikt har i skrivelse av 20de september 1918 anført følgende:

«Angaaende inntektene bemerkes at utgift for aarlig besiktigelse av eldre anlegg er beregnet i overensstemmelse med avgiftsregulativet, og skulde kunne naaes, hvis

¹⁾ Innvilget ved forslaget til 6. 1919.

alle anlegg blir besiktiget. Avgift for godkjennelse av nye anlegg er en anslagssum og er middeltallet av godkjennelsesavgiftene i de sist forløpne 5 aar. Jeg antar derfor at ogsaa denne sum vil kunne naaes.

Angaaende utgiftene bemerkes, at jeg iaar har maattet foreslaa lønn for en assistent nr. 2. Det viser sig nemlig at det ikke længere er mulig for 2 menn aa kunne overkomme arbeidet. Paa grunn av dyrtiden har jeg ogsaa maattet opføre utgiftene til kontorhjelp med kr. 400,00 mere enn for inneværende termin. Utgiftene til kontorhold har jeg maattet forhøie med kr. 850,00. Dette har sin grunn dels deri at kontoret iaar maatte flyttes og saaledes leie av lokalet er blitt betydelig forhøiet, og dessuten deri at telefonutgiftene er blitt forhøiet. Paa grunn av kontorets flytning maatte ogsaa et telefonapparat anskaffes, da det er nødvendig aa ha telefon foruten paa kontoret ogsaa i min privatbolig. En saadan ordning er saavidt jeg vet tidligere blit innført i 1ste og 2net distrikt.

Utgiftene til skyss- og kostgodtgjørelse har jeg maattet forhøie med kr. 5 050,00. Denne forhøielse er nødvendig dels paa grunn av den nye lov om offentlige tjenestemenns skyss- og kostgodtgjørelse og dels paa grunn av at reisene i de sidste aar er øket i betydelig grad.»

Fra de tjenestgjørende assistenter ved tilsynet har man mottat et fellesandragende av 24de oktober 1918 om at de maa bli tilstaaet samtlige alderstillegg fra 1ste juli 1918 aa regne.

Dette andragende er saalydende :

»Undertegnede elektroingeniører i tilsynet ved elektrisitetsvesenet tillater sig herved aa ansøke det ære departement om at samtlige alderstillegg maa bli oss tilstaaet fra 1ste juli 1918 :

Som grunn for vor ansøking tillater vi oss aa anføre :

Ved siste gasjeregulering blev lønningene for ingeniørene i Tilsynet ved elektrisitetsvesenet hevet forholdsvis ubetydelig. Assistentingeniørenes gasjeforbedring utgjorde saaledes netto kun 17 pct.

Leveomkostningene er imidlertid steget saa uforholdsmessig at denne gasjeforhøielse maa ansees som absolutt utilstrekkelig. Eksempelvis kan anføres at man for full pensjon nu maa betale fra kr. 250,00 og opover. Der blir saaledes litet eller intet igjen til andre nødvendige utgifter.

At grunnlønnen for assistentingeniører og avdelingsingeniører av klasse B er utilstrekkelig fremgaar desuten tydelig derav,

at flere av statens institusjoner for aa skaffe folk til ledige ingeniørstillinger maa tilby flere eller samtlige alderstillegg med én gang eller endog lønninger som ligger betydelig over vedkommende regulativ.

Som eksempel paa de lønninger der betales ved kommunale og private bedrifter kan nevnes, at montører betales med kr. 400,00—500,00 pr. maaned, driftsbestyrere ved mindre elektrisitetsverker, som i almindelighet har elementærteknisk utdannelse, med kr. 6 000,00—8 000,00 pr. aar og driftsbestyrer ved større elektrisitetsverker med kr. 8 000,00—12 000,00 pr. aar.

Der bestaar saaledes øiensynlig et misforhold mellem de lønninger vi nu oppbærer, og de lønninger vi vilde kunne oppnaa ved private eller kommunale bedrifter.

Vi tillater oss desuten aa gjøre oppmerksom paa at vi ikke har anledning til aa skaffe oss inntekter ved ekstraarbeide, da vore reiser jo maa foretas med kort varsel og til helt ubestemte tider. Vi er altsaa hvad ekstraintekter angaar betydelig ugunstigere stillet enn de fleste andre statstjenestemenn.

Vi tillater oss aa imøtese det ærede departements snarlige avgjørelse av dette vort andragende.»

Elektrisitetskommissjonen har i skrivelse av 10de desember 1918 anført at den intet finner aa bemerke ved tilsynsmennenes budgетtforslag, og at den anbefaler tilsynsassistentenes lønnsandragende innvilget.

Departementet skal bemerke :

1. Lønninger. Tilsynsmannen i 4de distrikt har som det vil sees, foreslaatt opprettet en ny assistentstilling i sitt distrikt. Elektrisitetskommissjonen har intet aa bemerke til dette forslag, der ogsaa tiltredes av Departementet.

Forsaavidt dette forslag bifalles vil der ialt bli 9 assistenter, hvorav 2 i hvert av 1ste, 2net, 3dje og 4de distrikt samt 1 i 5te distrikt.

Efter den av Stortinget ifjor givne bemyndigelse, jfr. St. prp. nr. 1 1918, hovedpost X, kap. 10, side 6 og Innst. S. nr. 61 1918 s. 102 og forhandlinger i Stortinget nr. 84 s. 166 har Departementet fra 1ste juli 1918 latt de 2 eldste assistenter overgaa til avdelingsingeniører av klasse B med lønn som for disse bestemt nemlig kr. 4 400,00 med 4 alderstillegg à kr. 300,00 efter 2, 4,

6 og 8 aars tjeneste. De øvrige er assistentingeniører med lønn kr. 3 200,00 og 4 alderstillegg à kr. 250,00 efter 2, 4, 6 og 8 aars tjeneste. Assistentene har nu søkt om at de maa bli tilstaatt samtlige alderstillegg fra 1ste juli 1918. Dette vilde for lønningene paa neste aars budgett medføre en merutgift av ca. kr. 15 000,00 utover de nuværende lønninger med regulativmessig tillegg, eller om de ansøkte tillegg alene skulde regnes fra 1ste juli 1919, ca. kr. 8 000,00.

Departementet er med Elektrisitetskommissjonen enig i, at der er grunn til aa søke forbedret assistentenes lønnsvilkaar, saa meget mere som det i den senere tid har vist sig vanskelig baade aa faa beholde disse funksjonærer i nogen lengere tid og aa faa ledige stillinger tilfredsstillende besatt. De 2 assistenter, som nu er avdelingsingeniører av klasse B, er ansatt i 1ste og 2net distrikt. Det arbeide som er tillagt assistentene, er imidlertid vesentlig det samme i alle 5 distrikter og bestaar for en større del i selvstendig tilsyn ved elektriske anlegg. I betraktning herav vil Departementet anse det rimelig at der foruten de 2 ovennevnte opprettes yderligere 3 avdelingsingeniørstillinger av klasse B, hvilket ogsaa vil være av betydning for avansementsforholdene. Departementet vil derfor foreslaa at 3 av de nuværende assistentingeniørstillinger overgaar til avdelingsingeniørstillinger av klasse B og at lønningene for disse for næste termin opføres med grunnsatsen kr. 4 400,00, tilsammen kr. 13 200,00, mens de 2 nuværende avdelingsingeniører av klasse B foreslaaes tillagt 2 alderstillegg med lønn kr. 5 000,00 aarlig eller tilsammen for begge kr. 10 000,00. De 4 assistenter, som fremdeles blir assistentingeniører vil man likeledes foreslaa innrømmet 2 alderstillegg utover dem som de ellers vilde tilkommet efter regulativet. I alt opføres til disse assistenter for næste budgetttermin kr. 15 550,00. For avdelingsingeniørene av klasse B og assistentingeniørene vil altsaa lønningene for næste termin andra til kr. 38 750,00, hvilket er ca. kr. 6 300,00 mere enn lønningene med regulativmessig tillegg efter den nuværende

ordning. Gasjeforhøielsen anbefales gjort gjeldende fra 1ste januar 1919.

For tilsynsmennene opføres de samme lønninger som for inneværende termin bevilget tilsammen kr. 31 000,00, hvorefter der til lønninger for tilsynet i det hele blir aa opføre kr. 69 750,00.

2. Ekstrahjelp. Hertil er for inneværende termin bevilget kr. 500,00 for 1ste distrikt. For næste termin opfører man efter forslag fra tilsynsmannen likeledes kr. 500,00 for 1ste distrikt.

3. Kontorhold. Hertil er for budgett-terminen 1917—1918 bevilget kr. 11 900,00. Der medgikk kr. 12 955,88. For terminen 1918—1919 er bevilget kr. 14 800,00. For næste termin opfører man overensstemmende med tilsynsmennenes forslag kr. 19 550,00, heri innbefattet kr. 300,00 til anskaffelse av maaleapparater for 3dje distrikt.

4. Skyss- og kostgodtgjørelse. For budgett-terminen 1917—1918 er hertil bevilget kr. 24 100,00. Der medgikk kr. 28 877,98. For inneværende termin er bevilget kr. 26 500,00. For næste termin opfører man overensstemmende med tilsynsmennenes forslag kr. 38 350,00.

5. Tilfeldige utgifter. Hertil medgikk i budgett-terminen 1917—1918 kr. 463,81. For inneværende termin er bevilget kr. 700,00, hvilket beløp ogsaa foreslaaes opført for næste termin.

I henhold til foranstaaende opfører man ialt som utgifter vedkommende tilsynet med elektriske anlegg kr. 128 850,00.

Med hensyn til tilsynsmennenes virksomhet i tiden 1ste juli 1916—31te desember 1917 tillater man sig aa henvise til de av dem avgivne innberetninger, som vedlegges¹⁾. Likeledes henvises til vedlagte skrivelse²⁾ fra

¹⁾ Trykt som bilag 2—6.

²⁾ Trykt som bilag 7.

Elektrisitetekommisjonen av 31de januar 1919 med bilag inneholdende en oversigt over tilsynsarbeidet i samtlige distrikter.

**Til. 8. Bidrag til Den internationale elektro-
tekniske kommisjon.**

For terminen 1918—1919 er som bidrag til denne kommisjon bevilget kr. 1 000,00.

I skrivelse av 30te september 1918 har den norske komites formann andratt om, at der for neste termin bevilges det sedvanlige beløp inntil kr. 1 000,00 til dekning av den aarskontingent, som skal betales til Centralkontoret i London.

Departementet opfører overensstemmende hermed inntil kr. 1 000,00 som bidrag for neste termin.

Angaaende komiteens virksomhet henvises til vedlagte¹⁾ skrivelse fra dens formann av 30te september 1918.

¹⁾ Trykt som bilag 8.

Avgifter til staten.

Ved lov av 26de juli 1916 nr. 6 om tillegg til lovgivningen om elektriske anlegg er det bl. a. bestemt, at der for tilladelsér til aa utføre høispente elektriske anlegg kan oppstilles saadanne vilkaar, som antas stemmende med statens og almenhetens tarv, derunder erleggelse av en aarlig avgift til staten av inntil kr. 2,00 pr. elektrisk hk. av anleggets energimengde.

Man tillater sig aa vedlegge¹⁾ en oversigt over de elektriske anlegg som inntil 31te desember 1918 er paalagt avgift til statskassen i henhold til den nevnte lov.

I henhold til det foran anførte tillater departementet sig aa

innstille:

Paa det statsbudgett som blir aa forelegge Stortinget for budgetterminen 1ste juli 1919 til 30te juni 1920 opføres de paa vedlagte utkast opførte beløp som inntekter og utgifter vedkommende elektrisitetsvesenet.

¹⁾ Trykt som bilag 9.

Utkast

til beslutning om elektrisitetsvesenets budgett for terminen 1ste juli 1919—
 30te juni 1920.

I.

For terminen 1ste juli 1919—30te juni 1920 bevilges budgettet for elektrisitets-
 vesenet med følgende inntekter og utgifter:

A. Inntekter.

(Hovedpost X, kap. 7.)

Avgifter for tilsynet med elektriske anlegg kr. 120 000,00

B. Utgifter.

(Hovedpost X, kap. 10.)

Tit. 1.	Den ved lov av 16de mai 1896 anordnede Elektrisitetskom- misjon	kr. 17 900,00
2.	Tilsynet med elektriske anlegg:	
1.	Lønninger	kr. 69 750,00
2.	Ekstrahjelp for tilsynsmannen i 1ste distrikt	500,00
3.	Kontorhold	19 550,00
4.	Skyss- og kostgodtgjørelse	38 350,00
5.	Tilfeldige utgifter	700,00
		128 850,00
3.	Bidrag til den internationale elektrotekniske kommisjon inntil	1 000,00
	Tilsammen	kr. 147 750,00

II.

Stortinget samtykker i, at de ovenfor under litra B, tit. 2 foreslaatte forhøiede
 lønninger for assistentene ved tilsynet med elektriske anlegg utbetales fra 1ste januar 1919.

Bilag 1.

Elektrisitetskommisjonen.

Kristiania den 22de juli 1918.

Aarsberetning

for terminen 1ste juli 1916 til 31te desember 1917.

Hermed tillater man sig å oversende det kongelige departement beretning om Elektrisitetskommisjonens virksomhet i ovennevnte termin.

Komisjonen har i denne termin avholdt 57 møter, hvorav 1 med Forskriftskomiteen og 2 med departementet, samt foretat 3 besiktelser, nemlig Hollen Elektrisitetsverk, Rjukananleggene og Lier Elektrisitetsverk. Desuten er en rekke saker behandlet skriftlig ved sirkulasjon blandt kommisjonens medlemmer.

Til kommisjonen er i terminen innkommet 1 387 skrivelser og fra kommisjonen er avsendt 682 skrivelser med uttalelser og forslag m. v. Der er i terminen behandlet 300 konsesjonsandragender, hvorav 85 for nye anlegg og 215 for utvidelser av eldre anlegg. 10 andragender om innskrenket tilsyn er behandlet, hvorav 8 etter anbefaling av kommisjonen er innvilget av departementet.

Av viktigere saker, som kommisjonen har behandlet i budgetterminen kan nevnes:

I skrivelse av 21de september 1916 har det kongelige departement utbedt sig kommisjonens erklæring om den anvendelse, som antas å burde gjøres av den i lov av 26de juli 1916 nr. 6 hjemlede adgang til å opkreve avgifter av elektriske anlegg samt for-

slag til de bestemmelser, som efter loven blir å fastsette av departementet.

I anledning herav har kommisjonen i skrivelse av 27de november 1916 efter en nærmere motivering avgitt følgende erklæring:

1. Avgift for elektrisk strømgivende maskineri bør ikke ilegges eller opkreves.
2. Avgift for høispente elektriske kraftledninger bør heller ikke ilegges eller opkreves medmindre særlige forhold i spesielle tilfeller gjør det ønskelig eller påkrevet.
3. Avgift paa fordelingsanlegg og forbruksapparater anbefales ikke ilagt eller opkrevet.

Noget forslag til bestemmelser om avgiftens beregning og erleggelse har kommisjonen ikke fremkommet, med, i det man er i tvil om lovens forstaaelse paa dette punkt, saaledes ogsaa om f. eks. avgift kan foreslaas fastsatt som aarlig avgift beregnet efter det antall hk., der tillates maksimalt produsert respektive overført.

Komisjonen har i ovennevnte termin utarbeidet nyt forslag til forskrifter for elektriske anlegg paa grunnlag av det av Fælleskomiteen utarbeidede forslag og de forhandlinger, som er ført med komiteen og tilsynsmennene

Det endelige utkast til forskrifter blev over- sendt med kommisjonens skrivelse av 22de november 1917.

I skrivelse av 8de oktober 1917 har kommisjonen avgitt en uttalelse angaaende spørsmålet om ny administrasjonsordning for Vasdrag- og Elektrisitetsvesenet. I denne uttalelse er gitt opplysninger om de oppgaver, som kommisjonen antar mest hensiktsmessig aa burde henlegges til etaten for elektrisitetsvesenet samt hvorledes administrasjonen ved samme i det hele tat bør organiseres.

Kommisjonen har foreslaatt, at der opprettes et selvstendig elektrisitetsvesen organisert i likhet med Vasdragvesenet og utstyrt med 3 avdelinger, mellom hvilke arbeidet an- tydningsvis kan tenkes fordelt saaledes:

1. Planlegning- og veilednings- avdelingen, der forutsettes overdratt aa optrekke hovedlinjen for landets elek- trisitetsforsyning, under hensyntagen til statens, kommunenes og private kraftan- legg, å forestaa den elektrotekniske vei- ledning enten direkte eller som samlet organ for distriktsingeniørene (overinge- niørene), hvor saadanne maatte bli ansatt.

2. Kontrollavdelingen, der forutset- tes å lede tilsynet ved elektrisitetsvesenet.
3. Kontoravdelingen, der forutsettes å bli overdratt den forberedende behand- ling vedkommende konsessionsandragender, avgifter og kraftavstaaelse til stat og kommuner samt de forretningsmessige og regnskapsmessige anliggender vedrørende elektrisitetsvesenet herunder bokførsel, be- regning av avgifter m. v

Som tidligere har kommisjonen kontroll- beregnet samtlige av tilsynsmennene ved elek- trisitetsvesenet beregnede avgifter for tilsynet med elektriske anlegg i terminen og efter an- modning av det kongelige departement fore- slaatt avgifter for anlegg, hvis strømgivende elektriske maskiners samlede størrelse er over 500 kva.

Til kommisjonens utgifter er for terminen 1ste juli 1916—30te juni 1917 bevilget kr. 10 500,00 og medgaatt kr. 10 636,88. For bud- getterminen 1ste juli 1917 til 30te juni 1918 er bevilget kr. 11 200,00, hvorav kr. 5 600,00 falder paa tidsrummet 1ste juli 1917 til 31te desember 1917. I samme halvaar er medgaatt kr. 5 905,11.

O: E. Schiøtz:

T. H. Aspestrand.

Til
 Det kongelige Departement for de Offentlige Arbeider.

Bilag 2.

Innberetning

for tidsrummet 1ste juli 1916—31te desember 1917 fra tilsynsmannen
 ved elektrisitetsvesenet i 1ste distrikt.

A n t a l l a n l e g g, k a p a s i t e t, b e s i k t i g e l s e r o. s. v.

Ved utgangen av aaret 1917 forefandtes i driftsmessig stand i 1ste distrikt 406 anlegg med en samlet generatorkapasitet av 218 854 k. v. a., derav var 76 høispente. Samlet høi- og lavspent overføringslengde var ca. 5 370

km., hvorav ca. 3 220 km. høispent. Lengden av underjordisk kabel er ikke medtatt.

Disse anleggs beliggenhet, kapasitet, ut- nyttelse m. v. er opført i nedenstaaende tabel I.

Tabel I.

Beliggenhet. Fylke.	Antall anlegg.	Samlet generatorstørrelse i k. v. a.	Akkumulator- batterier		Den elektriske krafts anvendelse til:						
			Antall	kwt.	Belysning			Drivkraft		Elektrokemisk og elektrotermisk drift.	Andre øiemed kw.
					Antall gløde- lamper	Antall bue- lamper	Samlet forbruk i k. v. a.	Antall motorer	Samlet ydelse h. k.		
Kristiania by . .	171	38 507	31	14 164	581 621	2 056	25 466	8 377	78 766	18	264
Akershus fylke . .	147	15 595	15	966	222 564	80	8 511,7	1 973	22 240	431	3 947
Østfold fylke . .	88	164 752	5	243	214 980	88	6 492	2 932	52 800	55 980	3 010
Tilsammen . .	406	218 854	51	15 373	1 019 165	2 224	40 469,7	13 282	153 806	56 429	7 221

I terminens løp er tilkommet 48 anlegg (herav 17 skipsanlegg) og utgaatt 14 anlegg (herav 4 skipsanlegg). Tilveksten blir derfor 34 anlegg. Holmenkolbanen og Smestadbanen er opført som 2 anlegg, hvorved anleggsnumrene er øket med yderligere 1. Den totale økning av anleggsnumrene blir derfor 35.

Der er besikket i alt 297 anlegg, hvorav i Kristiania 105, i Akershus fylke 108 og i Østfold fylke 84 anlegg. Flere anlegg er paa grunn av utvidelser og nybygninger besikket gjentatte ganger.

Landskommunenes elektrisifisering har til tross for de høie materialpriser og de store anleggsutgifter fortsatt i et ennu raskere tempo enn foregående aar. Den vesentligste aarsak hertil skyldes antagelig den raadende mangel paa petroleum.

Av større kraftoverføringsanlegg, som er satt i drift, kan nevnes Follo Kraftselskap.

Anlegg med innskrenket tilsyn.

Av de i tabel I opførte anlegg har 19 innskrenket tilsyn for den lavspente dels vedkommende. Deres beliggenhet og utnyttelse er opført i tabel II.

Tabel II.

Beliggenhet. fylke.	Antall anlegg.	Samlet generatorstørrelse i k. v. a.	Akkumulatorbatterier.		Den elektriske krafts anvendelse til:						
			Antall	k.w.t.	Belysning.			Drivkraft.		Elektrokemisk og elektrottermisk drift kw.	Andre øiemød kw.
					Antall glødelamper.	Antall buelamper.	Samlet forbruk i kva.	Antall motorer.	Samlet ydelse i h.k.		
Kristiania by	3	29 780	5	12 078	536 562	1 973	19 470	6 889	52 850	-	-
Akershus fylke	7	3 441	-	-	132 071	15	5 698	1047	8 785	-	2 628
Østfold fylke	9	97 909	3	245	119 044	87	4 533	1 932	39 102	44 770	1 219
Tilsammen	19	131 130	8	12 323	787 677	2 075	29 701	9 868	100737	44 770	3 847

Angaaende tilstanden ved her omhandlede elektrisitetsverker henvises til vedlagte innberetninger. I den følgende tabel III er opført deres utvidelser i det forløpne tidsrum. Samtlige utvidelsers høispente dele er besikttet.

Tabel III.

Navn.	Generatorkapacitet k. v. a.	Lys og kraft k. v. a.	Transformatorer	
			Antall	k. v. a.
Kristiania Elektrisitetsverk	5 676	9 193	31	66 978
Glommens Træsliberi	—	4 394	43	5 149
Vestby og Saaner Elektrisitetsverk	—	276	14	210
Asker — — —	—	110	—	—
Eidsvoll — — —	—	70	11	100
Gjermaa — — —	—	135	—	—
Lillestrøm — — —	—	154	1	90
Tune — — —	—	93	1	2
Fredrikstad Gas- & Elektrisitetsverk	—	1 140	14	8 610
The Kellner Partington	—	300	1	50
A/S Hafslund	—	278	3	1 186
A/S Hafslund Sulfitfabrik	—	25	—	—
Saugbrugsforeningen	—	1 437	—	—
Fredrikshald Elektrisitetsverk	625	196	—	—
Moss — — —	—	136	—	—
Moss herreds — — —	—	789	8	753
Sum	6 301	18 726	127	83 128

Elektriske sporveier og baner.

Vaaren 1917 blev Ekebergbanen satt i drift. Banen faar sin strøm fra A/S Glommens Træsliberi. Vekselstrømmen forandres ved Ekebergbanens omformerstasjon til 1200 volt likestrøm, men fra bygrensen til Stortorvet drives vognene med 5 å 600 volt likestrøm fra Kristiania Sporveisselskaps ledninger. I tabel IV er opført en del data for sporveier og baner i 1ste distrikt.

Tabel IV.

Anleggets navn.	Forbrukte kwt.	Antall vognkm.		Akkumulatorbatterier kwt.	Omformere.		Motorvogner.			Sporengde km.
		Motorvogner.	Tilhenger vogner.		Antall.	k.v.a.	Antall vogner.	Antall motorer.	Antall hk.	
Kr.a Sporveisselskap	5 004 000	4 254 541	3 010 289	—	—	—	104	208	6 500	23,7
Kr.a elektr. Sporvei	5 103 266	3 366 638	2 460 650	515	1	52	49	98	4 370	9,6
Holmenkolbanen	3 351 000	1 083 950	—	265	4	880	25	78	4 475	14,4
Smestadbanen	442 000									
Tryvandsbanen	1 162 000									
Ekebergbanen	265 000	134 220	—	—	2	550	5	20	1 160	5,6

¹ 2-akslede vogner.

² 4-akslede vogner.

Brandtilfeller.

I følge vedlagte rapporter fra Tilsynet, Kristiania Brandvesen, Kristiania Elektrisitetsverk og fra Greaker Cellulosefabrik er i terminens løp i alt forekommet 26 brandtilfeller, hvor antendelsen antas aa skyldes elektrisk strøm. Herav falder 25 tilfeller paa Kristiania by og 1 tilfelle paa Østfold fylke

Aarsaken var i

- 11 tilfeller ledningsbeskadigelse eller isolasjonsfeil.
- 2 — hærverk.
- 4 — uforsiktig behandling av elektriske strykejern, varmeapparater og ledninger.
- 2 — overbelastning av motorer.
- 1 — uheld under montasje.
- 1 — gnister fra buelampe.
- 1 — overbelastning av spenningsdeler.
- 1 — daarlig ledningsforbindelse.

1 tilfelle feil ved igangsetningsapparat.

1 — lysbue under løs sikringspropp.

1 — gjennomslag i transformator, hvorved oljen i transformatoren blev antent.

Ennvidere er anmeldt en del brandtilfeller i villaer i Aker, hvor man har paastaat at brandens aarsak har vært kortslutning. Da disse villaer som regel var helt nedbrent da Tilsynet fik tilfellet til undersøkelse, har paa-standens riktighet ikke kunnet konstateres.

For aa motbevise den i dagspressen stadig opdukkende paastand om, at kortslutning antas aa være aarsaken til brandens opkomst, har Tilsynet utarbeidet og offentliggjort i «Aftenposten» nedenstaaende statistiske opgaver over antall elektriske brandtilfeller i forhold til antall elektriske anlegg i landet (tab. V), samt for Kristiania bys vedkommende opgaver over hvilke prosent de elektriske brandtilfeller utgjør av det totale antall (tab. VI).

Tabel V.

Aar.	Antall anlegg.	Antall elektriske brandtilfeller.	
1911—1912	1 230	15	1,2 pr. 100 anlegg.
1912—1913	1 310	18	1,38 —>—
1913—1914	1 427	27	1,9 —>—
1914—1915	1 515	24	1,6 —>—

Tabel VI.

Aar.	Samlet antall brandtilfeller i Kristiania by.	Antall elektriske brandtilfeller i Kristiania by. ¹	Prosent elektriske brandtilfeller av samlet antall brandtilfeller.
1911—1912	248	5	2 prosent.
1912—1913	307	7	2,3 —
1913—1914	281	15	5,3 —
1914—1915	310	8	2,6 —

¹ Det bemerkes at over halvparten av disse elektriske brandtilfeller skyldes overbelastning av motorer og lignende eller uforsiktig behandling av ledninger og apparater, hvilket tilsynet vanskelig kan forhindre.

Driftsforstyrrelser.

Av driftsforstyrrelser er innrapportert 80 tilfeller. Aarsaken var i 31 tilfeller lynnedslag, i 30 tilfeller kortslutning, i 18 tilfeller overledning til jord og i 1 tilfelle ledningsbrudd. (Se nedenstaaende spesifikasjon.)

Aarsak.	Antall tilfeller.	Anmerkninger.
Lynnedslag.	3	Gjennemslag mellem statorvikling og göds i generatorer
—>—	1	Ledningsbrand i generator.
—>—	6	Gjennemslag i transformatorviklinger.
—>—	2	Gjennemslag i transformatorinnføringer.
—>—	2	Sprengning av høispent isolator.
—>—	1	Kabelbrand.
—>—	1	Tremast splintret.
—>—	2	En del glødelamper og 1 strømbryter ødelagt.
—>—	13	Den forvoldte skade ikke innrapportert.
Kortslutning paa høispent anlegg.	4	I kabelmuffer.
—>—	1	I jordkabler.
—>—	9	Paa luftledning. Aarsak ukjent.
—>—	3	—>— Forårsaket ved hærverk.
—>—	7	—>— Vindfald paa linjen.
—>—	1	—>— En høsaate blev av hvirvelvind ført op i ledningen.
—>—	1	Understasjon. Ulykkestilfelle.
—>—	3	Uten nærmere angivelse.
Overledning til jord.	5	I kabelmuffer.
—>—	1	Sprukne isolatorer.
—>—	1	Ved fugl.
—>—	10	Gjennemslag i transformatorinnføring.
—>—	1	Gjennemslag i høispent sikring.
Ledningsbrudd.	1	Aarsak til ledningsbruddet ukjent.

Desuten er innrapportert 1 tilfelle fra Fredrikshald, hvor den 8de januar 1917 paa grunn av sterkt snefall størstedelen av stedets telefonnett faldt ned, hvorved masser av telefontraader og tildels stolper med jernstativer faldt over de lavspente luftledninger og forårsaket brudd og kortslutninger.

Ulykkestilfeller.

Av ulykkestilfeller som følge av berøring med elektrisk strøm er i terminens løp forekommet 8 tilfeller, hvorav 5 med dødelig utfall. Desuten er medtatt et tilfelle der inntraf i forrige termin, men som blev for sent indrapportert til aa kunne medtas i aarsrapporten.

1. Den 6te juli 1915 blev under arbeide med ombygning av Glommens Træsliberis 50 000 volts fjernledning Kykkelsrud—Kristiania en eldre monter (linjearbeider) drept av høispent strøm.

Paa tross av given instruks om aa holde sig vekk fra fjernledningen, da strøm skulle paasettes denne, var mannen allikevel kløvet op i en mast. Formentlig har han villet forbedre et ledningsbensel.

Efterforskning i saken blev foretatt av lensmannen i Spydeberg og av politimyndighetene, men har ikke gitt anledning til nogen forføining fra disses side.

2. Den 9de juli 1916 blev en overkonduktor ved Holmenkolbanen under arbeide med aa faa en nedfalt ledning fjernet fra sporveien gjentagne ganger utsatt for elek-

trisk støt (550 volt likestrøm), saa han falt overende. Senere var han oppe paa taket av en sporvogn for aa skaffe midlertidig kontakt mellem trolleyen og luftnettet. I det han grep fatt i en staaaltraadbardun, som under almindelige omstendigheter er isolert mot jord, men da paa en eller annen maate var kommet i forbindelse med jord, fik han igjen et elektrisk støt, saa han falt overende paa vogn-taket. Da han kom ned fra dette, klaget han over smerter i bryst og ben, og viste det sig at han hadde faatt en del mindre brandsaar paa høire haand. Efter nogen dages sykeleie avgikk vedkommende ved døden.

Ifølge professor F. Harbitz utsagn antas det at hans død skyldes eftervirkninger av de elektriske støt han hadde faat.

3. Den 23de august 1916 blev en arbeider i et lagerskur paa Grønlibryggen drept av lavspent elektrisk strøm (230 volt vekselstrøm).

Mannen hadde kløvet op paa en skinne for en elektrisk travellingkran og gjennom en aapen ventil grepet fatt i en utenfor paa veggen liggende kontaktledning for en utvendig transportabel svingkran.

Ved mannens anskrik blev kranførereren varslet, og hovedstrømbryteren for ledningene øieblikkelig avslaatt. Antagelig medgikk ca. 3 minutter fra forulykkede grep fatt i ledningen til strømmen blev slaatt av.

Mannen blev straks efter firet ned og gjenoplivningsforsøk foretatt, men uten resultat.

Kristiania Elektrisitetsverk har forlangt vedkommende ventilaapning beskyttet.

4. Den 12te november 1916 blev en laborant ved Kristiania Elektrisitetsverks sekundærstasjon under forsøk paa aa slukke en ved kortslutning fremkalt elektrisk bue en del forbrent i ansiktet og paa hendene, men har allikevel intet mén faatt av uheldet.

Tilfellene nr. 3 og 4 blev ikke anmeldt til Tilsynet, saa dette har faatt anledning til nærmere aa undersøke disse, men Tilsynet har tilskrevet Verket og gjort det opmerksom paa, at saavel ulykkestilfeller som brandtilfeller straks maa anmeldes til Tilsynet, forat forholdene kan bli undersøkt.

5. Den 23de mai 1917 blev en sjemann funnet liggende død ved en av Glommens

Tresliberis master for 5 000 volts ledninger ved Bryn. Ved siden av liket fandtes en almindelig universaltang med isolert haandtak, der ved politiets ankomst ennå var varm, og hvis ebonitisolasjon var ganske avbrent.

Mannen har antagelig forsøkt aa kappe en av de høispente ledninger og derved faatt strømmen gjennom sig.

Den forulykkedes ansikt og særlig høire haand var sterkt forbrent.

Efter innhentede opplysninger kan man gaa ut fra at der foreligger et forsøk paa kobbertyveri av en mann hvis kjenskap til elektrisiteten maa ha været meget liten. At forsøket resulterte i en ulykke kan ikke legges nogen annen til last enn den forulykkede selv.

6. Den 11te juni 1917 blev en maskinist ved Vamma transformatorstasjon en del forbrent paa høire haand og fot av en elektrisk gnist, som slog over til hans haand fra en 50 000 volts ledning ved en oljebryter.

Han var i ferd med aa instruere en kamerat og pekte herunder henimot ledningen. Et øienvidne har forklart, at mannens haand ikke var nærmere den høispente ledning enn 40 cm. Vedkommende har ikke faatt varig mén av skaden.

7. Den 25de september 1917 falt en ti-aars gammel gutt ned fra en av Solbergfosanleggets ledningsmaster paa Etterstad. Sammen med 2 andre smaagutter hadde han klatret op i masten, og kom herunder antagelig for nær den høispente ledning (ca. 60 000 volt). Gutten fik ikke noget brandsaar, men blev en del forslaatt ved faldet; forevrig har han intet mén faatt av skaden.

For aa hindre klatring i master har Tilsynet i skrivelse til Departementet av 22de november 1917 foreslaatt, at master paa lekkeplasser og sportsplasser skal forsynes med klatrehinder. Tilsynet har ogsaa i en senere skrivelse til Departementet fremholdt, at et opplysningsarbeide i skolene angaaende de høispente ledningers fare er påkrevet, og foreslaatt at der sendes en henvendelse til Kirke-departementet med anmodning om aa utsende skrivelser til samtlige folkeskoler med pålegg om aa bekjentgjøre hvert aar for skolens 1ste klasse den fare som er forbundet med de høi-

spente elektriske ledninger, og gi barna den fornødne advarsel.

8. Den 29de oktober 1917 inntraf et tilfelle med dødelig utfall ved N. Jacobsens elektriske verksteds fabrikk, Kristiania, muligens som følge av berøring med lavspent vekselstrøm. Av de innhentede forklaringer fremgaar, at ingen av de tilstedeværende har sett hvordan ulykken foregikk. Ved mannens anskrik fantes han staaende ved et verktøirum klamrende sig med begge hender til en jernkjetting. Han var da bevisstløs. De foretatte oplivningsforsøk var resultatløse.

Ved foretatte maalinge blev der konstateret overledning til jord paa det elektriske anleggs ene fase, -- ikke i Jacobsens fabrikk, men i et annet anlegg som er tilknyttet samme transformator som fabrikk.

Den omtalte netting hadde ved undersøkelsen ingen forbindelse til jord, og isolasjonen mellom denne og det elektriske anlegg var meget god. Isolasjonen paa de elektriske ledninger der føres gjennom nettet var ubeskadiget, og lampene inne i verktøirummet var i full orden. Derimot konstateres overledning til den ytre kapsel paa en lampe ca. 1,5 m. fra det sted hvor mannen fantes staaende. Den høieste spenning som kan tenkes mellom denne lampe og jord er 230 volt. Muligens har arbeideren kommet i berøring med denne lampe og derved faat strømstøt, idet gulvet som han stod paa var belagt med jernplater, der hadde god forbindelse med jord.

Ved den foretatte lægeundersøkelse blev det konstateret at vedkommende var død av hjertelammelse. Der fantes ingen merker av strømgjennemgang paa liket, saa man skulde anta at mannen ikke har faat nogen større strømstyrke gjennom sig, hvis han overhodet er drept av den elektriske strøm. Dette kunde vanskelig bringes paa det rene, da mannens familie motsatte sig obduksjon av liket.

9. Den 7de november 1917 blev en monter drept av høispent strøm i Kristiania Elektrisitetsverks sekundærstasjon paa Ankertorvet. Han hadde sammen med en hjelpemontør utført et reparasjonsarbeide paa baksiden av et instrumentfelt for det høispente apparatanlegg.

Spenningen paa instrumentfeltet var 110 volt. Det til instrumentfeltet svarende felt i 5 000 volt apparatstativet var før ovennevnte arbeide blev paabegynt satt ut av drift og gjort spenningsløst av vakthavende ingeniør.

Da vedkommende etter endt arbeide skulde samle sammen sit verktøi, savnet han en tang, som han antok var falt ned i kjelleren gjennom en kabelsjakt, og sente derfor sin hjelpemontør ned for aa lete etter denne, saa han var alene i ulykkesøieblikket.

Det antas at han har villet undersøke om ledningene paa høispenningsiden var ordentlig tilskrudd, men har tatt feil av feltene, og er kommet i berøring med 5 000 volts ledninger i nabofeltet som var under spenning.

Av merkene paa høispenningsledningene og jernstativet i dette felt maa det antas, at han med høire underarm direkte har kortsluttet 5 000 volts skinnene. Samtidig er knærne kommet i berøring med andre høispenningsledninger, og har han saaledes faatt en strøm med 500 volts spenning gjennom kroppen, som øieblikkelig har drept ham. Der blev straks foretatt gjenoplivningsforsøk, som blev fortsatt under transporten til den nærliggende kommunale legevaktstasjon. Vakthavende lege kunde kun konstatere at mannen var død av hjertelammelse som følge av den voldsomme strøm han hadde faatt gjennom sig.

Den ved berøringen frembrakte kortslutning forplantet sig videre i apparatanlegget, og forarsaket at automatene momentant avbrøt strømtilførselen i begge fjernledninger, og satte generatorne i Kykkelsrud kraftstasjon ut av drift.

Ovenstaaende er et bevis paa hvor farlig det er aa være alene under arbeide paa et høispent anlegg. Den i instruksen ved dispensasjon fra driftsforskriftenes § 3 opsatte fordring om at 2 personer skulde være tilstede var i dette tilfelle ikke helt befulgt. Tilfellet foranlediget en lengere diskusjon i «Elektroteknisk Tidsskrift» angaaende forstaaelsen av driftsforskriftenes § 3, hvilket resulterte i en henstilling fra elektroingeniørgruppen til forskriftskomiteen om aa fremkomme med forslag til forandring av driftsforskriftene. Ap-

gaaende driftsforskrifter for høispente elektriske anlegg tillater jeg mig aa henvise til min artikkel i «Elektroteknisk Tidsskrift» nr. 11.

Anmerkninger ved besiktigelser.

Nogen anmeldelse til paatalemyndigheten for overtredelse av de gjeldende forskrifter har ikke funnet sted.

Almindelige bemerkninger.

Den herskende kobbermangel har medført at elektrisitetsverkene har maattet bygge flere høispente linjer, særlig kortere avgreningslinjer, av galvanisert jerntraad istedenfor av kobbertraad Ledningstversnitt under 16 mm.² er ikke blit tillatt anvent.

Erfaringer fra Sverige har vist, at der for spenninger over 5 000 volt let opstaar strømovergang ved den av jernet foraarsakede rustdannelse paa isolatorene. Av denne grunn har konsesjonsbetingelsene satt en tidsbegrensning av 10 aar for saadanne ledninger.

Fra saavel innenlandske som utenlandske firmaer innkommer der til bedømmelse og godkjennelse stadig mer og mer installasjonsmateriell av forskjellig slags: brytere, stikkontakter og sikkerhetsstykker hvor kobber- og messingdele er erstattet av jern overtrukket med ett sink- eller messingbelegg, lampeholdere, kronkontakter, 6-traadede propsikringer, lamelsikringer med smelteinnsats av kobbertraad og kontaktklemmer av forfinnet jernblikk, galvaniserte jernklemmer, ledningsrør av papir og bomull, aapne staaltør og gasrør for montasje i tak og vegg, Bergmannsrør med forblyet jernpanser for anvendelse i elevator-sjakter, greenfieldkabel (metalslange), sort vulkanisert kabel, kabel med impregnert papirisolasjon bly- og jernbaandarmert beskyttet med asfaltert jutelag for anvendelse ved skibs-

installasjoner, oljesikring, lynavleder, komfyrer og kokeplater med aapne spiraler, sementovne, varmeputer med innebygget thermosikring, maksimal- og minimalbrytere, samt materiell (skiffer og marmor) for apparatavtaler.

Det meste av dette er blitt godkjent, noget med og noget uten betingelser.

Apparater utført av forsinket jern er kun inntil videre tillatt, da man vil aapne sig adgang til aa forby dette, hvor det viser sig mindre hensiktsmessig eller daarlig.

Om det anvente erstatningsmateriell kan der i sin almindelighet sies, at det kræver et hyppigere eftersyn for kontaktklemmers vedkommende.

Disse maa beskyttes mot rust ved et overdrag av sink, bly eller ved innsetning med fett. Ved anvendelse av sink maa hensyn tas til dette metals ringe fasthet, elastisitet, lave smeltepunkt, samt dets store utvidelseskoeffisient, og dets ømfintlighet mot høie og lave temperaturer. Med stigende temperatur avtar f. eks. sinkens belastningsevne betydelig hurtigere enn kobberets.

Den strømstyrke som ansees tilladelig maa være avmerket paa apparatene.

Paa foranledning av Provianteringsdepartementet, Vasdragvesenet og den nedsatte brønselskomite har Tilsynet utarbeidet forskjellige statistikker for aa skaffe oversikt over elektriske kraftstasjoner drevet med vandkraft, de enkelte kommuners udekkede kraftbehov til elektrisitetsforsyning samt i hvilken utstrekning elektrisitet fra vandkraftanlegg kan erstatte dampkraft.

Med Elektrisitetskommisjonen er der ført en omfattende korrespondanse i anledning forskrifter og lignende.

I terminens løp er innkommet til kontoret 1 036 skrivelser, hvorav 347 var ledsaget av tegninger og andre bilag, og 59 var konsesjonsandragender for nyanlegg og utvidelser, innsennt gjennom Tilsynet til uttalelse.

Fra kontoret er utgaatt 1 260 skrivelser, bilag ikke medregnet.

I budgettaaret 1ste juli 1916—30te juni 1917 har distriktet had følgende inntekter og utgifter.

A. Inntekter.

Avgifter for tilsyn med elektriske anlegg kr. 22 276,75

mot budgettart kr. 19 000,00.

B. Utgifter.

1. Lønninger til tilsynsmann og assistenter kr. 10 261,58

2. Kontorhold » 2 459,77
mot budgettart kr. 2 500,00.

3. Skyss- og kostgodtgjørelse » 3 103,17
mot budgettart kr. 3 000,00.

kr. 15 824,47

De samlede inntekter i terminen 1ste juli 1916—31te desember 1917 utgjorde kr. 34 146,60

De samlede utgifter for samme tidsrum utgjorde - 27 074,46

Kristiania den 25de juni 1918.

Ærbødigst

J. J. Thoresen.

Bilag 3.

Innberetning

for terminen 1ste juli 1916—31te desember 1917 fra tilsynsmannen ved elektrisitetsvesenet i 2det distrikt.

I terminen 1ste juli 1916—31te desember 1917 blev besiktiget ialt 332 anlegg. Fraregnet skibsanleggene hvorav kun 3 har kunnet besiktigtes samt nogen faa avsides liggende anlegg hvis besiktigelse maatte utsettes paa grunn av de vanskelige skyssforhold m. v. er heri innbefattet alle de anlegg som ifølge bestem-

melsen skulde besiktigtes i dette tidsrum. Flere av de større høispente anlegg har som følge av foretagne utvidelser vært besiktiget gjentagne gange.

I terminens løp blev utført eller ferdig til drift 45 nye anlegg, derav 17 høispente. Av sistnevnte er 11 kommunale elektrisitets-

verker, herav har 2 egen kraftstasjon og 9 krafttilførsel fra andre anlegg. Iberegnet de ved eldre kraftanlegg foretagne utvidelser utgjorde nettotilveksten i generatorkapasitet 34 748 kw. Heri er ikke medregnet en tilvekst av 4 320 kw. som skyldes overføringen av Hogstad-anleggets kraftstasjon fra 3dje til 2net distrikt.

Lys- og motorinstallasjonene blev forøket med henholdsvis 130 554 glødelamper og 1 139 motorer, tilsammen beregnet for et kraftforbruk av 24 660 kw. Kraftforbruket til andre siemed blev forøket med 8 040 kw. derav 6 340 kw. til oppvarming og kokning. Tilveksten av lamper er mere enn dobbelt saa stor og forøkelsen av kraftforbruket til oppvarming og kokning endog mere enn 4 gange saa stor som i noget tidligere tilsvarende tidsrum.

Ved terminens utgang forefantas i drift eller driftsferdig stand 366 anlegg derav 82

hoispente. De hoispente kraftledninger hadde tilsammen en lengde av 2 140 km. og de lavspente ledninger 2 488 km. Anleggenes samlede generatorkapasitet utgjorde 401 625 kw. hvorav den vesentligste del, 362 557 kw., faller paa Rjukananleggene og anleggene ved Notodden, hvilke anlegg er medregnet under 2net distrikt ogsaa i denne termin av hensyn til at anleggenes endelige overføring til 3dje distrikt først foregik etter terminens utgang.

I de foran anførte oppgaver er medtatt 20 skibsanlegg som ifølge skibsregistret maa betraktes som hørende under 2net distrikt, men hvorav de fleste ennu ikke er besiktiget i dette distrikt.

Anleggenes fordeling paa de forskjellige amter samt deres kapasitet og utnyttelse m. v. fremgaar av efterfølgende tabel I. I tabel II er særskilt oppført de av anleggene som har innskrenket tilsyn.

Elektriske anlegg i 2net distrikt pr. 31te desember 1917.

I.

Beliggenhet. Fylke.	Antall anlegg.	Samlet generatorkapasitet kv.	Akkumulatorbatterier.		Den elektriske energis anvendelse.						
			Antall.	Samlet størrelse kw. timer.	Belysning.			Drivkraft.		Salpeter- og karbidfabrikasjon samt jernsmeltning kv.	Andre siemed kw.
					Antall glødelamper.	Antall bue-lamper.	Samlet størrelse kv.	Antall motorer.	Samlet størrelse kw.		
Hedmark	76	11 674	6	94	119514	17	3 436	1 089	12 741	—	1 946
Opland	90	14 736	4	195	94875	3	2 839	703	7 386	—	2 281
Buskerud	111	34 792	6	186	146534	26	4 498	2 266	35 162	300	4 226
Vestfold	78	14 544	6	115	130037	40	3 793	795	8 580	—	3 252
Notodden og Vestfjord- dalen av Telemark . . .	11	325880	6	209	39350	—	2 285	937	27 957	237 200	1 600
Tilsammen	366	401625	28	799	530290	86	16 851	5 790	91 796	237 500	13 306

II.

Beliggenhet. Fylke.	Antall anlegg.	Samlet generatorstørrelse kw.	Akkumulator- batterier.		Den elektriske energis anvendelse.						
			Antall.	Samlet størrelse kw. timer.	Belysning.			Drivkraft.		Salpeter- og karbid- fabrikasjon samt jernsmeltning kw.	Andre øiemed kw.
					Antall gløde- lamper.	Antall bus- lamper.	Samlet størrelse kw.	Antall motorer.	Samlet størrelse kw.		
Hedmark	7	5 766	—	—	76 918	—	2 220	598	5 888	—	642
Opland	2	8 600	—	—	36 290	—	1 170	147	1 263	—	798
Buskerud	6	16 142	1	25	97 715	12	2 902	1 219	14 231	—	2 350
Vestfold	3	—	—	—	38 307	15	1 108	159	965	—	492
Notodden og Vestford- dalen av Telemark . .	5	204400	6	209	35 794	—	2 057	878	25 916	237 200	1 419
Tilsammen	23	234908	7	234	285024	27	9 457	3 001	48 263	237 200	5 701

I løpet av terminen er anmeldt følgende ildebrand og ulykkestilfeller forårsaket ved elektrisk strøm.

Den 8de august 1916 blev en hest og en ko drept ved berøring med en nedfalt høispent ledning i en havnegang ved Buskerud fylkes landbruksskole. Ledningen tilhørte Modums kommunale Elektrisitetsverk og aarsaken til bruddet var at et tre var falt over ledningen.

I oktober 1916 nedbrente uthusbygningen paa gaarden Bjergo i Aurdal og efter de foreliggende opplysninger maa der gaaes ut fra at branden skyldes feil ved den elektriske lysinstallasjon som var tilknyttet Sørskogen Elektrisitetsverk.

I november 1916 blev en hest drept ved berøring med en lavspenst ledning som var provisorisk oplagt for belysning ved en skeitebane i Horten. Ledningen var festet til trær og som følge av disses bevegelse var et par av festene løst saa ledningen hang nær marken.

Natten til 14de februar 1917 opstod brand paa gaarden Bergan i Modum som følge av den til gaarden førende telefonledning paa grunn av usedvanlig sterk storm var kommet

i varig berøring med en parallelt med telefonledningen ført lysledning, hvorved telefonapparatet og veggen hvorpaa dette var anbragt blev antendt. Branden blev slukket før nogen større skade var forvoldt.

Samme nat blev likeledes paa grunn av den sterke storm en større telefonkurs i Kongsberg satt i forbindelse med en parallelt førende lysledning hvorved forårsakedes antendelse i Kongsberg og Oplands Privatbank, hvor et værelse blev en del beskadiget, og samtidig paa et par andre steder hvor forevrig ingen nevneværdig skade blev forvoldt.

Fraregnet den usedvanlig sterke storm maa aarsaken til begge disse uheld tilskrives den omstendighet at der for telefonledningene var anvendt meget lange spenn og dertil uforholdsmessig stor pilhøide. Den innbyrdes avstand mellem telefon- og lysledningene vilde ellers ha vært tilstrekkelig.

Den 12te mars 1917 inntraf et større uheld ved Lier Elektrisitetsverk idet høispent strøm som følge av isolatorbrudd paa en transformatormast blev ledet over paa det lavspenst ledningsnet hvorved en mann blev drept ved berøring av en lysledning samtidig som flere uthusbygninger blev antendt og hvorav 2, den

ene med iværende besætning av 12 stykker storfe og flere griser, nedbrente.

Angaaende de nærmere omstendigheter ved det heromhandlede tilfelle samt angaaende de sikkerhetsforanstaltninger som er truffet til forebyggelse av den slags ulykker er meddelt nærmere opplysninger i tiltynets skrivelse til departementet av 31te mars 1917.

Den 18de april 1917 klatret en 22 aar gammel mann op i en av mastene for 5000 volt-ledningen mellom Sande og Svelvik og kom derved i berøring med ledningen hvorved han blev stygt forbrent, dog merkelig nok ikke værre enn at han kunne komme hjem ved egen hjelp. Han hadde intet med anlegget aa gjøre og efter egen forklaring var det kun for aa nyte utsikten han var klattret op i masten.

Den 31te juli 1917 blev en 38 aar gammel kone paa Hadeland drept av lavspent strøm ved aa gripe fatt i et staastraadgjærde som var satt i forbindelse med elektrisitetsverkets ledninger. Hvem der hadde istandbragt den skjebnesvangre ledningsforbindelse blev trods retslig efterforskning ikke bragt paa det rene, men efter al sandsynlighet var den utført i kaathet av en eller anden ungut som ikke hadde forstaaelse av at den kunde faa saa farlige følger.

I begyndelsen av august 1917 blev en heist drept av en lavspent strøm ved Gullaug Sprengstoffabrikker i Lier. Ifølge de erholdte opplysninger foraarsakedes ulykken derved at en lysledning var faldt ned paa et vandledningsrør som gjennom fugtig jord stod i ledende forbindelse med en skinnegang som hesten kom i berøring med.

Den 21de august 1917 blev en ko drept ved berøring med en nedfaldt høispent ledning i nærheten av Bestum gaard i Hurum. Ledningen der tilhørte kraftledningen mellom Slemmestad transformatorstasjon og Engene Fabrikker viste sig aa være brent av ved en isolator som følge av opstaatt feil i denne.

Den 17de september 1917 opstod brand i sorteringssalen ved Tofte Cellulosefabrikk hvorved betydelig skade blev forvoldt. Ifølge meddelelse fra fabrikkens vedkommende blev ilden først bemerket i nærheten av en gjennom salen ført større elektrisk ledning hvorfor ildens opkomst antokes aa skyldes en eller

annen feil ved denne. Hvorvidt denne antagelse er riktig er dog ikke bragt paa det rene.

Den 4de oktober 1917 opstod brand i en transformatorstasjon ved Fritzø Elektrisitetsverk foraarsaket ved at en rotte hadde avgnavet isolasjonen paa relæet til en høispent maksimalbryter hvorved opstod kortslutning med lysbue som antendte taket. Noget større skade blev dog ikke her forvoldt.

Den 3dje december 1917 blev en arbeider ved Sem kommunale Elektrisitetsverk en del forbrent ved berøring med en høispent ledning i en av verkets transformatorbokser. Mannen som intet hadde med transformatorbokserne aa gjøre hadde ved hjelp av egen privat nøkkel skaffet sig adgang til boksen angivelig i den hensikt aa spise sin medbragte frokost der. Da ledningene var beskyttet ved gitterdøre kan tilfellet ikke godt forklares anderledes enn at berøringen var foretatt frivillig, rimeligvis i den hensikt aa undersøke om strømmen var paasatt. At mannen slap saa let fra affæren maa tilskrives den omstendighet at der opstod kortslutning saa strømmen øeblikkelig blev avbrutt.

Den 10de desember 1917 opstod brand i et hus i Sandefjord som følge av at en varmepute som manglet forskriftsmessig termoforsikring blev benyttet til oppvarming av en seng. Branden blev opdaget i tide og slukket saa skaden innskrenkedes til sengklærne.

Dessuten er anmeldt 2 andre lignende tilfeller av elektrisk antendelse som ingen nevneværdig skade har forvoldt. I det ene av disse tilfeller var det en kokeplate og i det annet et strykejern som var aarsak til antendelsen.

De av disse oppgaver viste resultater med hensyn til anleggenes sikkerhet eller betryggende utførelse maa efter mit skjøn i det store og hele tatt ansees for tilfredsstillende, spesielt naar der tas i betragtning at der til utførelse av de i løpet av terminen foretagne betydelige nybygninger og utvidelser har vært nødvendig i stor utstrekning aa benytte mindre øvede folk og dertil ogsaa mindre godt elektrisk materiell.

Til tilsynets kontor innkom der i terminen ialt 1131 skrivelser derav 92 andragender angaaende konsesjon for høispenne anlegg. Fra kontoret utgik 1166 skrivelser der iberegnet

skrevte bilag som rapporter over mangler o. l. utgjorde tilsammen ca. 1300 fulle foliosider.

I terminen blev innfordret 826 tilsynsavgifter til et samlet beløp av kr. 25 317,76. Som følge av at den vesentligste del av de større avgifter ikke innfordres før i budgettårets siste kvartal omfatter dette beløp ikke hele den avgift som kan betraktes som ved-

kommende innberetnings-terminen. Regnes halvdelen av de i budgettåret 1917—1918 falne avgifter som vedkommende siste halvdel av 1917 vil paa terminen falle en avgift av kr. 32 091,62.

Til kontorhold medgik kr. 4 650,96 og til skyss- og kostgodtgjørelse kr. 8 374,17. Ibe-regnet tilsynsmannens og assistentenes lønn utgjorde utgiftene kr. 30 500,12.

Kristiania den 31te desember 1918.

M. Melgaard.

Bilag 4.

Innberetning

for tidsrummet 1ste juli 1916—31te desember 1917 fra tilsynsmannen ved elektrisitetsvesenet i 3dje distrikt.

I tidsrummet 1ste juli 1916—31te desember 1917 blev i det hele foretatt 250 besiktigelser og befaringer, ved hvilke 194 anlegg helt besiktigedes. De øvrige besiktigelser og befaringer fordeler sig dels paa utvidelser og forandringer av eldre anlegg og dels paa større under utvidelse værende anlegg samt paa nybygninger.

Den 31te desember 1917 forefantes i drift eller driftsmessig stand 321 anlegg med en samlet generatorkapacitet av 157 367 k.v.a., derav 61 kraftoverføringsanlegg med en samlet generatorkapacitet av 116 907 k.v.a. og en samlet høispent kraftledningslengde av 990 km. I foran nevnte tal — 321 anlegg — er medregnet 25 anlegg, som helt eller delvis er tilknyttet større kraftanlegg, men som i henhold til avgiftaregulatorivets § 4 er utskilt som selvstendige anlegg. Derimot er ikke 26 vesentlig fra andre distrikter overførte skipsanlegg

medregnet, dels fordi den slags anlegg ofte skifter eiere og dels fordi skibene gaar i overseisk fart utenfor al kontroll. Det samlede antall er saaledes i virkeligheten 347.

I nevnte tidsrum utgik 13 anlegg og tilkom 50 anlegg med en samlet generatorkapacitet av henholdsvis 5 984 k.v.a. og 2 019 k.v.a. Den samlede tilvekst for nye anlegg og utvidelser av eldre anlegg utgjorde 10 859 k.v.a. Lys- og motorinstallasjonene tiltok med 75 093 glødelamper og 1 571 motorer med et samlet kraftforbruk av henholdsvis 2 178 k.v.a. og 15 579 hk. Kraftforbruket til andre eiemed (kokning, opvarmning etc.) tiltok med ialt 7 538 k.v.a.

Anleggenes fordeling paa de forskjellige fylker samt den elektriske krafts utnyttelse m. v. vil sees av efterfølgende tabel I.

I tabel II er fylkesvis opstillet opgaver over de anlegg, som for de lavspente deles vedkommende er innrømmet innakrenket tilsyn.

Tabel I.

Beliggenhet. Fylke.	Antall anlegg.	Samlet generatorstørrelse k.v.a.	Akkumulator- batterier.		Den elektriske krafts anvendelse til							
			Antall.	Samlet størrelse k.v.a. timer.	Belysning.			Drivkraft.		Elektrokemisk anvendelse k.v.a.	Jern- og stålsmelt- ning k.v.a.	Andre siemed k.v.a.
					Antall gløde- lamper.	Antall bue- lamper.	Samlet for- bruk k.v.a.	Antall motorer.	Samlet for- bruk hk.			
Rogaland	128	19 162	1	324	224 257	17	6 198	4 224	20 543	1 607	430	6 805
Vest-Agder	65	29 336	2	75	73 009	29	2 205	869	10 285	13 005	-	1 755
Aust-Agder	49	64 298	-	-	40 802	55	1 360	416	6 931	27 450	3 700	1 386
Telemark	79	44 571	4	280	97 691	31	2 892	1 088	19 075	10 640	8 608	3 429
Tilsammen	321	157 967	7	679	425 759	132	12 655	6 592	56 834	52 702	12 738	13 375

Tabel II.

Beliggenhet. Fylke.	Antall anlegg.	Samlet generatorstørrelse k.v.a.	Akkumulator- batterier.		Den elektriske krafts anvendelse til							
			Antall.	Samlet størrelse k.v.a. timer.	Belysning.			Drivkraft.		Elektrokemisk anvendelse k.v.a.	Jern- og stålsmelt- ning k.v.a.	Andre siemed k.v.a.
					Antall gløde- lamper.	Antall bue- lamper.	Samlet for- bruk k.v.a.	Antall motorer.	Samlet for- bruk hk.			
Rogaland	7	10 800	1	324	195 017	-	5 377	3 575	15 930	107	-	5 926
Vest-Agder	1	8 100	-	-	33 530	2	1 143	317	1 669	-	-	383
Aust-Agder	2	21 880	-	-	39 871	48	930	237	3 735	18 330	-	717
Telemark	11	35 925	2	57	72 587	5	2 204	746	11 642	4 640	-	2 576
Tilsammen	21	76 705	3	381	341 005	55	9 654	4 875	32 976	23 077	-	9 602

Av ulykkestilfeller er der i det hele inntruffet følgende 3 tilfeller, hvorav 2 med døden tilfølge:

1. Den 12te november 1916 klatret en 14 aars gutt op i en av A/S Arendals Fossekompanis kraftledningsmaster paa Siring i Østre Moland, hvorved han kom i berøring med 35 000 volt ledningene og blev drept.

2. Den 5te oktober 1917 klatret en 7 aars gutt op i en av Skiensfjordens kommunale Kraftselskaps kraftledningsmaster ved Nenset i Solum, hvorved han kom i berøring med 10 000 volt ledningene og falt bevisstløs ned sterkt forbrent paa venstre arm, men forøvrig uskadt.

3. Den 6te oktober 1917 blev en arbeider ved A/S Sogndals Elektrisitetsverk drept ved en stolpetransformator paa Mydland, idet han gikk op i samme før forut avtalt tid og uten aa sette ledningene i forskriftsmessig forbindelse med jord.

Om disse ulykker har jeg i sin tid innsendt til departementet de nødvendige innberetninger, hvortil jeg tillater mig aa henvise.

Av ildebrande, som vites eller er antatt aa skyldes elektrisk strøm, er forekommet følgende 4 tilfeller:

1. Den 27de juli 1916 kl. 3 nat opstod brand i et herværende bakeri, som blev betydelig skadet. Aarsaken blev paastaatt aa skyldes lysledningene — en paastand som ved flere sakkyndiges undersøkelser viste sig aa være mere enn tvilsom.

Den 29de mai 1917 opstod brann paa et herværende skredderverksted efter arbeidstid

forarsaket ved et elektrisk strykejern. Skaden ubetydelig og vedkommende glemsomme skreddersvenn blev forelagt og vedtok en mulkt paa kr. 10,00.

3. Den 24de juli 1917 opstod brand i Kristiansands mek. Verksteds smie, i hvilken spesielt taket blev noksaa skadet. Branden skulde være begynt i eller ved et motorapparatkap og blev paastaat aa skyldes det elektriske anlegg. Det paafølgende politiforhør ga dog intet holdepunkt for denne paastand. Det er vistnok større sannsynlighet for, at branden skyldes at en avkuttet glødende jernbite er kommet bort i noget pussegarnsavfall.

4. Den 5te desember 1917, kl. 12 nat, opstod brand i Vestlandske litografiske Kunstanstalts fabrikkbygning i Stavanger, forarsaket av en for en ovn opsatt stikkontakt med strømførende dele av jern. Skadens størrelse er ukjent.

Til kontoret innkom 1 241 skrivelser foruten tegninger m. v. Fra kontoret er utsendt 1 731 skrivelser utgjørende 969 foliosider. Heri er ikke medregnet rapporter over mangler, regninger over avgifter, tegninger, sirkulærer, etc.

Under henvisning til innledningen bemerkes, at naar ikke mere enn 194 anlegg er blitt helt besiktiget, saa skyldes dette, dels at jeg var uten assistent i nesten 5 maaneder og dels, at jeg selv paa grunn av sykdom paadratt i stillingens medfør var ute av stand til aa reise i nesten 6 maaneder.

Arendal den 14de august 1918.

Einar Smedal.

Bilag 5.

Innberetning

for tidsrummet fra 1ste juli 1916 til 31te desember 1917 fra tilsynsmannen ved elektrisitetsvesenet i 4de distrikt.

I tidsrummet fra 1ste juli 1916 til 31te desember 1917 er 331 anlegg besiktiget. Dette er omtrent alle de anlegg, som ifølge de gjeldende bestemmelser skulde besiktiges i omhandlede tidsrum. Ved de fleste høispente anlegg er paa grunn av utvidelser og forandringer foretatt mere enn en besiktigelse i ovennevnte tidsrum.

De anlegg som har innskrenket tilsyn er besiktiget delvis, idet kraftstasjonen, de fleste av transformatorstasjonene og en stor del av ledningsnettet i det frie er besiktiget.

Desuten er foretatt linjebefaring ved flere planlakte nyanlegg i anledning av de innsendte andragender om konsesjon og ekpropriasjonstillatelse.

I ovennevnte tidsrum er tilkommet 73 nye anlegg. Av disse er 16 høispenningsanlegg, 50 lavspente bygdeanlegg eller anlegg for industrielle bedrifter og 7 anlegg ombord i skibe. Ved et byelektrisitetsverk, som tidligere kun hadde lavspent strøm, er desuten utført et høispent kraftoverføringsanlegg, saaledes at høispenningsanleggenes antal egentlig er 17.

I samme tidsrum fragaar 34 anlegg blandt disse er 12 skibsanlegg, der paa grunn av salg er overført til andre distrikter, 16 skibsanlegg er ødelakt ved krigsforlis, 1 skibsanlegg er solgt til utlandet, 3 stasjonære anlegg, der har nedlagt sin egen kraftstasjon og sluttet sig til andre større elektrisitetsverker og 2 stasjonære anlegg, der er nedlagt paa grunn av bedriftens ophør.

De nye anlegg har en samlet generatorkapasitet av 3457 k. v. a. De anlegg som fragikk hadde en samlet generatorstørrelse paa 216 k. v. a. Tilveksten i generatorstørrelse paa grunn av nye anlegg er saaledes 3241 k. v. a. Ved flere eldre anlegg er imidlertid foretatt utvidelser, saaledes at generatorstørrelsen i det hele er øket med 56 161 k. v. a. Denne store forøkelse i generatorstørrelse skriver sig vesentlig fra A/S Tyssefaldene.

Lys- og motorinstallasjonene er i samme tidsrum forøket med henholdsvis 74 852 glødelamper og 1036 motorer tilsammen beregnet for et kraftforbruk av 39 455. kw. Kraftforbruket i andre øiemed er forøket med 23 884 kw., herav til oppvarming og kokning 1 139 kw.

Ved utgangen av budgettaaret forefantes i driftsferdig stand 367 anlegg med en samlet generatorkapasitet av 187245 k. v. a. Av disse er 42 høispente anlegg med en samlet generatorstørrelse av 161 478 k. v. a. Til høispenningsanleggene er knyttet et ledningsnett paa 858 km. og 496 transformatorer til et samlet forbruk av 125 966 kw. Blandt høispenningsanleggene er 9 anlegg, der ikke har egen kraftstasjon, dog har 4 av disse anlegg roterende omformere enten til forandring av periodetal eller til forandring fra vekselstrøm til likestrøm. Antal skibsanlegg, der ogsaa er medtatt i ovennevnte antal, er 78, hvorav 15 stadig gaar i utenriks fart og ikke kan besiktiges regelmessig.

Forøvrig tillater jeg mig aa henvise til nedenstaaende tabel I, der viser anleggenes beliggenhet, deres størrelse og utnyttelse.

I nedenstaaende tabel II er opført de anlegg, for hvilke der er indrømmet innskrenket tilsyn. Da det innskrenkede tilsyn kun gjelder de lavspente dele av anleggene er kun disse opført i tabellen. For disse anlegg vedlegges desuten særskilte innberetninger.

Fra Bergens Elektricitetsverk, innberetning datert 8de februar 1918.

Fra A/S Tyssefaldene, innberetning datert 8de februar 1918.

Fra Aalesunds Elektricitetsverk, innberetning datert i februar 1918.

Fra Kristiansunds Gas- og Elektricitetsverk, innberetning datert 22de januar 1918.

Fra Molde Elektricitetsverk, innberetning datert 18de januar 1918.

Tabel I.

Beliggenhet. Fylke.	Antall anlegg.	Samlet generatorstørrelse i k. v. a.	Transformatorer.		Akkumulatorbatterier.		Luftledning i km.	Den elektriske energis anvendelse:					Andre øiemed.	
			Antall.	Størrelse i k. v. a.	Antall.	Kapasitet i kv.-timer.		Belysning.			Drivkraft.			Elektrokemisk og elektrottermisk anvendelse i kw.
								Antall glødelamper.	Antall buelamper.	Samlet for- bruk i kw.	Antall motorer.	Samlet ydelse i kw.		
Bergens by	86	21069	81	43545	20	1123	85	220761	32	13263	3045	13138	—	2983
Hordaland	114	141063	253	100144	2	35	548	74219	21	3004	1152	36317	95154	3102
Sogn og Fjordane	54	6726	108	2273	1	48	345	26830	10	1189	199	1694	2505	721
Møre fylke	113	9387	54	3014	2	28	203	58149	28	2653	660	3659	—	1509
Sum	367	178245	496	148976	26	1233	1181	379959	91	20109	5056	54808	97659	8315

Tabel II.

Beliggenhet. Fylke.	Antall anlegg.	Samlet generatorstørrelse i k. v. a.	Akkumulatorbatterier.		Den elektriske energis anvendelse:					Andre øiemed.	
			Antall.	Kapasitet i kv.-timer.	Belysning.			Driftkraft.			Elektrokemisk anvendelse i kw.
					Antall glødelamper.	Antall buelamper.	Samlet for- bruk i kw.	Antall motorer.	Samlet ydelse i kw.		
Bergens by	1	2038	2	697	208208	9	7259	2852	11496	—	2799
Hordaland	1	132	—	—	2000	—	110	107	703	—	538
Sogn og Fjordane	0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Møre fylke	3	1784	2	104	36735	21	1304	418	1032	—	114
Sum	5	3954	4	801	246943	30	8673	3377	12231	—	3451

Kap. 10. Om elektriske virksomheds budsjett. Bilag.

Dr. phil. nr. 1. Hovedpost X.

I omhandlede tidsrum er forekommet 3 ulykkestilfeller paa grunn av berøring med høispente elektriske ledninger. Alle 3 tilfeller hadde dødelig utfall.

Det første tilfelle inntraf den 19de april 1917 i kraftstasjonen ved Fjeld komm. Elektricitetsverk. Vedkommende var alene i stasjonen da ulykken inntraf, men aa dømme efter den stilling han hadde, da man fant ham og efter de brandmerker som fantes i stasjonen er ulykken foregaatt paa følgende maate:

Maskinpasseren, en eldre mann som tidligere hadde vært møllemester, skulle foreta en innkobling av en høispent oljebryter. Efter at han hadde utført koblingen, har han formodentlig skullet forvise sig om, at bryteren ogsaa virkelig var innkoblet. Han har derfor villet se, om de paa bryteren anbrakte bokstaver stod i riktig stilling. Da han var nærsynt, har han ikke kunnet se dette uten aa aapne gitterdøren foran høispenningsledningene. Idet han skulle se paa bryteren, er han kommet i berøring med de høispente ledninger og er antagelig blit ihjelslaaet øieblikkelig. Dette ulykkestilfelle ville formentlig ikke være inntruffet om vedkommende hadde hat fullt kjennskap til den elektriske innredning i stasjonen.

Det annet tilfelle inntraf den 20de juni 1917 ved Carbidgefabrikken i Odda. Ulykken inntraf under arbeidet med tjærebredning av ledningsstolper. Vedkommende, en arbeider paa 17 aar, hadde sammen med en annen arbeider antatt akkord paa dette arbeide. Arbeidet skulle omfatte tjærebredning av alle trestolper, der tilhører carbidgefabrikken og hvorpaa sporveiledningene og fabrikkens fordelingsledninger er oplagt. Disse ledninger fører dels 220 volts likestrøm og dels 400 volts vekselstrøm. Arbeidet skulde saaledes være temmelig ufarlig. Av uforstaaelige granne har vedkommende arbeider gaat op i en stolpe, der tilhører A/S Tyssefaldene og hvorpaa er oplagt høispente ledninger. Vedkommende er saa kommet i berøring med en ledning med 12 000 volts spenning. Han fantes en stund baktefter død liggende paa jorden ved stolpen.

Det bemerkes, at der paa stolpen fantes advarselsskilt og, at den stod aysides og adskillig langt borte fra de stolper, som skulle tjærebredes. Hadde vedkommende gaat frem

med almindelig omtanke, vilde saaledes ulykken ikke være inntruffet.

Det 3dje tilfelle inntraf ogsaa ved carbidgefabrikken i Odda. Denne ulykke inntraf i de første dage av november 1917, da en reservemaskinist blev drept i carbidgefabrikkens omformerstasjon under arbeidet med utskiftning av en automatisk strømbryter. Fullstendig rapport over dette ulykkestilfelle er sendt Det Kongelige Departement med skrivelse herfra av 21de november 1917.

Av brandtilfelle, der skyldes elektriske anlegg, forekom i omhandlede termin saavidt vites i Bergen 13, i Aalesund intet, i Molde 1, i Kristiansund intet, i Tyssedal og Odda 1 og i den øvrige del av distriktet saavidt vites 2 tilfeller, tilsammen 17.

Aarsakene til disse brandtilfelle har vært forskjellige. Saaledes skyldes et tilfelle overledning av sterkstrøm til telefonledning. 3 tilfeller skyldes overledning av sterk strøm til jord. Ledningen var under reparasjon og feilen maa saaledes tilskrives uforsigtighet fra monterenes side. Det bemerkes, at anlegget var et 3 leder likestrømsanlegg med blank nulleleder. 1 tilfelle opstod paa grunn av daarlig utført skjøt i en ledning. 1 tilfelle skyldes feil ved en strømbryter. 1 tilfelle skyldes et strykejern, der var efterglemt med strømmen staaende paa jernet. 1 tilfelle skyldes feil ved en vippe-maaler. 1 tilfelle opstod under rørleggerarbeide, idet vedkommende fik istand kontakt mellem et gasrør og en blank strømførende ledning, hvorved opstod en elektrisk funke, der antendte den utstrømmende lysgas. 1 tilfelle opstod ved en viftemotor, der var gaat varm. 1 tilfelle skyldes et varmeapparat, der var montert for nær en trevegg. 1 tilfelle skyldes en varmepute, der var montert uten thermokontakt og 5 tilfeller skyldes overopphetning av smeltesikringer.

Dette at saa mange brandtilfelle er opstaaet paa grunn av sterkt opvarmede smeltesikringer har bevirket, at jeg har maattet ofre saken større opmerksomhet. Jeg har derfor samlet endel prøver av disse i den senere tid paa markedet brakte sikringer. Disse prøver har jeg tidligere innsendt til det ørede Departement til nærmere undersøkelse. Efter min formening er feilen dels den, at metallet

i sikringenes kontaktdele har daarlig lednings-
evne — der anvendes nemlig i den siste tid
jern istedenfor messing — og at saaledes kon-
taktflatene er for smaa i forhold til den strøm-
styrke sikringene skal føre og dels den, at
selve smeltetraaden bestaar av tungtsmeltelige
metal eller metallegeringer, hvorved denne før
avsmeltningen antar en høi temperatur.

Til kontoret innkam fra 1ste juli 1916 til
31te desember 1917 1025 skrivelser. Paa
samme tid er 782 skrivelser utgaat herfra.
Heri er dog ikke medregnet rapporter over
mangler ved de elektriske anlegg, besiktigel-
ses- og godkjendelseserklæringer for anleggene
eller meddelelser om avgifter, der sendes til
vedkommende oppbørselsbetjent og til anleg-
genes eiere.

Inntektene, der bestaar i avgifter for be-

Bergen den 11te april 1918.

Ærbødigst

M. Aarnes.

Bilag 6.

Innberetning

for tiden 1ste juli 1916 til 31te desember 1917 fra tilsynsmannen for elektrisi-
tetsvesenet i 5te distrikt.

I Sør-Trøndelag fylke var 30te
juni 1916 118 anlegg i drift. Av disse er 8
anlegg utgaat — derav 6 dampskibe, som er
torpedert.

8 nye anlegg er kommet til. 31te de-
seember 1917 var 118 anlegg i drift.

I tiden 1ste juli 1916—31te desember
1917 er økningen:

I generatorstørrelse	529 k. v. a.
- glødelamper (antal 9081)	332 —
- motorer (antal 294)	1705 —
For elektrokemisk bruk	52 —
- andre øiemed	598 —

I Nord-Trøndelag fylke var 30te
juni 1916 73 anlegg i drift. 1 anlegg er

siktigelse og godkjennelse av anleggene, har i
denne termin utgjort kr. 22 305,25. For bud-
gettaaret 1916—1917 var disse inntekter an-
slaat til kr. 13 800,00 og for budgettaaret
1917—1918 til kr. 16 500,00. Anslagssummen
for 1916—1917 og den halve avgiftssum for
1917—1918 utgjør kr. 22 050,00.

Utgiftene til kontorhold og til inspeksjons-
reiser i omhandlede tidsrum har været hen-
holdsvis kr. 2 734,15 og kr. 8 656,49. Herav
falder paa budgettaaret 1916—1917 til kon-
torhold kr. 1 301,21 og til reiseutgifter kr.
4 969,13. For budgettaaret 1916—1917 var
bevilget henholdsvis kr. 1 100,00 og kr. 4 500,00.
For budgettaaree 1917—1918 er bevilget til
kontorhold kr. 1 200,00 og til reiseutgifter
kr. 6 000,00.

utgaat. 4 nye anlegg er kommet til. 31te
desember 1917 var 76 anlegg i drift.

I tiden 1ste juli 1916—31te desember
1917 utgjør økningen:

I generatorstørrelse	2421 k. v. a.
- glødelamper (antal 8612)	353 —
- motorer (antal 69)	565 —
For elektrokemisk bruk	4000 —
- andre øiemed	624 —

I Nordland fylke var 30te juni 1916
68 anlegg i drift. 5 anlegg er utgaat. 7
nye anlegg er kommet til. 31te desember
1917 var 70 anlegg i drift.

I tiden 1ste juli—31te desember 1917 var
økningen:

I generatorstørrelse	85 k. v. a.
- glødelamper (antal 6309)	345 —
- motorer (antal 146)	927 —
For elektrokemisk bruk	0 —
- andre øiemed	330 —

I Tromsø fylke var 30te juni 1916 19 anlegg i drift. 2 nye anlegg er kommet til. 31te desember 1917 var 21 anlegg i drift. Økningen utgjør:

I generatorstørrelse	1101 k. v. a.
- glødelamper (antal 3348)	156 —
- motorer (antal 53)	170 —
For elektrokemisk bruk	0 —
- andre øiemed	196 —

I Finmarken fylke var 30te juni 1916 13 anlegg i drift. 2 nye anlegg er kommet til. 31te desember 1917 var 15 anlegg i drift: Økningen utgjør:

I generalstørrelse	131 k. v. a.
- glødelamper (antal 3532)	164 —
- motorer (antal 26)	114 —
For elektrokemisk bruk	24 —
- andre øiemed	266 —

I tiden 1ste juli 1916—31te desember 1917 er ialt utført 317 besiktigelser. Som avgifter er inndrevet:

I de to Trondhjemske fylker	kr. 12 293,03
- - tre nordligste	- 14 893,25

Tilsammen kr. 26 686,28

Til skyss- og kostgodtgjørelse er medgått kr. 7 205,68.

Trondhjem, 3dje januar 1918.

Ærbødigst.

Carl Schulz.

I tidsrummet 1ste juli 1916—31te desember er inndrevet 983 skrivelser. I samme tidsrum er kopiert 861 foliosider.

I Sør-Trøndelag fylke er 16de november 1917 nogen bygninger nedbrennt ved en grube — angivelig ved kortslutning i kjøremøtstanden for en trefasemotor (40 hk.) for en taugbane.

I samme fylke er der — gjennom elektriske ledninger — inntruffet to ulykkestilfeller med dødelig utgang:

I det ene tilfelle klatret en 7 aars gutt op i et stillads og op paa en platform, til hvilken stigen var fjernet for at uvedkommende ikke skulle faa adgang til platformen, som var opsatt provisorisk.

Gutten kom bort i 220 volt-ledningen. Han blev funnet død.

I det annet tilfelle kløv en arbeider op paa en med hø lesset godsvogn, som stod inne i et godshus for en elektrisk jernbane. Han kom ved uforsiktighet bort i kjøretraaden — 6 600 volt mot jord. Kjøretraaden er senere blit gjort spenningsløs under paa- og avlesning av godsvogne.

I Nord-Trøndelag fylke nedbrennte 20de november 1917 en mindre kraftstasjon (75 k. v. a.), i hvilken man foretok kokning av oljen for oljetransformatoren.

I samme fylke slog i august 1917 lynet inn i en kraftstasjon. Den derved forårsakede ildsvaade blev hurtig slukket.

Vedlagt er 4 tabellariske oversikter pr. 31te desember 1917.

Subbilag til bilag 6.

Tabel I.

Beliggenhet. Fylke.	Antal anlegg.		Akkumulatør- batterier.		Den elektriske energis anvendelse til						
	Antal anlegg.	Samlet generatorstørrelse i k. v. a.	Antal.	Samlet størrelse i kw.t.	Belysning.			Drivkraft.		Elektrokemisk anvendelse i kw.	Andre størrelser i kw.
					Antal gløde- lamper.	Antal buelamper.	Samlet stør- relse i kw.	Antal motorer.	Samlet størrelse i kw.		
Sør-Trøndelag fylke	118	22 638	7	246	168 281	166	6 252	2 255	16 396	3 052	2 841
Nord-Trøndelag fylke	76	23 528	2	320	55 527	36	2 150	629	6 515	18 400	1 915
Sum	194	46 166	9	566	223 808	202	8 402	2 884	22 911	21 452	4 756

Tabel II
 (anlegg med innskrenket tilsyn.)

Beliggenhet. fylke.	Antal anlegg.		Akkumulatør- batterier.		Den elektriske energis anvendelse til							
	Antal anlegg.	Samlet generatorstørrelse i k. v. a.	Antal.	Samlet størrelse i kw.t.	Belysning.			Drivkraft.		Elektrokemisk anvendelse i kw.	Andre størrelser i kw.	
					Antal gløde- lamper.	Antal buelamper.	Samlet stør- relse i kw.	Antal motorer.	Samlet størrelse i kw.			
I. Sør-Trøndelag fylke:												
1. Trondhjems elektrisitetsv.	1	13 975	5	230	129 146	108	4 864	1 568	3 636	3 000	1 945	
2. Skjenalden elektrisitetsv.	1	4 085			5 072	3	240	188	4 113		207	
II. Nord-Trøndelag fylke:												
3. Meraker elektriske kraft- og smelteverk	1	1 859			200	4	12	26	80	3 000		
Sum	3	19 919	5	230	134 418	110	4 916	1 782	12 829	6 000	2 152	

Tabel III.

Beliggenhet. Fylke.	Antall anlegg.	Samlet generatorstørrelse i k. v. a.	Akkumulatorbatterier.		Den elektriske energis anvendelse til						
			Antall.	Samlet størrelse i kw.	Belysning.			Drivkraft.		Elektrokemisk anvendelse i kw.	Andre siemed. i kw.
					Antall glødelamper.	Antall buelamper.	Samlet størrelse i kw.	Antall motorer.	Samlet størrelse i kw.		
Nordland fylke	70	9 031	7	348	72 556	28	3 346	666	6 675	164	1 888
Troms fylke	21	3 144	—	—	32 227	5	1 431	229	1 189	—	405
Finmark fylke	13	14 316	3	164	20 610	47	988	464	10 893	119	679
Sum	104	26 501	10	512	125 393	80	5 765	1 359	18 757	283	2 972

Tabel IV

(anlegg med innskrenket tilsyn.)

Beliggenhet. Fylke.	Antall anlegg.	Samlet generatorstørrelse i k. v. a.	Akkumulatorbatterier.		Den elektriske energis anvendelse til						
			Antall.	Samlet størrelse i kw.	Belysning.			Drivkraft.		Elektrokemisk anvendelse i kw.	Andre siemed. i kw.
					Antall glødelamper.	Antall buelamper.	Samlet størrelse i kw.	Antall motorer.	Samlet størrelse i kw.		
Nordland fylke:											
Sulftjelma A/S gruber	1	2 980	—	—	17 700	6	880	210	3 060	162	670
Troms fylke:											
Tromsø elektrisitetsverk	1	1 000	—	—	18 500	—	765	85	350	—	35
Finmark fylke:											
Hammerfest elektrisitetsv.	1	600	—	—	5 800	—	290	40	160	—	180
Sum	3	4 580	—	—	42 000	6	1 935	335	3 570	162	885

Bilag 7.

III Ledet

Elektrisitettskommisjonen.

Tilsynets innberetninger for tidsrummet 1ste juli 1916—31te desember 1917.

Det kongelige departements skrivelse av 24de desember 1918 — 2793 E.

Vedlagt tillater man sig aa oversende den sedvanlige oversikt vedrørende elektrisitetsvesenet for tiden 1ste juli 1916—31te desember 1917.

Paa samme maate som tidligere har man sammenstillet de forskjellige opgaver fra samtlige distrikter i følgende tabeller:

I tabel I er git en oversikt over antall anlegg, disses samlede størrelse, hvor mange derav har innskrenket tilsyn og den samlede størrelse av disse saavel for hvert distrikt som for det hele land. Likeledes er opgavene over antall akkumulatorbatterier og strømfarende apparater, som er tilknyttet anleggene, sammenfattet saaledes at de elektriske anleggs utnyttelse herav kan sees.

I tabel II er avgiftene for hvert distrikt for sig og det hele land sammenstillet, hvorhos

den gjennomsnittlige avgift pr. anlegg er utregnet.

I tabel III er der inntatt tilsvarende opgaver over utgiftene, samt over hvor meget herav er medgaatt til avlenning pr. anlegg i gjennomsnitt. Elektrisitetskommisjonens utgifter er ikke medregnet i disse opgaver.

I tabel IV er de i innberetningene nevnte brandtilfeller i de forskjellige distrikter sammenstilt.

Ialt er der ved det samlede antal anlegg i landet (1760) inntruffet 59 brandtilfeller. Av anleggene har saaledes 3,36 % i løpet av 1 1/2 aar forarsaket ildsvaade.

I tabel V er paa samme maate de i hvert distrikt og ved det samlede antal anlegg i landet inntrufne ulykkestilfeller sammenstilt.

O. E. Schiøtz.

T. H. Aspestrand.

Det Kongelige Departement for de Offentlige Arbeider.

Subbilag til bilag 7.

Tabel I.

Statistikk for Elektrisitetsvesenet pr. 31te desember 1917.

Distrikt.	1.	2.	3.	4.	5**.	5***.	Tilsammen.
Antall anlegg	406	366	*) 321	367	194	106	1 760
Samlet generatorstørrelse i kw.	218 854	401 625	157 367	178 245	46 166	26 501	1 028 758
Herav anlegg med innskrenket tilsyn	19	23	21	5	3	3	74
Med samlet generatorstørrelse i kw.	131 130	234 908	67 705	3 954	19 919	4 580	471 196
Antall akkumulatorbatterier	51	28	7	26	9	10	131
Samlet akkumulatorkapasitet i kw.t.	15 373	799	679	1 233	566	512	19 162
Antall glødelamper	1 019 165	530 290	425 759	379 959	223 808	125 393	2 704 374
Antall buelamper	2 224	86	132	91	202	80	2 815
Samlet energiforbruk til belysning i kw.	40 470	16 851	12 655	20 109	8 402	5 765	104 252
Antal elektromotorer	13 282	5 790	6 592	5 056	2 884	1 359	34 963
Samlet motorstørrelse i kw.	113 201	91 766	41 830	54 808	22 911	18 757	343 273
Anvendt til elektrokemisk drift i kw.	56 429	237 500	65 440	97 659	21 452	283	478 763
Anvendt til andre øiemed i kw.	7 221	13 305	13 375	8 315	4 754	2 972	49 942

Tabel II.

Samlede inntekter 1ste juli 1916—31te desember 1917.

Distrikt.	1.	2.	3.	4.	5**.	5***.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Samlede avgifter	34 146,50	25 317,75	18 813,50	22 305,25	12 293,03	14 393,25	127 269,28
Gjennomsnittlig pr. anlegg	84,10	69,17	58,61	60,78	63,37	135,79	72,31

- *) Heri ikke medregnet 26 skibsanlegg, for hvilke opgaver mangler.
 **) Omfatter Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag fylker.
 ***) Omfatter Nordland, Troms og Finnmark fylker.

Tabel III.

Samlede utgifter 1ste juli 1916—31te desember 1917.

Distrikt.	1.	2.	3.	4.	5* 5**.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Samlede utgifter	27 074,46	30 500,12	19 752,92	22 615,64	17 595,44	117 538,58
Gjennomsnittlig pr. anlegg ca.	66,69	83,33	61,54	61,62	58,65	66,78
Gjennomsnittlig lønning pr. anlegg, heri ekstrahjelp ca.	43,94	47,75	37,68	30,59	30,33	38,40

Tabel IV.

Brandtilfeller 1ste juli 1916—31te desember 1917.

Distrikt.	1.	2.	3.	4.	5* 5**.	Tilsammen.
Antall brandtilfeller	26	9	4	17	3	59
Antall anlegg	406	368	321	367	194	1756

Tabel V.

Ulykkestilfeller 1ste juli 1916—31te desember 1917.

Distrikt.	1.	2.	3.	4.	5* 5**.	Tilsammen.
Antall ulykkestilfeller	8	4	3	3	2	20

*) Omfatter Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag fylke.
 **) Omfatter Nordland, Troms og Finnmark fylker.

Bilag 8.

Den Internationale Elektrotekniske Kommission.

Norsk Elektroteknisk Komite.

Kristiania den 30te september 1918.

Siden den ifjor under 6te oktober 1917 avgivne rapport er der utført følgende arbeider:

Arbeidsutvalg nr. 1 for elektriske symboler og terminologi har fortsatt sit arbeide med utførelse av ordlister for norsk elektroteknisk terminologi, vesentlig til anvendelse for den tekniske undervisning.

Arbeidsutvalg nr. 2 for driftsmaskineri for elektriske anlegg har delvis omarbeidet sin tidligere bearbeidelse av den paa Berlinermetet 1913 vedtagne publikasjon overensstemmende med de av komiteens øvrige medlemmer fremsatte endringsforslag.

Arbeidsutvalg nr. 3 for normer for elektriske maskiner og apparater har fremsatt og publicert et komplet forslag for nye norske maskinnormer hvorav et avtrykk vedlegges. Forslaget har vært fremlagt for de tekniske foreninger til kritikk og er for tiden under

endelig bearbeidelse i arbeidsutvalget under hensyntagen til den fremkomne kritikk.

Arbeidsutvalg nr. 4 for kraftledninger har i forløpne aar intet møte avholdt idet utvalgets videre arbeide er utsatt i paavente av utgivelsen av de nye offentlige forskrifter for elektriske anlegg. Utvalget vil senere delta i utarbeidelsen av fjernledningsnormer i overensstemmelse med dette forslag.

Paa grunn av de fortsatte krisetider har de internasjonale specialkomiteer ikke kunnet tre sammen og heller ikke nogen hovedforsamling av den samlede internasjonale elektrotekniske kommisjon kunnat finne sted.

Istedetfor vor komité's medlem ingeniør K. von Krogh, som er avgaaet ved døden er opnevnt som nytt medlem professor, direktør J. Bache-Wiig. Videre er professor Fr. Jacobsen tiltraatt arbeidsutvalg nr. 1 som ekstraordinært medlem istedetfor professor J. Bache-Wiig.

Med høiagtelse

Norsk Elektroteknisk Komite,

Carsten Bruun,

president.

J. C. Holst.

Til

Det kongelige Departement for de offentlige Arbeider.

Bilag 9.

Portegnelse

over høispente elektriske anlegg der er paalagt avgift til staten i henhold til lov av 26de juli 1916 nr. 6.

Konsepsjonærens navn.	Naar konsesjon er meddelt. (Resolusjonens datum).	Aarlig avgift.	Antagelig største kraftmengde, hvorav avgift vil bli aa svare.	Anmerkning.
1. Eidefos Kraftanlegg A/S	29. sept. 1916.	kr. 1,00 pr. elektrisk hk.	ca. 1200 hk.	Anlegget er fri for avgift i de første 10 aar efter tillatelsens meddelelse.
2. A/S. Glommens Træsliberi	20. okt. 1916.	» 1,00 pr. elektrisk hk.		Forhandlinger paagaar med selskapet angaaende bestemmelse av den kraftmengde, hvorav avgift skal erlægges.
3. Nitroglycerin Compagniet	10. nov. 1916.	» 1,00 pr. elektrisk hk.	ca. 500 hk.	} De nærmere bestemmelser som maatte fornødiges angaaende beregning og erleggelse av avgiften, er uuder behandling av Elektrisitetskommissjonen.
4. Egeland's Verk	17. nov. 1916.	» 1,00 pr. elektrisk hk.	ca. 550 hk.	
5. A/S. Krokfos	17. nov. 1916.	» 1,00 pr. elektrisk hk.	ca. 500 hk.	Anlegget er fri for avgift i de første 10 aar efter tillatelsens meddelelse.
6. Interessentskapet Naustdal-Hovefossens Elektrisitetsverk	1. des. 1916.	» 1,00 pr. elektrisk hk.	ca. 340 hk.	Anlegget er fri for avgift i de første 10 aar efter tillatelsens meddelelse. Avgiften bortfaller fra den tid anlegget maatte bli innløst av kommunen.
7. A/S. Glommens Træsliberi	8. des. 1916.	» 1,00 pr. elektrisk hk.		Samme bemerkning som ovenfor til post 2.
8. Løkken Kraft A/S.	7. juni 1918.	» 2,00 pr. elektrisk hk.	500 hk.	
9. Dunderland Iron Ore Co. Ltd.	6. des. 1918.	» 2,00 pr. elektrisk hk.	3600 hk.	

Kap. 10. Om elektrisitetsverkenes budgjet. Bilag 9.

St. prp. nr. 1. Hovedpost X.